

มาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงในคดีอาญา ศึกษากรณีการนำ
การลงโทษรูปแบบอื่นมาใช้แทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำ

พรพรรณ ศรีโฮง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2560

**Penal Measures of Female Offenders in Criminal Cases: Study on the use
of Other forms of Punishment Instead of Prison Sentences in Prisons**

Pornpan Srihong

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pandit University

2017

หัวข้อวิทยานิพนธ์	มาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงในคดีอาญา: ศึกษากรณีการลงโทษรูปแบบอื่นมาใช้แทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำ
ชื่อผู้เขียน	พรพรรณ ศรีโฮง
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาผู้ต้องขังสั้นเรือนจำของประเทศไทย อีกทั้งลักษณะของเรือนจำที่สร้างไว้เพื่อใช้จองจำอาชญากรที่กระทำความร้ายแรง ส่วนใหญ่นั้นเป็นผู้ชาย และลักษณะทางเพศสภาพรวมถึงบทบาททางสังคม การลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงโดยการจำคุกในเรือนจำนั้นส่งผลกระทบต่อผู้หญิง บุตรและครอบครัวเป็นอย่างมาก วิทยานิพนธ์นี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาแนวทางในการกำหนดมาตรการลงโทษรูปแบบอื่นแทนการจำคุกผู้กระทำความผิดหญิงในเรือนจำ โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส และข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใหม่มาตรการคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (Bangkok Rules)

จากการศึกษาพบว่า บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย ได้กำหนดการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดเพียง 5 ประการซึ่งมีความแตกต่างจากกฎหมายประเทศอังกฤษ โดยมีมาตรการในการลงโทษในชุมชน (Community Sentence) และกฎหมายสหรัฐอเมริกามีการลงโทษโดยใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง (Intermediate punishment) ใช้การลงโทษโดยการคุมประพฤติแบบเข้ม (Intensive Probation) เป็นต้น และอีกประเทศคือฝรั่งเศส ได้มีการลงโทษโดยการจำกัดเสรีภาพในที่อยู่อาศัยโดยใช้เครื่องควบคุมอิเล็กทรอนิกส์ควบคุมกัน เพื่อเพิ่มทางเลือกแก่ศาลในการใช้ดุลยพินิจในการลงโทษเพื่อให้เกิดความเหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิด อีกทั้งยังเพิ่มทางเลือกในการใช้ดุลยพินิจแก่ศาลลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการนำรูปแบบการลงโทษอื่นที่ไม่ใช่การจำคุกในเรือนจำ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาร่วมกับแนวคิดตามข้อกำหนดสหประชาชาติ ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใหม่มาตรการคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิงบางประเภท จึงควรปรับและแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายไทย เพื่อให้ศาลใช้ดุลยพินิจในการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงโดยนำรูปแบบการลงโทษอื่นซึ่งมิใช่การลงโทษในเรือนจำมาใช้สำหรับผู้กระทำ

ผิดหญิงที่กระทำความผิดเล็กน้อย และกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง ซึ่งมีโชอาชญากรโดยสันดาน ผู้กระทำความผิดหญิงที่มีครรภ์หรือมีบุตรที่อยู่ในวัยพึ่งพิง และผู้กระทำความผิดหญิงที่เป็นเยาวชน

ดังนั้น บทบัญญัติดังกล่าวนี้ต้องกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไข อีกทั้งแนวปฏิบัติ ในส่วนของการกระทำความผิดและการพิจารณาถึงประวัติ ภูมิหลังของผู้กระทำความผิดเพื่อ ที่ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการสั่งให้ใช้รูปแบบการลงโทษอื่นที่ไม่ใช่การจำคุกในเรือนจำมาใช้ กับผู้กระทำความผิดหญิงเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับประเภทความผิด กระบวนพิจารณาของศาล ในการสั่งให้ใช้มาตรการลงโทษในรูปแบบอื่น อาทิเช่น การใช้มาตรการการลงโทษในชุมชน (Community Sentence) ตามกฎหมายประเทศอังกฤษ และการคุมประพฤติแบบเข้ม(Intensive Probation)ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา และการลงโทษโดยการจำกัดเสรีภาพในที่อยู่อาศัย โดยใช้ เครื่องควบคุมอิเล็กทรอนิกส์ควบคู่กัน ตามกฎหมายประเทศฝรั่งเศส ทั้งมาตรการในการป้องกันการ หลบหนีและการติดตามผลภายหลังจากการใช้มาตรการดังกล่าวด้วย

Thesis Title	Penal Measures of Female Offenders in Criminal Cases: Study on the use of Other forms of Punishment Instead of Prison Sentences in Prisons
Author	Pornpan Srihong
Thesis Advisor	Asistant Professor Dr.Thanee Vorapatr
Department	Law
Academic Year	2016

ABSTRACT

Considering the prisoners inmate problem in Thailand. Also, the manner in which prisons are built to imprison criminals that commit most crimes is men. Sexuality, including social roles Punishment of female offenders by imprisonment affects women, children and families alike. This thesis is intended to explore ways of imposing alternative forms of punishment instead of imprisonment for female prisoners in prisons. By analyzing comparisons of international law, including the United Kingdom, the United States and France, and the UN Rules on the Treatment of Female Offenders in Prisons and Non-Detention Measures for Female Offenders (Bangkok Rules).

According to studies, it has been found that Provisions under the Thai Penal Code The penalty for the offender is five, which is different from English law. There are Community Sentence measures and US law punishments with intermediate sanctions. (Intermediate Punishment(intensive punishment (Intensive Probation), etc. and another country is France, punished by the restriction of freedom of residence by using electronic controllers to increase the choice of the court in the discretion of the offender to be appropriate for the offender. It also provides an option for judges to punish the perpetrator by introducing other forms of punishment other than imprisonment. Considered in conjunction with the United Nations Framework

Convention on the Treatment of Prisoners of Women in Prisons and Non-Detention Measures for Some Female Offenders. The Thai legal provisions should be amended and amended. In order for the court to exercise discretion in punishing female offenders by introducing other forms of punishment, not penalties in prisons for female offenders and commit a non-fatal offense which is not a criminal, offenders of pregnant women or children of dependent age and young offender girls.

Therefore, such provisions must define the criteria and conditions for the offense that can be imposed on a non-prisoner-sanctioned form of punishment. Court proceedings in order to take other forms of punishment such as the use of sanctions in the Community Sentence in English law and the Intensive Probation by US law and punishment by restriction of freedom of residence by means of an electronic control device in accordance with French law both measures to prevent escape and subsequent follow-up of such measures.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความเมตตาจากท่านคณาจารย์หลายท่าน ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ที่ท่านกรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะ แนวคิดในการจัดทำวิทยานิพนธ์และแนวทางแก้ไข กฎหมาย และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวะ และอาจารย์ รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉริยา ชูตินันท์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ท่านกรุณาตรวจเล่มวิทยานิพนธ์ ให้ ข้อเสนอแนะ รวมถึงชี้แนวทางแก้ไขประเด็นปัญหาตามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์ด้วยดี ทำให้วิทยานิพนธ์ผู้เขียนมีคุณค่า และเป็นไปตามหลักวิชาการ

โดยเฉพาะ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์ ซึ่งเป็นทั้ง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ผู้สอนของผู้เขียนในรายวิชาทฤษฎีและหลักกฎหมาย และ รายวิชากฎหมายบังคับโทษ เป็นผู้ซึ่งจุดประกายความคิดในประเด็นปัญหาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้แก่ ผู้เขียนตั้งแต่เมื่อครั้งที่ผู้เขียนเริ่มเข้าศึกษาในระดับมหาบัณฑิต ที่คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์แห่งนี้ รวมถึงการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาตั้งแต่หัวข้อ ประเด็นปัญหาในบทนำ การหาบท ต่างประเทศ การวิเคราะห์และจัดทำข้อเสนอแนะ และกระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนตั้งใจทำ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผ่าน โปรแกรมไลน์(Line) เป็นประจำ จนทำให้ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จน สมบูรณ์ได้

ผู้เขียนขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ผู้สอนทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ติดตัวผู้เขียนไปตลอด ชีวิต จนทำให้ผู้เขียน ได้สามารถนำความรู้มาประกอบต่อยอดเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความ สำเร็จ

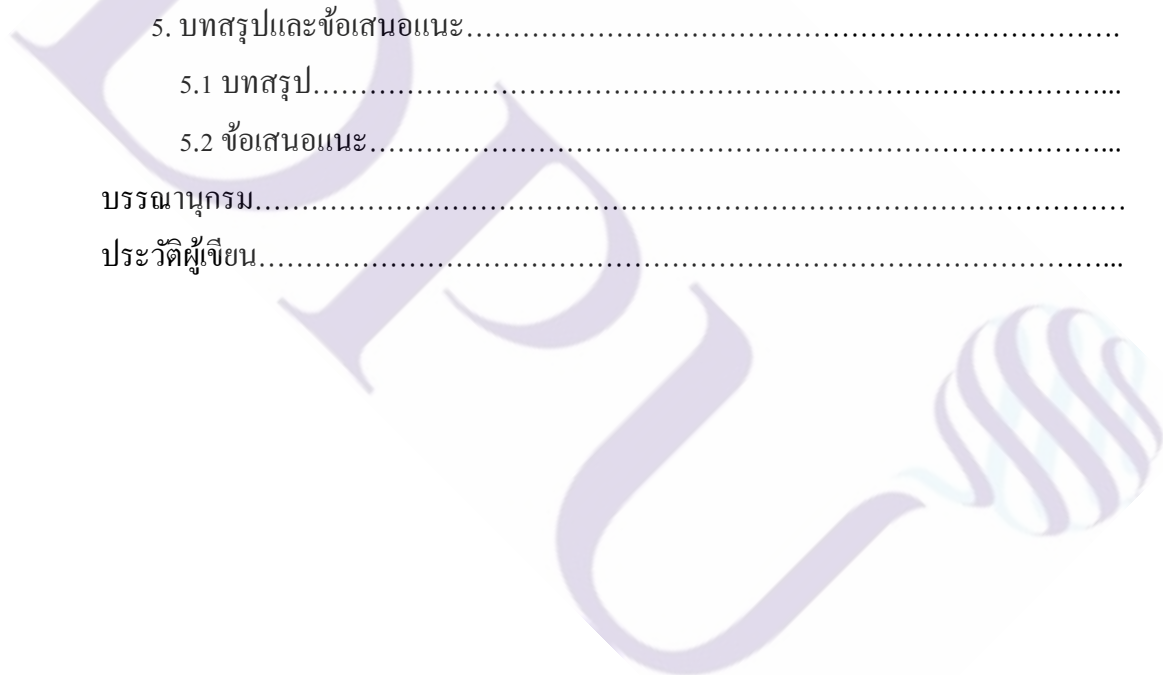
ผู้เขียนขอขอบพระคุณพี่ๆ เพื่อนๆ น้อง ทุกคนที่เคยให้คำแนะนำและให้กำลังใจ ทั้ง ด้านการเรียนและการจัดทำวิทยานิพนธ์ ขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ ที่เคยร่วมงานที่คอยช่วยเหลือและให้ คำแนะนำ และผู้บังคับบัญชาที่คอยสนับสนุนให้คำแนะนำในการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์เป็น อย่างดี และที่สำคัญที่สุดในชีวิตผู้เขียน ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อและคุณแม่ ผู้ที่คอย อบรมสั่งสอนและให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ผู้เขียนทำให้มาถึงวันนี้ได้ คอยให้กำลังใจเวลาผู้เขียนเหนื่อย หิวและยังสนับสนุนในทุกๆอย่างที่จะส่งผลให้ผู้เขียนสำเร็จได้ ซึ่งสองท่านนี้มีบุญคุณแก่ผู้เขียน จนหาสิ่งใดมาเปรียบมิได้ นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบคุณน้องสาวและน้องเขย สำหรับกำลังใจที่ให้ เสมอมา ขอขอบพระคุณทุกท่านอีกครั้ง ด้วยใจ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.5 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2. แนวคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดหญิงไว้ในคุก.....	7
2.1 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ.....	7
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษจำคุก.....	14
2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยการเลี้ยงโทษจำคุก.....	20
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกผู้หญิง.....	36
2.5 หลักการและแนวคิดในกฎหมายอื่นที่นำมาใช้ในการดำเนินคดีอาญา.....	56
3. การเลี้ยงโทษจำคุกตามกฎหมายต่างประเทศ.....	61
3.1 กฎหมายอังกฤษ.....	61
3.2 กฎหมายสหรัฐอเมริกา.....	74
3.3 กฎหมายฝรั่งเศส.....	79

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. การนำมาตรการการลงโทษรูปแบบอื่นมาปรับใช้แทนการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิด ความผิดหญิงในประเทศไทย.....	89
4.1 การจำคุกไว้ในสถานที่อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	90
4.2 การทุเลาการบังคับโทษจำคุก.....	96
4.3 วิเคราะห์แนวทางการนำมาตรการรูปแบบอื่นมาปรับใช้ลงโทษผู้กระทำความผิด หญิงในคดีอาญาสำหรับประเทศไทย.....	99
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	109
5.1 บทสรุป.....	109
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	115
บรรณานุกรม.....	117
ประวัติผู้เขียน.....	122

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยในปัจจุบันประสบปัญหาพื้นฐานในราชทัณฑ์คือ ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ การบังคับโทษจึงไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ สาเหตุของปัญหาส่วนหนึ่งมาจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้นทางที่บริหารจัดการเป็นระบบสายพานแบบต่างฝ่ายต่างทำงานแยกส่วน ไม่รวมมือกันอย่างเป็นระบบ¹ การขาดองค์ความรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับกฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย ก่อให้เกิดผู้ต้องหาล้นเรือนจำและปัญหาอีกหลายประการในการบริหารงานราชทัณฑ์ ซึ่งทำให้เรือนจำหรือคุกเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการที่ต้องรับผู้ต้องขังมากเกินไปจนกำลังรับได้ โดยแท้จริงปัญหานี้เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดมิใช่ปัญหาของแต่เฉพาะราชทัณฑ์ฝ่ายเดียวที่ต้องแก้ปัญหาเพียงลำพัง³

ปัญหาใหญ่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของปัจจุบันนั้น คือ ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ดังจะเห็นได้ว่ามีจำนวนผู้ต้องขังถูกควบคุมอยู่ในเรือนจำทัณฑสถานทั่วประเทศมีจำนวนทั้งหมด 317,452 คน แบ่งเป็นผู้ต้องขังชายเป็นจำนวน 265,744 คน และผู้ต้องขังหญิงจำนวน 44,851 คน ในขณะที่ความจุปกติสามารถรองรับผู้ต้องขังได้เพียง 160,000 คน จากข้อมูลของศูนย์การศึกษาเรือนจำระหว่างประเทศ (International centre for Prison studies) เมื่อปี พ.ศ. 2556 พบว่าประเทศไทยมีอัตราส่วนของผู้ต้องขังในเรือนจำต่อประชากรหนึ่งแสนคนเท่ากับ 398 ต่อ 100,000 คน เป็นอันดับหนึ่งของทวีปเอเชียและอันดับต้นๆของโลก ซึ่งสาเหตุหนึ่งของการมีจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำนี้มาจากการถูกจับกุมในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เนื่องจากผู้ต้องขังหญิงเหล่านี้เป็นคนยากลำบากมีฐานะยากจน จึงตกเป็นเหยื่อขององค์กรอาชญากรรมหรือกระบวนการค้ายาเสพติดได้ง่าย ด้วยเพศสภาพของผู้หญิงและความรับผิดชอบ

¹ ชานี วรภัทร์, วิกฤตราชทัณฑ์ วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554), น. 158.

² วสันต์ บุญประจักษ์, มาตรการลงโทษผู้กระทำผิดหญิงในคดีอาญา, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557), น. 1.

³ อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 1.

ต่อครอบครัวของผู้หญิง จัดได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทในระดับล่างสุดของกระบวนการค้ายาเสพติด อีกทั้งผู้ต้องขังหญิงยังคงเป็นเหยื่อทางกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย⁴ เนื่องจากกฎหมายไทยกำหนดประเภทของโทษไว้จำกัดเพียง 5 ประการ ประกอบกับมีการบัญญัติให้ความผิดทางอาญามีโทษเพียงจำคุกและปรับเท่านั้น อีกทั้งยังไม่เปิดช่องให้ศาลมีทางเลือกในการใช้ดุลยพินิจลงโทษผู้กระทำความผิดมากนัก ศาลจึงมักใช้ดุลยพินิจลงโทษจำคุกแก่ผู้กระทำความผิดตามบัญชีกำหนดโทษของแต่ละศาลหรือเรียกว่า ยี่ตอกศาล โดยไม่ได้พิจารณาถึงประวัติการกระทำความผิด ภูมิหลังลักษณะ และพฤติการณ์การกระทำความผิดเป็นรายบุคคล ทำให้ผู้ต้องขังบางกลุ่ม เช่น ผู้กระทำความผิดไม่ร้ายแรง หรือเป็นการกระทำความผิดเล็กน้อย ผู้กระทำความผิดครั้งแรกหรือผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาด ผู้กระทำความผิดโดยประมาท หรือผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะเฉพาะเพศสภาพ เช่น ผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้หญิง ซึ่งไม่ได้มีลักษณะของการเป็นอาชญากรโดยสันดานแต่กลับต้องไปอยู่ในเรือนจำโดยไม่จำเป็น อันส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นแทนที่จะได้เข้าไปฟื้นฟูแก้ไขพฤติกรรม เพื่อให้กลายเป็นคนดีสู่สังคม กลับต้องเข้าไปในเรือนจำและเรียนรู้ความเป็นอาชญากรมีอาชีพภายในเรือนจำ กลับมากระทำความผิดซ้ำและรุนแรงกว่าเดิม ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วโทษจำคุกมีไว้สำหรับคนที่สมควรได้รับโทษจำคุก หากเห็นว่าผู้กระทำความผิดไม่ได้ช่วยแก้ไขให้บุคคลเหล่านั้นเป็นคนดีขึ้นมาได้ ก็ไม่ควรที่จะส่งเข้าคุก⁵

ตามที่ได้ศึกษาปัญหาจำนวนผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทย สาเหตุที่ทำให้ปัญหาผู้ต้องขังหญิงสิ้นเรือนจำ อันเป็นผลมาจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังเป็นการลงโทษให้เป็นที่สาสมและทำให้ผู้กระทำความผิด เจ็ดหลาย ถือเป็นทัศนคติไปในทางลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงการลงโทษเพื่อเป็นไปในทางแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ประกอบกับสาเหตุที่สำคัญมากประการหนึ่ง คือประเทศไทยยังไม่มีมาตรการทางเลือกแทนการลงโทษจำคุก ที่ทำให้อำนาจศาลในการใช้ดุลยพินิจในการเลือกโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละคน โดยคำนึงถึงภูมิหลังประวัติการกระทำความผิด ทั้งนี้ กรณีของผู้กระทำความผิดที่เป็นเพศหญิงจะมีลักษณะเพศสภาพ (Gender) ที่มีความละเอียดอ่อนต่างจากเพศชาย ตลอดจนมีสถานะทางอารมณ์ที่มีผลมาจากเพศสภาพที่มีความเฉพาะเหล่านั้น รวมถึงมีภาระหน้าที่ทางสังคมที่ต้องทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่ตนเองคลอดออกมา ประกอบกับสภาพเรือนจำที่ออกแบบไว้เพื่อ

⁴ กอบกุล จันทวโร, ธาณี วรภัทร์, จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, สุวีรัตน์ เจตน์ตะพาน, มาตรการทางกฎหมายในการพัฒนาทางเลือก สำหรับผู้กระทำความผิดคดีอาชญากรรม เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามข้อกำหนดกรุงเทพ. (กรุงเทพมหานคร: สำนักกิจการในพระตำหนักเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา), น. 44.

⁵ อ่างแล้ว เริงอรุณที่ 2.

จำคุกผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากรซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ไม่ได้ออกแบบมาเพื่อจำคุกผู้กระทำความผิดที่เป็นเพศหญิง

นอกจากนี้การต้องจัดให้ผู้ต้องขังหญิงให้อยู่ตามทัณฑสถานหญิงซึ่งกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ เพื่อต้องการให้ผู้ต้องขังหญิงได้รับการปฏิบัติที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ดังเช่น การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังชาย ก็ทำให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังหญิงต้องส่งตัวมาคุมขังห่างไกลจากบ้านและครอบครัว ทำให้ผู้ต้องขังหญิงมีความยากลำบากที่จะติดต่อกับครอบครัวและบุตร เนื่องจากต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ส่งผลกระทบในทางลบต่อผู้ต้องขังหญิงและสัมพันธภาพในครอบครัว โดยเฉพาะต่อพัฒนาการของเด็กเล็ก อีกทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมซึ่งเป็นผู้หญิงก็ประสบปัญหาความยากลำบากในการควบคุมเช่นกัน เพราะในขณะที่จำนวนผู้ต้องขังหญิงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่จำนวนเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์หญิงยังคงอัตราเท่าเดิม เพราะถูกจำกัดการเพิ่มอัตรากำลังของส่วนราชการและที่สำคัญเจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้หญิงในเรือนจำมิได้ทำหน้าที่ในการควบคุมผู้ต้องขังหญิงโดยตรง แต่เกือบร้อยละ 70 จะทำหน้าที่บนตึกที่ทำการเพื่อทำงานธุรการ การเงิน หรืองานเอกสารอื่นๆ⁶ การนำผู้หญิงเข้าเพื่อทดแทนเจ้าหน้าที่ชายที่ขาดแคลนและเข้าไปปฏิบัติงานในเรือนจำคงเหลือเจ้าหน้าที่หญิงปฏิบัติหน้าที่ภายในแดนหญิงในเรือนจำชายเพียง 2-4 คน ต่อผู้ต้องขังหญิงนับร้อยคน และหากเป็นแดนคุมขังผู้ต้องขังหญิงที่มีขนาดใหญ่ก็จะมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน 7-8 คนต่อผู้ต้องขัง 700-800 คน สถานการณ์เช่นนี้ทำให้เจ้าหน้าที่หญิงต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยากลำบากและเสี่ยงต่อการติดโรคระบาด และทำให้เจ้าหน้าที่หมดโอกาสในการทำงานด้านการพัฒนาผู้ต้องขังหญิงอย่างแท้จริง ดังนั้นในเรือนจำย่อมไม่ส่งผลดีต่อผู้หญิงรวมทั้งครอบครัวและสังคม โดยเฉพาะกรณีหญิงมีครรภ์หรือหญิงที่มีบุตรอยู่ในวัยพึ่งพิงซึ่งต้องได้รับการเล็งดูเอาใจใส่จากมารดาให้กลายเป็นคนดีในสังคม การจำคุกผู้กระทำความผิดหญิงเหล่านั้นกลับจะสร้างปัญหาทั้งทางด้าน การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ ทั้งเรื่องจำนวนเจ้าหน้าที่ต้องดูแลมีจำนวนเท่าเดิม และพื้นที่ความจุของเรือนจำที่ไม่มี的增加และปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการจองจำ โดยถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนขี้คุก⁷

ในปัจจุบันปัญหาหลักที่ทำให้ผู้ต้องขังเรือนจำ กว่า 80% มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด สาเหตุของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ประมาทครั้งหนึ่งมีบุคคลในครอบครัวหรือคนรักเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่น เป็นผู้เสพหรือผู้ค้ารายย่อยและอีกส่วนเป็นผู้เสพด้วย ซึ่งทำให้ตนต้องถูกจับกุมด้วย สถานภาพเคยแต่งงานแต่มีการหย่าร้าง ส่วนใหญ่มีบุตรที่อยู่ใน

⁶ เพิ่งอ้าง

⁷ เพิ่งอ้าง

ความดูแลและต้องรับภาระเลี้ยงดูบิดามารดา ผู้ต้องขังต้องเป็นผู้ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย ซึ่งส่วนมากมีฐานะยากจน⁸

จากการวิเคราะห์พบว่าผู้หญิงเป็นจำนวนมากในกระบวนการยุติธรรมนั้นมาจากครอบครัวที่ยากจนและเป็นผู้ด้อยโอกาสในชุมชนหรือด้อยโอกาสทางสังคม โดยผู้หญิงเหล่านี้ขาดโอกาสทางการศึกษาตามที่ควรจะได้รับ เนื่องจากบางสังคมมีความเชื่อตามประเพณีหรือทางศาสนาที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการกีดกันในการมีฐานะในสังคมของผู้หญิง ดังนั้น ผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่ที่กำลังถูกควบคุมตัวไม่เพียงแต่ไม่มีความสามารถที่จะจ้างทนายความ แต่บ่อยครั้งยังมีปัญหาการไม่รู้หนังสือและไม่ทราบถึงสิทธิตามกฎหมายของตนที่พึงจะได้รับ สิ่งเหล่านี้จึงทำให้พวกเธอตกอยู่ในสถานะที่มีความอ่อนแอทางสังคมเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะมีความเสี่ยงในการลงชื่อนิติกรรมที่มีผลกระทบทางกฎหมายและการถูกบังคับ อย่างน้อยที่สุดคือการขาดโอกาสที่จะมีตัวแทนทางกฎหมายนำไปสู่ความล่าช้าอย่างมากในกระบวนการยุติธรรมและขาดโอกาสที่จะได้รับการพิจารณาประกันตัว ตัวอย่างเช่น ควรคำนึงถึงความรับผิดชอบที่ผู้ต้องขังจะต้องดูแลบุตรและคนอื่นๆ ในครอบครัว อีกทั้งผู้หญิงยังมีความเสี่ยงในการถูกล่วงละเมิดทางเพศและการใช้ความรุนแรงในรูปแบบอื่นๆ ในระหว่างถูกควบคุมตัว ซึ่งอาจมีการบังคับให้รับสารภาพกับความผิดที่ตนไม่ได้ทำ บางสังคมการสอบสวนโดยผู้ชายมีโอกาสอย่างมากที่จะเป็นการคุกคามทางเพศอย่างหนึ่งที่กระทำโดยคนไม่รู้จักรัก นอกจากนี้ยังมีการคุกคามทางเพศ จากการสำรวจมีรายงานจำนวนมากพบว่าผู้หญิงจำนวนมากที่ไม่รู้หนังสือและยากจนได้ลงชื่อในเอกสารต่างๆ (ส่วนมากเป็นการพิมพ์ลายนิ้วมือ) ทั่วๆที่ไม่เข้าใจข้อความในเอกสาร ในบางระบบที่มีความเชื่อถืออย่างมากบนคำรับสารภาพโดยไม่มีหลักฐานอื่นยืนยันสามารถนำไปสู่การถูกลงโทษได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสถิติที่เพิ่มสูงขึ้นของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องการให้มีการทบทวนการปฏิรูปกฎหมาย นโยบาย และแนวทางการปฏิบัติที่นำไปสู่ การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ต้องขังหญิงซึ่งไม่เพียงแต่จะมีผลกระทบต่อผู้หญิงเอง แต่ยังมีผลกระทบต่อครอบครัวและ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยังมีผลกระทบต่อเด็กอีกด้วย

สาเหตุหลักของการถูกคุมขังของผู้ต้องขังหญิงทั่วโลกและการเพิ่มจำนวนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ ส่วนใหญ่เป็นการกระทำความผิดที่ไม่รุนแรง ผู้หญิงส่วนใหญ่กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดหลายคนเป็นผู้เสพยาเสพติด หรือกรณีที่มีการค้ายาเสพติดเข้ามาเกี่ยวข้อง มี

⁸ อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 4.

⁹ คู่มือการจัดการและการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหญิง, โดย สำนักงานสหประชาชาติ ว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรม (UNODC), สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, น. 13.

แนวโน้มว่าผู้หญิงถูกใช้มาในฐานะเป็นคนขนส่งยาเสพติดเพื่อแลกกับเงินค่าจ้างเล็กน้อย จึงเห็นสมควรให้มีการตระหนักถึงการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหญิง ซึ่งมีลักษณะของการกระทำความผิดที่มีได้มีเจตนา รรมณ์ ชั่วร้ายรุนแรง ให้ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมมีทางเลือกที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมและเลี่ยงจากการลงโทษที่รุนแรง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงโดยการเลี้ยงโทษจำคุกในเรือนจำ
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการลงโทษโดยเลี้ยงโทษจำคุกตามกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ คือ ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส
3. เพื่อกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการใช้มาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงโดยการเลี้ยงโทษจำคุกในเรือนจำโดยใช้มาตรการทางเลือกอื่น

1.3 สมมติฐานการศึกษา

การลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงในคดีอาญา ซึ่งศาลเห็นว่าควรลงโทษจำคุกแต่เมื่อพิจารณาจากความผิดที่กระทำประกอบกับพฤติการณ์ของการกระทำความผิดแล้ว ปรากฏว่าเป็นการกระทำที่ไม่รุนแรงหรือเป็นความผิดเล็กน้อย หรือกระทำความผิดที่มีโทษไม่เกิน 1 ปี อีกทั้งผู้กระทำความผิดหญิงไม่ได้มีนิสัยเป็นอาชญากรโดยสันดาน หรือเป็นผู้กระทำความผิดหญิงที่มีครรภ์หรือหญิงมีบุตรอยู่ในวัยฟุ้งเฟ้อ หรือเป็นเยาวชนหญิง ศาลไม่ควรที่จะลงโทษจำคุกในเรือนจำ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากลักษณะเฉพาะทางเพศสภาพของผู้หญิงที่มีความละเอียดอ่อนต่างจากเพศชาย ตลอดจนมีสภาวะทางอารมณ์ที่มีผลมาจากเพศสภาพ ทั้งบทบาททางสังคมที่ต้องดูแลบุตรที่ตนเองคลอดออกมาและดูแลครอบครัว การนำรูปแบบการลงโทษอย่างอื่นโดยไม่ใช้การลงโทษจำคุกในเรือนจำที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน อาทิเช่น การใช้มาตรการการลงโทษในชุมชน(Community Sentence) ตามกฎหมายประเทศอังกฤษ และการคุมประพฤติแบบเข้ม(Intensive Probation)ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา และการลงโทษโดยการจำกัดเสรีภาพในที่อยู่อาศัย โดยใช้เครื่องควบคุมอิเล็กทรอนิกส์ควบคุมกัน ตามกฎหมายประเทศฝรั่งเศส อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้กระทำความผิดหญิงแล้วนั้น นอกจากจะลดปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อผู้หญิงและครอบครัวแล้ว ยังช่วยแก้ไขปัญหานักโทษล้นเรือนจำ และช่วยให้คืนคนดีสู่สังคมอีกด้วย ซึ่งประเทศไทยยังไม่มีหลักเกณฑ์ใน

การเลี้ยงโทษจำคุกในเรือนจำมาใช้เป็นทางเลือกในการใช้ดุลยพินิจของศาลตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายไทย

1.4 วิธีการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ดำเนินการศึกษาโดยวิธีการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลทางเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จากบทบัญญัติของกฎหมาย กฎมาตรฐานขั้นต่ำและข้อกำหนดประชาชาติ หนังสือ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์ เงื่อนไขของการเลี้ยงการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงโดยการเลี้ยงโทษจำคุกในเรือนจำ ที่เป็นของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อเสนอแนวทางเลือกในการใช้ดุลยพินิจของศาลในการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงโดยการเลี้ยงการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดหญิงในเรือนจำต่อไป

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษามาตรการการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงโดยการเลี้ยงโทษจำคุกในเรือนจำ ซึ่งถือได้ว่าเป็นมาตรการลงโทษในสถานที่อื่นๆ ที่ไม่ใช่เรือนจำ โดยได้ศึกษาถึงหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้ทราบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรการเลี้ยงโทษจำคุกในเรือนจำ
2. ช่วยให้ทราบความแตกต่างของหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของมาตรการเลี้ยงโทษจำคุกในเรือนจำตามกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ คือ ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส
3. ทำให้สามารถกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการเลี้ยงการลงโทษจำคุกในเรือนจำเพื่อมาปรับใช้เป็นมาตรการทางเลือกในการใช้ดุลยพินิจของศาลในการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงในคดีอาญา

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดในเรือนจำ

ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติโทษสำหรับผู้กระทำความผิดทางอาญา โดยบัญญัติให้การกระทำบางอย่างเป็นความผิดและต้องรับโทษในความผิดนั้น ถือเป็นหลักเกณฑ์ของการรักษาความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของสังคม

การจำคุกผู้กระทำความผิดไว้ในเรือนจำถือเป็นมาตรการบังคับโทษตามกฎหมายอาญา ใช้สำหรับผู้กระทำความผิดที่ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติกฎหมายอาญา ทำให้มีผลต่อผู้กระทำความผิดทางอาญาได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดทางอาญาของตน อีกทั้งยังส่งผลให้คนในสังคมเกิดความเกรงกลัวในผลร้ายที่จะได้รับ ทั้งนี้การเลี้ยงโทษจำคุกในเรือนจำก็ถือเป็นมาตรการทางเลือกที่ใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด เนื่องจากการลงโทษจำคุกในเรือนจำไม่ได้เหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิดทุกคน จึงได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อนำแนวคิดดังกล่าวเพื่อนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดบางประเภทเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษอย่างแท้จริง¹

การลงโทษ หมายถึง การกระทำที่เป็นผลร้าย หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่ได้รับโทษ ไม่ว่าจะเป็นผลร้ายต่อร่างกาย จิตใจหรือทรัพย์สินของผู้นั้น โดยการลงโทษนั้นจะต้องเป็นการกระทำโดยกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐ การลงโทษจึงเป็นเสมือนเครื่องมือของการตัดสินของสาธารณะ

2.1 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

มาตรการบังคับทางอาญาในเรื่องเกี่ยวกับ การป้องกันทั่วไป และการป้องกันพิเศษ ถือเป็นวัตถุประสงค์ของการลงโทษด้วยประการหนึ่ง ดังต่อไปนี้

“การป้องกันทั่วไป” (General prevention) ถือเป็นวัตถุประสงค์ของการลงโทษประการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในทางกฎหมายอาญา กล่าวคือ เป็นการใช้โทษเพื่อการข่มขู่

¹ ธาณี วรรณทรัพย์, หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2533), น. 31. วสันต์ บุญประจักษ์, มาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีอาญา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557), น. 12.

ผู้อื่น มิให้กระทำความผิดในทำนองเดียวกันนั้น หรือเพื่อให้เป็นแบบอย่างซึ่งบังคับจิตใจบุคคลทั่วไปที่คิดกระทำความผิดอย่างเดียวกันให้ดเว้นความผิดนั้นๆ เสีย

“การป้องกันพิเศษ” (Spezialpravention/special prevention) เป็นวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งของกฎหมายอาญาที่จะป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนั้นกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันนั้นซ้ำอีก²

2.1.1 เพื่อเป็นการตอบแทนหรือเป็นการแก้แค้นให้แก่สังคม (Retribution)

การตอบแทนหรือแก้แค้นนี้เป็นวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มีมาตั้งแต่โบราณกาล มนุษย์ยังเป็นสังคมดั้งเดิม การลงโทษนี้เป็นไปเพื่อความยุติธรรม โดยมีความเชื่อกันว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่มีจิตใจชั่วร้าย จึงจำเป็นที่จะต้องลงโทษให้สาสมกับความชั่วร้าย รูปแบบของการลงโทษจะมีลักษณะรุนแรง ป่าเถื่อน มีนักปรัชญาชาวเยอรมัน Immanuel Kant ได้สนับสนุนทฤษฎีการลงโทษนี้ และยังได้กล่าวไว้ในหนังสือ Philosophy of Law ว่า “จะใช้การลงโทษเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างอื่นไม่ได้ ไม่ว่าจะเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ลงโทษเองหรือแก้แค้นเป็นส่วนรวมก็ตาม การลงโทษในทุกกรณีต้องเนื่องมาจากเหตุว่าบุคคลที่ถูกลงโทษได้กระทำความผิดเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเป็นการไม่บังควรที่จะปฏิบัติต่อบุคคลหนึ่งเพียงเพื่อจะเป็นเครื่องมือให้บังเกิดผลแก่บุคคลอื่น ทุกคนมีสิทธิในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ในอันจะไม่ถูกปฏิบัติเช่นนั้น”³ แต่หากจะพิจารณาว่าทฤษฎีแก้แค้นทดแทนมีความทารุณ โหดร้ายและป่าเถื่อนอย่างเดียวก็น่าจะไม่ถูกเท่าใดนัก เพราะถือว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชน โดยทั่วไปที่ต้องการจะเห็นผู้ที่กระทำความผิดได้รับผลร้ายตอบแทน จึงจะถือว่าเกิดความยุติธรรมตามหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (An eye for an eye, a tooth for a tooth) คือเมื่อปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ก็ควรที่จะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกันตอบแทน

การที่สังคมต้องเข้ามารับหน้าที่ลงโทษผู้กระทำความผิด ก็เพื่อป้องกันมิให้สมาชิกของสังคมมีการแก้แค้นกันเอง ซึ่งจะทำให้สังคมวุ่นวายเพราะจะทำให้มีการแก้แค้นกันไปมาไม่มีที่สิ้นสุด ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าให้ได้รับความเป็นธรรมด้วยการลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้รับโทษอย่างสาสมกับการกระทำความผิดของตน สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ในสังคม แม้ว่าปัจจุบันสังคมจะให้ความสำคัญลดน้อยลงเพราะสังคมมีวัตถุประสงค์อื่นในการใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดมากขึ้น อีกทั้งวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนมีจุดอ่อนหลายประการ คือ

² ชานี วรภัทร์, มาตรการบังคับทางอาญา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2557), น. 22.

³ ชานี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจากคุก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554),

1. การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ในอนาคต ไม่ได้พิจารณาว่าการลงโทษนั้นจะมีผลในการป้องกันไม่ให้มีการกระทำผิดเกิดอีกหรือไม่

2. การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของสังคม แต่คำนึงเฉพาะความเหมาะสมของโทษกับความผิดที่กระทำ ฉะนั้นเมื่อได้ลงโทษผู้กระทำตามอัตราโทษแล้ว ก็ต้องปล่อยตัวออกมาทั้งๆที่ยังเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่ ยกตัวอย่างเช่นการตัดมือผู้กระทำ ความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษนี้ ส่งผลให้สังคมได้คนพิการ กลับคืนสู่สังคมไม่เพียงจะเป็นภาระแก่สังคม ยังไม่ส่งผลประโยชน์ต่อสังคมแต่อย่างใด

3. การที่จะวัดขนาดของความรุนแรงของโทษเป็นการยาก เมื่อเปรียบเทียบกับความผิด เนื่องจากความเป็นจริงในสังคมยังไม่มีมาตรการใดที่จะนำมาลงโทษเพื่อให้ได้สัดส่วนกับความผิดอย่างแท้จริงว่าจะนำมามาตรการใดมาใช้จึงจะสาสม จึงเกิดปัญหาว่าผู้กระทำผิดถูกลงโทษอย่างยุติธรรมหรือผู้เสียหายได้รับการตอบแทนที่ยุติธรรมหรือไม่เพียงใด

ด้วยเหตุข้างต้น สังคมมีความเจริญขึ้นประกอบกับสังคมให้ความสำคัญด้านสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ทำให้ความสำคัญของวัตถุประสงค์ที่เป็นการแก้แค้นทดแทนลดน้อยลง แต่ก็ยังคงมีอยู่ เนื่องจากสอดคล้องทางด้านจิตใจของผู้เสียหายและประชาชนที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษอย่างสาสม⁴

2.1.2 เพื่อยับยั้งหรือปราบปรามการกระทำผิด (Deterrence)

หลักตามวัตถุประสงค์การลงโทษแบบนี้ เป็นผลมาจากแนวความคิดของอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) ที่มีความเชื่อว่าการกระทำเกิดขึ้นจากการที่คนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายที่อ่อนแอเกินไป ทั้งนี้เพราะมนุษย์นั้นมีเหตุผลและมีเจตจำนงอิสระ (Free will) ที่จะเลือกหรือไม่เลือกทำอะไรก็ได้ โดยจะเลือกในสิ่งที่ตนเองได้รับประโยชน์หรือพอใจ แต่จะไม่เลือกสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์และความเจ็บปวด มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน การกระทำความผิดจึงเกิดจากการเลือกกระทำของเขาเอง เนื่องจากเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่าจึงกล้าเสี่ยงที่จะกระทำความผิด การลงโทษจึงควรมีเพื่อป้องกันการกระทำความผิด โดยการทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าการกระทำทำให้ได้รับความเจ็บปวดและไม่ก่อให้เกิดผลดีเลย เมื่อมนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำผิดมากกว่าได้รับความพอใจแล้ว ก็มีความรู้สึกที่อยากหลีกเลี่ยงการกระทำผิด วัตถุประสงค์ของการลงโทษนั้นก็เพื่อเกิดประโยชน์

2 ประการ

⁴ นัทธี จิตสว่าง ฉ, “วัตถุประสงค์ในการลงโทษ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2559 , จาก

1) มีผลต่อตัวผู้กระทำความผิด (Special Deterrence) เพื่อให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกกลัวต่อการลงโทษและรู้สึกเจ็บปวดต่อการกระทำผิดซ้ำ เนื่องจากได้รู้สึกถึงความยากลำบากและความเจ็บปวดจากการถูกลงโทษ เป็นผลให้ใคร่ตรงในการที่จะกระทำความผิดว่าจะคุ้มค่าหรือไม่กับความเจ็บปวดที่ได้รับมา

2) เป็นตัวอย่างให้กับคนทั่วไป (General Deterrence) เพื่อข่มขวัญหรือป้องกันไม่ให้คนทั่วไปกระทำความผิดแบบเดียวกันอีก เพราะเห็นว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะต้องได้รับโทษทำให้เกิดความยับยั้งชั่งใจไม่กล้ากระทำความผิดเช่นนั้นอีก

การที่จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขวัญและยับยั้ง เรย์ เจฟเฟอร์รี่ ได้กล่าวไว้ว่า จะต้องทำให้การลงโทษนั้นมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และโทษที่เหมาะสม กล่าวคือมี 4 ประการ⁵

1. การลงโทษต้องเป็นการลงโทษที่มีความแน่นอนในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ กล่าวคือ จะต้องทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลุดรอดจากการถูกจับกุมลงโทษไปได้ยาก ซึ่งมีผลในการข่มขวัญและยับยั้งกับผู้คนทั่วไป และผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก เพราะหากทำผิดแล้วถูกจับก็ไม่คุ้มค่า

2. การลงโทษจะต้องสามารถกระทำได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว จะต้องมีการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ “เห็นผลทันตา” เพื่อเป็นตัวอย่างแก่คนทั่วไปและผู้กระทำความผิดว่าจะได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดอย่างไร อีกกรณี หากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ต่อมาอีก 3 ปีจึงสามารถจับตัวผู้กระทำความผิดได้ ระยะเวลาสั้นทำให้คนทั่วไปลืมเรื่องราวการกระทำที่เกิดขึ้นและการลงโทษนั้นไม่ได้มีผลในการข่มขวัญยับยั้ง หากเป็นกรณีดังกล่าว เป็นคดีที่มีความกระตือรือร้นใจของประชาชนอย่างมากหรือเป็นคดีสะเทือนขวัญแก่ประชาชน กระบวนการยุติธรรม โดยความร่วมมือของตำรวจ อัยการ ศาล อาจเร่งดำเนินคดีเพื่อให้ได้ผู้กระทำความผิดมาลงโทษอย่างเร่งด่วน⁶

3. การลงโทษจะต้องมีความเสมอภาค โดยผู้กระทำความผิดจะต้องถูกลงโทษเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่คาดจะทำความผิดไม่มีโอกาสแก้ตัวหาทางหลีกเลี่ยงหรือหาข้อยกเว้นจากการถูกลงโทษ การลงโทษจึงจะมีผลไปในทางข่มขวัญยับยั้ง หากเมื่อมีการกระทำความผิดแล้วบางคนได้รับยกเว้น ทำให้การลงโทษนั้นไม่มีความศักดิ์สิทธิ์

4. การลงโทษจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและตัดเทียบกับความผิด หากบทลงโทษเบาเกินไปไม่ได้สัดส่วนของการกระทำที่เป็นความผิด ก็จะส่งทำให้ไม่เกิดความเกรงกลัวและเกิด

⁵ ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิชการพิมพ์, 2523), น. 26-27.

⁶ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3.

ความกล้าที่จะเสี่ยงกระทำผิด ตรงกันข้ามหากเป็นโทษที่หนักเกินไปสำหรับการกระทำที่เป็นความผิด ก็จะส่งผลให้ผู้กระทำพยายามปกปิดการกระทำผิดของตนเอง โดยการทำร้ายเหยื่อ เช่น หากนำโทษประหารชีวิตมาใช้กับการปล้นหรือข่มขืน จะกระตุ้นให้ผู้กระทำปล้นแล้วฆ่าเจ้าทุกข์หรือข่มขืนแล้วฆ่าเพื่อปกปิดการกระทำผิดของตน กระบวนการยุติธรรมต้องทำงานหนักมากขึ้นในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ เพราะหากยังมีโทษหนักยิ่งก็ต้องมีการพิสูจน์สืบสวนสอบสวนอย่างชัดเจน ศาลจึงจะใช้ดุลยพินิจในการสั่งลงโทษ หากพยานหลักฐานในการดำเนินคดีไม่ชัดเจนไม่รัดกุมพอ ก็จะส่งผลให้ผู้กระทำผิดนั้นหลุดรอดจากการลงโทษมีโอกาสกลับมากระทำผิดอีก ดังนั้นในการลงโทษจึงต้องมีความเหมาะสมและทัดเทียมกับการกระทำผิด จึงมีผลในการข่มขวัญยับยั้ง⁷

ถึงแม้ว่า หลักการของการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขวัญยับยั้งที่จะมุ่งในการป้องกันอาชญากรรม แต่ก็ไม่ได้ทำให้ประเทศที่มีการลงโทษอย่างเฉียบขาดและรุนแรงนั้นลดจำนวนอาชญากรรมได้ ยังคงมีอาชญากรรมเกิดขึ้นอยู่ทั่วไปและเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าการลงโทษมีผลในการข่มขวัญยับยั้งการกระทำผิดได้จริงหรือไม่อย่างไร นอกจากนี้ การลงโทษเพื่อมุ่งไปในทางข่มขวัญยับยั้งนั้น ยังไม่ทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความเกรงกลัวผลของการกระทำผิดได้ แต่อาจไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการยับยั้งได้ เช่น เมื่อผู้กระทำผิดเพราะมีบุคลิกภาพบกพร่องหรือขาดความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพอันจะนำไปสู่การกระทำผิด ฉะนั้น ไม่ว่าจะการลงโทษจะรุนแรงอย่างไร ก็เพียงทำให้เกิดความเกรงกลัวแต่ไม่เกิดความสามารถที่จะยับยั้ง คือ ไม่ได้ทำให้เหตุผลลึกลงไปสู่การกระทำผิดนั้นหมดไป ข้อจำกัดของวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้งอีกประการหนึ่งก็คือ การใช้โทษเป็นเครื่องมือในการยับยั้งนั้น ถือเป็น การยับยั้งที่เกิดจากความเกรงกลัว การลงโทษไม่ได้เกิดจากจิตใจที่ดีงามหรือการยับยั้งจากภายใน คือ เพราะการเป็นผู้มีวินัยหรือมีจิตใจที่ไม่คิดกระทำผิดแม้มีโอกาส ซึ่งเป็นเรื่องของการขัดเกลาทางสังคมและเป็นปัจจัยที่สำคัญในการที่จะป้องกันอาชญากรรม⁸

2.1.3 การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข (Rehabilitation)

การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขหรือการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนั้นมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อเป็นในทางปรับปรุงแก้ไขหรือเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งเป็นแนวคิดในทางป้องกันเพื่อไม่ให้บุคคลที่ได้กระทำผิดมาแล้ว กลับมากระทำความผิดซ้ำอีกครั้ง พยายามหาวิธีให้ผู้ที่ทำผิดมาแล้วเกิดความยับยั้งกลับใจตั้งใจไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นมาอีก

⁷ เพิ่งอ้าง.

⁸ นัทธี จิตสว่าง จ. (ม.ป.ป.). “วัตถุประสงค์ในการลงโทษ.” สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2559 , จาก

ซึ่งทฤษฎีนี้ได้เกิดขึ้นภายหลังทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน และทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ โดยหลักแนวคิดนี้พบว่า การทำให้ผู้กระทำผิดได้รับความยากลำบากหรือได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดด้วยการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียวนั้น ไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดประพฤติตัวดีขึ้น เห็นว่าการลงโทษเพื่อให้เป็นไปในทางข่มขู่ไม่มีผลเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษแล้วยับยั้งกลับใจ⁹ ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก อีกทั้งไม่สามารถช่วยทำให้ผู้กระทำความผิดกลับกลายเป็นคนดีได้เลย

โดยแนวคิดข้างต้นถือเป็นแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) เชื่อในเรื่องเกี่ยวกับเจตจำนงกำหนด (Determinism) กล่าวคือ การกระทำของมนุษย์ ถูกกำหนดจากปัจจัยต่างๆ ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถเลือกกระทำได้อย่างอิสระ โดยใช้เหตุผลในการเลือก แต่มนุษย์ถูกกดดัน ภาวะจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ ส่งผลถึงบุคลิกภาพที่บกพร่องและนำไปสู่การกระทำผิด ดังนั้น การกระทำของมนุษย์อันเป็นผลมาจากปัจจัยหลายอย่างรวมกัน ได้แก่ ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางชีวภาค และปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ปัจจัยเหล่านี้อยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ ฉะนั้น การกระทำความผิดจึงเกิดจากปัจจัยหลายๆ อย่างประกอบกันด้วย ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำความผิดเป็นประเด็นหลัก แต่เห็นควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำผิดและการแก้ไขไปที่ต้นเหตุการกระทำผิด การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด จึงเน้นที่ตัวผู้กระทำผิดมากกว่าพฤติการณ์ของการกระทำความผิด โดยเน้นที่การศึกษาผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลหรือการจำแนกลักษณะ เพื่อหาสาเหตุหรือปัจจัยในการกระทำผิดและแนวทางแก้ไข ทั้งนี้เพราะสังคมจัดให้มีการลงโทษขึ้นก็เพื่อที่จะเปิดโอกาสให้สังคม ได้แก้ไขผู้กระทำผิด กล่าวคือ ระยะเวลาของการลงโทษจำคุกขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กระทำผิด ที่มีเจตนาจะแก้ไขตนเอง เช่น ผู้ต้องขังคดีฆ่า อาจได้รับการปล่อยตัวก่อน ผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ที่กระทำผิด ซ้ำซาก ถ้าผู้ต้องคดีฆ่าสำนึกผิดและมีพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการแสดงถึงความสำนึกและมีแนวโน้มว่าจะไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

ตามแนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ถือเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัวเป็นคนดี ให้โอกาสแก้ไขปรับปรุงตัว โดยการทำให้คนที่กระทำผิดกลับใจไม่ถลำตัวลงลึกไปสู่การกระทำผิดมากขึ้น กล่าวคือ โดยการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคมของเขา¹⁰ ซึ่งโดยการใช้มาตรการเลี้ยงโทษจำคุก เช่น การรอกการ ลงอาญาโดยมีการคุมประพฤติ การใช้โทษปรับและการใช้มาตรการในชุมชนอื่นๆ ด้วยเหตุดังกล่าว เพื่อมิให้ผู้กระทำผิดได้รับผลกระทบในทางลบที่เกิดจากการลงโทษ

⁹ เห่งฮ้าง.

¹⁰ เห่งฮ้าง.

ในเรื่องจำ และนอกจากนี้ยังใช้วิธีการเลี้ยงโทษจำคุกในกรณีที่ได้เข้าไปรับโทษใน เรือนจำมาส่วนหนึ่งแล้วก็ให้อยู่ในเรือนจำน้อยที่สุดเพื่อให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด เช่น โดยใช้วิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษหรือการทำงานสาธารณะและศูนย์ควบคุม ในขณะที่พวกที่ใช้วิธีการลงโทษจำคุกในเรือนจำก็ให้การอบรมแก้ไขโดยการฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษา การจัดอบรมทางศีลธรรมทางศาสนา การจัดสวัสดิการ การให้การบำบัดแก้ไขเป็นกลุ่มและรายบุคคลไป เพื่อเป็นการมุ่งแก้ไขสาเหตุที่ทำให้ผู้กระทำผิดมีความบกพร่องและเป็นปัจจัยให้กระทำผิด แต่อย่างไรก็ตาม การแก้ไขผู้กระทำผิดในปัจจุบัน แม้เป็นแนวทางที่ยอมรับกันในวงการราชทัณฑ์โดยทั่วไป แต่ก็ยังเป็นข้อสงสัยว่าจะได้รับผลตามประสงค์เพียงไร เพราะในการแก้ไข ฟันฟูผู้กระทำผิดมักมีอุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ

1) ผู้กระทำผิดบางส่วนเปรียบเสมือนกับแก้วที่แตกไปแล้ว ซึ่งยากต่อการที่จะมาต่อให้เหมือนเดิมเพราะได้สูญเสียลักษณะและบุคลิกภาพไปแล้ว โดยถูกหล่อหลอมและขัดเกลาให้มีบุคลิกลักษณะเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน แต่ใช้เวลาในเรือนจำไม่นานเพื่อที่จะแก้ไขฟันฟูให้ฟื้นคืนกลับมาและให้ปรับตัวเข้ากับคนโดยทั่วไปในสังคมนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก¹¹

2) การลงโทษเพื่อการแก้ไขขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนทั่วไป ตามหลักของเจเรมี เบนเท็ม (Jeremy Bentham) ให้ไว้ที่เรียกว่า “หลักการได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle of less eligibility) ทั้งนี้เป็นเพราะคนโดยทั่วไปเห็นว่า เป็นการไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนสุจริตโดยทั่วไป ยกตัวอย่างเช่น ผู้กระทำ ความผิดจะได้รับการอบรมแก้ไขฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ อาหาร สถานที่อยู่อาศัย ตลอดจนการศึกษา การหางาน ในขณะที่คนโดยทั่วไปในสังคมอีกจำนวนมากไม่ได้รับบริการดังกล่าว เนื่องจากสังคมภายนอก ยังมีความยากจน ไม่มีงานทำเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว ส่งผลทำให้ความรู้สึกของคนทั่วไปดังกล่าว เห็นได้ชัดว่าขัดกับหลักของการแก้ไขฟันฟู

3) การแก้ไขฟันฟูเหมาะสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำผิดครั้งแรก ซึ่งได้กระทำผิดไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบหรือโดยพลาด หรือกระทำไปเพราะความจำเป็น การแก้ไขฟันฟูไม่ให้กระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกย่อมมีทางทำสำเร็จ ได้มาก แต่สำหรับผู้กระทำผิดที่เคยกระทำผิดมาก่อนและถูกลงโทษมาหลายครั้งแล้ว หรือพวกอาชญากรอาชีพหรือพวกทำผิดจนเป็นนิสัย โอกาสที่จะแก้ไขฟันฟูให้กลับตัวยอมเป็นไปได้อย่างมาก ดังนั้นในการแก้ไขฟันฟูผู้กระทำผิดจึงไม่สามารถแก้ไขทำให้ผู้กระทำผิดกลับตัวได้ทุกกรณีไป¹²

¹¹ อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 8.

¹² เติ้งอ่าง.

4) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในเรือนจำ จะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับทราบปฏิกตราบหน้าเป็นคนที่ถูกชี้ตำรา และเมื่อพ้นโทษออกไปก็จะไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม จึงต้องไปคบหาสมาคมกับพวกเดียวกันที่ยอมรับและกลับเข้ามาในเรือนจำใหม่อีกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการตีตรา (Labeling Theory) อย่างไรก็ตาม แม้การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูจะมีข้อจำกัดอยู่หลายประการดังกล่าว แต่ก็เป็นวัตถุประสงค์ที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติกันอยู่ในวงการราชทัณฑ์ของประเทศต่างๆ ซึ่งโดยทั่วไป จะต้องทำควบคู่ไปกับหลักการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อแยกผู้ต้องขังที่สมควรแก้ไขฟื้นฟูมาแก้ไขดำเนินการอย่างจริงจัง โดยทั้งนี้ ดำเนินการผสมผสานไปกับวัตถุประสงค์ประการอื่นๆ¹³

2.1.4 การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสไม่ให้กระทำผิดได้อีก (Incapacitation)

ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หรือแนวทางที่ทำให้ผู้กระทำผิดหมดโอกาสในการทำความผิด อาจได้แก่การลงโทษจำคุกตลอดชีวิต จำคุกมีกำหนดระยะเวลา การประหารชีวิต เป็นต้น โดยประสงค์ที่จะกำจัดผู้กระทำผิดให้ออกไปจากสังคมอย่างถาวรหรือชั่วคราวนั้นก็ตาม อันเป็นการป้องกันให้คนในสังคมอยู่ได้อย่างปลอดภัย ไม่ต้องหวาดระแวงภัยจากบุคคลนั้นๆ อีกต่อไป อีกทั้งวิธีการที่จะตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคมอาจทำได้ โดยการเนรเทศเพื่อป้องกันสังคมออกจากอาชญากรโดยการกักอาชญากรไปอยู่ที่อื่นเพื่อให้สังคมปลอดภัย เช่น อังกฤษเคยส่งนักโทษไปไว้ที่ออสเตรเลีย หรือโดยวิธีการทำลายอวัยวะเพื่อตัดโอกาสผู้กระทำผิดในการประกอบอาชญากรรม เช่น ตัดมือพวกลักขโมย ทำให้หมดโอกาสลักขโมย หรือการประหารชีวิต¹⁴ หรือสหรัฐอเมริกาเคยส่งผู้ต้องขังคดีอาชญากรรมไปอยู่บนเกาะอัลคาทาส (Alcatraz island) เป็นต้น

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษจำคุก

ในสมัยโบราณการลงโทษจะเป็นการลงโทษที่กระทำต่อเนื้อตัวร่างกาย ต่อมาจนถึงศตวรรษที่ 13 ได้มีการเริ่มใช้โทษจำคุกขึ้น¹⁵ การลงโทษจำคุกนี้ถือเป็นมาตรการที่นำมาใช้ในการลงโทษกันอย่างแพร่หลายในกระบวนการยุติธรรม ถือว่าเป็นรูปแบบแห่งวิวัฒนาการของระบบการลงโทษที่มีประวัติต่อเนื่องกันมายาวนาน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า นอกจากโทษประหารชีวิตแล้วนั้น กรณีการลงโทษจำคุกก็เป็นวิธีการลงโทษผู้กระทำผิดภายในกรอบแห่งกฎหมายที่นับว่ารุนแรงอย่างยิ่งอีกรูปแบบหนึ่ง

¹³ เพิ่งอ้าง.

¹⁴ เพิ่งอ้าง.

¹⁵ นที จิตสว่าง, หลักทฤษฎีอาชญากรรม, พิมพ์ครั้งที่ 3

2.2.1 ความหมายและลักษณะของโทษจำคุก

ความหมายของการลงโทษจำคุกนั้น Black's Law Dictionare ได้ให้นิยามไว้ว่า “การลงโทษจำคุก เป็นการใช้มาตรการควบคุมไว้ในเรือนจำหรือสถานที่ควบคุมเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพและความเป็นอิสระของบุคคล”¹⁶ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการลงโทษจำคุกนั้น เป็นกระบวนการลงโทษที่มีลักษณะไปในทางการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง ชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้กระทำผิดหลายประการ เช่น เป็นการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหว การประกอบอาชีพ การออกเสียงเลือกตั้ง อีกทั้งยังเป็นการแยกตัวผู้กระทำความผิดออกจากสังคมภายใต้เงื่อนไข และเป็นไปตามเงื่อนไขของเวลาที่กำหนดไว้

ดังนั้น การลงโทษจำคุกโดยการควบคุมผู้กระทำความผิดในเรือนจำจึงส่งผลกระทบต่อจิตใจ และก่อให้เกิดรอยมลทินทางสังคมแก่ผู้กระทำความผิด¹⁷

การลงโทษจำคุกนั้นเริ่มต้นจากการมีพระราชกำหนดสำหรับควบคุมผู้ที่อยู่ระหว่างการไต่สวนหรือพิจารณาในข้อหาว่าได้กระทำความผิด ต่อมาใน ค.ศ. 1552 ได้มีการจัดตั้งโรงคัดสันดาน (House of Correction) ขึ้นในประทศอังกฤษ เพื่อใช้ควบคุมผู้ที่ไปทำงาน และเกียจคร้าน คนจรจัด เด็กเกเรและขอทาน ซึ่งต่อมาได้มีการจัดตั้งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในต่างประเทศ ต่อมาในยุโรปจนศตวรรษ 17 โรงคัดสันดานและคุกได้กลายเป็นสถานที่ใช้ในการคุมขังนักโทษที่ได้รับโทษสถานเบา ในเวลาต่อมาได้มีการพัฒนาไปสู่รูปแบบของการใช้สถานที่ควบคุมเพื่ออบรมฝึกวิชาชีพผู้กระทำผิด เช่นเดียวกับการลงโทษโดยใช้เรือนจำและทัณฑสถานที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน¹⁸ การลงโทษจำคุกจึงกลายเป็นมาตรการที่ใช้แทนการลงโทษโดยการทรมานร่างกายอย่างทารุณโหดร้าย ในส่วนการลงโทษประหารชีวิตก็ยังคงมีอยู่ แต่วิธีการประหารชีวิตก็ไม่ทรมานอย่างในอดีต เช่น การยิงเป้า นั่งเก้าอี้ไฟฟ้า การฉีดยา เป็นต้น

ส่วนกระบวนการยุติธรรมไทยได้มีการพัฒนาแนวคิดในการลงโทษเป็นการลงโทษเพื่อมุ่งแก้ไขพฤติกรรมผู้กระทำผิดและเป็นไปในทางป้องกันสังคม ซึ่งการลงโทษที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 มี 5 วิธี คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน โดยโทษแต่ละประเภทย่อมส่งผลต่อผู้กระทำความผิดต่างกัน กล่าวคือ

¹⁶ เพิ่งอ้าง.

¹⁷ ประเสริฐ เมฆมณี, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 5, น.46.

¹⁸ นัทธี จิตสว่าง, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 11, น. 39.

โทษประหารชีวิตถือว่าเป็นโทษตามกฎหมายที่นับว่ามีความรุนแรงมากที่สุด โดยเป็นการกระทำต่อชีวิตผู้กระทำความผิด ปัจจุบันประเทศไทยก็ยังคงมีโทษประหารชีวิตอยู่และมีวิธีการที่แตกต่างไปจากเดิม คือ การยิงให้ตาย อีกวิธีคือการฉีดยาหรือสารพิษให้ตาย¹⁹

โทษจำคุกและโทษกักขังเป็นโทษที่มุ่งบังคับแก่เสรีภาพของผู้กระทำความผิด เพราะต้องถูกคุมขังไว้ในสถานที่กักขัง หรือเรือนจำ โดยถูกจำกัดเสรีภาพ หรือตามที่กฎหมายกำหนด

โทษปรับและริบทรัพย์สิน ซึ่งเป็นโทษที่มุ่งหมายบังคับแก่ทรัพย์สิน โทษปรับนั้นโดยมุ่งให้มีความกระทบกระเทือนต่อฐานะทางการเงินของผู้กระทำผิด ดังนั้น โทษปรับจึงต้องชำระเป็นเงินและต้องชำระโดยผู้กระทำความผิดเสมอ²⁰ โทษปรับดังกล่าวนี้ อาจเป็นโทษสำเร็จในตัวเองหรือเป็นโทษประชานก็ได้ เช่น ความผิดลหุโทษ หรือโทษปรับอาจเป็นโทษอุปกรรมก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น กรณีกำหนดโทษอื่นเป็นโทษประชานและมีโทษปรับกำกับอยู่ด้วยเสมอ เป็นต้น

การใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาโทษของศาลในการลงโทษทางอาญานั้น การใช้โทษจะต้องให้เกิดความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิด กล่าวคือต้องคำนึงถึงระดับความรุนแรงของการกระทำผิด ลักษณะ พฤติกรรม อายุ อาชีพ การศึกษา นำมาเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาด้วย และในปัจจุบันได้มีการพัฒนากฎหมายราชทัณฑ์โดยวางหลักเกณฑ์ในการจำแนกประเภทผู้ต้องขังเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละประเภท ซึ่งบัญญัติในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ มาตรา 3121 มี 5 ประเภท คือ เพศของผู้ต้องขัง สถานะของผู้ต้องขัง ความประสงค์ในการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง ความมั่นคงของเรือนจำ ลักษณะเฉพาะของทางเรือนจำ แต่โทษที่นิยมนำมาใช้มากในปัจจุบันก็คือโทษจำคุก ซึ่งมีแนวคิดมุ่งที่จะแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดในเรือนจำ โดยการศึกษา อบรม ฝึกวิชาชีพ เพื่อมีผลต่อผู้กระทำกลับเป็นคนดีคืนสู่สังคมได้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 ได้มีการปรับปรุงแก้ไขการลงโทษประหารชีวิตและจำคุกตลอดชีวิตแก่ผู้กระทำความผิดที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ทั้งนี้เพื่อสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ซึ่งได้บัญญัติมิให้นำวิธีการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้า ไม่นำโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต มาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี²² เนื่องจากประเทศไทยเป็นภาคีแห่งกติการะหว่างประเทศและอนุสัญญาดังกล่าว จึงได้มีการแก้ไขบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18

¹⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 19.

²⁰ วีระพงษ์ บุญโญภาส, “แนวทางในการใช้มาตรการอย่างอื่นแทนการลงโทษปรับ,” วารสารกฎหมาย, ปีที่ 23, ฉบับที่ 3, น. 2 (เมษายน, 2548).

²¹ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 31

²² หมายเหตุท้าย พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 16) พ.ศ. 2546

วรรคและวรรคสาม²³ เพื่อให้สอดคล้องกับกติกาและอนุสัญญาดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้การลงโทษ ประหารชีวิตและการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตถูกจำกัดมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กที่สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อีกครั้ง

จากการวิเคราะห์ ศึกษาค้นคว้าจากประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น จะพบว่า มิได้มีการกำหนดความหมายหรือให้คำจำกัดความของโทษจำคุกเอาไว้เลย เพียงแต่กำหนดโทษไว้ ว่าศาลสามารถลงโทษจำคุกได้ และได้กำหนดถึงวิธีการคำนวณและนับระยะเวลาในการลงโทษ จำคุก หรือการเปลี่ยนโทษจำคุกมาเป็นมาตรการอื่นเท่านั้น ซึ่งศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจกำหนดโทษ ให้เหมาะสมกับความรุนแรงของการกระทำความผิด พฤติการณ์ของผู้กระทำความผิด รวมทั้งปัจจัย แวดล้อมอื่นๆ ที่มีผลต่อการพิจารณาพิพากษาภายใต้หลักของกฎหมาย ดังเช่นที่ทราบทั่วไป การ ลงโทษจำคุกในประเทศไทยนั้น ภายใต้การดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์ตามพระราชบัญญัติ ราชทัณฑ์ นั้นเอง

2.2.2 ผลของโทษจำคุกต่อผู้ต้องขัง

การดำเนินการบังคับโทษจำคุกให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษได้นั้น ย่อมสันนิษฐานได้ว่าผู้ต้องโทษย่อมสามารถที่จะดำเนินชีวิตในอนาคตของเขาโดยปราศจากการ กระทำความผิดทางอาญาอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และการบังคับโทษสามารถตอบสนองการ คู้มครองสาธารณะต่อการกระทำความผิดในอนาคตอีกด้วย ซึ่งจะสอดคล้องกับภารกิจเป้าหมายของ กฎหมายอาญา กล่าวคือ มีภารกิจในการคุ้มครองสังคม มีภารกิจในการปราบปรามและในการ ป้องกันการกระทำความผิดและมีภารกิจในการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายและคุ้มครองคุณภาพ ของการกระทำอย่างแท้จริงได้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ต้องทำงานหนักมากหรือทำงาน ซ้ำ²⁴

2.2.2.1 การบังคับโทษจำคุกที่ล้มเหลว

สำหรับการบังคับโทษจำคุกที่ล้มเหลว กล่าวคือ ไม่สนองต่อการกิจของกฎหมายบังคับ โทษไม่ว่าด้วยปัจจัยใดๆ ก็ตาม เช่น ผู้ต้องโทษสิ้นเรือนจำที่จะรับได้หรือกฎหมายบังคับโทษขาด ประสิทธิภาพ ทำให้เกิดผลขึ้นหลายประการ คือ

²³ มาตรา 18 วรรคสอง: โทษประหารชีวิต และโทษจำคุกตลอดชีวิตมิให้นำมาบังคับแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดในขณะที่มีเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปี

มาตรา 18 วรรคสาม : ในกรณีผู้ซึ่งกระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีได้กระทำความผิดที่มี ระยะเวลาโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ให้ถือว่าระยะเวลาโทษดังกล่าวได้เปลี่ยนเป็นระยะเวลาโทษจำคุก ห้าสิบปี

²⁴ ธานี วรภัทร์, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 3, น. 103.

1. ผู้กระทำผิดขาดการบำบัดแก้ไขที่เป็นไปตามหลักวิชา จะได้แต่การควบคุมตามระยะเวลาแต่ไม่ได้รับการแก้ไขใดๆ

2. เรือนจำกลายเป็นแหล่งการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้พฤติกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิควิธีของอาชญากรมืออาชีพกับผู้กระทำผิดครั้งแรก กลายเป็นสถานที่ที่สร้างสังคมในการเรียนรู้ในเรื่องของการกระทำความผิดและพัฒนาความรุนแรงไปสู่อาชญากรรม เมื่อกลุ่มคนเหล่านี้ออกจากเรือนจำสู่สังคม สังคมก็จะมีอาชญากรอยู่ปะปนร่วมกับคนปกติในสังคมมากขึ้น ทำให้มีความเสี่ยงภัยและสังคมขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประสิทธิภาพของกฎหมายอาญาก็จะทำหน้าที่คุ้มครองสังคมไม่ได้

3. เกิดภาวะคุกคามสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามหลัก “นิติรัฐ” แห่งรัฐธรรมนูญ อันเป็นการทำลายบุคลิกภาพของบุคคลที่ร้ายแรง ทำให้ยากแก่การแก้ไข

4. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องทำงานมากขึ้น ปริมาณคดีความล้นศาล เพราะต้องดำเนินคดีซ้ำกับบุคคลเดิม ทำให้ต้องขยายอัตราค่าล้างเจ้าหน้าที่ ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา เจ้าพนักงานราชทัณฑ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องเพิ่มงบประมาณสถานที่ในอัตราก้าวหน้าเพิ่มขึ้น²⁵

2.2.2.2 ผลกระทบต่อตัวผู้กระทำความผิด

เมื่อผู้กระทำความผิดถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกในเรือนจำแล้ว ส่วนผลที่ตามมาก็คือ ผู้กระทำความผิดย่อมถูกจำกัดเสรีภาพ อีกทั้งยังทำให้ครอบครัวของบุคคลนั้นถูกกระทบกระเทือนโดยไม่จำเป็นอีกด้วย ถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนจี้คุก ก่อให้เกิดปมด้อยแก่ตัวผู้กระทำความผิดเอง ทำให้เสียประวัติ สังคมไม่ยอมรับและไม่ให้ออกาสในการกลับเข้าสู่สังคม ทำให้ผู้กระทำความผิดตัดสินใจกลับเข้าสู่วงจรของการเป็นอาชญากรอีกครั้ง เนื่องจากความคิดเพราะว่าอย่างไรเสียตนก็กลายเป็นคนจี้คุกไปแล้ว และอาจทำให้ผู้กระทำความผิดกระทำผิดที่ร้ายแรงมากยิ่งขึ้นเพื่อให้คนสนใจตัวเองอันเป็นการลบปมด้อยของตน²⁶

ดังนั้น เมื่อผู้กระทำความผิดเข้าไปอยู่ในเรือนจำ ซึ่งมีพื้นที่จำกัดและมีนักโทษอาศัยอยู่จำนวนมากเกินกว่าอัตราความจุปกติของเรือนจำ ทำให้ส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของผู้ต้องขังในเรือนจำอย่างมาก กล่าวคือ ความแออัดดังกล่าวทำให้ผู้ต้องขังต้องมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำ คือต้องกิน นอน และขับถ่ายอย่างแออัด เสี่ยงต่อการติดเชื้อ เนื่องจากในเรือนจำไม่มีสถานที่ที่เพียงพอต่อผู้ต้องขัง จึงทำให้ผู้ต้องขังต้องว่างงาน ส่งผลให้คิดมาก ฟุ้งซ่าน สุขภาพจิตเสีย ทำให้ส่งผลให้เกิดการจับกลุ่มและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันแบบผิดๆ ถ่ายทอดเทคนิคในการประกอบ

²⁵ เพิ่งอ้าง.

²⁶ นวลจันทร์ ทศนชัยกุล, การคุมประพฤติและการพักโทษ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2532). น. 26.

อาชญากรรมได้มากขึ้น²⁷ ทำให้ผู้ต้องขังที่ไม่มีความชั่วร้ายโดยสันดานมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวร้ายมากขึ้น เกิดความมั่นใจในการที่จะประกอบอาชญากรรมขึ้นอีก ไม่มีความเกรงกลัวโทษจำคุก

ผลกระทบในด้านอื่นๆ ที่อาจเกิดกับผู้ต้องขัง ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางครอบครัว เพื่อน อาชีพ หน้าที่การงานที่มีอยู่ก่อนตกเป็นผู้ต้องขัง ทั้งยังถูกจำกัดสิทธิทางกฎหมายในการประกอบอาชีพอีกด้วย เช่น สิทธิในการรับราชการ และสิทธิทางการเมืองอื่นๆ หรือ องค์กรที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ก็ตาม ซึ่งสภาพดังกล่าวจะติดตัวผู้ต้องขังในทางกฎหมายไปตลอด แม้ว่าจะพ้นโทษไปแล้วก็ตาม

2.2.2.3 ผลกระทบต่อสังคม

เมื่อได้มีการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดแล้ว สังคมโดยทั่วไปก็มักจะเกิดความรู้สึกพอใจและได้รับความปลอดภัย เพราะผู้กระทำความผิดไม่สามารถออกมากระทำความผิดอีกได้ และการลงโทษจำคุกนั้นเป็นการตอบแทนที่สาสมต่อการกระทำที่ละเมิดกฎหมายแล้ว นอกจากผลกระทบของการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดจะส่งผลต่อผู้กระทำผิดเองแล้ว ก็ยังส่งผลกระทบต่อด้านลบในสังคมอีกด้วย ดังต่อไปนี้

(1) ด้านงบประมาณที่รัฐต้องรับผิดชอบในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ต้องขังตามหลักสิทธิมนุษยชน ดังเช่น การจัดที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เครื่องแต่งกาย ซึ่งจะต้องเป็นเสื้อผ้าที่ผู้ต้องขังสวมใส่แล้วไม่อับอาย ต่ำต้อย ผู้ต้องขังแต่ละคนควรมีเตียงนอนแยกเป็นเอกเทศ ที่มีความสะอาดที่ถูกต้องตามหลักสุขอนามัย²⁸ เนื่องจากปัจจุบันผู้ต้องขังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น หากแก้ไขด้วยการสร้างเรือนจำเพิ่มขึ้น จะต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก แต่หากแก้ไขโดยการนำมามาตรการอื่นมาใช้แทนการลงโทษจำคุกแก่ผู้กระทำความผิดเพียงเล็กน้อย หรือผู้ที่มีโทษจำคุกระยะสั้น ก่อให้เกิดผลดีมากกว่าผลเสีย ทำให้งบประมาณที่เป็นค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ต้องขังลดลง สามารถนำงบประมาณจำนวนนี้ไปพัฒนาประเทศในด้านอื่นได้

(2) ด้านครอบครัวของผู้ต้องขัง หากผู้กระทำความผิดมีฐานะผู้นำของครอบครัวหรือเป็นเสาหลักในการหาเลี้ยงครอบครัว ย่อมส่งผลกระทบต่อคนในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเป็นอยู่ ฐานะที่ยากจนขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องตระหนักในส่วนนี้ อีกทั้ง ยังส่งผลถึงเยาวชน

²⁷ นัทธี จิตสว่าง, “สิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังกำลังถูกละเมิด,” วารสารเพื่อความก้าวหน้าและรอบรู้ในงานราชทัณฑ์, 2541, โดย อาริษา มณีสว่าง, การคุมประพฤติ : ศึกษาการเลี้ยงโทษจำคุกโดยการคุมขังเป็นช่วงระยะเวลา, (กรุงเทพมหานคร; มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2549), น. 23.

²⁸ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังองค์การสหประชาชาติ.

ที่อาจถูกสังคมนำไปใช้ ไม่ให้การยอมรับ เพราะถือว่าเป็นคนจู้จุก จนทำให้เกิดปมด้อยสำหรับ ผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชน กลายเป็นเด็กมีปัญหาส่งผลต่อสังคม ก่อเกิดปัญหาทางสังคมอีกต่อไป

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ หมายถึง การใช้มาตรการอื่นๆ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด แทนการลงโทษโดยจำคุกผู้กระทำความผิดไว้ในเรือนจำ²⁹ การใช้มาตรการจำคุกอาจจะเหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดบางประเภท เช่น ผู้กระทำความผิดคือจรรยาบรรณ หรือผู้กระทำความผิดประเภทต่างๆ ซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้ความควบคุมไว้อย่างเข้มแข็งในเรือนจำ ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของสังคม ในขณะที่เดียวกันนั้นการใช้มาตรการจำคุกอาจจะไม่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดบางประเภท เช่นผู้กระทำความผิดครั้งแรกในคดีความผิดเล็กน้อย ซึ่งอาจจะใช้การปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้โดยมาตรการอื่นๆ แทนการจำคุกไว้ในเรือนจำ อันจะส่งผลดีต่อการป้องกันสังคมในระยะยาว

ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ อาจมีขึ้นได้ก่อนที่ผู้กระทำความผิดจะถูกจำคุกในเรือนจำ เช่น การรอกการกำหนดโทษหรือการกำหนดโทษแต่รอกการลงโทษไว้ โดยศาลอาจใช้ดุลยพินิจพิจารณาเป็นเงื่อนไขในการคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิด ถือเป็นมาตรการในการเบี่ยงเบนการใช้เรือนจำในการลงโทษ ซึ่งในปัจจุบันไม่ได้มีการนำมาใช้อย่างแพร่หลาย การปล่อยอย่างมีเงื่อนไขในชั้นของตำรวจ อัยการและศาล โดยอาจจะมีขึ้นภายหลังจากที่ผู้กระทำความผิดได้จองจำในเรือนจำแล้ว เช่น ได้รับการปล่อยอย่างมีเงื่อนไขออกไปก่อนครบกำหนดโทษ ซึ่งการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำนี้ ขั้นตอนแรกโดยต้องมีกระบวนการและมาตรการทางกฎหมายในการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อจุดประสงค์ในการเลี่ยงโทษจำคุกในขั้นตอนต่างๆ ต่อมาจึงเลือกใช้มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดที่ได้รับการเบี่ยงเบนออกมา โดยมีกระบวนการยุติธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาคดีของศาลหรือองค์กรอื่นๆ ที่มีอำนาจ และมีการใช้มาตรการเลี่ยงโทษจำคุก ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงตัวผู้กระทำความผิดโดยละเอียด ตรวจสอบประวัติและพฤติกรรมอันเกี่ยวกับการกระทำความผิด สภาพครอบครัว ความเจ็บป่วยทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นต้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ เช่น พนักงานคุมประพฤติที่จะสอดส่องควบคุมและรายงานต่อศาลอย่างละเอียดและถูกต้อง

²⁹ ประธาน วัฒนวานิชย์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท โฟร์พรีนติ้ง จำกัด, 2546), น. 360.

นอกจากนี้ ยังอาจหมายถึงการใช้มาตรการอื่นๆ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแทน การลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดในเรือนจำ เช่น การรอลงอาญา การลงโทษปรับ เป็นต้น โดยเป็น มาตรการที่เกิดขึ้นก่อนที่ผู้กระทำความผิดจะเข้าสู่เรือนจำ ซึ่งทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ถูกจำกัด อิสระภาพเลย และอีกกรณีซึ่งนำมาใช้หลังจากที่ผู้กระทำความผิดได้ถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำมาแล้ว เป็นระยะเวลาหนึ่ง และได้รับการปล่อยตัวออกมาอย่างมีเงื่อนไขก่อนครบกำหนดอีกด้วย มาตรการ ดังกล่าวมีความใกล้เคียงกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community-Based Correction) กล่าวคือ เป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนแทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนนี้ หมายรวมถึง การใช้มาตรการในการควบคุมและแก้ไข ผู้กระทำความผิดแบบต่างๆ โดยอาศัยชุมชนและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเข้ามาช่วยแก้ไขผู้กระทำ ความผิด เช่น พนักงานคุมประพฤติ อาสาสมัคร ทั้งยังเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการแก้ไขผู้กระทำความผิดอีกด้วย³⁰

จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยการเลี่ยงการลงโทษจำคุก ถือว่าเป็น มาตรการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Division) โดยมีเงื่อนไขเพื่อใช้ บังคับให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดแต่ละประเภท เช่น การรอลงโทษโดยมีเงื่อนไข คุมประพฤติ ซึ่งเป็นมาตรการที่ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษจำคุกในเรือนจำ แต่จะต้องมา พบเจ้าพนักงานคุมประพฤติตามเวลาที่กำหนด และต้องทำงานสาธารณประโยชน์โดยไม่มี ค่าตอบแทน ต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย หรือใช้มาตรการคุมขังเป็นช่วงระยะเวลา เป็นต้น ซึ่งมาตรการดังกล่าวข้างต้นเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับผู้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก หรือกระทำ ความผิดโดยพลาดพลั้งและไม่มีสันดานชั่วร้าย หรือผู้กระทำความผิดซึ่งต้องโทษจำคุกระยะสั้น ถ้าหากนำมาตรการเลี่ยงโทษจำคุกในเรือนจำมาใช้บังคับ ย่อมส่งผลดีในระยะยาวมากกว่าการ ถูกจำคุกในเรือนจำส่งผลดีต่อตัวผู้กระทำผิด ครอบครัวและสังคมอีกด้วย

2.3.1 วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยการเลี่ยงโทษจำคุก

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยการเลี่ยงโทษจำคุก เป็นแนวคิดที่มุ่งใช้วิธีปฏิบัติ ต่อผู้กระทำผิดในชุมชน (Community-Based Corrections) และเป็นแนวคิดที่มีความหลากหลาย ที่นำมาปรับใช้ในการลงโทษ เพื่อสอดคล้องกับลักษณะความผิดของผู้กระทำความผิดและฐาน ความผิด ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญดังต่อไปนี้³¹

³⁰ นัทธี จิตสว่าง, “สิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังกำลังถูกละเมิด,” วารสารเพื่อความก้าวหน้าและรอบรู้ใน งานราชทัณฑ์, ปีที่ 46, ฉบับที่ 3, น. 115 (2541).

³¹ ประเสริฐ เมฆมณี, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5, น. 570-571.

(1) เพื่อเป็นการลดความเสียหายของโทษระยะสั้น หรือลดรอยมลทินแก่ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดลหุโทษจากการกระทำความผิดในเรือนจำ และเป็นการลดโอกาสในการเรียนรู้หรือถ่ายทอดเทคนิคอาชญากรรมจากผู้ต้องขังที่เป็นอาชญากรอาชีพ อันอาจจะทำให้กลายเป็นอาชญากรอาชีพในที่สุด อีกทั้งยังกลับเข้าสู่สังคมใช้ชีวิตตามปกติ ไม่ถูกตราหน้าว่าเป็นคนจี้คุก หรือถูกตัดออกจากครอบครัว เพื่อนฝูง และสังคมซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมา

(2) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ปรับสภาพชีวิตในชุมชนอิสระให้ดียิ่งขึ้น โดยผู้กระทำความผิดจะได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ที่คอยควบคุม สอดส่องดูแลและให้คำปรึกษา ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถปรับตัวเองในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ตามปกติ สามารถประกอบอาชีพ อยู่ร่วมกับญาติพี่น้องได้ อีกทั้งยังจะทำให้ผู้กระทำความผิดได้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปและไม่กลับไปติดต่อกับสังคมในเรือนจำอีก

(3) เพื่อลดความแออัดยัดเยียดของสถานที่คุมขัง โดยเรือนจำควรเป็นสถานที่ที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดร้ายแรงที่เป็นอันตรายแก่สังคม ซึ่งต้องควบคุมตัวไว้หรือตัดออกจากสังคมเป็นเวลานาน อันจะทำให้สังคมเกิดความปลอดภัยมากขึ้น

(4) เพื่อช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐที่ต้องนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูผู้ต้องขังบางประเภทที่ไม่จำเป็น เช่น ผู้กระทำความผิดเล็กน้อย หรือกระทำความผิดโดยพลาดพลั้งไปหรือผู้ที่กระทำความผิดเพราะมีเหตุจำเป็นต่างๆ มิได้เกิดจากจิตใจชั่วร้าย ซึ่งหากใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุก ทำให้ผู้กระทำความผิดกลับเข้าสู่สังคม ทำงานหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัวต่อไปได้ ทำให้รัฐไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้กระทำความผิดประเภทนี้และครอบครัวของบุคคลดังกล่าว

2.3.2 รูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยการเลี้ยงโทษจำคุก

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยการเลี้ยงโทษจำคุก หรือการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากการเลี้ยงโทษจำคุกโดยการใช้เรือนจำ หรือการเปลี่ยนโทษจากจำคุกไม่เกินเดือนมาเป็นโทษกักขังไม่เกินสามเดือนโดยกักตัวไว้ในสถานที่กักขัง ซึ่งมีมาตรการที่แพร่หลายและเป็นสากล ซึ่งใช้ในการรองรับผู้กระทำความผิดที่ได้รับการเบี่ยงเบนออกมาจากโทษจำคุกในเรือนจำ ประกอบด้วย การคุมประพฤติ การปรับ การกำหนดวันปรับ การริบทรัพย์ การจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้เสียหาย การทำงานสาธารณะ การคุมประพฤติแบบใกล้ชิดพิเศษ การกักขังผู้กระทำความผิดไว้ในบ้านของตน อาจจะใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ด้วยหรือไม่ก็ได้ การส่งตัวเข้าค่ายทหาร การใช้ศูนย์รายงานตัว และการใช้ศูนย์ควบคุมในชุมชน³² เป็นต้น มาตรการเหล่านี้จะถูกบังคับใช้

³² Norman A. Carlson, *Correction in the 21st Century : Practical Approach*, (1998), p. 142.

กับผู้กระทำความผิดตามความเหมาะสมในการดูแล ควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแต่ละคน

สำหรับการลงโทษผู้กระทำความผิด โดยเลี่ยงโทษจำคุกอีกรูปแบบนั้น คือการใช้มาตรการลงโทษแบบกึ่งควบคุม (Semi-Custodial Penalties) เช่น การสั่งปรับ การสั่งปล่อยโดยมีเงื่อนไข การทำทัณฑ์บน การคุมประพฤติแบบเข้มงวด การรอกำหนดโทษ การรอกำหนดโทษ การคุมขังเป็นช่วงเวลา การทำงานก่อนปลดปล่อย การพักการลงโทษ³³ เป็นต้น ซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้ คล้ายกับการลงโทษจำคุก เพียงแต่ผู้กระทำความผิดจะถูกจำกัดเสรีภาพเพียงบางช่วงเวลาโดยผู้กระทำความผิดยังสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามปกติ ทั้งนี้ยังได้รับการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีจากเจ้าหน้าที่เมื่อถึงเวลาที่ต้องถูกควบคุมตัว และเป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิดทำให้เกิดความเกรงกลัวในการกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกเพราะเกรงกลัวที่จะสูญเสียอิสรภาพเด็ดขาดอีก เนื่องจากทั้งสองมาตรการดังกล่าวนี้มีวัตถุประสงค์เน้นไปในทางป้องกันสังคมโดยพยายามสร้างรูปแบบของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูและควบคุมผู้กระทำความผิดให้มีความเหมาะสมและหลากหลายมากกว่าการจำคุกและการคุมประพฤติ โดยจะต้องนำมาใช้ให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละประเภท อีกทั้ง ยังเป็นการลดค่าใช้จ่ายของรัฐในการคุมขังผู้กระทำความผิดอีกด้วย ซึ่งรูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยเลี่ยงโทษจำคุกนั้นสามารถจำแนกลักษณะต่างๆ ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมได้ดังต่อไปนี้³⁴

2.3.2.1 ขั้นตอนก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมนั้น เป็นการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยผู้กระทำความผิดยังมีได้ผ่านเข้ามาในขั้นตอนส่วนใดส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม เช่น ใช้ศาลหมู่บ้าน หรือการใช้มาตรการสังคมสงเคราะห์โดยหน่วยงานสวัสดิการกับผู้กระทำความผิด เป็นต้น ซึ่งเป็นการใช้ชุมชนบำบัดที่ไม่เป็นอันตรายต่อสังคม เป็นผลให้ปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลลดลงได้ เพราะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และแนวทางที่สำคัญที่มีการนำมาใช้ได้แก่ การระงับข้อพิพาทนอกศาล³⁵ ถือเป็นมาตรการหนึ่งที่สามารถลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลด้วย อีกทั้งเป็นการเยียวยาความเสียหายและเกิดความสำนึกในการกระทำของผู้กระทำความผิด การให้อภัยและยอมรับการชดใช้ของผู้ได้รับความเสียหาย นอกจากนี้ เมื่อข้อพิพาทดังกล่าวระงับไปแล้ว คู่กรณียังสามารถที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่าง

³³ David Biles. Op.cit.

³⁴ อริยา มณีสว่าง, การคุมประพฤติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2549), น. 30.

³⁵ วรณี วงศาสุลักษณ์, “การระงับข้อพิพาททั้งในและนอกศาล : มาตรการหนึ่งในการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล,” วารสารยุติธรรม, ปีที่ 4, ฉบับที่ 5, น. 47-48 (มิถุนายน-กรกฎาคม 2547).

ปกติสุขด้วยการระงับข้อพิพาทนอกศาลนี้อาจดำเนินการในลักษณะไม่เป็นทางการ ซึ่งในระดับชุมชนที่เรียกว่าศาลหมู่บ้าน โดยเป็นรูปแบบที่เรียกว่าการใช้อนุญาโตตุลาการกล่าวคือ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น คู่กรณีจะอาศัยบุคคลที่สามซึ่งเป็นผู้ที่ทั้งสองฝ่ายเชื่อถือหรือเป็นผู้ที่ได้รับการเคารพนับถือจากบุคคลทั่วไปเข้ามาเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือการให้บุคคลที่ถูกตั้งขึ้นมาเป็นอนุญาโตตุลาการเข้ามาทำหน้าที่ตัดสินข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ซึ่งรูปแบบที่ไม่เป็นทางการดังกล่าวนี้ได้พัฒนาจากอดีตจนถึงปัจจุบันมากขึ้นจนทำให้มีรูปแบบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเดิมได้นำมาใช้ระงับข้อพิพาททางแพ่งเป็นจำนวนมาก ต่อมาก็นำมาใช้ในการระงับข้อพิพาททางอาญาและทางปกครองมากขึ้น แต่ด้วยข้อจำกัดทางกฎหมายจึงทำให้การดำเนินการดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจนต่างจากการปรับการคุมประพฤติที่มีกฎหมายรองรับไว้อย่างชัดเจนและได้นำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย

2.3.2.2 ขั้นตอนระหว่างการศึกษาในกระบวนการยุติธรรม ที่ผู้กระทำความผิดได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้ว เมื่อได้พิจารณาจากลักษณะความผิดที่กระทำประกอบกับปัจจัยอื่นๆ แล้วผู้กระทำความผิดไม่ควรที่จะถูกลงโทษถึงจำคุก โดยรูปแบบต่างๆ ที่จะนำมาใช้นั้นขึ้นอยู่กับว่าคดีนั้นอยู่ในขั้นตอนของหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบ กล่าวคือ อยู่ในขั้นตอนระหว่างการศึกษาวินิจฉัยของตำรวจ หรือการศึกษาตั้งคดีของพนักงานอัยการ หรือระหว่างการศึกษาของศาล ซึ่งในแต่ละขั้นตอนก็มีวิธีที่แตกต่างกันออกไป เช่น

(1) ในระหว่างการศึกษาวินิจฉัยของตำรวจเป็นวิธีการที่จะทำให้คดีเล็กๆ น้อยๆ เสริ่งสิ้นไปจากกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งยังเป็นการลดภาระของศาลและพนักงานอัยการด้วย โดยถือว่าเป็นการเลิกคดีอาญาในความผิดเล็กๆ น้อยๆ และความผิดที่มีโทษปรับให้เสริ่งสิ้นไปจากชั้นเจ้าพนักงาน โดยการเลิกคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มี 2 กรณี กล่าวคือ การเลิกคดีอาญาโดยยอมชำระค่าปรับและการเลิกคดีอาญาโดยการเปรียบเทียบ³⁶

(1.1) การเลิกคดีอาญาโดยยอมชำระค่าปรับ ตามมาตรา 37 (1) บัญญัติว่า “ในคดีโทษปรับสถานเดียว คดีอาญาเลิกกันได้เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับ ในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณา” และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 79 บัญญัติว่า “ในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว ถ้าผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด นำค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นมาชำระก่อนที่ศาลเริ่มต้นสืบพยาน ให้คดีนั้นเป็นอันระงับไป” เมื่อผู้กระทำความผิดยอมชำระค่าปรับยอมทำให้คดีอาญาระหว่างรัฐกับผู้กล่าวหาเลิกกัน

³⁶ คณิต ฒ นคร ข, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), น. 346-347.

(1.2) การเลิกคดีอาญาโดยการเปรียบเทียบ ตามมาตรา 37 และมาตรา 38 ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ในการเปรียบเทียบไว้ กล่าวคือ คดีที่เปรียบเทียบได้นั้นจะต้องเป็นคดีความผิดลหุโทษ และความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินสองพันบาทและความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยเฉพาะให้เปรียบเทียบได้ เช่น พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 163 เป็นต้น โดยกฎหมายได้กำหนดให้เจ้าพนักงานเป็นผู้กำหนดค่าปรับซึ่งผู้ต้องหาจะต้องชำระและเมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามจำนวนที่เจ้าพนักงานกำหนดไว้ภายในเวลาอันสมควรแล้ว แต่ต้องไม่เกินสิบห้าวัน คดีนั้นเป็นอันเสร็จเด็ดขาด แต่ถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมชำระตามที่เปรียบเทียบ หรือยินยอมแล้ว แต่ไม่ยอมชำระเงินค่าปรับภายในเวลาที่กำหนดก็จะต้องดำเนินคดีต่อไป การเปรียบเทียบปรับนับได้ว่าเป็นการลงโทษต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด โดยเชื่อว่าเป็นการลงโทษเพื่อป้องปรามหรือข่มขู่ ทำให้ผู้กระทำความผิดมีความเข็ดหลาบไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก และยังเป็นวิธีการที่สามารถลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลด้วย

(2) ระหว่างการพิจารณาสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ อาจนำมาตรการชะลอการฟ้องมาใช้ ซึ่งเป็นการให้อำนาจพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งชะลอการฟ้องคดีแก่ผู้กระทำความผิดบางประเภทเอาไว้ก่อน และหากเห็นว่าถ้ามีการฟ้องร้องต่อไปจะเป็นผลเสียต่อผู้ต้องหาหรือสังคม จากนั้นก็ปล่อยผู้กระทำความผิดไปโดยมีเงื่อนไข เช่น เงื่อนไขการคุมประพฤติภายในระยะเวลาหนึ่ง หากไม่มีการกระทำความผิดเงื่อนไขหรือมิได้ไปกระทำความผิดที่ใดอีก พนักงานอัยการก็จะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหานั้น แต่หากกระทำความผิดขึ้นอีก หรือกระทำความผิดเงื่อนไข ก็จะถูกฟ้องร้องในคดีที่ชะลอไว้และในคดีที่ทำผิดใหม่อีกด้วย³⁷ โดยในประเทศไทยยังไม่มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการชะลอการฟ้องขึ้นมาใช้อย่างเป็นทางการ แต่ทางอัยการสูงสุดได้มีการผลักดันให้มีพระราชบัญญัติชะลอการฟ้องขึ้นมาใช้ซึ่งยังคงอยู่ในระหว่างการพิจารณาของรัฐสภา แต่ในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการในการนำมาตรการชะลอการฟ้องมาใช้ได้เป็นครั้งแรกอันเป็นบทบัญญัติเฉพาะที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เสพยาเสพติดเท่านั้น ซึ่งไม่ได้มีผลบังคับเป็นการใช้ทั่วไป

(3) ระหว่างการพิจารณาคดีของศาล

เมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลแล้ว ผู้พิพากษาจะทำการสืบพยานคู่ความทั้งสองฝ่าย เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงอันนำไปสู่การพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งโทษที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับนั้นต้องมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา โดยผู้กระทำความผิดจะถูกลงโทษสถานใดเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับระดับความรุนแรงของผู้กระทำความผิดแต่ละคน ศาลอาจใช้ดุลยพินิจพิพากษาว่าผู้ผู้นั้นมีความผิดแต่ให้รอการ

³⁷ นัทธี จิตสว่าง. *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 25*, น. 126.

กำหนดโทษไว้ เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สุขภาพ ภาวะแห่งจิต เป็นต้น³⁸ โดยทั่วไปนั้นระดับความรุนแรงที่ศาลจะนำมาใช้ในการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นอาจแบ่งเป็น 3 ระดับ กล่าวคือ การลงโทษขั้นต่ำ (Minimum) ได้แก่ การจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้เสียหาย (Restitution) การปรับเป็นรายวัน (Day fines) การริบทรัพย์สิน (Forfeitures) การทำงานบริการสังคม (Community service) และการคุมประพฤติทั่วไป (Probation) เป็นต้น การลงโทษระดับกลาง (Intermediate Sanction) ได้แก่ การคุมประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive supervision) การใช้มาตรการคุมขังผู้กระทำความผิดในที่อยู่อาศัย (House arrest) การควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic monitoring) ศูนย์รายงานตัว (Day reporting center) และศูนย์ควบคุมในชุมชน (Residential community corrections) ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมความประพฤติ (Probation Detention Center) การคุมประพฤติแบบฝักถ่ายทหาร (Probation Boot Camp) เป็นต้น เนื่องจากการลงโทษขั้นต่ำและการลงโทษระดับกลางดังกล่าว นับได้ว่าเป็นมาตรการไม่ควบคุมตัว (Non-Custodial Measure) อย่างหนึ่งอีกทั้งเป็นการลงโทษขั้นสูงสุด ได้แก่ การลงโทษกักขัง (Jail) หรือการจำคุกในเรือนจำ (Prison) เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นมาตรการควบคุมตัว (Custodial Measure) นอกจากนี้ ยังมีมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีความรุนแรงมากกว่ามาตรการการลงโทษแบบไม่ควบคุมตัวโดยไม่จำต้องลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยการควบคุมตัวไว้ในเรือนจำ ซึ่งเรียกว่า มาตรการกึ่งควบคุม (Semi-Custodial Measure) ได้แก่ การคุมขังเป็นช่วงระยะเวลา (Periodic Detention) และระบบบ้านกึ่งวิถีหรือศูนย์ควบคุมในชุมชน (Half – Way House or Detention Center) โดยแต่ละรูปแบบอธิบายพอสังเขปได้ ดังต่อไปนี้

(3.1) มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิด (Non – Custodial Measure)

(3.1.1) การใช้มาตรการลงโทษขั้นต่ำต่อผู้กระทำความผิด (Minimum Sanction) ได้แก่

การจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้เสียหาย (Restitution)³⁹ ถือเป็นวิธีการที่ศาลนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดเล็กน้อย ซึ่งไม่มีความรุนแรงและไม่เป็นอันตรายต่อสังคม ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้เริ่มมาจากการใช้บังคับอย่างจริงจังในประเทศอเมริกาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 ซึ่งศาลมักจะนำมาใช้ควบคู่กับการคุมประพฤติ วัตถุประสงค์สำคัญของวิธีนี้ เพื่อต้องการให้ผู้เสียหายลดความคิดที่จะแก้แค้นผู้กระทำความผิดลง โดยใช้วิธีการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายได้รับประโยชน์ต่างๆ จากผู้กระทำความผิดแทน นอกจากนี้ยังช่วยป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมามีกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกและยังเป็นการช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอีกด้วย เพราะวิธีการดังกล่าวสามารถเห็นได้ชัดเจนเป็น

³⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56

³⁹ เบนจอร์ สันติเวส, มาตรการบังคับโทษกักขัง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2550), น. 34.

รูปธรรมและผู้กระทำความผิดจะต้องเป็นผู้ชดเชยความเสียหายนั้นด้วยตัวเอง ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบจากการกระทำความผิดของตนอยู่บ้าง โดยผู้กระทำความผิดมักยินยอมจ่ายค่าชดเชยตามที่กำหนด เพราะจะส่งผลให้ผู้กระทำความผิดยังคงใช้ชีวิตอยู่ในสังคม ประกอบอาชีพดูแลครอบครัวได้ตามปกติ โดยค่าชดเชยดังกล่าวนั้น ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดการลงโทษให้เหมาะสมกับความร้ายแรงที่ผู้เสียหายได้รับ ซึ่งมักจะเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหายที่แท้จริงเท่านั้น โดยอาจคำนวณจากค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลหรือค่าขาดรายได้จากการหยุดงาน เป็นต้น ซึ่งมีความแตกต่างจากการจ่ายค่าชดเชยความเสียหายในทางแพ่งที่ต้องเป็นไปตามความเสียหายที่แท้จริง หรืออาจกล่าวได้ว่า การจ่ายค่าชดเชยความเสียหายนี้ทำให้ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายสามารถไกล่เกลี่ยกันได้ ซึ่งในประเทศอเมริกานิยมนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก⁴⁰

การปรับเป็นรายวัน (Day fines) เป็นวิธีการจ่ายค่าปรับที่คำนวณจำนวนเงินตามความเหมาะสมกับรายได้ฐานะและความสามารถในการจ่ายของผู้กระทำความผิดแต่ละคน โดยเริ่มปรากฏในในคำพิพากษาของศาลในประเทศทางเหนือของยุโรปมาหลายปีแล้ว และต่อมาได้มีการนำมาใช้บังคับในประเทศอเมริกาเพื่อทดแทนการปรับแบบเดิมที่คำนึงถึงแต่ความผิดที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว ทำให้ผู้กระทำความผิดที่มีรายได้น้อยไม่มีเงินเพียงพอในการเสียค่าปรับต้องถูกลงโทษอื่นแทน เช่น การกักขังแทนค่าปรับ เป็นต้น ซึ่งต่างจากผู้กระทำความผิดที่มีฐานะร่ำรวย ซึ่งกระทำความผิดฐานเดียวกันแต่มีทุนทรัพย์เพียงพอที่จะจ่ายค่าปรับโดยไม่ต้องรับผลร้าย ในการลงโทษซึ่งผลของการปรับดังกล่าวบางครั้งทำให้เกิดความไม่ยุติธรรม อีกทั้ง ยังเป็นการยากที่จะกำหนดค่าปรับให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดที่มีฐานะแตกต่างกันได้ เนื่องจากค่าปรับที่สูงเกินไปย่อมกระทบถึงฐานะผู้กระทำความผิดทำให้ผู้กระทำความผิดที่ยากจนไม่สามารถหาเงินมาจ่ายได้ ส่วนค่าปรับที่ต่ำเกินไปก็อาจทำให้ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะร่ำรวยไม่รู้สำนึกในการกระทำของตน อันเป็นเหตุให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำได้ง่าย

การปรับรายวันดังกล่าวข้างต้น เมื่อศาลกำหนดให้ผู้กระทำความผิดชำระค่าปรับแล้ว หากผู้กระทำความผิดไม่สามารถจ่ายได้ครบในคราวเดียว ก็สามารถผ่อนชำระค่าปรับนั้นเป็นงวดๆ ได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยการกำหนดค่าปรับนั้นศาลจะต้องคำนึงถึงภาวะและสถานะทางการเงิน หน้าที่การงานของผู้กระทำความผิดแต่ละคนประกอบด้วย วิธีการดังกล่าวนี้จะช่วยให้ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะต่างกันชำระค่าปรับจำนวนต่างกันตามความเหมาะสมของฐานะทางการเงินทำให้การชำระค่าปรับมีความยุติธรรมมากขึ้น อีกทั้ง ยังทำให้มีผู้ฝ่าฝืนการจ่ายค่าปรับมีจำนวนน้อยลงด้วย

⁴⁰ Allen, Harry E, Corrections in America: An Introduction (10 th ed.) (2004). p. 143.

การริบทรัพย์ (Forfeitures) เป็นโทษที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณซึ่งเดิม ถือได้ว่าเป็นโทษที่มีความร้ายแรงและส่งผลกระทบต่อครอบครัวผู้กระทำความผิดมากเกินไป เนื่องจากผู้กระทำความผิดจะต้องถูกริบทรัพย์สินทั้งหมดมาเป็นของรัฐ ด้วยเหตุดังกล่าว จึงยกเลิกและเปลี่ยนแนวคิดในการริบทรัพย์มาเป็นการริบเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิด⁴¹ ดังนี้ อาจกล่าวได้ว่า การริบทรัพย์เป็นวิธีการที่ทำให้ผู้กระทำความผิดสูญเสียทรัพย์สินต่างๆ ที่จะต้องถูกริบ ซึ่งศาลมักนำไปใช้เพื่อคู่กับมาตรการอื่น ทรัพย์ที่จะถูกริบนั้นจะต้องเป็นทรัพย์ที่นำไปใช้ในการกระทำความผิดหรือเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่โดยผิดกฎหมาย เป็นต้น อันจะส่งผลเพื่อให้สอดคล้องกับการลงโทษเพื่อทดแทนความผิด เนื่องจากต้องสูญเสียทรัพย์สินของตนไปและยังมีผลเป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิดด้วย เพราะทำให้เกิดความหลาบจำ เนื่องจากทรัพย์ที่ริบนั้นบางชนิดมีราคาสูง เช่น การกระทำความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมหรือการค้ายาเสพติดที่มีรายได้และกำไรจำนวนมาก หากมีการริบทรัพย์ก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความเสียหายทางทรัพย์สินมากพอสมควร อีกทั้งยังเป็นการตัดโอกาสมิให้ผู้กระทำความผิดใช้ทรัพย์สินที่ถูกริบเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดซ้ำอีก

ในปัจจุบัน ระบบกฎหมายของไทยได้มีบทบัญญัติของกฎหมายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544⁴² ที่ให้ผู้เสียหายที่มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดไว้ สามารถยื่นคำขอรับเงินชดเชยได้ที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา โดยเป็นมาตรการการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาของหน่วยงานในสังกัดของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกระทรวงยุติธรรม⁴³ นอกจากนี้ กรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้วางหลักกำหนดให้กรณีและผู้เสียหายได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย

⁴¹ ณรงค์ ใจหาญ, กฎหมายว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย, โดย การคุมประพฤติ, 2549, น. 35, อริษา มณีสว่าง, โดย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2543.

⁴² พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 “มาตรา 15 ให้จัดตั้งสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาขึ้นในกระทรวงยุติธรรม และให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(2) รับคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย พร้อมทั้งความเห็นเสนอต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ...”

⁴³ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, (ม.ป.ป.). “ภารกิจหลัก,” สืบค้นเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/index.php/2012-06-20-05-54-34/2012-06-20-06-00-54>.

การทำงานบริการสังคม (Community service) คือ การกำหนดให้ผู้กระทำความผิดนั้นทำงานสาธารณะประโยชน์ตามที่ได้รับมอบหมายให้ทำแก่สังคม โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนจากการทำงาน เพื่อเป็นการชดเชยความผิดที่ตนได้กระทำให้กับสังคมภายใต้การดูแลสอดส่องของพนักงานคุมประพฤติ โดยมากจะเป็นการทำงานให้กับองค์กรการกุศล หรือองค์กรสาธารณะที่ไม่หวังผลกำไรตอบแทน เช่น เป็นอาสาสมัครในโรงพยาบาล ทำความสะอาดถนน ทำความสะอาดสถานที่สาธารณะต่างๆ ได้แก่ โบสถ์ โรงเรียน หรือสร้างที่จอดรถ สนามเด็กเล่น บ้านพักคนชรา ขับรถให้คนชราในสถานพยาบาล ซ่อมแซมสถานที่ราชการ เป็นต้น นอกจากนี้ในช่วงหลังหากผู้กระทำความผิดเป็นทันตแพทย์ ศาลก็อาจกำหนดให้บุคคลดังกล่าวไปช่วยตรวจรักษาฟันให้แก่ประชาชนในศูนย์ทันตกรรม เป็นเวลา 100 ชั่วโมงหรือหากผู้กระทำความผิดเป็นแพทย์ทั่วไป ศาลอาจกำหนดให้ไปตรวจรักษาผู้ป่วยหรือไปให้บริการทางการแพทย์แก่ผู้ถูกคุมขังในเรือนจำทุกวันเสาร์เป็นเวลา 50 ชั่วโมง เป็นต้น⁴⁴ ปัจจุบันศาลในต่างประเทศได้นำวิธีการทำงานบริการสังคมไปใช้กับผู้กระทำความผิดอย่างกว้างขวาง ซึ่งแต่ละประเทศมีระยะเวลาในการทำงานไม่เท่ากัน เช่น ประเทศนิวซีแลนด์ มีการสั่งให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมประมาณ 8-200 ชั่วโมงประเทศอเมริกา กำหนดให้ทำงานบริการสังคมประมาณ 200-300 ชั่วโมง ส่วนประเทศไทยได้กำหนดให้ทำงานบริการสังคมประมาณ 12-200 ชั่วโมง เป็นต้น โดยศาลเห็นว่าหากนำวิธีการดังกล่าวมาใช้เป็นเงื่อนไขของการคุมประพฤติผู้กระทำความผิด จะทำให้ผู้ถูกคุมความประพฤติรู้จักทำงานเกิดความรับผิดชอบและมีระเบียบวินัยมากยิ่งขึ้น

การคุมประพฤติทั่วไป (Probation) ถือเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยเลี้ยงโทษจำคุกในเรือนจำอย่างหนึ่ง ที่ได้นำมาใช้อย่างเป็นสากล โดยเริ่มมองผู้กระทำความผิดในภาพพจน์ที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่มีทัศนคติว่าอาชญากรเป็นคนชั่วร้าย ไม่สมควรให้อภัยกลับกลายเป็นว่าอาชญากรเป็นผู้ที่เกิดมาต้องประสบกับความโชคร้าย เป็นผู้ป่วยของสังคมที่ต้องเยียวยาแก้ไขมากกว่าการลงโทษเพื่อแก้แค้นแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งมาตรการอย่างหนึ่งที่น่ามาใช้กับผู้กระทำความผิดก็คือการคุมประพฤติ โดยการคุมประพฤตินี้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่มีใช้โทษ แต่ได้พัฒนามาจากพื้นฐานของการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ในแต่ละประเทศจะมีรูปแบบการกำหนดเงื่อนไขต่างๆ และวิธีการเพื่อบังคับควบคุมพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับปรัชญาทางกฎหมายและการเมืองของประเทศ นั้นๆ⁴⁵

การคุมประพฤตินั้นมีต้นกำเนิดมาจากประวัติศาสตร์ กฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศอเมริกาโดยมาจากแนวความคิดของ John Augustus ซึ่งถือว่าเป็นบิดาของการคุมประพฤติ

⁴⁴ Allen, Harry E. Op.cit. p. 147.

⁴⁵ นวลจันทร์ ทศนชัยกุล, *อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 21*, น. 23.

โดยได้ริเริ่มนำผู้กระทำความผิดที่จะถูกส่งตัวเข้าเรือนจำเข้ามารับการควบคุมดูแลในบ้านของเขาเองและได้ให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขผู้กระทำความผิด อีกทั้งยังหาสาเหตุและแก้ไขที่เหตุของการกระทำความผิดดังกล่าวจนบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งถือได้ว่าเป็นรูปแบบของการคุมประพฤติครั้งแรกและได้มีการพัฒนารูปแบบการคุมประพฤติมาจนถึงปัจจุบันและได้ใช้บังคับอย่างแพร่หลาย โดยรูปแบบการคุมประพฤติได้ปรากฏชัดเจนขึ้นในปี ค.ศ. 1878 ในมลรัฐ Massachusetts กล่าวคือ ได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการคุมประพฤติขึ้นมาใช้ มีการจัดตั้งองค์กรเจ้าหน้าที่มารองรับการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว อันเป็นพื้นฐานที่พัฒนามาสู่รูปแบบการคุมประพฤติในปัจจุบัน โดยการคุมประพฤติดังกล่าวนี้อาจถือว่าเป็นมาตรการทางเลือกหนึ่งที่น่ามาใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดโดยที่ไม่ต้องถูกจำคุกในเรือนจำ ซึ่งเป็นมาตรการที่มีความเข้มงวดน้อยที่สุด เพราะผู้กระทำความผิดยังสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามปกติภายใต้การสอดส่องดูแลของพนักงานคุมประพฤติ หรืออยู่ภายใต้เงื่อนไขข้ออื่นๆ ที่ศาลกำหนดไว้ด้วย⁴⁶ โดยผู้ที่ได้รับการคุมประพฤตินั้นในประเทศอเมริกา ศาลจะพิจารณาความเหมาะสมจากรายงานก่อนการพิจารณาและกฎหมายในแต่ละรัฐของผู้กระทำความผิดแต่ละคน โดยมักจะนำไปใช้กับผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง หรือเป็นผู้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก และไม่มีประวัติอาชญากรรมมาก่อนเป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ผู้กระทำความผิดที่มีโอกาสในการกระทำผิดซ้ำน้อย เป็นต้น ซึ่งผู้กระทำความผิดดังกล่าวเพียงนำมามาตรการควบคุมดูแลสอดส่องเพียงเล็กน้อยก็เพียงพอที่จะแก้ไขฟื้นฟูและป้องกันการกลับไปกระทำผิดซ้ำได้

เงื่อนไขการคุมประพฤติของประเทศต่างๆ มักจะมีวัตถุประสงค์หลักที่คล้ายกัน กล่าวคือเพื่อต้องการให้ผู้กระทำความผิดสามารถปรับปรุงพฤติกรรมที่เป็นสาเหตุของการกระทำความผิดได้ ส่วนในรายละเอียดนั้นก็แตกต่างกันไป เช่น เรื่องเกี่ยวกับความรุนแรงของความผิด ประเภทของความผิด กรณีที่ศาลจะมีคำสั่งให้มีการคุมประพฤตินั้น โดยศาลนั้นจะต้องคำนึงถึงพฤติกรรม หรือบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิดว่ามีอายุ ลักษณะอุปนิสัย สุขภาพครอบครัว สภาพจิตใจอย่างไร ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยนั้นก็บัญญัติไว้ชัดเจนตามมาตรา 56 รูปแบบของการคุมประพฤตินี้ได้มีการพัฒนามาจากการรอกการกำหนดโทษและรอกการลงโทษ ซึ่งศาลจะสั่งให้คุมประพฤติโดยไม่มีคำพิพากษาให้รอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษไม่ได้ ซึ่งการรอกการลงโทษก็จะนำมาใช้สำหรับโทษจำคุกเท่านั้น จะนำมาใช้กับโทษปรับ และโทษจำคุก ที่เปลี่ยนมาเป็นโทษกักขังไม่ได้ นอกจากนี้ในบางประเทศก็มีรูปแบบการคุมประพฤติแบบผสมผสาน (Shock Probation) คือ คำพิพากษาที่ลงโทษผู้กระทำความผิดโดยมีทั้งการจำคุกและ

⁴⁶ Belinda Rodgers McCarthy and Bernard J. McCarthy, Jr. Community – Based Corrections, 1997 (3 rd ed.). p. 97.

การปล่อยตัว โดยได้รับการควบคุมสอดส่องในชุมชน กล่าวคือ เมื่อมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกระยะสั้น และผู้กระทำความผิดได้ถูกจำคุกมาเป็นเวลาประมาณ 90 ถึง 120 วัน แล้วปล่อยตัวไปโดยอยู่ภายใต้การคุมประพฤติ ซึ่งนักกฎหมายเห็นว่า การลงโทษจำคุกในระยะเวลาสั้นนั้นยังสามารถข่มขู่ผู้กระทำความผิดมิให้คิดที่จะกระทำความผิดขึ้นอีกได้ โดยรูปแบบดังกล่าวยังมีใช้ในมลรัฐโอไฮโอ ประเทศอเมริกา แต่ก็มีนักกฎหมายบางฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับรูปแบบดังกล่าว เนื่องจากเห็นว่าการคุมประพฤติมีหลักการสำคัญ คือ ต้องการเลี้ยงโทษจำคุก มิใช่ต้องถูกลงโทษจำคุกก่อนแล้วจึงนำมามาตรการคุมประพฤตินำใช้ เพราะแม้จะเป็นการลงโทษจำคุกระยะสั้น แต่ก็ทำให้ผู้กระทำความผิดที่ใช้รูปแบบดังกล่าวมีมลทินและมีประวัติมัวหมองลงไปด้วย⁴⁷

เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว จากนั้นพนักงานคุมประพฤติจะทำการควบคุมและสอดส่องดูแลพฤติกรรมของจำเลย (Supervision) ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำ เพื่อให้โอกาสผู้ถูกคุมประพฤติกลับตัวเป็นคนดี ไม่กระทำความผิดขึ้นมาอีกและช่วยเหลือตัวเองต่อไปได้ นอกจากนี้ยังคอยดูแลเพื่อให้ผู้ถูกคุมประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาลที่กำหนดไว้ เช่น การกำหนดให้ผู้ถูกคุมประพฤติเข้าร่วมกิจกรรมตามที่กำหนด เข้าศึกษาเล่าเรียน ฝากอาชีพ พักอาศัย อยู่ในสถานที่ที่ถูกจัดตั้งขึ้นสำหรับคุมประพฤติโดยเฉพาะตามที่ศาลกำหนด ห้ามกระทำการบางอย่างหรือ ห้ามพบปะบุคคลที่กำหนด หรือ ห้ามเข้าไปในสถานที่ที่กำหนดห้ามเข้า เป็นต้น หากผู้กระทำความผิดต้องการออกนอกเขตที่ศาลกำหนดก็ต้องขออนุญาตจากพนักงานคุมประพฤติก่อน และหากฝ่าฝืนหรือกระทำความผิดอาญาซ้ำขึ้นใหม่ ก็อาจถูกเพิกถอนการคุมประพฤติได้ อันจะส่งผลให้ผู้ถูกคุมประพฤติได้รับโทษหนักขึ้นหรือได้รับการวางเงื่อนไขการคุมประพฤติที่เข้มงวดขึ้น แต่ถ้าหากภายในเวลาที่ศาลกำหนด ผู้กระทำความผิดไม่ได้ทำผิดเงื่อนไขคุมประพฤติ หรือมิได้กระทำความผิดอาญาซ้ำอีกก็จะได้รับการพ้นโทษเป็นอิสระ

การใช้มาตรการลงโทษระดับกลางต่อผู้กระทำความผิด (Intermediate Sanction) การลงโทษระดับกลาง ถือเป็นวิธีการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ภายใต้การ สอดส่องดูแลของเจ้าหน้าที่ ถือเป็นทางเลือกแทนการคุมประพฤติและการจำคุกแบบดั้งเดิม โดยผู้กระทำความผิดจะถูกคุมความประพฤติและมีเงื่อนไขพิเศษที่เข้มงวดหลายประการ เช่น การรายงานตัวที่ค่อนข้างถี่กว่าการคุมประพฤติแบบทั่วไป การเข้าศูนย์พักพิงหรือศูนย์ควบคุมผู้ถูกคุมความประพฤติ การเข้าค่ายฝึกอบรมแบบทหาร การใช้โทษจำคุกผสมผสานกันกับการคุมประพฤติ (Split Sentence) การจำคุกหรือกักขังไว้ในที่อยู่อาศัยของตนเองโดยมีเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ และขณะเดียวกันผู้กระทำความผิดจะต้องรับผิดชอบชำระค่าปรับ ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย และทำงานบริการสังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการควบคุมดูแลอย่างเคร่งครัดและเข้มงวดกว่าการคุมประพฤติที่

⁴⁷ นวลจันทร์ ทศนชัยกุล, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 38*, น. 43.

เรารู้จักกัน แต่กระนั้นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวก็ยังคงประหยัดกว่าการจำคุกภายในเรือนจำมาก⁴⁸ เนื่องจากคำในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Intermediate sanction, Intermediate punishment จึงอาจแปลคำนี้ว่า มาตรการลงโทษระดับกลาง หรือ มาตรการบังคับระดับกลาง หรือเรียกว่าการลงโทษระดับกลางก็ได้ โดยศาลจะใช้วิธีการนี้หากเห็นว่าการคุมประพฤติแบบเดิมเบาจนเกินไป แต่การจำคุกเต็มรูปแบบยังไม่จำเป็นสำหรับการกระทำความผิดดังกล่าว⁴⁹

วัตถุประสงค์ของมาตรการลงโทษระดับกลาง เป็นวัตถุประสงค์หลักของมาตรการลงโทษระดับกลาง คือ การลดจำนวนผู้ต้องขังเพื่อแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ทำให้ก่อเกิดปัญหาทางด้านงบประมาณเพราะกระบวนการยุติธรรมเน้นไปที่การลงโทษตามแนวคิดสำนักดั้งเดิมและการใช้คำพิพากษาแบบกำหนดตายตัว ทั้งนี้มาตรการดังกล่าวยังมุ่งป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของผู้กระทำความผิด สร้างกลไกการควบคุมผู้กระทำความผิดที่ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการจำคุกในเรือนจำ ซึ่งสิ้นเปลืองงบประมาณ อีกทั้งยังสามารถขยายขอบเขตการนำไปใช้ยังผู้ถูกคุมประพฤติทั้งในชั้นรอการลงโทษและชั้นพักโทษที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมประพฤติอีกด้วย⁵⁰

มาตรการลงโทษระดับกลาง หรือ Intermediate Sanction นั้น เกิดขึ้นครั้งแรกในมลรัฐจอร์เจีย ประเทศอเมริกาและถือได้ว่าเป็นต้นแบบของการใช้มาตรการลงโทษระดับกลางในประเทศต่างๆ ต่อมาโดยรูปแบบของมาตรการดังกล่าวนี้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์และระดับความรุนแรงแตกต่างกันไป ดังนี้

การควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด (Intensive Supervision or Probation - ISP) หรือการคุมประพฤติแบบเข้มงวดนี้ ถือเป็นวิธีการที่มีความเข้มงวดกับเสรีภาพของผู้กระทำความผิดมากขึ้น โดยวิธีการสอดส่องและดูแลผู้กระทำความผิดมากขึ้นและดูแลอย่างใกล้ชิดยิ่งกว่าการคุมประพฤติทั่วไป เช่น การกำหนดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติต้องมารายงานตัวกับพนักงานคุมประพฤติมากขึ้น โดยพนักงานคุมประพฤติออกไปสอดส่องที่บ้านพักของผู้ถูกคุมความประพฤติหลายครั้งในแต่ละสัปดาห์ มีการห้ามออกนอกเขตสถานในช่วงเวลาที่กำหนดหรือมีการตรวจสอบประวัติอาชญากรทุกสัปดาห์ ทุกเดือน เป็นต้น โดยศาลจะเป็นผู้พิจารณาให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย ซึ่งกระทำความผิดที่มีความรุนแรงมากขึ้นได้แต่การกระทำความผิดนั้น แม้จะมี

⁴⁸ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้เพื่อเป็น มาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย, (ม.ป.ท : ม.ป.พ), โดย สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, วสันต์ บุญประจักษ์, มาตรการการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงในคดีอาญา, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557).

⁴⁹ เพิ่งอ้าง.

⁵⁰ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, เพิ่งอ้าง, น. 30.

ความรุนแรงแต่ลักษณะของการกระทำความผิดนั้น ผู้กระทำความผิดก็ยังไม่สมควรที่จะถูกตัดออกจากสังคมอย่างถาวร โดยวิธีการจำคุก และหากนำวิธีการคุมประพฤติทั่วไปมาใช้ก็ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดปรับปรุงตนเองหรือควบคุมตัวเองให้ดีขึ้นได้ อันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดซ้ำอีกได้ ศาลก็จะนำการคุมประพฤติแบบเข้มงวดมาใช้

การคุมขังผู้กระทำความผิดในที่อยู่อาศัย (House Arrest or Home Confinement or Home Detention) วิธีการดังกล่าวนี้ จะมีระดับความเข้มงวดเพิ่มมากขึ้นจากการคุมประพฤติแบบเข้มงวด โดยศาลจะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในบ้านของตัวเองตลอดช่วงระยะเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งผู้กระทำความผิดจะออกจากบ้านได้เฉพาะกรณีไปทำงาน ไปเรียนหนังสือ หรือไปทำงานสาธารณะตามที่ศาลกำหนด ชื่อของที่จำเป็น หรือพบแพทย์ กรณีเจ็บป่วยหรือต้องการคำปรึกษาและคำแนะนำเท่านั้น⁵¹ นอกจากนี้ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติขณะที่อยู่ในบ้านด้วย เช่น ห้ามดื่มสุราของมึนเมา ห้ามเสพสิ่งเสพติด หรือ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่ด้วย ซึ่งวิธีการดังกล่าวมักนำไปใช้เป็นเงื่อนไขในการคุมประพฤติ แบบเข้มงวดควบคู่กันนำไปใช้กับผู้กระทำความผิดทั้งที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งเจ้าหน้าที่จะเข้าไปตรวจดูความเรียบร้อยว่าผู้กระทำความผิดอยู่ในที่อยู่อาศัยและปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้เรียบร้อยหรือไม่ นอกจากนี้ผู้กระทำความผิดอาจรายงานตัวโดยผ่านทางโทรศัพท์ โดยจะมีการบันทึกเสียงของผู้กระทำความผิดเก็บไว้ล่วงหน้าแล้วนำมาเปรียบเทียบกับเสียงทางโทรศัพท์ว่าเป็นเสียงของผู้กระทำความผิดเองไม่ใช่เสียงของผู้อื่น ทั้งนี้พนักงานคุมประพฤดียังสามารถนำเครื่องตรวจสัญญาณแบบมือถือมาใช้เพื่อตรวจดูว่าผู้กระทำความผิดอยู่ในบ้านหรือไม่ โดยไม่ต้องเข้าไปในบ้านด้วยตนเอง เพียงขับรถผ่านเท่านั้นก็สามารถตรวจสอบได้ ถือว่าเป็นวิธีการที่สะดวกและลดอันตรายจากการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติฝ่ายตรวจการที่ต้องเข้าไปในพื้นที่เสี่ยงภัย

การควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) ถือเป็นวิธีการที่ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาทำหน้าที่ส่งสัญญาณเพื่อบ่งบอกตำแหน่งของผู้กระทำความผิดว่าอยู่ที่ใดในการตรวจสอบการควบคุมผู้กระทำความผิดรูปแบบต่างๆ ในชุมชน โดยมักนำมาใช้ควบคู่กับการคุมขังผู้กระทำความผิดไว้ในที่อยู่อาศัย เช่น การใช้เครื่องส่งสัญญาณวิทยุใส่ที่ข้อขา ข้อแขน หรือข้อเท้าของผู้กระทำความผิด หากผู้กระทำความผิด ออกนอกบริเวณบ้าน อุปกรณ์จะส่งสัญญาณผ่านโทรศัพท์ไปยังศูนย์ควบคุมเพื่อรายงานให้ทราบว่ามีใครออกนอกเขตที่กำหนดบ้าง ทำให้การควบคุมผู้กระทำความผิดไว้ในบ้านมีความเข้มงวดมากยิ่งขึ้น เพราะผู้กระทำความผิดจะถูกตรวจสอบจากเครื่องมือที่ติดตั้งไว้ตลอดเวลา⁵²

⁵¹ เห่งอ้าง.

⁵² เห่งอ้าง.

ศูนย์รายงานตัว (Day Reporting Center) ในประเทศออสเตรเลีย เรียกว่า Attendance Center เป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดต้องเข้าไปรายงานตัวกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์ทุกวันตามสถานที่ที่กำหนดไว้ และนำไปใช้กับผู้กระทำความผิดทั้งที่เป็นเด็ก และผู้กระทำความผิดทั่วไป ซึ่งศูนย์รายงานตัวดังกล่าวนี้จะมีเจ้าหน้าที่คอยควบคุมสอดส่องดูแล ช่วยเหลือผู้กระทำความผิดในด้านต่างๆ เช่น หางานใหม่ คอยให้คำปรึกษา หรือจัดกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้กระทำความผิดเข้าร่วมตามความเหมาะสม ซึ่งวิธีการนี้ผู้กระทำความผิดยังคงอยู่ที่บ้านของตนเองและใช้ชีวิตประจำวันตามปกติ แต่ผู้กระทำความผิดจะต้องปฏิบัติตามแผนที่เจ้าหน้าที่กำหนดไว้ กล่าวคือ มีเงื่อนไขเกี่ยวกับเวลาในการกลับเข้าบ้านและในช่วงบ่ายหรือตอนเย็นหลังเลิกงานต้องเข้ามารายงานตัวทุกวัน โดยเฉลี่ยผู้กระทำความผิดต้องติดต่อกับศูนย์รายงานตัวประมาณอาทิตย์ละ 60 ครั้ง ขึ้นอยู่กับความจำเป็นและพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดแต่ละคน และในช่วงระยะเวลาที่เข้ามารายงานตัวในศูนย์นั้น อาจมีกิจกรรมให้ผู้กระทำความผิดทำ เช่น ไปทำงานสาธารณะประโยชน์ หรือโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เป็นต้น

ศูนย์ควบคุมในชุมชน (Residential Community Corrections or Community Residential Treatment Center) หรือที่รู้จักโดยทั่วไปในนามบ้านกึ่งวิถีเข้า⁵³ ถือเป็นวิธีการลงโทษระดับกลางที่มีความรุนแรงมากที่สุดรองลงมาจากการลงโทษจำคุกในเรือนจำ เพราะส่งผลต่อผู้กระทำความผิดที่ต้องเข้ามาอยู่ในศูนย์ควบคุมในชุมชนนี้ไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวได้ตามปกติ โดยศาลอาจกำหนดให้ผู้กระทำความผิดเข้าไปอยู่ในศูนย์ควบคุมดังกล่าวเต็มวัน (full-time) หรืออาจกำหนดให้เข้าไปอยู่เป็นช่วงเวลา (part-time) ก็ได้ โดยศาลเป็นผู้พิจารณาและเมื่อผู้กระทำความผิดเข้ามาอยู่ในศูนย์ควบคุมดังกล่าวแล้ว จะมีเจ้าหน้าที่คอยควบคุมดูแลและให้คำปรึกษาในด้านต่างๆ กรณีศาลอนุญาตให้ผู้กระทำความผิดไปเรียนหนังสือหรือไปทำงานในช่วงเวลากลางวัน เมื่อเสร็จภารกิจก็ต้องกลับมานอนในศูนย์ควบคุมดังกล่าวในเวลากลางคืนและระหว่างเวลาที่ผู้กระทำความผิดอยู่ในศูนย์ควบคุมก็จะมีเจ้าหน้าที่คอยให้การอบรม และฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นคนดีต่อไป

ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมความประพฤติ (Probation Detention Center) ถือเป็นที่พักสำหรับผู้ถูกคุมความประพฤติที่ทำผิดเงื่อนไขในการคุมประพฤติ โดยพนักงานคุมประพฤติจะทำหน้าที่จับกุมตัวผู้กระทำความผิดที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขคุมประพฤติตามที่ศาลกำหนดไปยังศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งกักขังผู้กระทำความผิดดังกล่าวไว้ในศูนย์ ซึ่งในศูนย์กักขังดังกล่าวจะมีระบบการรักษาความปลอดภัยขั้นต่ำแบบเรือนจำ (Minimum Security) มีกฎระเบียบเคร่งครัด ผู้ถูกคุมความประพฤติต้องทำงานบริการสังคม และภายในศูนย์ยังมีโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดซึ่งถูกควบคุมตัว

⁵³ Allen, Harry E. Op.cit. p. 151.

อยู่ในศูนย์ และมีการให้คำแนะนำปรึกษาในการดำรงชีวิตโดยผู้ถูกควบคุมจะพักอยู่ในศูนย์ ประมาณ 60 – 120 วัน

การคุมประพฤติแบบผสมผสาน (Shock Probation) ถือเป็นวิธีหนึ่งในคำพิพากษาแบบ แยกส่วน (Split sentence) ซึ่งกำหนดให้จำเลยต้องเข้ารับโทษในเรือนจำช่วงระยะเวลาหนึ่งก่อนที่จะปล่อยเข้าสู่ระบบการควบคุมและสอดส่อง โดยมีเจตนาให้จำเลยเฝ้าระวังหลีกเลี่ยงในการกระทำความผิดขึ้นอีก และเพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดนั้นด้วย โดยรัฐ Ohio ซึ่งเป็นรัฐนำร่องในการนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ตั้งแต่ปี 1965 ซึ่งนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษจำคุกระยะสั้นคือ ถูกลงโทษจำคุกเป็นเวลา 30-130 วัน⁵⁴

การคุมประพฤติแบบฝากค่ายทหาร (Probation Boot Camp) ถือเป็น การควบคุมและสอดส่องแบบเข้มข้นในช่วงเวลา 90 วัน ซึ่งจะใช้การดำเนินชีวิตตามแนวพื้นฐานของทหาร โดยการฝากและโปรแกรมต่างๆ เหมือนการฝากทหารเพื่อแก้ปัญหาผู้ติดยาเสพติดและผู้กระทำความผิดอื่นๆ เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจใน Boot Camp จึงจะกลับเข้าสู่การควบคุมและสอดส่องปกติ โดยผู้กระทำความผิดที่ถูกส่งตัวเข้ามาอยู่ใน Boot Camp นี้ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้กระทำความผิดครั้งแรกและต้องโทษจำคุกระยะสั้น คือจะถูกคุมขังไว้เพียง 3-6 เดือน หลังจากนั้น จะถูกปล่อยเข้าสู่สังคม โดยต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ เช่น มีการตรวจหาสารเสพติดในร่างกาย การติดตามดูแลให้ความช่วยเหลือ ให้การคำปรึกษาแนะนำติดต่อหาที่ทำงานหรือ สถานศึกษาต่อให้เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าวิธีการดังกล่าวสามารถข่มขู่ยับยั้งและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด มิให้กระทำความผิดซ้ำได้

การใช้มาตรการกึ่งควบคุมต่อผู้กระทำความผิด (Semi - Custodial Measure)

มาตรการกึ่งควบคุมผู้กระทำความผิด หรือ Semi - Custodial Measure นั้น ถือเป็น มาตรการหนึ่งซึ่งมีความคาบเกี่ยวกันระหว่างการคุมประพฤติโดยทั่วไปกับการจำคุกในเรือนจำ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ ต้องการให้ผู้กระทำความผิดสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามปกติ แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขบางประการตามที่ศาลกำหนด อีกทั้งเพื่อต้องการหลีกเลี่ยงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดในเรือนจำ⁵⁵ กระนั้น รูปแบบที่นำมาใช้นั้นจะต้องเหมาะสมกับประเภทและระดับในการกระทำความผิด โดยศาลอาจกำหนดให้ใช้มาตรการกึ่งควบคุมผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว หรืออาจใช้มาตรการกึ่งควบคุมร่วมกับมาตรการไม่ควบคุม (Non- Custodial measure) ก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ที่สำคัญร่วมกันของทั้งสองมาตรการดังกล่าวคือ ต้องการหลีกเลี่ยงผลกระทบที่จะเกิดจากการลงโทษจำคุกแบบเต็มเวลา เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นคนดีและสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้ง

⁵⁴ Ibid, p. 154.

⁵⁵ David Biles. Op.cit. p. 104.

รูปแบบของมาตรการไม่ควบคุมและมาตรการกึ่งควบคุมผู้กระทำความผิดนั้น นำมาเพื่อใช้แทนการลงโทษจำคุกระยะสั้น ในการนำการลงโทษจำคุกในเรือนจำมาใช้ นั้น ควรเป็นมาตรการที่ศาลจะนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดเป็นมาตรการสุดท้ายและต้องใช้กับความผิดที่มีโทษร้ายแรง ทั้งนี้ ผู้กระทำความผิดจะต้องมีลักษณะเป็นอาชญากรอาชีพ โดยศาลจะใช้ดุลยพินิจในการกำหนดมาตรการ ดังกล่าวให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดและลักษณะความผิดที่ผู้กระทำความผิดที่ได้ทำขึ้น ในแต่ละรูปแบบนั้นย่อมต้องมีมนุษยธรรมในการลงโทษอยู่ในตัว โดยรูปแบบของมาตรการกึ่งควบคุมที่นำมาใช้ ได้แก่ ระบบบ้านกึ่งวิถีหรือศูนย์ควบคุมในชุมชน (Halfway In House or Detention Center) และการคุมขังเป็นช่วงระยะเวลา (Periodic Detention) อันเป็นมาตรการที่จะได้นำเสนอในการวิจัยนี้ต่อไป โดยรูปแบบของมาตรการกึ่งควบคุมที่นำมาใช้นั้นย่อมแตกต่างกันไป ดังนี้

การคุมขังเป็นช่วงระยะเวลา (Periodic Detention) ซึ่งเป็นมาตรการกึ่งควบคุมอย่างหนึ่งที่มีความเข้มงวดมากกว่าการรอลงอาญาโดยมีเงื่อนไขการคุมประพฤติโดยทั่วไป แต่ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับนั้นก็ไม่ว่างเท่ากับการถูกจำคุกในเรือนจำ โดยมาตรการดังกล่าวนี้ จะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการควบคุมและปล่อยอย่างมีเงื่อนไขไปพร้อมๆกัน โดยผู้กระทำความผิดจะถูกคุมขังไว้ในสถานคุมขังที่ตั้งขึ้นมาโดยเฉพาะซึ่งมีไซ้เรือนจำในวันหยุด หรือวันว่างจากการทำงาน ส่วนในวันธรรมดาผู้กระทำความผิดก็สามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวและทำงานได้ตามปกติ เป็นต้น⁵⁶

บ้านกึ่งวิถีเข้าหรือศูนย์ควบคุมในชุมชน (Halfway In House or Detention Center) เป็นศูนย์สำหรับผู้กระทำความผิดที่ได้รับการปล่อยตัวก่อนกำหนด ซึ่งศาลจะสั่งให้พักในบ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำ เพื่อช่วยปรับตัวผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำมานานสามารถปรับตัวเพื่อกลับเข้าสู่สังคมได้ตามปกติอีกครั้งหนึ่ง โดยผู้ที่อยู่ในบ้านกึ่งวิถีนี้จะออกไปทำงานหรือเรียนหนังสือตามปกติและกลับเข้ามาพักในบ้านกึ่งวิถีในตอนเย็นภายในเวลาที่กำหนด อันเป็นมาตรการที่อยู่ระหว่างสังคมนับเรือนจำ ในบางประเทศก็จัดให้วิธีการดังกล่าว เป็นมาตรการลงโทษระดับกลางอย่างหนึ่งเช่นกัน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกผู้กระทำผิดหญิง

เดิมสหประชาชาติกำหนดมาตรฐานที่ใช้ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไว้ในกฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุม (The Tokyo Rules) โดยมาตรฐานดังกล่าวได้มีการนำมาใช้กว่า 50 ปีมาแล้ว จึงไม่ถือว่าการนำมาประยุกต์ใช้ในสภาพสังคมปัจจุบัน

⁵⁶ นัทธี จิตสว่าง, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 32*, น. 128.

อีกทั้ง ไม่มีข้อกำหนดเฉพาะที่จะตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังหญิงได้อย่างเพียงพอ ดังนั้น พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภาจึงทรงผลักดันให้มีข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำขึ้น อันเนื่องมาจากทรงเห็นพระทัยผู้ต้องขังหญิงบางประเภท โดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิงที่มีครรภ์ในการใช้ชีวิตภายในเรือนจำ ในส่วนนี้จึงจะได้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกสำหรับผู้กระทำผิดหญิงซึ่งได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะและธรรมชาติของผู้กระทำผิดหญิงและแนวคิดตามข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (The Bangkok Rules) ดังต่อไปนี้

2.4.1 ลักษณะเฉพาะและธรรมชาติของผู้กระทำผิดหญิง

ซึ่งอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

2.4.1.1 ลักษณะเฉพาะทางเพศ

1) ลักษณะทางด้านร่างกาย ผู้หญิงนั้นมีความต้องการดูแลสุขภาพมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ชาย การนำผู้กระทำผิดหญิงไปจำคุกภายในเรือนจำนั้น จะทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้หญิงเลวร้ายลงไปอีกมาก เนื่องจากขาดการดูแลสุขภาพทางการแพทย์อย่างเพียงพอ การขาดสุขอนามัย ทูโปโภชนาการและความแออัดที่มีภายในเรือนจำ นอกจากนี้ผู้หญิงมีความต้องการทางการแพทย์เฉพาะทางเพศและต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลสุขภาพของผู้หญิง⁵⁷ ลักษณะเฉพาะทางด้านร่างกายของผู้หญิงเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนเฉพาะทางเพศ และเป็นเรื่องของธรรมชาติที่จะพบว่า ผู้หญิงมีสิ่งที่แตกต่างจากผู้ชายอย่างเห็นได้ชัด คือ ระบบการเจริญพันธุ์ของผู้หญิง ซึ่งมีความแตกต่างทางระบบการเจริญพันธุ์ที่แตกต่างจากผู้ชาย โดยผู้หญิงจะมีประจำเดือน มีการตั้งครรภ์ มีการคลอดบุตร⁵⁸ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะไม่พบในสภาพทางด้านร่างกายของผู้ชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงที่มีครรภ์จะมีสภาพทางด้านร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปจากหญิงปกติอย่างมาก และต้องมีการดูแลตนเองทางด้านต่างๆมากกว่าปกติ โดยจะเห็นได้จากปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นกับหญิงที่มีครรภ์ ดังนี้

ก. สุขอนามัยขณะตั้งครรภ์ ในช่วง 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์ หญิงผู้เป็นแม่จะรู้สึกอ่อนเพลีย เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ดังนั้น คุณแม่ควรได้รับการพักผ่อนวันละ 8-10

⁵⁷ องค์การสหประชาชาติ, วสันต์ บุญประจักษ์, คู่มือการจัดการและการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหญิง, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2551), น.17. จาก มาตรการลงโทษผู้กระทำผิดหญิงคดีอาญา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557), น. 46.

⁵⁸ รายงานการประชุม โครงการอนุวัติตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ ทางเลือกแทนการคุมขังผู้หญิงที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม, น.3.

ชั่วโมง และนอนพักผ่อนในช่วงเวลากลางวันเพิ่มขึ้นอีกครั้งถึงหนึ่งชั่วโมง การอาบน้ำบ่อยครั้งจะทำให้คุณแม่รู้สึกสดชื่น สบายตัว และควรแปรงฟันอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง ด้วยแปรงที่มีขนอ่อนนุ่ม เพื่อป้องกันเลือดออกตามไรฟัน นอกจากนี้ ควรเลือกทำงานที่ไม่เครียดหรือกระทบกระเทือนต่อหน้าท้องด้วย⁵⁹

ข. อาการผิดปกติทางกายระหว่างตั้งครรภ์ ในช่วง 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์ การเปลี่ยนแปลงระดับฮอร์โมนที่สูงขึ้นขณะตั้งครรภ์ อาจทำให้อาหารผ่านเข้าสู่กระเพาะอาหารช้า ประกอบกับความวิตกกังวลของหญิงตั้งครรภ์เอง จะทำให้หญิงผู้เป็นแม่จะมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าอาการแพ้ท้อง หรือมีอาการถ่ายปัสสาวะบ่อย ซึ่งมีสาเหตุมาจากที่มดลูกโตขึ้นแล้วไปกดทับกระเพาะปัสสาวะโดยอาการเจ็บตึงเต้านม เป็นผลเนื่องมาจากเต้านมขยายใหญ่ขึ้น อันเนื่องมาจากการเจริญเติบโตของต่อมน้ำนม รวมถึงมีอาการเหงื่อออกแฉะและมีเลือดออกตามไรฟัน เพราะการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนกระตุ้นเลือดมาเลี้ยงบริเวณเหงือกมากขึ้น เป็นต้น สำหรับในช่วง 4-6 เดือนของการตั้งครรภ์มีอาการแสบยอดอก อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนที่ไปลดการทำงานของกรวยย่อยในระบบทางเดินอาหาร อันจะส่งผลให้กรดในกระเพาะอาหารไหลย้อนไปในหลอดลมและมีอาการแสบบริเวณยอดอกหรือมีอาการเส้นเลือดขออด อีกทั้งรวมถึงอาการปวดหลัง เนื่องมาจากการเพิ่มของขนาดและน้ำหนักของมดลูก เป็นต้น ช่วง 7-9 เดือนของการตั้งครรภ์ หญิงมีครรภ์จะมีอาการท้องผูก เนื่องมาจากการขยายตัวของมดลูกไปกดทับลำไส้ ทำให้ลำไส้เคลื่อนไหวช้าลง น้ำถูกดูดซึมจากลำไส้มากขึ้น ซึ่งอาจทำให้เกิดริดสีดวงทวารได้และรวมถึงอาการตะคริวที่ขาเพราะมดลูกขยายตัวกดทับเส้นเลือดบริเวณอุ้งเชิงกราน ส่งผลทำให้กล้ามเนื้อเกร็งและอ่อนล้าหรือมีอาการบวมที่ขาและที่เท้าเกิดจากการไหลเวียนเลือดกลับจากบริเวณขาลดลง เป็นต้น⁶⁰ ตามกล่าวมาข้างต้น สุขอนามัยที่ต้องดูแลตัวเองเพิ่มขึ้นและอาการทางร่างกายของผู้หญิง ที่ตั้งครรภ์เหล่านี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตตามปกติของหญิงตั้งครรภ์นั้น และเป็นเรื่องยากที่จะสามารถดูแลตนเองให้ครบถ้วนภายในเรือนจำได้ ดังนั้น การนำผู้กระทำผิดหญิงบางประเภทโดยเฉพาะหญิงตั้งครรภ์ เข้าไปอยู่เรือนจำย่อมสร้างผลกระทบที่ไม่ดีต่อตัวผู้ต้องขังหญิงหลายประการ ซึ่งหากสามารถนำมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกสำหรับผู้ต้องขังหญิงบางประเภทนี้ก็จะดีและเป็นประโยชน์ต่อหญิงครอบครัวและสังคม

2) สภาวะทางอารมณ์

⁵⁹ โครงการกำลังใจในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, เรื่องควรรู้สำหรับคุณแม่ตั้งครรภ์, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2554), น. 9.

⁶⁰ เพิ่งอ้าง.

สภาวะทางอารมณ์ก็ถือเป็นสิ่งหนึ่งตามธรรมชาติที่ผู้หญิงจะมีความแตกต่างกับผู้ชายอย่างเห็นได้ชัด⁶¹ โดยเฉพาะในบางช่วงจะมีลักษณะทางอารมณ์แตกต่างกันมาก เช่น ช่วงที่มีประจำเดือน ซึ่งจะมีอารมณ์แปรปรวนมากกว่าปกติ เสี่ยงต่อการกระทำ ความผิดได้ง่ายกว่าอารมณ์ปกติ โดยบางครั้งอารมณ์ในช่วง 7 วัน ก่อนมีประจำเดือน หรือ 7 วันภายหลังจากมีประจำเดือน อาจเสี่ยงต่อการกระทำ ความผิดได้ง่ายมากขึ้น⁶² รวมถึงกรณีผู้หญิงมีครรภ์สภาวะทางอารมณ์มีผลต่อบุตรในครรภ์ จึงควรทำอารมณ์ให้แจ่มใส ไม่เครียด เพราะเมื่อใดที่รู้สึกเครียดหรือหงุดหงิดแล้วนั้น ร่างกายก็จะหลั่งฮอร์โมนบางตัวออกมา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อลูกในท้องมีการเคลื่อนไหวเพิ่มขึ้น ทำให้ทารกมีน้ำหนักตัวน้อยและอาจเกิดการแท้งหรือคลอดก่อนกำหนดได้⁶³

2.4.1.2 บทบาททางสังคม

บทบาทสำคัญของผู้หญิงที่มีต่อสังคม คือ การที่ผู้หญิงเป็นผู้ที่ให้กำเนิดบุตร ผู้หญิงซึ่งเป็นมารดา มีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนบุตรของตนให้เป็นคนดีของสังคม โดยการเลี้ยงดูบุตรของมารดา มีผลต่อพฤติกรรมของเด็กเป็นอย่างมาก อันเนื่องจากรดาจะเป็นต้นแบบของพฤติกรรมต่างๆ ของบุตร ทั้งการเรียนรู้และการจดจำ⁶⁴ นอกจากหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรแล้ว ผู้หญิงยังมีบทบาทในสังคมในการดูแลครอบครัวของตน⁶⁵ ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจการงานของบ้านหรือการพบปะและติดต่อกับผู้คนในสังคม ล้วนแล้วแต่เป็นบทบาทสำคัญของผู้หญิงทั้งนั้น อันแสดงให้เห็นได้ว่าผู้หญิงเป็นหลักของครอบครัว หากเราเอาผู้หญิงเข้าไปจำคุกภายในเรือนจำก็เท่ากับว่าเป็นการทำลายครอบครัวของเขาทั้งหมด โดยเฉพาะบุตรของผู้กระทำผิดหญิง หากต้องออกห่างจากมารดาของตนไป บุตรของผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นต้องตกอยู่ในภาวะเสี่ยง⁶⁶ อันเนื่องมาจากการขาดคนดูแล เพื่อที่จะสามารถชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะการเลี้ยงดูบุตรทารก ซึ่งถือว่าเป็นบุตรที่อยู่ในวัยที่ต้องพึ่งพิงมารดาเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านอารมณ์ดูแลและเอาใจใส่ทางด้านจิตใจ รวมทั้งพัฒนาการของเด็กทารก จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยการดูแลอย่างใกล้ชิดจากหญิงผู้เป็นมารดา

⁶¹ อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 49, น. 3.

⁶² เพิ่งอ่าง.

⁶³ โครงการกำลังใจ ในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, เรื่องควรรู้สำหรับคุณแม่ตั้งครรภ์, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2554), น.9.

⁶⁴ รายงานการประชุม โครงการอนุวัติตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ ทางเลือกแทนการคุมขังผู้หญิงที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

⁶⁵ เพิ่งอ่าง.

⁶⁶ รายงานการประชุม โครงการอนุวัติตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ ทางเลือกแทนการคุมขังผู้หญิงที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม, น.88.

2.4.2 แนวคิดตามข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (The Bangkok Rules)

2.4.2.1 ความเป็นมา

1) โครงการกำลังใจ

เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2549 พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าเพชรกิติยาภา ทรงสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยคอร์เนล สหรัฐอเมริกา และกลับมายังประเทศไทย พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าเพชรกิติยาภาทรงก่อตั้ง “โครงการกำลังใจ” ขึ้น และประทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์มาเป็นทุนเบื้องต้นจำนวน 300,000 บาท พร้อมกับประทานความช่วยเหลือด้านสุขภาพอนามัยโดยทรงให้วิทยาลัยพยาบาล สภากาชาดไทยมาให้ความรู้เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ในการเตรียมตัวให้กำเนิดและเลี้ยงดูทารก พระองค์ทรงประทานชื่อหลักสูตรว่า “การตั้งครรภ์อย่างมีคุณภาพ” และ “สร้างคนดี เริ่มที่ขงขังแรก” ซึ่งจากการดำเนินการทำให้มีประโยชน์ที่ได้จากโครงการนี้คือ ผู้ต้องขังหญิงที่เป็นมารดาจะเกิดความผูกพันกับบุตร เสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดี ปลูกจิตสำนึกและสร้างความรู้สึกรับผิดชอบในตัวบุตรมากขึ้น เด็กเหล่านี้ก็จะมีสุขภาพกายและใจที่ดี ซึ่งต่อมาหลักสูตรนี้ได้ใช้เป็นต้นแบบของการอบรมแก่ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ในทัณฑสถานและเรือนจำอีกหลายแห่ง

นอกจากการดำเนินการดูแลสุขภาพของผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์และเด็กติดผู้ต้องขังแล้วพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าเพชรกิติยาภา ยังทรงใส่พระทัยในส่วนของผู้ต้องขังหญิงที่สูงอายุ และมีปัญหาด้านสายตา พระองค์ทรงให้ศูนย์เลสิกและรักษาสายตาเข้ามาช่วยเหลือตรวจวัดสายตา ผ่าตัดต่อกระจก ต้อเนื้อ อีกทั้ง ยังให้ความรู้ด้านสุขภาพตาเพื่อเป็นการดำเนินการเชิงป้องกันอีกด้วย⁶⁷ ปัญหาผู้หญิงในเรือนจำหรือผู้ต้องขังหญิงไม่ได้เป็นปัญหาแต่เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในหลายๆ ประเทศทั่วโลก ซึ่งผลการวิจัยของ International Center for Prison Studies มหาวิทยาลัย King's College ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ พบว่าประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องขังหญิงที่เพิ่มขึ้น ซึ่งคิดอันดับ 1 ใน 5 ของโลก จากการศึกษาระบุว่าจำนวนผู้ต้องขังหญิงไม่เพียงแต่จะเพิ่มมากขึ้นในจำนวนที่น่าตกใจ แต่ยังมีอัตราส่วนของการเพิ่มสูงขึ้นกว่าจำนวนของผู้ต้องขังชายอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่สำคัญกว่าจำนวนของผู้ต้องขังหญิง คือ การที่ผู้ต้องขังหญิงที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากมายเหล่านี้ กระทั่งต้องถูกส่งตัวเข้าไปอยู่ภายในเรือนจำ ซึ่งส่วนใหญ่ได้ออกแบบไว้สำหรับควบคุมผู้ต้องขังชายเป็นหลัก หรือในสถานที่ที่ซึ่งแม้จะกำหนดไว้ว่าเป็นสถานที่สำหรับผู้ต้องขังหญิงโดยเฉพาะ แต่ก็มิได้ออกแบบมาอย่างเหมาะสมสำหรับการ

⁶⁷ โครงการกำลังใจ ในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าเพชรกิติยาภา, การเจริญเติบโตและพัฒนาร่างของทารก, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2554), น.44-45.

ควบคุมตัวผู้ต้องขังหญิง กล่าวคือ ไม่ได้มีการออกแบบหรือจัดให้มีสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ต้องขังหญิงที่มีลักษณะเฉพาะและแตกต่างจากผู้ต้องขังชายแต่อย่างใด อีกทั้งผู้ต้องขังหญิงไม่สามารถเข้าถึงบริการต่างๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาการแก้ไขฟื้นฟู หรือการฝึกวิชาชีพที่จัดโดยเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ ส่งผลให้เกิดมีปัญหาคือผู้ต้องขังหญิงหลายประการ นอกจากนี้กฎระเบียบต่างๆ ที่มีอยู่มากไม่สอดคล้องเหมาะสมกับการบริหารจัดการผู้ต้องขังหญิง ซึ่งสิ่งนี้นับเป็นความท้าทายที่สำคัญต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ต้องขังทั้งในส่วนของผู้กำหนดนโยบาย และผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ต้องขังในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และสิทธิมนุษยชนสำหรับระเบียบปฏิบัติและข้อเสนอแนะระดับนานาชาติที่มีอยู่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เช่น มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ซึ่งกำหนดให้ประเทศสมาชิกถือปฏิบัติเป็นมาตรฐานเบื้องต้นในการบริหารงานเรือนจำและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังนั้น ก็พบว่ามีการกำหนดเพียงสั้นๆ ถึงหลักปฏิบัติที่เกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงไว้อย่างกว้างๆ และไม่เฉพาะเจาะจง ทำให้ผู้ต้องขังหญิงจำนวนมากยังคงได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม มีการเลือกปฏิบัติและมีการฝ่าฝืนหลักสิทธิมนุษยชนทั้งด้านสิทธิสตรีและด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์⁶⁸

จากการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังหญิงทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ หลายแห่งพบว่า ปัญหาหลักๆ ที่ผู้ต้องขังหญิงต้องเผชิญอาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้⁶⁹

(1) ปัญหาด้านความไม่เหมาะสมของสถานที่คุมขัง และบุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแลผู้ต้องขังหญิง

จากการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังหญิงมักจะได้รับการคุมขังในสถานที่ที่ห่างไกลจากบ้านและครอบครัวมากกว่าผู้ต้องขังชาย เนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่าเรือนจำสำหรับการควบคุมตัวผู้ต้องขังหญิงมีจำนวนน้อยกว่าเรือนจำสำหรับผู้ต้องขังชาย และระยะทางที่ห่างไกลดังกล่าวนี้ทำให้ผู้ต้องขังหญิงมีความยากลำบากที่จะรักษาการติดต่อกับครอบครัวและบุตร เนื่องจากต้องมีการใช้จ่ายในการเดินทาง และโดยข้อจำกัดของสถานะทางเศรษฐกิจทำให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมจากครอบครัวจำนวนน้อยครั้ง ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อผู้ต้องขังหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการขาดการติดต่อกับบุตรและสมาชิกครอบครัว เป็นเหตุทำให้ผู้ต้องขังหญิงเกิดความวิตกกังวลและส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อพัฒนาการของเด็กเล็ก

⁶⁸ เห่งอ้อาง.

⁶⁹ เห่งอ้อาง.

นอกจากปัญหานี้แล้วบ่อยครั้งยังพบว่าผู้ต้องขังหญิงถูกคุมขังไว้ในเรือนจำที่ออกแบบมาสำหรับผู้ต้องขังชาย เนื่องจากผู้หญิงมีความเปราะบางเป็นพิเศษ จึงได้มีการผลักดันในการแก้ปัญหาเพื่อขจัดความรุนแรงโดยกระบวนการยุติธรรมเล็งเห็นความสำคัญของผู้หญิงในระบบงานยุติธรรมทางอาญา ผู้ต้องขังหญิงที่มีครรภ์และผู้หญิงที่มีบุตรที่เกิดในสถานที่กักขังตามคำวินิจฉัยที่ 17/1 ลงวันที่ 18 เมษายน ค.ศ. 2008 ของคณะกรรมการว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ข้อที่ 10⁷⁰ ซึ่งมีการวางกฎระเบียบที่เข้มงวดและไม่อนุญาตให้มีการติดต่อกับโลกภายนอก หรือถูกควบคุมในเรือนจำความมั่นคงสูงแทนที่จะเป็นเรือนจำความมั่นคงต่ำ ซึ่งการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังหญิงที่ผิดพลาดนี้จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการต้องโทษจำคุกในทุกๆด้าน รวมทั้งอิสรภาพในการเคลื่อนไหว ความดีและประเภทของการติดต่อที่มีต่อบุตรและสมาชิกครอบครัว และโอกาสในการศึกษาและฝึกวิชาชีพที่อาจได้รับด้วย

ตามมติคณะรัฐมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ที่ 11/12 ลงวันที่ 17 มิถุนายน ค.ศ. 2009 ว่าด้วยการเพิ่มความพยายามในการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงในทุกๆรูปแบบ ได้เล็งเห็นความสำคัญและเน้นย้ำความจำเป็นที่จะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงดังกล่าว โดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีประสิทธิภาพ⁷¹ มีการหาแนวทางผลักดันรัฐสมาชิกให้จัดการไม่เอาโทษสำหรับความรุนแรงต่อผู้หญิงด้วยการสืบสวน การดำเนินคดีโดยกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย และการลงโทษผู้กระทำความผิดทุกคน โดยประกันว่าผู้หญิงได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมภายใต้กฎหมายและเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเท่าเทียม และมีการตรวจสอบโดยสาธารณะรวมทั้งขจัดทัศนคติที่ส่งเสริม ให้ความชอบธรรม หรือยอมจำทนกับรูปแบบใดๆ ของความรุนแรงต่อผู้หญิง⁷²

(2) ปัญหาด้านการไม่ตระหนักถึงความต้องการที่แตกต่างกันของผู้ต้องขังหญิงทำให้ผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่ขาดหรือได้รับบริการหรือสวัสดิการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับผู้หญิงทั่วไปไม่เพียงพอ ซึ่งรวมถึงการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน ทั้งทางกายและทางจิต เนื่องมาจากระบบอนามัยและการดูแลสุขภาพของเรือนจำได้รับการออกแบบเพื่อผู้ต้องขังผู้ชายและให้ตอบสนองต่อความ

⁷⁰ ยุทธศาสตร์ต้นแบบและมาตรการเชิงปฏิบัติของสหประชาชาติในการขจัดความรุนแรงต่อเด็กในด้าน การป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, (น.252), โดย สำนักงานกิจการและโครงการใน พระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, สำนักงานอัยการสูงสุด

⁷¹ ยุทธศาสตร์ต้นแบบและมาตรการเชิงปฏิบัติของสหประชาชาติในการขจัดความรุนแรงต่อเด็กในด้าน การป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, (น.238-240), โดย สำนักงานกิจการและโครงการใน พระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, สำนักงานอัยการสูงสุด

⁷² เพิ่งอ้าง.

ต้องการของผู้ชาย ดังนั้น ในการรักษาพยาบาลทางนรีเวชวิทยา เช่น การตรวจหามะเร็งเต้านม จึงเป็นบริการที่หาได้ยากในเรือนจำ อีกทั้ง นอกเหนือจากบริการสุขภาพขั้นพื้นฐานแล้วผู้ต้องขังหญิงมักมีความต้องการเกี่ยวกับสุขอนามัยพิเศษที่เกี่ยวข้องกับการมีประจำเดือน วยทอง หรือสุขภาพทางเพศความต้องการ เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิงนี้ อันจะต้องได้รับความเอาใจใส่จากพยาบาลและเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ ซึ่งได้รับการฝึกฝนมาทางด้านสุขอนามัยสตรีเป็นการเฉพาะ ซึ่งรวมทั้งนรีเวชวิทยาด้วย⁷³

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเกี่ยวกับผู้ต้องขังส่วนใหญ่บ่งชี้ว่า การให้การดูแลสุขภาพในเรือนจำไม่ได้มีความตระหนักถึงความต้องการของผู้ต้องขังหญิงที่มีความต้องการพิเศษเหล่านี้แต่อย่างใด อันจะเห็นได้จากการที่ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์มักขาดหรือได้รับบริการรักษาพยาบาลก่อนและหลังคลอด รวมทั้งการดูแลทารกซึ่งไม่เพียงพอ ขาดการให้ความรู้เกี่ยวกับการคลอดและการดูแลบุตรและการเตรียมการแยกทารกแรกเกิดจากแม่หลังการคลอดมีน้อยมากหรือไม่มีเลย ในขณะที่ผู้ต้องขังหญิงที่เป็นแม่ถูกแยกจากบุตร เนื่องจากเรือนจำส่วนใหญ่ไม่มีสถานที่เฉพาะหรือสถานที่ส่วนตัวสำหรับให้เด็กเข้าเยี่ยมแม่ซึ่งถูกคุมขัง ทำให้แม่ที่ต้องขังต้องทนทุกข์ทรมานทางจิตใจ ทั้งยังมีผลต่อเด็กในด้านพัฒนาการของเด็ก นอกจากนี้ เรือนจำส่วนใหญ่ยังมิได้จัดให้มีบริการเป็นพิเศษสำหรับผู้ต้องขังหญิงสูงอายุ⁷⁴ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นเหยื่อของการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งส่งผลให้มีปัญหาทางจิต ผู้ต้องขังหญิงวัยทอง หรือผู้ที่มีประวัติทางการแพทย์เกี่ยวกับนรีเวช เช่น มะเร็งเต้านม รวมทั้งผู้ต้องขังหญิงที่เป็นเยาวชนก็ไม่สามารถเข้าถึงการบริการทางการแพทย์ที่เหมาะสม และมีการตระหนักเพียงเล็กน้อยถึงความรุนแรงทางร่างกายและทางเพศที่เยาวชนเหล่านั้น อาจได้เผชิญก่อนที่จะต้องโทษจำคุก ทั้งยังมักขาดโอกาสทางการศึกษาหรือการฝึกวิชาชีพหรือสวัสดิการอื่นๆ ที่น้อยกว่า เนื่องจากการจัดการดังกล่าวส่วนใหญ่จัดไว้ให้แก่ผู้ต้องขังหญิงที่เป็นผู้ใหญ่ หรือผู้ต้องขังเยาวชนชาย ในขณะที่ผู้ต้องขังหญิงที่มีความบกพร่องทางกายและหรือทางจิตมักไม่ได้รับความเอาใจใส่ด้านที่พัก อุปกรณ์ หรือสถานที่ที่ออกแบบเฉพาะสำหรับผู้พิการ หรือการได้รับยามากหรือน้อยเกินไปในกรณีของผู้มีความบกพร่องทางจิต ตลอดจนไม่มีการให้คำปรึกษา หรือแก้ไขฟื้นฟูทางจิตแต่อย่างใด ทำให้ในหลายประเทศมีสัดส่วนการเพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจของจำนวนผู้ต้องขังหญิงที่ทนทุกข์จากปัญหาสุขภาพจิต เช่น การเก็บกวาดจิตจริตอาการหวาดกลัวการตื่นกลัว การมีหลายบุคลิก และการฆ่าตัวตาย นับว่าเป็นอัตราส่วนที่สูงกว่าสถานการณ์ทั่วไป หรือแม้แต่สถานการณ์ของผู้ต้องขังชาย และยังคงมีผู้ต้องขังหญิงกลุ่มอื่นๆ ที่มีความต้องการที่แตกต่าง ที่ต้องการได้รับการตอบสนอง เช่น ผู้ต้องขังหญิงชาวต่างชาติ และผู้ต้องขัง

⁷³ เพิ่งอ้าง.

⁷⁴ เพิ่งอ้าง.

หญิงชนเผ่าที่อาจมีความยากลำบากในการเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทั้งยังขาดการติดต่อครอบครัว รวมทั้งผู้ต้องขังหญิงที่ถูกคุมขังในพื้นที่ติดอาวุธที่มีความขัดแย้งก็มักมีแนวโน้มที่จะได้รับการส่งตัวไปคุมขังในเรือนจำที่อยู่ห่างไกลและออกแบบไว้สำหรับผู้ชาย ทำให้ไม่ได้รับความเป็นส่วนตัว ไม่มีความปลอดภัยและการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมกับเพศ ได้รับการเยี่ยมเยียนน้อยครั้งและถูกกีดกัน จากความช่วยเหลือทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจจากบุคคลอันเป็นที่รัก นอกจากนี้ยังต้องทนทุกข์จากการเลือกปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งนับเป็นการบั่นทอนสิทธิสตรีและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขังหญิงเหล่านี้

(3) ปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง นับว่าเป็นการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิสตรี โดยจากการศึกษาพบว่าผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่มักตกเป็นเหยื่อของการละเมิดและความรุนแรงทางเพศ การตรวจค้นที่เป็นการล่วงละเมิด การกีดกันมิให้เข้าถึงโปรแกรมการศึกษา การแก้ไขฟื้นฟู การฝึกวิชาชีพที่จำเป็นสำหรับการปรับตัวเข้าสู่สังคม ซึ่งรวมถึง โปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและความช่วยเหลือหลังปล่อยตัว หรือแม้ในบางกรณีที่ผู้ต้องขังหญิงสามารถเข้าถึง โปรแกรมการเตรียมความพร้อมและความช่วยเหลือหลังปล่อยตัวเหล่านี้ โปรแกรมส่วนใหญ่ก็มักมิได้ออกแบบมาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้หญิง หรือมิได้คำนึงถึงเงื่อนไขของครอบครัวแต่อย่างใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่แม่เป็นเสาหลักหรือเป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนแต่เพียงผู้เดียว

จากการศึกษาปัญหาของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ รัฐควรเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว และหามาตรการเพื่อนำมาแก้ไขปัญหา ซึ่งการปฏิรูประบบเรือนจำอาจไม่ใช่แนวทางเดียวในการแก้ไขปัญหา หากแต่รัฐจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ด้วย⁷⁵

(1) หาทางเลือกทดแทนการจำคุกผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้หญิง

(2) หากจำเป็นจะต้องลงโทษจำคุกจะต้องมีการวางแผนการนับตั้งแต่วันแรกที่ถูกพิพากษาให้เข้าเรือนจำสำหรับผู้ต้องขังหญิง เพื่อที่จะให้มั่นใจได้ว่าพวกเขาจะไม่กระทำความผิดซ้ำภายหลัง จากที่พ้นโทษ ซึ่งจะส่งผลต่อจำนวนผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำต้องสูงเพิ่มขึ้นอีก และ

(3) จัดหาวิธีการและดำเนินการสนับสนุนให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวให้เข้าสังคมได้ หลังจากพ้นโทษแล้ว แต่หากยังไม่ประสบความสำเร็จในการส่งอดีตผู้ต้องขังให้กลมกลืนเข้ากับสังคมได้ ก็จะต้องมีการจัดทำแผนสำรองหรือแผนฉุกเฉินเพื่อตอบสนองต่อปัญหาด้วยวิธีการที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจะต้องให้ความสำคัญและแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานที่มีใช้ภาครัฐ และองค์กรอาสาสมัครที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติโดยอาจจำเป็นที่

⁷⁵ อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 58.

จะต้องมีการนำเสนอแนวทางเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่มีความเฉพาะ เช่น การเสนอให้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (Further Recommendations)

สำหรับมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มาตรฐานนี้เป็นยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ถือว่าเป็นที่น่ายินดีที่หลายๆ ประเทศในหลายๆ ภูมิภาคทั่วโลกได้มีความตระหนักถึงปัญหาของผู้ต้องขังหญิงและได้เริ่มมีการดำเนินการต่างๆ เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้ต้องขังหญิง เช่น ในยุโรป ระบบเรือนจำของประเทศเยอรมัน เป็นต้นแบบด้านการเยี่ยมของครอบครัวของผู้ต้องขังหญิงและการตอบสนองต่อความต้องการของผู้ต้องขังที่ตั้งครรภ์ สำหรับในเอเชียก็มีเรือนจำของประเทศเยเมน ซึ่งไม่เพียงแต่ให้การสนับสนุนผู้ต้องขังหญิงในด้านการศึกษาและการฝึกวิชาชีพแต่ยังสนับสนุนโอกาส ความก้าวหน้าให้แก่ผู้ต้องขังด้วย ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา ก็มีตัวอย่างของการปฏิบัติที่ดี ด้านการให้ความช่วยเหลือหลังปล่อยซึ่งดำเนินการโดยความร่วมมือของ NGO และหน่วยงานเอกชนของทัณฑสถานชุมชน Duval ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่หลังพ้นโทษของผู้ต้องขังหญิง รวมทั้งศูนย์ Elizabeth Fry ในซานฟรานซิสโก ที่ให้ความสำคัญกับอดีตผู้ต้องขังหญิงที่เป็นแม่และลูกของพวกเธอด้วย

2) โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ หรือ ELFI⁷⁶

กายภาพของหญิงและชายนั้นมีความแตกต่างกันมากมาย ว่าด้วยกรอบของประเพณีและความคาดหวังของสังคมนั้น ผู้หญิงจึงถูกกำหนดให้ต้องทำหน้าที่หลายบทบาท ซึ่งหลายคนคิดว่าเป็นภาระที่น่าเหน็ดเหนื่อย แต่หากเปรียบกับความลำบากที่ผู้หญิงหลายคนคิดว่าตัวเองเผชิญอยู่ คงเทียบไม่ได้กับความลำบากที่ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำต้องประสบ โดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์และผู้ต้องขังที่ต้องเลี้ยงลูกในเรือนจำ จริงอยู่ว่าพวกเขาเหล่านั้นได้กระทำความผิดจึงต้องโทษให้อยู่ในเรือนจำ ซึ่งแน่นอนว่าย่อมมีข้อจำกัดเรื่องความสะดวกสบาย แต่สำหรับผู้ที่กำลังพลาดก็สมควรได้รับการให้โอกาสจากสังคมเพื่อจะลุกขึ้นยืนได้อีกครั้งและควรได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามหลักสิทธิมนุษยชน

สำหรับประเทศไทยนั้น นับเป็นพระกรุณาธิคุณอย่างยิ่ง ในพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ที่ได้ทรงริเริ่มโครงการ “กำลังใจ” เพื่อประทานความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขังระหว่างต้องโทษจำคุกและเมื่อปล่อยตัวโดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทางภาครัฐฯ โดยขั้นตอนต่อไปในการดำเนินการ โครงการนี้ คือการสร้างบรรทัดฐานและแนวทางการปฏิบัติ (Road Map) เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง นอกเหนือจากเรื่องสวัสดิการและสถานที่คุมขังที่จะนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ระดับนานาชาติและการผลักดันในข้อเสนอแนะสำหรับมาตรฐานขั้นตอน

⁷⁶ เพิ่งอ้าง.

ของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงสืบต่อไปตามแนวพระดำริโครงการ ELFI หรือ Enhancing Lives of Female Inmates ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติต่อกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมให้เป็นไปอย่างมีระบบและยั่งยืน โครงการ ELFI ซึ่งเป็นโครงการระดับนานาชาติที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงทั่วโลก เนื่องจากข้อกำหนดสำหรับผู้ต้องขังเดิมนั้นใช้กันมากกว่า 50 ปีแล้ว จึงไม่เอื้ออำนวยต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในสภาพสังคมปัจจุบัน จึงควรได้รับปรับปรุงให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้นและตอบสนองความต้องการที่มีลักษณะเฉพาะของผู้ต้องขังหญิง⁷⁷ โดยการนำผลงานโครงการกำลังใจ ออกเผยแพร่สู่สายตาคนนาประเทศเป็นครั้งแรก ณ กรุงเวียนนา เมื่อปี 2551 ทำให้ประเทศไทยได้รับความชื่นชมจากผู้แทนประเทศต่างๆ เป็นอย่างยิ่ง ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภาทรงมีพระดำริให้ประเทศไทย พิจารณาเสริมสร้างความตระหนักรหว่างประเทศตลอดจนปรับปรุงมาตรฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงเป็นการเฉพาะ จึงได้ทรงริเริ่มโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ หรือ ELFI ซึ่งย่อมาจากภาษาอังกฤษว่า Enhancing Lives of Female Inmates กระทั่งเดือนกรกฎาคม 2552 ในการดำเนินโครงการ ELFI ในพระดำริฯ กระทรวงยุติธรรมได้จัดประชุม โต๊ะกลมสำหรับผู้เชี่ยวชาญ (Expert Roundtable Meeting) เพื่อระดมสมองในการยกร่างข้อกำหนดเกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 2-4 กุมภาพันธ์ 2552 โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านราชทัณฑ์จากประเทศต่างๆ องค์การระหว่างประเทศและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง ผลของการประชุมคือการจัดทำ “Draft United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders” เพื่อเป็นการเพิ่มเติม “ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ” ปี ค.ศ. 1955 (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, 1955) และในโอกาสต่อมา พระเจ้าหลานเธอฯ ในฐานะหัวหน้าคณะผู้แทนประเทศไทยได้เสด็จเข้าร่วมการประชุม คณะกรรมาธิการว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา (Commission on Crime Prevention and Criminal Justice - CCPCJ) สมัยที่ 18 ซึ่งจัดขึ้น ณ สำนักงานสหประชาชาติ ณ กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย เมื่อวันที่ 16-24 เมษายน 2552 เพื่อนำเสนอโครงการ ELFI และร่างข้อกำหนดฯ ซึ่งพระเจ้าหลานเธอฯ ทรงมีพระดำรัสในพิธีเปิดการประชุมที่เกี่ยวกับโครงการ ELFI จากนั้น พระเจ้าหลานเธอฯ ทรงเปิดนิทรรศการ โครงการ ELFI ร่วมกับนาย Antonio Maria Costa ผู้อำนวยการบริหาร สำนักงานสหประชาชาติว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมหรือ UNODC และยังทรงเข้าร่วมการพิจารณาร่างข้อมติที่เสนอโดย ประเทศไทย เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงซึ่งได้รับรองจากที่ประชุมโดยฉันทามติ และมีประเทศที่เข้าร่วม

⁷⁷ เพิ่งอ้าง.

อุปถัมภ์ร่างข้อมติ คือ บราซิล สาธารณรัฐเช็กในนามสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น จีน ฟิลิปปินส์ เอกวาดอร์ โคลอมเบีย เวเนซุเอลา แอฟริกาใต้ และชูดาน

เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2552 พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภาเสด็จไปยัง สำนักงานสหประชาชาติ ณ กรุงไนโรบี ประเทศเคนยา เพื่อทรงเข้าร่วมการประชุมเตรียมการ สำหรับการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา สมัยที่ 12 ในภูมิภาคแอฟริกา โดยมีนายอาchim สไตเนอร์ (Achim Steiner) ผู้อำนวยการใหญ่ สำนักงานสหประชาชาติ ณ กรุงไนโรบี เฝ้ารับเสด็จ ซึ่งพระเจ้าหลานเธอฯ ทรงมีพระปฏิสันถาร เกี่ยวกับการเสด็จเยือนทวีปแอฟริกาเป็นครั้งแรก และมีความสนพระทัยในการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสำนักงานสหประชาชาติ ณ กรุงไนโรบี ทั้งนี้ ยังทรงมีพระดำรัสเกี่ยวกับการจัดทำโครงการ จัดทำข้อเสนอประเทศไทย เพื่อผลักดันเป็นข้อกำหนดสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หญิงในเรือนจำหรือ Enhancing Lives of Female Inmates : ELFI (การดูแลผู้ต้องขังหญิงและเด็ก ดิดผู้ต้องขัง) จากนั้นทรงเข้าร่วมการประชุมและทรงมีพระดำรัสต่อที่ประชุมเตรียมการฯ เกี่ยวกับ ความสำคัญของโครงการจัดทำข้อเสนอประเทศไทยเพื่อผลักดันเป็นข้อกำหนดสหประชาชาติ สำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ หรือ “ELFI” เพื่อผลักดันร่างข้อกำหนดฯ ดังกล่าว ให้ที่ประชุมยอมรับและเห็นชอบร่วมกันและนำผลการประชุมไปนำเสนอในเวทีระดับชาติและ ระดับระหว่างประเทศ เพื่อการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงให้ดียิ่งขึ้นไป อีกทั้ง ยังทรงเข้าร่วมการประชุมสิทธิมนุษยชน ณ นครเจนีวา และเข้าประชุมสมัชชาราชทัณฑ์และ เรือนจำระหว่างประเทศ (ICPA) เพื่อผลักดันให้มีแนวปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและผู้กระทำความผิดหญิง ให้เกิดขึ้น

3) การจัดทำและการให้ความเห็นชอบข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง⁷⁸

เมื่อวันที่ 23-26 พฤศจิกายน 2552 ประเทศไทย โดยกระทรวงยุติธรรมได้เป็นเจ้าภาพ จัดการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อเจรจาร่างข้อกำหนดฯ และตกลงร่วมกันที่จะใช้ชื่อเรียก เอกสาร ฉบับนี้ว่า “ข้อกำหนดกรุงเทพฯ” หรือ “The Bangkok Rules” เพื่อเป็นการสะท้อนบทบาท นำของประเทศในการผลักดันบรรทัดฐานระหว่างประเทศในเรื่องนี้ ในการประชุมสหประชาชาติ ว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา สมัยที่ 12 (Twelfth United Nations Congress on Crime Prevention and Crimianal Justice) ที่เมืองซัลวาดอร์ ประเทศบราซิลเมื่อวันที่ 12-19 เมษายน 2553 ที่ประชุมได้เจรจาและรับรองปฏิญญาซัลวาดอร์ (Salvador Declaration) อันเป็นเจตนารมณ์ทางการเมือง และวิสัยทัศน์ของประเทศสมาชิกในเรื่องดังกล่าวในอีก 5 ปี

⁷⁸ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 58.

ข้างหน้า โดยได้มีการกล่าวสนับสนุนข้อกำหนดกรุงเทพฯ ในย่อหน้าที่ 50 ของปฏิญญาฯ การดำเนินงานโครงการ ELFI ในขั้นตอนสุดท้าย คือ การประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 65 (65th United Nations General Assembly-UNGA) ณ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากจะเป็นเวทีที่ทำหน้าที่ให้ความเห็นชอบและรับรอง Bangkok Rules อย่างเป็นทางการ ในการประชุมครั้งนี้พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภาเสด็จเข้าร่วมการประชุมด้วย และทรงเป็นองค์ประธานเปิดนิทรรศการของโครงการ ELFI ในหัวข้อ “Standard Minimum Rules: A New Horizon for Women Prisoners” โดยมีนายบัน คีมุน เลขาธิการสหประชาชาติร่วมกล่าวถ้อยแถลงและชมนิทรรศการดังกล่าว ต่อมา เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 65 (65th United Nations General Assembly-UNGA) ก็ได้ให้ความเห็นชอบข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง หรือ “ข้อกำหนดกรุงเทพฯ” (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures of Women Offenders (the Bangkok Rules)) แล้ว

2.4.2.2 วัตถุประสงค์

ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง หรือ “ข้อกำหนดกรุงเทพฯ” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ใช้เป็นบรรทัดฐานระหว่างประเทศในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงสำหรับเรือนจำเป็นการเฉพาะอาทิ เรื่องสุขภาพอนามัยการดูแลเด็กติดผู้ต้องขัง⁷⁹ ฯลฯ และหามาตรการทางเลือกแทนการคุมขังผู้กระทำความผิดหญิงไว้ในเรือนจำด้วย

ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งชายและหญิงต้องคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและเป็นไปตามแนวปฏิบัติสากลซึ่งพัฒนามาจากข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (The Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) ซึ่งที่ประชุมใหญ่แห่งสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ได้มีมติรับรองหลักการเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม ค.ศ. 1995 ถึงแม้ว่าข้อกำหนดดังกล่าวจะไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย แต่มาตรฐานนี้ได้กำหนดแนวทางเพื่อให้กฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศต่างๆ ได้ตระหนักถึงการปฏิบัติต่อบุคคลที่ ต้องขังและกำหนดรูปแบบต่างๆ ในการควบคุมบุคคลเหล่านั้น และเนื่องจากการบังคับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลในทุกๆกรณี ก็ยังทำให้เกิดปัญหาของสังคมตามมา โทษดังกล่าวมิได้ส่งผลเป็นที่น่าพอใจสำหรับการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมเสมอไปดังที่คนทั่วไปเข้าใจกัน ในปี ค.ศ. 1990 จึงได้มีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ

⁷⁹ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 58.

ของสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการที่มีใช้การคุมขัง หรือ The Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures, The Tokyo Rules (ข้อกำหนดโตเกียว) เพื่อกำหนดแนวทางสำหรับทางเลือกแทนการจำคุกผู้กระทำความผิดตามที่เห็นสมควรหลายประการ อย่างไรก็ตาม ข้อกำหนดโตเกียวดังกล่าวไม่ได้กำหนดมาตรการเกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงหรือผู้กระทำความผิดหญิง โดยเฉพาะทั้งที่ผู้ต้องขังหญิงหรือผู้กระทำความผิดหญิงมีลักษณะเพศสภาพทางกายและอารมณ์ที่แตกต่างจากเพศชาย อีกทั้งมีภาระหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรและดูแลครอบครัว ประกอบกับสภาพภายในเรือนจำก่อสร้างมาเพื่อใช้ควบคุมผู้กระทำความผิดที่มีนิสัยการเป็นอาชญากรโดยสันดานซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย การที่นำผู้หญิงเข้าไปจำคุกภายในเรือนจำจึงไม่ส่งผลดีต่อผู้หญิงเอง ครอบครัวและสังคม พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภาทรงเห็นว่า นับตั้งแต่การประชุมสหประชาชาติด้านอาชญากรรมครั้งแรกที่นครเจนีวา เมื่อปี ค.ศ. 1955 จนถึงปัจจุบันยังไม่มีข้อกำหนดเฉพาะเกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงหรือผู้กระทำความผิดหญิง พระองค์ทรงตระหนักถึงกลุ่มผู้ต้องขังดังกล่าวนี้ที่ยังไม่ได้รับโอกาสเท่าที่ควร โดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิงที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบันจึงทรงมีพระดำริให้จัดทำโครงการกำลังใจในปี พ.ศ. 2549 เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ตระหนักว่ายังมีผู้ที่เต็มใจให้โอกาส โดยบุคคลดังกล่าวต้องรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่นด้วย ซึ่งจะช่วยลดการกระทำความผิดซ้ำซ้อนและกลับมาอยู่รวมกันในสังคมได้ ซึ่งจากการดำเนินการปีของโครงการได้มีการจัดกิจกรรม อาทิ การอบรมให้ความรู้ปรับปรุงคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังที่ตั้งครรภ์ในการเตรียมตัวให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตรรวมทั้งฝึกอาชีพต่างๆ ให้ จากความสำเร็จของโครงการกำลังใจจึงทรงนำไปเผยแพร่ให้นานาประเทศได้รับทราบและผลักดันร่างข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง เพื่อให้เกิดการปรับปรุงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนที่ผู้ต้องขังหญิงในฐานะมนุษย์คนหนึ่งควรได้รับปัจจัยขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอและเหมาะสม เพื่อไม่เป็นการลงโทษซ้ำจากสังคมและสามารถกลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ต่อไป⁸⁰

2.4.2.3 มาตรการทางเลือกแทนการจำคุกผู้กระทำความผิดหญิง

1) บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง หรือ “ข้อกำหนดกรุงเทพฯ” เป็นมาตรฐานของสหประชาชาติฉบับแรกที่ไม่ว่าเพียงแต่จะมีจุดเด่นในเรื่องความจำเป็นที่กล่าวถึงความต้องการ เฉพาะหลายประการของ

⁸⁰ สำนักงานศาลยุติธรรม, ศาลกับกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง, (ม.ป.ป., ม.ป.ท. : ม.ป.พ),

ผู้กระทำผิดหญิง แต่ยังคงประกอบด้วยการคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กด้วย⁸¹ ซึ่งสามารถแบ่งโครงสร้างออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อกำหนดทั่วไป (Rules of General Application) ว่าด้วยการบริหารจัดการเรือนจำโดยทั่วไป และใช้กับผู้กระทำผิดหญิงที่อยู่ในระหว่างการควบคุมทุกประเภททุกสถานะคดี ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา รวมไปถึงผู้หญิงที่ถูกควบคุมด้วยมาตรการเพื่อความปลอดภัย หรือมาตรการกักกัน

ส่วนที่ 2 ข้อกำหนดที่ใช้สำหรับผู้ต้องขังลักษณะพิเศษ (Rules Applicable to Special Categories) ว่าด้วยการจำแนกลักษณะและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในแต่ละประเภท อาทิ ผู้ต้องขังที่เคยเป็นเหยื่อของการใช้ความรุนแรง ผู้ต้องขังที่ตั้งครรภ์ ผู้ต้องขังซึ่งเป็นชนพื้นเมือง ชนกลุ่มน้อย ชนเผ่า ฯลฯ

ส่วนที่ 3 มาตรการที่มีใช้การคุมขัง (Non-custodial Measures) ว่าด้วยมาตรการบังคับใช้กับผู้กระทำผิดหญิงที่กระทำผิดไม่รุนแรง ประกอบกับมีปัจจัยทางกายภาพที่ไม่เหมาะสมกับการถูกคุมขัง เช่น เยาวชนหญิงและผู้กระทำผิดที่ตั้งครรภ์ โดยข้อกำหนดในส่วนนี้สามารถใช้บังคับได้ตั้งแต่ในชั้นการสอบสวน จนกระทั่งหลังมีคำพิพากษา โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ ข้อ 60 ถึงข้อ 62 ที่อธิบายถึงชนิดของโปรแกรมที่จะทำให้ผู้หญิงได้รับการดูแลในสถานที่ที่มีใช้การคุมขัง ข้อที่ 64 ที่เป็นการลงโทษในสถานที่ที่มีใช้การคุมขัง สำหรับหญิงมีครรภ์และหญิงที่มีบุตรที่ต้องการพึ่งพิงหญิงนั้น และ ข้อ 65 การหลีกเลี่ยงการควบคุมตัวในสถานที่ที่กำหนดสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชนหญิง⁸²

ส่วนที่ 4 การวิจัย การวางแผน การประเมินผล และการสร้างความตระหนักแก่สาธารณชน (Research, Planning, Evaluation and Public Awareness Raising) ว่าด้วยการวิเคราะห์วิจัยถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยให้เกิดการกระทำผิดในกลุ่มผู้หญิง รวมถึงการศึกษา ผลกระทบจากการถูกคุมขังที่มีต่อผู้ต้องขังและบุตร นอกจากนี้ยังต้องการให้มีการกำหนดกิจกรรมที่จะลดการกระทำผิดซ้ำ อันเป็นส่วนหนึ่งของการส่งคนดีกลับคืนสู่สังคม ซึ่งการดำเนินการต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้จะต้องมีการเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับทราบ โดยอาศัยความร่วมมือจากบรรดาสื่อสารมวลชน โดยส่วนที่ว่าด้วยมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกผู้กระทำผิด

⁸¹ ANNUAL REPORT FOR 2012 and RESOURCE MATERIAL SERIES No. 90 (p. 39), UNAFEI, 2013, Fuchu : Tokyo, Japan.

⁸² Ibid.

หญิงจะอยู่ในส่วนที่ 3 ซึ่งกำหนดไว้ทั้งหมด 10 ข้อ ตั้งแต่ข้อ 57-66⁸³ และข้อกำหนดส่วนที่ปรากฏหลักการที่เกี่ยวกับโทษทางเลือกที่ไม่ใช่การจำคุกในเรือนจำปรากฏตามข้อ 57 58 60 61 62 64 และ 65 ดังจะได้อธิบายมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกผู้กระทำความผิดหญิงตามข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้ระทำความผิดหญิง ดังต่อไปนี้

ข้อ 57⁸⁴ “บทบัญญัติของข้อกำหนดโตเกียว (The Tokyo Rules) ต้องให้แนวทางการพัฒนาและการใช้การตอบสนองที่เหมาะสมต่อผู้กระทำความผิดหญิง ต้องพัฒนาทางเลือกเฉพาะเพศหญิงในเรื่องมาตรการการเบี่ยงเบนการเข้าสู่กระบวนการทางศาลและทางเลือกอื่นๆ ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาและในการตัดสินพิพากษาภายใต้ระบบกฎหมายของ “ประเทศสมาชิก” โดยพิจารณาถึงประวัติของการตกเป็นเหยื่อของผู้กระทำความผิดหญิงจำนวนมากและภาระหน้าที่ของผู้กระทำความผิดหญิงในการดูแลครอบครัว”

ข้อ 58⁸⁵ “เมื่อพิจารณาถึงข้อกำหนด 2.3 ของข้อกำหนดโตเกียว (the Tokyo Rules) ผู้กระทำความผิดหญิงไม่ควรถูกแยกออกจากครอบครัวและชุมชนโดยไม่ได้รับการพิจารณาใคร่ครวญอย่างเหมาะสมถึงภูมิหลังและสายสัมพันธ์ในครอบครัวทางเลือกอื่นๆ ในการจัดการกับผู้หญิงที่กระทำความผิด เช่น มาตรการการเบี่ยงเบนการเข้าสู่กระบวนการทางศาลและทางเลือกอื่นๆ ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาและในการตัดสินพิพากษาที่ต้องนำมาปรับใช้เมื่อใดก็ตามที่เหมาะสมและเป็นไปได้”

จากบทบัญญัติตามข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง หรือ ข้อกำหนดกรุงเทพ ข้อ 57

⁸³ นัทธี จิตสว่าง ง. (ม.ป.ป.). TJJ เผยความคืบหน้าการเผยแพร่ “ข้อกำหนดกรุงเทพ” ในไทยแก่สายตาชาวโลก. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557, จาก <http://www.tijthailand.org/main/th/content/172.html> .

⁸⁴ Rule 57 The provisions of the Tokyo Rules shall guide the development and implementation of appropriate responses to women offenders. Gender-specific options for diversionary measures and pretrial and sentencing alternatives shall be developed within Member States’ legal systems, taking account of the history of victimization of many women offenders and their caretaking responsibilities

⁸⁵ Rule 58 Taking into account the provisions of rule 2.3 of the Tokyo Rules, women offenders shall not be separated from their families and communities without due consideration being given to their backgrounds and family ties. Alternativeways of managing women who commit offences, such as diversionary measures and pretrial and sentencing alternatives, shall be implemented wherever appropriate and possible.

และข้อ 58 สามารถอธิบายได้ว่า⁸⁶ การจำคุกผู้กระทำความผิดหญิงที่มีจำนวนมากขึ้น เป็นการขัดขวางการกลับคืนสู่สังคมของเขา การกระทำความผิดของเขาบ่อยครั้งมาจากเลือกการปฏิบัติต่อผู้หญิงและการติดรอนสิทธิต่างๆ ทั้งเหตุมาจากสามีของหญิงนั่นเอง ครอบครัวหรือชุมชน ดังนั้นผู้กระทำความผิดหญิงควรได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยคำนึงถึงภูมิหลังและเหตุผลที่นำไปสู่การกระทำความผิดต่าง ๆ เช่นเดียวกับการดูแล การช่วยเหลือ และการปฏิบัติจากชุมชน เพื่อช่วยให้พวกเขาเอาชนะปัจจัยพื้นฐานที่นำไปสู่การเป็นอาชญากร โดยการให้ผู้หญิงอยู่นอกเรือนจำ ที่ซึ่งการจองจำไม่มีความจำเป็นอย่างเคร่งครัดหรือไม่มีเหตุผลสมควร ซึ่งจะช่วยบุตรของพวกเธอให้พ้นจากผลร้ายที่ยาวนานจากการจองจำมารดาของพวกเด็กเหล่านั้น

เนื่องจากผู้หญิงจำนวนมากต้องการการดูแลสุขภาพ หรือเป็นผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือประสบความเจ็บปวดทางอารมณ์จากความรุนแรงภายในครอบครัวหรือการกระทำที่ไม่ชอบทางเพศ การจัดทำโปรแกรมการรักษาที่เหมาะสมกับเพศจะมีประสิทธิภาพกว่าการมีสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายในเรือนจำ เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของข้อกำหนดนี้ ผู้มีอำนาจหน้าที่ทางตุลาการจำเป็นต้องมีข้อมูลที่เป็นอยู่เพื่อทำการตัดสินใจที่เหมาะสม เช่น ผู้กระทำความผิดหญิงอาจถูกกำหนดให้พิจารณารายงานที่รวบรวมไว้ ผลที่เป็นไปได้ของการคุมขังมารดาและบุตรและสมาชิกในครอบครัวและการบริหารจัดการดูแลเด็กเมื่อไม่มีมารดาของเด็กนั้นอยู่ด้วย

ข้อ 60⁸⁷ “ต้องมีทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อออกแบบทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง เพื่อที่จะผสมผสานมาตรการที่มีไม่การคุมขังกับกิจกรรมต่างๆ เพื่อจัดการกับปัญหาที่พบได้โดยทั่วไปที่สุด อันนำไปสู่การเข้ามาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้หญิง สิ่งเหล่านี้อาจรวมถึงหลักสูตรการบำบัดและการให้คำปรึกษาแก่เหยื่อผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวและการด่วงละเมิดทางเพศ การรักษาที่เหมาะสมแก่ผู้มีความบกพร่องทางสมอง และโครงการทางการศึกษาและการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มโอกาสการจ้างงาน โครงการต่างๆ เหล่านี้จะคำนึงถึงความต้องการในการเตรียมการดูแลสำหรับเด็กและผู้หญิงเท่านั้น”

⁸⁶ วสันต์ บุญประจักษ์, มาตรการการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงในคดีอาญา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557), น. 62.

⁸⁷ Rule 60 Appropriate resources shall be made available to devise suitable alternatives for women offenders in order to combine non-custodial measures with interventions to address the most common problems leading to women's contact with the criminal justice system. These may include therapeutic courses and counselling for victims of domestic violence and sexual abuse; suitable treatment for those with mental disability; and educational and training programmes to improve employment prospects. Such programmes shall take account of the need to provide care for children and women-only services. D

จากบทบัญญัติตามข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง หรือ ข้อกำหนดกรุงเทพ ข้อ 60 แสดงให้เห็นได้ว่า⁸⁸ ข้อกำหนดนี้ได้รับรู้การหายไปของทางเลือกเฉพาะเพศที่มีใช้เรือนจำในสังคมส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นอุปสรรคขัดขวางการทำตามมาตรการไม่ควบคุมตัวที่มีประสิทธิภาพ และการคำนึงถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทางเลือกที่มีใช้เรือนจำ โดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะทางเพศและการปรับปรุงให้เป็นไปตามข้อกำหนดที่ให้บังคับเฉพาะผู้กระทำความผิดหญิง เพื่อลดการกระทำความผิดซ้ำ

ข้อ 61⁸⁹ “เมื่อพิพากษาผู้กระทำความผิดหญิง ศาลต้องมีอำนาจในการพิจารณาเหตุบรรเทาโทษ เช่น การไม่มีประวัติอาชญากรรมและความไม่มีรุนแรงที่สัมพันธ์กันและลักษณะของการกระทำความผิดทางอาญาควบคู่ไปกับภาระหน้าที่ของผู้หญิงในการดูแลครอบครัวและภูมิหลังทั่วไป”

จากบทบัญญัติตามข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง หรือข้อกำหนดกรุงเทพ ข้อ 61 สามารถอธิบายได้ว่า⁹⁰ ในหลายประเทศ เมื่อเทียบกับประชากรในเรือนจำ ผู้กระทำความผิดมีจำนวนมากที่ต้องขังในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือในคดียาเสพติด โดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่ก็กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ส่วนหนึ่งของผู้ต้องขังมีจำนวนมากเช่นนี้เป็นผลมาจากที่นานาประเทศมีความพยายามในระดับชาติ และระดับนานาชาติที่จะต่อสู้กับการค้ายาเสพติดผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตามผู้หญิงเองไม่ค่อยจะเป็นตัวการใหญ่ในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด การกระทำความผิดอาญาของผู้หญิงมักเป็นกรณีที่แตกแขนงมาจากการติดยาเสพติดหรือมาจากความยากจนและความกดดันอื่นๆ ทั้งนี้ผู้หญิงมักถูกใช้เป็นผู้ส่งเพื่อลักลอบยาเสพติดข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ เพื่อหวังเพียงเงินค่าตอบแทนจำนวนน้อยนิด เพื่อใช้ในการดูแลบุตรและครอบครัว ผู้หญิงบางคนที่ตัดสินใจกระทำความผิดมาจากประเทศที่มีความยากจนและบางครั้งไม่มีความเข้าใจในความเสี่ยงที่จะถูกจับดำเนินคดีและผลที่ได้รับจากการกระทำความผิดดังกล่าว

ดังนั้น กรณีผู้กระทำความผิดที่ถูกตั้งข้อหาเกี่ยวกับยาเสพติด ส่วนใหญ่สามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการใช้ทางเลือกอื่นที่มีใช้การจำคุกภายในเรือนจำ ตามข้อกำหนดข้อ 61

⁸⁸ วสันต์ บุญประจักษ์, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 71*, น.89.

⁸⁹ Rule 61 When sentencing women offenders, courts shall have the power to consider mitigating factors such as lack of criminal history and relative non-severity and nature of the criminal conduct, in the light of women’s caretaking responsibilities and typical backgrounds.

⁹⁰ ศาลกับกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 65*, น. 90-91.

จึงเรียกร้องโดยเจาะจงต่อบทบัญญัติที่อนุญาตให้ผู้พิพากษาคำนึงถึงสถานการณ์ที่ทำให้การกระทำ ความผิดเกิดขึ้น เช่นเดียวกับภาระการดูแลของผู้หญิงที่เกี่ยวข้องในการทำคำพิพากษา

ข้อ 62⁹¹ “ข้อบัญญัติเกี่ยวกับความละเอียดอ่อนระหว่างเพศ การรักษาภาวะทุกข์ทรมาน ทางจิตใจการบำบัดสารเสพติดเป็นการเฉพาะสำหรับผู้หญิงในชุมชนและการเข้าถึงบริการนั้นๆ ซึ่ง จะต้องได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรมรวมไปถึงเป็นการหันเหคดีและ เพื่อประโยชน์ในการใช้มาตรการทางเลือกอื่นในการลงโทษ”

ตามบทบัญญัติข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง หรือ ข้อกำหนดกรุงเทพ ข้อ 62 เป็น ข้อกำหนดที่คำนึงถึงการขาด โครงการการบำบัดผู้ติดยาเสพติดที่ออกแบบ โดยเฉพาะสำหรับผู้หญิง ที่เพียงพอในชุมชนส่วนใหญ่และปัญหาที่ผู้หญิงประสบในการเข้าถึงการบำบัดดังกล่าว อีกทั้ง เนื่องมาจากการขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในการดูแลเด็กในชุมชน การศึกษาที่ทำโดยสำนักงานว่า ด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) พบว่าการจัดโครงการที่ตระหนักถึง ความแตกต่างทางเพศซึ่งให้บริการเฉพาะผู้หญิงและให้ความสนใจเด็กก่อนคลอด ทักษะการเป็น พ่อแม่ ปัญหาสุขภาพจิต และความต้องการในทางปฏิบัติสามารถปรับปรุงผลการบำบัดได้ อีกทั้ง โปรแกรมยังเป็นเรื่องที่ความรู้สึกเจ็บปวดและความคิดปกคติกี่เกิดขึ้นพร้อมกัน อันเนื่องมาจากการมีอัตราความเจ็บปวดครวคร่าวและปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมกันที่สูงขึ้นในกลุ่มของผู้หญิง⁹²

ข้อ 64 “ต้องสนับสนุนการใช้โทษที่มีใช้การจำคุกแก่หญิงที่ตั้งครรภ์และหญิงที่มีบุตร ้วยพึ่งพิง เมื่อเป็นไปได้และเหมาะสม โดยพิจารณาใช้โทษจำคุกเมื่อเป็นความผิดที่ร้ายแรงหรือ รุนแรง หรือเมื่อหญิงนั้นแสดงลักษณะที่เป็นภัยอันตรายต่อตนเองและหลังจากคำนึงถึงประโยชน์ สูงสุดของเด็กแล้วเท่านั้น ทั้งต้องแน่ใจว่าได้มีการเตรียมการที่เหมาะสมแล้วเพื่อการดูแลเด็ก ดังกล่าว”

จากบทบัญญัติตามข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง ใน เรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง หรือ ข้อกำหนดกรุงเทพ ข้อ 64 แสดงให้เห็นได้ถึงสิ่งสำคัญประการหนึ่งว่า เรือนจำไม่ได้ออกแบบสำหรับผู้หญิงตั้งครรภ์หรือ ผู้หญิงที่มีบุตรผู้เยาว์ ดังนั้น จึงต้องพยายามให้ผู้หญิงที่กระทำความผิดดังกล่าวอยู่นอกเรือนจำ โดย คำนึงถึงความรุนแรงของความคิดที่ได้กระทำลงและความเสี่ยงของผู้กระทำความผิดต่อสังคม ซึ่ง

⁹¹ Rule 62 The provision of gender-sensitive, trauma-informed, women-only substance abuse treatment programmes in the community and women’s access to such treatment shall be improved, for crime prevention as well as for diversion and alternative sentencing purposes.

⁹² สาลกับกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 75, น. 92.

การตระหนักถึงความเป็นจริงเช่นนี้ การประชุมใหญ่สหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 8 ได้กำหนดว่า การใช้การจองจำกับผู้กระทำความผิดบางประเภท เช่น ผู้หญิงที่มีครรภ์หรือมารดาที่มีบุตรเป็นทารกหรือเด็กเล็ก ควรจะจำกัดและควรที่จะหลีกเลี่ยงการจองจำระยะยาวสำหรับบุคคลประเภทนี้ และกฎบัตรแอฟริกันว่าด้วยสิทธิและสวัสดิการของเด็ก (African Charter on the Rights and Welfare of the child) ข้อบทที่ 30 เด็กของมารดาที่ต้องขัง บัญญัติว่ารัฐภาคของกฎบัตรนี้ ควรกระทำการที่จะปฏิบัติเป็นพิเศษต่อหญิงมีครรภ์และมารดาของเด็กทารกและเด็กเล็กที่ถูกกล่าวหาหรือพบว่ามีความผิดฐานละเมิดกฎหมายอาญา และควรจะเป็นพิเศษในการ (a) ให้มั่นใจว่าคำพิพากษาที่ไม่คุมขังจะได้รับการพิจารณาลำดับแรกเสมอ ผู้พิพากษาลงโทษผู้หญิงดังกล่าว (b) สร้างและสนับสนุนมาตรการทางเลือกที่มีใช้การคุมขังในการปฏิบัติต่อผู้หญิง นอกจากนี้ คณะมนตรีแห่งยุโรป (Council of Europe) ตามคำแนะนำสมัชชารัฐสภา 1469 ว่าด้วยแม่และเด็กในเรือนจำ รับรองเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ. 2000 ยังแนะนำการพัฒนาและการใช้โทษบนฐานของชุมชนสำหรับมารดาของบุตรที่ยังเล็กและการหลีกเลี่ยงการใช้การควบคุมตัวในเรือนจำ⁹³

ข้อ 65⁹⁴ “ต้องหลีกเลี่ยงการให้เด็กอยู่ในสถานกักกันที่ขัดกับกฎหมายให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในการมีคำสั่งประการใดจะต้องนำเอาประเด็นเรื่องความเปราะบางทางเพศของผู้กระทำความผิดหญิงที่เป็นเด็กและเยาวชนเข้ามาประกอบการพิจารณาด้วย”

ข้อกำหนดนี้อยู่บนพื้นฐานของหลักการที่แสดงไว้ในข้อ 37 (b) ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) และมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ ว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice) หรือ(ข้อกำหนดกรุงปักกิ่ง) เด็กทุกคน โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงเปราะบางอย่างมากต่อการควบคุมตัว การจองจำมีแนวโน้มจะเป็นผลร้ายอย่างมากต่อพัฒนาการทางจิตใจและเขาวนปัญญาของเด็ก⁹⁵ การใช้การคุมขังกับหญิงมีครรภ์มีหลักที่ต้องพิจารณาว่าการเลือกใช้ดังกล่าวต้องเป็นกรณีรุนแรงหรือที่เป็นอันตราย โดยต้องพิจารณาถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก ฉะนั้น ในการใช้การจำคุกนอกจากต้องเป็นความผิดรุนแรงและผู้หญิงต้องแสดงการกระทำที่

⁹³ เพิ่งอ้าง, น. 94-95.

⁹⁴ Rule 65 Institutionalization of children in conflict with the law shall be avoided to the maximum extent possible. The gender-based vulnerability of juvenile female offenders shall be taken into account in decision-making.

⁹⁵ สาลกับกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 70, น. 96.

เป็นอันตรายต่อสังคมที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องแล้ว ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก⁹⁶ กับทั้งต้องเตรียมการเพื่อดูแลเด็กด้วย

2.5 หลักการและแนวคิดในกฎหมายอื่นที่นำมาใช้ในการดำเนินคดียาเสพติด

หลักในการดำเนินคดียาเสพติดในประเทศไทย นอกจากจะนำบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดมาบังคับใช้แล้ว ยังมีมาตรการทางกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องและนำมาใช้ในการดำเนินคดียาเสพติดด้วย พออธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.5.1 ประมวลกฎหมายอาญา

ได้มีการนำเอาหลักการของประมวลกฎหมายอาญามาเป็นแนวทางในการดำเนินคดีและลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ดังนี้

2.5.1.1 บทลงโทษ ในประมวลกฎหมายอาญา มีบทบัญญัติในหมวดที่ 3 ว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย โดยได้กำหนดไว้ในส่วนที่ 1

มาตรา 18 โทษสำหรับลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด มีดังนี้

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์สิน

ซึ่งโทษตามมาตรา 18 ข้างต้นได้นำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด โดยบัญญัติให้ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดถือว่าเป็นความผิดทางอาญา ทั้งนี้จะต้องถูกลงโทษในลักษณะเดียวกับผู้กระทำความผิดในประมวลกฎหมายอาญา ถึงแม้ว่าสถานการณ์เกี่ยวกับยาเสพติดจะเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว แต่บทลงโทษทางอาญายังคงมีอยู่ในกฎหมายที่เกี่ยวกับยาเสพติดทุกฉบับไม่เปลี่ยนแปลง เช่น ในปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายให้ถือว่าผู้เสพเป็นผู้ป่วยแต่กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ถือว่าผู้เสพยาเสพติดยังเป็นผู้กระทำความผิด โดยมีการกำหนดบทลงโทษไว้ ไม่เปิดโอกาสให้สามารถนำมาตรการอื่นๆที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดบางรายมาใช้บังคับได้ เช่น มาตรการลงโทษระดับกลางหรือมาตรการทางเลือก เป็นต้น

⁹⁶ วสันต์ บุญประจักษ์, มาตรการการลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีอาญา, รายงานการประชุมโครงการอนุวัติตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ ทางเลือกแทนการคุมขังผู้หญิงที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2557), น. 65.

2.5.1.2 วิธีการเพื่อความปลอดภัย

วิธีการเพื่อความปลอดภัยโดยทั่วไป หมายถึง วิธีการต่างๆ ที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่อาจจะกระทำความผิดเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่บุคคลอื่น โดยคำนึงถึงความเหมาะสมเฉพาะราย เพื่อมิให้กระทำความผิดขึ้นอีกในอนาคต หรืออาจสรุปได้ว่าเป็นมาตรการที่รัฐใช้บังคับแก่บุคคลเป็นรายบุคคลเพื่อป้องกันผู้ที่โดยสภาพแล้วอาจจะกระทำความผิดเกิดขึ้นอีก หรือมีสภาพที่อาจเป็นอันตรายต่อสังคม มิให้กระทำความผิดอีก ซึ่งในประมวลกฎหมายอาญาของไทย ได้มีบทบัญญัติว่าด้วยวิธีการเพื่อความปลอดภัยไว้ ที่อาจนำมาใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้⁹⁷ เช่น

มาตรา 49 ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกหรือพิพากษาว่า มีความผิดแต่รอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษบุคคลใด ถ้าศาลเห็นว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดเกี่ยวเนื่องกับการเสพยาเป็นอาชญา หรือการเป็นผู้เสพยาเสพติดให้โทษ ศาลจะกำหนดในคำพิพากษาว่าให้บุคคลนั้นจะต้องไม่เสพยา ยาเสพติดให้โทษ อย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้งสองอย่างภายในเวลาไม่เกินสองปี นับแต่วันพ้นโทษหรือวันปล่อยตัวเพราะรอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษก็ได้

กรณีที่บุคคลดังกล่าวในวรรคแรก ไม่ปฏิบัติตามที่ศาลกำหนด ศาลจะสั่งให้ส่งไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลเป็นเวลาไม่เกินสองปีก็ได้

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ตามบทบัญญัติมาตรา 49 ดังกล่าว ศาลได้ให้โอกาสต่อตัวผู้กระทำความผิด อาจถือได้ว่าเป็นการคุมประพฤติ หรือ คุมพฤติกรรมของผู้กระทำอีกวิธี ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาลด้วย

2.5.1.3 การรอการลงโทษ

วิธีการรอการลงโทษ ถือเป็นมาตรการทางอาญาที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดบางประเภทที่ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า ยังไม่สมควรที่จะถูกลงโทษโดยให้โอกาสที่จะมีการปรับปรุงนิสัย หรือพฤติกรรมให้ดีขึ้น และยังสามารถนำมาใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นการเฉพาะรายได้ กล่าวคือ ดังเช่นตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 56 ผู้กระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรมสุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัยอาชีพและสิ่งแวดล้อมผู้นั้น หรือสภาพความผิดหรือเหตุอื่นอันควร

⁹⁷ กอบกุล จันทวโร, ธานี วรภัทร์, จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, และสุรรัตน์ เจตนตะพุก, มาตรการทางกฎหมายในการพัฒนาทางเลือก สำหรับผู้กระทำความผิดคดียาเสพติด เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามข้อกำหนดกรุงเทพ, น. 122-123. การวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา

ปราณีแล้ว เห็นเป็นการสมควรศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือ กำหนดโทษแต่รอการกำหนดโทษไว้ แล้วปล่อยตัวไปแล้วให้โอกาสผู้นั้นกลับตัวภายในระยะเวลา ที่ศาลจะกำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความ ประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้

เงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดนั้น ศาลอาจกำหนดข้อเดียวหรือ หลายข้อ ดังต่อไปนี้

(1) ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลกำหนดไว้เป็นครั้งคราว เพื่อเจ้าพนักงานจะ ได้สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือหรือตักเตือนตามที่เห็นสมควรในเรื่องความประพฤติและการ ประกอบอาชีพหรือจัดให้กระทำกิจกรรมบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ตามที่เจ้าพนักงาน และผู้กระทำผิดเห็นสมควร

(2) ให้ฝึกหัดหรือทำงานอาชีพอันเป็นกิจจะลักษณะ

(3) ให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิด ในทำนองเดียวกันอีก

(4) ให้ไปบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

(5) เงื่อนไขอื่นๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก⁹⁸

เงื่อนไขตามที่ศาลได้กำหนด ตามความในวรรคก่อนนั้น ถ้าภายหลังความปรากฏแก่ ศาลตามคำขอของผู้กระทำความผิด ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้นั้น ผู้อนุบาลของผู้นั้น พนักงาน อัยการหรือเจ้าพนักงานว่า พฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องแก่การควบคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดได้ เปลี่ยนแปลงไป เมื่อศาลเห็นสมควรศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อหนึ่งข้อใดเสียก็ได้ หรือ จะกำหนดเงื่อนไขข้อใดตามที่กล่าวในวรรคก่อนที่ศาลยังมีได้กำหนดไว้ เพิ่มเติมขึ้นอีกก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาล

จากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าว หากนำเอาบทบัญญัติในเรื่องโทษ ไปบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเท่าที่จำเป็น และเปิดช่องให้มีมาตรการอื่นแทนการลงโทษ มาใช้บังคับ รวมถึงการนำเอาบทบัญญัติว่าด้วยวิธีการเพื่อความปลอดภัย และวิธีการรอการลงโทษ มาใช้กับผู้หญิงที่กระทำความผิดในคดียาเสพติด ก็จะเป็นมาตรการทางเลือกอื่นแทนการคุมขัง ผู้กระทำความผิดหญิงไปได้บางส่วน

⁹⁸ เห่งอ้าง, น. 124-125.

2.5.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกฎหมายสารบัญญัติสืบเนื่องจากยังไม่มีกฎหมายวิธีสบัญญัติที่จะนำมาใช้บังคับในการสืบสวน สอบสวน การฟ้องคดี การพิจารณาคดีในคดียาเสพติดเป็นการเฉพาะ แม้จะมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 แล้วก็ตามแต่ก็มีบทบัญญัติเฉพาะบางเรื่องไม่ครอบคลุมกระบวนการวิธีพิจารณาคดียาเสพติดทั้งหมด จึงจำเป็นต้องนำเอาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ ทั้งนี้ก็ยังเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินคดีอาญา เนื่องจากคดียาเสพติดมีลักษณะในทางอาชญากรรมที่มีความสลับซับซ้อน มีผู้มีอิทธิพลและมีตัวการใหญ่เป็นตัวการอยู่เบื้องหลัง กระนั้นผู้กระทำความผิดบางรายยังถูกใช้เป็นเหยื่อหรือเครื่องมือในการกระทำความผิดของตัวการใหญ่เพื่อแลกกับค่าตอบแทนและผลประโยชน์อันน้อยนิด⁹⁹

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพและสามารถนำมาบังคับใช้ต่อความผิดในคดียาเสพติดสำหรับผู้กระทำความผิดหญิงที่มีความเหมาะสมกับพฤติการณ์แห่งความผิด ทำให้เกิดภาพสะท้อนปัญหา ดังต่อไปนี้

(1) ภาพสะท้อนปัญหาการดำเนินการกับผู้กระทำความผิดหญิงในคดียาเสพติด

ปัญหาในการกำหนดโทษกับปริมาณยาเสพติดที่ครอบครองและมาตรการทางกฎหมายของไทยที่เปิดโอกาสให้มีการเจรจาต่อรองกับเจ้าหน้าที่ชุดจับกุม เช่น รับสารภาพรับโทษกึ่งหนึ่งหรือเป็นสายลับให้เจ้าหน้าที่

ทั้งนี้ โทษความผิดฐานนำเข้าไปในราชอาณาจักรไทยสูงมาก แต่ประเทศเราเอามาใช้กับผู้เสพรายย่อยให้รับเข้าไปในราชอาณาจักร (ปริมาณยาน้อยมาก เช่น 1.5 เม็ด) ต้องโทษถึงจำคุกตลอดชีวิต โดยไม่คำนึงถึงเจตนาผู้ต้องโทษในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ ได้แก่ ชนเผ่า ชาวต่างชาติและคนด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งในบางกรณีไม่เข้าใจว่าการชนหรือเสพยาเสพติดโดยเฉพาะเมทแอมเฟตามิน จะต้องได้รับโทษสูงเช่นนี้

(1) ประเด็นปัญหาความยากจน ผู้หญิงไทยจึงรับจ้างขนยาหรือขายยาเสพติดจำนวนน้อยๆ เพื่อความอยู่รอด หรือผู้หญิงที่อยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพิงยา

(2) ประเด็นประเทศไทยรัฐบาลมีนโยบายเน้นที่จะทำการปราบปรามยาเสพติดซึ่งเริ่มต้นการบังคับใช้กฎหมายในชั้นตำรวจหรือเจ้าพนักงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการปราบปรามยาเสพติด ด้วยเหตุนี้ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดสถานเบาบางราย ก็อาจจะถูกเปลี่ยนแปลงเพิ่มให้เป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดสถานหนักได้ เนื่องจากจะต้องประสบกับกระบวนการ

⁹⁹ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 87, น. 126-127.

ยุติธรรมที่ไม่ถูกต้องและการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาที่ไม่เป็นธรรมในชั้นตำรวจด้วยมาตรการที่ผิดๆ เช่น การล่อซื้อจากผู้เสพหรือผู้ค้ารายย่อย¹⁰⁰

สาเหตุข้างต้นที่ทำให้ผู้กระทำความผิดเล็กน้อยต้องรับโทษที่หนัก เนื่องจากการผ่านกระบวนการยุติธรรมทั้งสามชั้นศาล อีกทั้ง ผู้ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาชญากรรมส่วนใหญ่ไม่รู้อัตราส่วนโทษของความคิดตามกฎหมายอาชญากรรม ประกอบกับในบางกรณีในชั้นสืบสวนสวนของเจ้าพนักงานตำรวจมีการเกลี้ยกล่อมให้ผู้ต้องหาคดีอาชญากรรมรับสารภาพ โดยอ้างว่าหากรับสารภาพแล้วโทษหนักจะลดเหลือโทษกึ่งหนึ่งบ้าง ทำให้ผู้ต้องหาคดีอาชญากรรมหลงเชื่อและรับสารภาพ เนื่องจากไม่มีทางเลือก

สาเหตุของปัญหาผู้ต้องขังเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมล้วนเรื้อรัง เนื่องจากการดำเนินคดีในชั้นศาลทั้งสามชั้นศาลมีการดำเนินคดีอย่างรวดเร็วกว่าคดีสำคัญอื่นๆ เนื่องจากการรับสารภาพของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนแล้ว ในชั้นการดำเนินการของพนักงานอัยการก็มีได้เรียกพนักงานสอบสวนมาสอบถามหาความจริงหรือสอบสวนเพิ่มเติม และมีความเห็นสั่งฟ้องไปในทันที เมื่อคดีขึ้นสู่ชั้นศาล โดยเฉพาะกรณีขึ้นสู่ศาลชั้นต้น ศาลก็พิจารณาลงโทษไปตามที่สารภาพ เพราะอาจเห็นว่าคดีที่รับสารภาพและผ่านชั้นอัยการมาแล้ว ไม่มีประเด็นใดที่จะต้องสืบต่อไปอีกและเป็นการลดภาระของศาลอีกด้วย ซึ่งศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาก็มีแนวทางอย่างเดียวกันกับศาลชั้นต้น หากได้มีการตรวจสอบและพิจารณาคดีอาชญากรรมอย่างระมัดระวังและรอบคอบ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ในการดำเนินคดีเกี่ยวกับอาชญากรรม จะมีแต่ข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบของความผิด แต่ไม่ได้มีการนำข้อเท็จจริงส่วนบุคคลมาใช้ประกอบตั้งแต่ชั้นสอบสวนฟ้องร้อง ชั้นพิจารณาพิพากษา และชั้นบังคับโทษ จึงไม่มีข้อมูลบุคคลมาใช้ในการวินิจฉัยแต่ละมาตรการ การตัดสินคดี การกรองคดี การผันคดี ทำให้ไม่มีข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาคดี โดยทั่วไปคดี ตำรวจ อัยการ ศาล พิจารณาข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดเพียงอย่างเดียวในการตัดสินคนๆ หนึ่ง แต่ข้อมูลในอดีต ประวัติความเป็นมาของบุคคลและความรับผิดชอบต่อสังคมในอนาคตทำได้ยาก เพราะไม่มีข้อมูลพื้นฐาน เรือนจำก็ไม่มีประวัติความเป็นมาของชีวิต ความประพฤติเป็นอาชญากรรมของผู้กระทำความผิดอย่างเพียงพอที่จะนำไปสู่การทำแผนบังคับโทษรายบุคคลได้¹⁰¹

¹⁰⁰ กอบกุล จันทวโร, ธาณี วรภัทร์, จีรวุฒิ ลิปิพันธ์, และสุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, มาตรการทางกฎหมายในการพัฒนาทางเลือก สำหรับผู้กระทำความผิดคดีอาชญากรรม เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามข้อกำหนดกรุงเทพ, น.122-123. การวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา

¹⁰¹ มาตรการทางกฎหมายในการพัฒนาทางเลือก, น.298.

บทที่ 3

มาตรการเลี้ยงโทษจำคุกผู้กระทำผิดหญิง แนวคิดทางเลือกที่มีโทษการลงโทษจำคุกของต่างประเทศ

นอกจากมาตรการที่มีโทษการคุมขัง (Non-custodial) ที่ปรากฏในข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard Minimum Rules) และข้อกำหนดว่าด้วยมาตรการที่มีโทษการคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (Non-custodial Measures for Women Offenders) แล้ว ยังมีมาตรการรูปแบบอื่นที่มีโทษการคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง ในบางประเทศที่มีประสบการณ์ในการแก้ไขผู้กระทำ ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี นับว่าเป็นประเทศที่มีวิวัฒนาการที่น่าสนใจที่ส่งผลให้สามารถลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพควบคู่กับการลดอันตรายที่จะส่งผลกระทบต่อสังคม¹

3.1 กฎหมายอังกฤษ

กฎหมายอังกฤษเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) ซึ่งมีแนวคิดในการลงโทษ รวมถึงบทบัญญัติตามกฎหมายที่มีลักษณะที่เป็นการจำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัย ดังนี้²

ตามกฎหมายอังกฤษเดิม ได้แบ่งประเภทความผิดออกเป็นสามประเภท คือ ความผิดอุกฉกรรจ์ (felony) ความผิด misdemeanours และ petty offences และถูกยกเลิกไปในเวลาต่อมา และมาแบ่งเป็นประเภทความผิดโดยถือตามวิธีพิจารณา โดยแยกเป็นความผิดที่ต้องพิจารณาในศาล Crown Court และมีคณะลูกขุนเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงที่เรียกว่า offences triable only indictment ในความผิดที่พิจารณาโดยรวบรัด โดยศาล magistrate เรียกว่า offences triable

¹ กอบกุล จันทวโร, ธานี วรรณ, จิราวุฒิ ลิปิพันธ์, และสุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, มาตรการทางกฎหมายในการพัฒนาทางเลือก สำหรับผู้กระทำผิดคดีอาชญากรรม เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ, น.144. การวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา

² รายงานการศึกษาลับสมบูรณณ์ โครงการวิจัย เรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา, น.179. โดย สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549, โดย สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

summarily และประเภทที่สามารถพิจารณาโดยรวบรัดหรือโดย indictment ก็ได้ (offences triable either way) ทั้งนี้ยังมีการแบ่งความผิดอีกลักษณะหนึ่ง โดยแบ่งตาม Criminal Act 1967 โดยแยกเป็น ความผิดที่อาจจับได้โดยไม่มีหมายจับ arrestable offences และความผิดที่ไม่อาจจับได้โดยไม่มีหมายจับ ถ้าไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้า (non arrestable offences)³

กฎหมายอังกฤษกำหนดความผิดไว้โดยกฎหมายลายลักษณ์อักษร (statutory offences) โดยมีกฎหมายบัญญัติว่าด้วยความผิดอาญาโดยเฉพาะ เช่น the Criminal Act 1967 the Criminal law Act 1977, the Abortion Act 1967, the Crime and Disorder Act 1998, Offences Against the Person Act 1986, Theft Act 1968 และ Theft Act 1978, Sexual Offences Act, 1956, 1967, 1985, 2003, Terrorism Act 2002, Terrorism Act 2006, Anti-Terrorism, Crime and Security Act 2001 เป็นต้น และความผิดที่กำหนดไว้ในกฎหมายพิเศษอีกหลายฉบับ เช่น Firearms Act 1968, Drug Trafficking Act 1994, Obscene Publications Act 1959, War Crime Act, 1991, Football Offence Act 1991, Police and Criminal Evidence Act 1984 เป็นต้น ซึ่งความผิดตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษรได้กำหนดโทษไว้ เพื่อให้ศาลกำหนดโทษ บางฐานความผิดเป็นการกำหนดโทษไว้เป็นการเฉพาะบางฐานความผิดกำหนดอัตราโทษขั้นสูง และบางความผิดกำหนดโทษที่ให้ศาลขึ้นต่ำไว้ นั่นแต่ส่วนใหญ่เป็นการอัตราโทษขั้นสูง เพื่อเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ ซึ่งเรียกว่า กระบวนการกำหนดโทษ sentencing process โดยศาลจะกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความร้ายแรงของความผิดและสภาพของผู้กระทำความผิด โดยคำนึงถึงเป้าหมายในการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัยและเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตาม ดังนั้น กฎหมายอังกฤษ จึงได้บัญญัติหลักเกณฑ์การกำหนดโทษของศาล และอำนาจศาลที่จะกำหนดโทษในแต่ละประเภทไว้ เพื่อให้ศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์การกำหนดโทษกฎหมายเหล่านี้ ได้แก่ Crime (Sentences) Act 1997, Criminal Justice Act 1967, Criminal Justice Act 1991 และฉบับปัจจุบัน Criminal Justice Act 2003, Magistrates Court Act 1980, Power of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000, Children and Young Person Act 1933, 1969, Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 เป็นต้น

อังกฤษได้ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการกำหนดโทษตลอดมา โดยมีการศึกษาวิจัยและวิเคราะห์สถิติของคำพิพากษาของศาล เพื่อประเมินและวิเคราะห์แนวโน้มในการกำหนดโทษของความผิดและการใช้มาตรการลงโทษที่มีอยู่ในกฎหมายและประสิทธิภาพในการบริหารงานยุติธรรมและกระบวนการแก้ไขบำบัดผู้กระทำความผิด นอกจากนี้งานวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการของการกำหนดโทษได้ศึกษาเพื่อค้นหามาตรการให้การลงโทษสอดคล้องกับหลักความเสมอภาคยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับต่อสังคมว่ากระบวนการยุติธรรมมีความสามารถในการแก้ไข

³ John Sprack (อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549, น.63).

ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและป้องกันสังคมให้พ้นจากการกระทำความผิดของอาชญากรรม ซึ่งกฎหมายหลักที่กำหนดหลักเกณฑ์การลงโทษในปัจจุบันของศาลมีกฎหมายหลักอยู่สามฉบับ คือ the Criminal Justice Act 1991 หรือ “CJA 1991” กฎหมายฉบับนี้กำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดโทษของศาล โดยให้คำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ในการพิจารณาว่าโทษที่ร้ายแรงควรได้รับการลงโทษ ร้ายแรงตามสัดส่วน กฎหมายฉบับที่สองคือ the Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 หรือ “PCC (S)A 2000” โดยประมวลมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายอาญาให้อยู่ในกฎหมาย ฉบับเดียวกัน เพื่อให้การบังคับโทษเป็นไปโดยเหมาะสมกับความผิดและผู้กระทำความผิด ใน ท้ายที่สุดได้มีการปรับปรุงกระบวนการกำหนดโทษฉบับล่าสุด โดยมีหลักเกณฑ์ที่แก้ไขหลักเกณฑ์ การลงโทษและดุลพินิจในการกำหนดโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายสองฉบับแรก และมีผลใช้ทั่ว สหราชอาณาจักร ซึ่งขยายหลักเกณฑ์บางเรื่องไปใช้กับความผิดในไอร์แลนด์เหนือและสกอตแลนด์ ด้วย กฎหมายฉบับที่สามนี้คือ the Criminal Justice Act 2003 หรือ “CJA 2003” โดยถือเป็นกฎหมาย หลักที่มีอยู่ในปัจจุบันในการกำหนดโทษที่มีในอังกฤษ

3.1.1 รูปแบบและประเภทของโทษตามกฎหมายอังกฤษ

ตามกฎหมายของประเทศอังกฤษแบ่งโทษออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1.1.1 โทษที่จำกัดเสรีภาพให้อยู่ในสถานที่ควบคุมตามกฎหมาย (custodial sentence) คือ โทษที่มีลักษณะเป็นการจำกัดเสรีภาพตามกฎหมายอังกฤษแบ่งออกเป็นโทษจำคุก (Imprisonment) และโทษกักขัง (Detention) โดยโทษจำคุกมีกำหนดระยะเวลาไว้ตามความผิดฐาน ต่างๆ โดยมีหลักเกณฑ์ต่างๆ เช่น การลงโทษจำคุกซึ่งมีระยะเวลาสั้นกว่า 12 เดือน การมีคำ พิพากษาให้รอการลงโทษ (Suspended Sentence) และกลางโทษจำคุกผ่อนส่งหรือจำคุกสลับสัปดาห์ (Intermittent Custody Order)⁴

3.1.1.2 โทษที่ศาลออกคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในชุมชน (community sentence) ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรม ค.ศ. 2003 หรือ Criminal Justice Act 2003 ได้ระบุประเภทของคำสั่งลงโทษในชุมชน (community orders) 12 คำสั่ง ได้กำหนด หลักเกณฑ์ให้ใช้คำสั่งดังกล่าวกับบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 16 ปี ที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดโดยศาล โดยคำสั่งที่จะถูกนำมาใช้บังคับนี้อาจใช้เพียงแต่คำสั่งเดียวหรือหลายคำสั่ง ก็ได้ ดังนี้

- 1) คำสั่งให้ทำงานโดยไม่จ่ายค่าตอบแทน (unpaid work requirement)
- 2) คำสั่งให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด (activity requirement)

⁴ รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การบังคับใช้โทษทางอาญาประเภทอื่นที่มีได้มีอยู่ในประมวลกฎหมาย อาญาของไทย, โดย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554, น. 39.

⁵ Criminal Justice Act 2003 (CJA 2003) มาตรา 147 (อ้างถึงใน รัฐติมา ประเสริฐ, 2553, น.73).

- 3) คำสั่งให้เข้าโปรแกรม (programmer requirement)
- 4) คำสั่งห้ามกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด (prohibited activity requirement)
- 5) คำสั่งห้ามออกนอกสถานที่ (curfew requirement)
- 6) คำสั่งห้ามเข้าสถานที่หรือเขตกำหนด (exclusion requirement)
- 7) คำสั่งให้อยู่ในสถานที่กำหนด (residence requirement)
- 8) คำสั่งให้บำบัดรักษาโรคจิต (mental health treatment requirement)
- 9) คำสั่งให้บำบัดฟื้นฟูการติดยาเสพติด (drug rehabilitation requirement)
- 10) คำสั่งให้ฟื้นฟูผู้ติดสุรา (alcohol treatment requirement)
- 11) คำสั่งให้อยู่ในการคุมประพฤติ (supervision requirement)
- 12) คำสั่งให้เข้าศูนย์ฝึกอบรม (attendance centre requirement)

จะเห็นได้ว่า คำสั่งลงโทษในชุมชนนี้ผู้กระทำความผิดจะไม่ต้องถูกควบคุมไว้ในสถานที่ที่ถูกกำหนดไว้ เช่น เรือนจำหรือสถานกักขัง แต่จะใช้ชุมชนเป็นสถานที่ในการปฏิบัติตามโทษที่ได้รับ ซึ่งโทษที่มีลักษณะเป็นคำสั่งผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติตาม โดยจะมีพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นเป็นผู้ดูแลให้เป็นไปตามคำสั่ง ทั้งนี้ ภายหลังจากปรากฏว่าผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของคำสั่งศาลที่กำหนดผู้กระทำความผิดก็อาจจะได้รับการจำคุกได้⁶

3.1.2 การลงโทษในชุมชนโดยการจำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัย

จากการศึกษาหลักกฎหมายประเทศอังกฤษ จะพบว่ามมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษในชุมชนโดยการจำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัย⁷ ดังนี้

3.1.2.1 การลงโทษในชุมชน โดยการจำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัยตามพระราชบัญญัติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรม ค.ศ. 2003 (The Criminal Justice Act 2003)

1) หลักเกณฑ์และเงื่อนไขพระราชบัญญัติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรม ค.ศ. 2003 (The Criminal Justice Act 2003) มาตรา 147⁸ ได้ให้ความหมายของคำพิพากษาให้ลงโทษโดยชุมชน (community sentence) ว่าหมายถึง คำพิพากษาซึ่งประกอบไปด้วยคำสั่งให้ลงโทษโดยชุมชน (a community orders) หรือคำสั่งแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน (a youth rehabilitation

⁶ การจำคุกในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำ, น. 73-74.

⁷ อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 2 , น.64.

⁸ Section 147 Meaning of “community sentence” etc.

(1) In this Part “community sentence” means a sentence which consists of or includes

(a) a community order (as defined by section 177), or

(c) a youth rehabilitation order.

sentence) ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษโดยชุมชน เพื่อให้มีผลบังคับแก่ผู้กระทำความผิดได้ก็ต่อเมื่อ เป็นความผิดที่มีโทษให้จำคุก หรือกรณีที่ศาลกำหนดแทนโทษปรับมาก่อนตามมาตรา 151(2) และ ศาลเห็นว่า ความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายความผิดรวมกัน หรือประกอบกับความผิดนั้นมีความร้ายแรงเพียงพอสำหรับการลงโทษโดยคำพิพากษาลงโทษโดยชุมชนนั้น⁹ อีกทั้งศาลต้องพิจารณาแล้วเห็นสมควรแล้วว่าจะมีความเหมาะสมที่สุดที่จะใช้บังคับแก่ผู้กระทำความผิด และหากเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดเสรีภาพใดๆ ของผู้กระทำความผิด ซึ่งศาลจะต้องพิจารณาแล้วว่า สามารถเทียบเท่าได้กับความร้ายแรงของความผิดที่เกิดขึ้นด้วย

กรณีคำพิพากษาสำหรับผู้กระทำความผิดติดนิสัยซึ่งเคยต้องโทษปรับมาก่อนหมายถึง เมื่อผู้กระทำความผิดมีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไปถูกพิพากษาว่าได้กระทำความผิด (เรียกว่าความผิดในปัจจุบัน) ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดเมื่ออายุเกิน 16 ปี มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง และถูกศาลพิพากษาลงโทษเฉพาะโทษปรับ (โดยไม่คำนึงถึงคำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน) ดังนี้ ศาลจะต้องไม่พิจารณาว่าความผิดในปัจจุบันมีความร้ายแรงเพียงพอที่จะมีคำพิพากษาลงโทษโดยชุมชน และเมื่อศาลพิจารณาจากพฤติกรรมทั้งหมดแล้ว (รวมถึงลักษณะของการกระทำความผิดครั้งก่อน และเวลาที่ผ่านพ้นมาตั้งแต่การพิพากษาลงโทษนั้นๆ) เห็นว่าเป็นประโยชน์เพื่อความยุติธรรมและศาลอาจมีคำสั่งให้ลงโทษโดยชุมชนแทนการกำหนดโทษปรับในความผิดในปัจจุบันได้¹⁰

ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 150A (1)(a)(b) ประกอบมาตรา 151 (1)(2) และมาตรา 148 (1)(2) ที่บัญญัติว่า

“มาตรา 150A¹¹ ให้มีคำสั่งลงโทษผู้กระทำความผิดในชุมชนได้เฉพาะกรณีความผิดที่มีโทษจำคุกหรือผู้กระทำความผิดที่รับโทษปรับก่อนหน้านี้ติดต่อกัน

- (1) อำนาจในการมีคำสั่งลงโทษผู้กระทำความผิดในชุมชนจะใช้ได้เฉพาะในความผิดที่เป็น
 - (a) ความผิดอาญามีโทษจำคุก หรือ
 - (b) ในกรณีอื่นใดที่มาตรา 151 (2) ให้อำนาจในการมีคำสั่ง เช่นว่านั้น...”

⁹ Criminal Justice Act 2003, Section 148. (อ้างถึงใน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554, น.45).

¹⁰ อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 4, น.44-45.

¹¹ The National Archives on behalf of HM Government. (n.d.) Criminal Justice Act 2003. Retrieved August 30, 2014, from <http://www.legislation.gov.uk/pga/2003/44/contents>.

“มาตรา 151¹² คำสั่ง ให้ลงโทษผู้กระทำผิดในชุมชนหรือคำสั่งแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน สำหรับผู้กระทำผิดที่รับโทษปรับก่อนหน้านี้นี้ติดต่อกัน

(1) อนุมาตรา (2)ให้นำมาใช้บังคับกับกรณีดังต่อไปนี้

(a) บุคคลใดที่มีอายุ 18 ปีหรือมากกว่าถูกคำพิพากษาว่ามีความผิด (“ความผิดปัจจุบัน”)

(b) ผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษโดยศาลใดในสหราชอาณาจักรในความผิดใดเขาได้กระทำลงขึ้นในเหตุการณ์ก่อนหน้านั้นสามครั้งขึ้นไป ภายหลังจากที่มีอายุ 16 ปี ที่ถูกพิพากษาลงโทษปรับเท่านั้น และ

(c) อย่างไรก็ดี ผลของมาตรา 143(2) (นอกจากมาตรานี้) ศาลอาจไม่พิจารณาถึงความผิดปัจจุบันหรือความผิดปัจจุบันหลายบทรวมกัน และความผิดหนึ่งฐานขึ้นไป ซึ่งเกี่ยวข้องกับความผิดที่มีความร้ายแรงพอให้มีคำพิพากษาจำคุก

(2) ศาลอาจมีคำสั่งให้ลงโทษผู้กระทำผิดในชุมชน ในเรื่องความผิดปัจจุบันแทนการกำหนดโทษปรับหากศาลพิจารณาว่า มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทั้งปวง รวมถึงข้อเท็จจริงที่กำหนดในข้อย่อย

(3) ซึ่งน่าจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกในการมีคำสั่งเช่นนั้น...”

“มาตรา 148¹³ ข้อจำกัดในการพิพากษาให้ลงโทษผู้กระทำผิดในชุมชน

¹² Section 151 Community order or youth rehabilitation order for persistent offender previously fined

(1) Subsection (2) applies where

(a) a person aged 18 or over is convicted of an offence (“the current offence”),

(b) on three or more previous occasions he has, on conviction by a court in the United Kingdom of any offence committed by him after attaining the age of 16, had passed on him a sentence consisting only of a fine, and

(c) despite the effect of section 143(2), the court would not (apart from this section) regard the current offence, or the combination of the current offence and one or more offences associated with it, as being serious enough to warrant a community sentence.

(2) The court may make a community order in respect of the current offence instead of imposing a fine if it considers that, having regard to all the circumstances including the matters mentioned in subsection

(3), it would be in the interests of justice to make such an order...

¹³ Section 148 Restrictions on imposing community sentences

(1) A court must not pass a community sentence on an offender unless it is of the opinion that the offence, or the combination of the offence and one or more offences associated with it, was serious enough to warrant such a sentence.

(2) Where a court passes a community sentence

(1) ศาลใดต้องไม่มีการพิพากษาให้ลงโทษผู้กระทำผิดในชุมชนต่อผู้กระทำผิดคนใด เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าความผิดอาญานั้นหรือความผิดหลายบทรวมกันนั้น และความผิดหนึ่งฐานหรือมากกว่า ซึ่งเกี่ยวข้องกับความผิดนั้นร้ายแรงพอให้มีคำพิพากษาเช่นนั้น

(2) เมื่อศาลใดมีคำพิพากษาให้ลงโทษผู้กระทำผิดในชุมชน

(a) ข้อกำหนดเฉพาะหรือข้อกำหนดประกอบขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของคำสั่งลงโทษ ผู้กระทำผิดในชุมชนบางส่วน หรือคำสั่งแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนที่รวมในคำพิพากษานั้น แล้วแต่กรณี ต้องเป็นหรือรวมกันเป็นไปตามสมควรแก่ผู้กระทำความผิดมากที่สุด ทั้งนี้ ตามความเห็นของศาล และ

(b) ข้อจำกัดในเรื่องเสรีภาพที่กำหนดในคำสั่งนั้นต้องได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิดอาญานั้น หรือความผิดหลายบทรวมกันนั้นและความผิดหนึ่งฐานหรือมากกว่า ซึ่งเกี่ยวข้องกับความผิดนั้น ทั้งนี้ ตามความเห็นของศาล...”

อย่างไรก็ดี ศาลไม่อาจมีคำพิพากษาลงโทษโดยชุมชนได้หากว่า ความผิดนั้นมีกฎหมายกำหนดคำพิพากษาไว้แน่นอนตายตัวแล้ว หรือเป็นกรณีการมีคำพิพากษาจำคุกในความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืนในบางฐานความผิดตาม the Firearms Act 1968 หรือ เป็นกรณีมีคำพิพากษาจำคุกในกรณีกระทำความผิดซ้ำโดยผู้กระทำความผิดที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป หรือความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สาธารณะบางฐานความผิดหรือความผิดบางฐานที่มีอัตราโทษให้จำคุกหรือกักขังตลอดชีวิต¹⁴ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 150 ความว่า

“มาตรา 150¹⁵ ห้ามมิให้มีคำพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดในชุมชนในการตัดสินคดีที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย

(a) the particular requirement or requirements forming part of the community order , or, as the case may be, youth rehabilitation order, comprised in the sentence] must be such as, in the opinion of the court, is , or taken together are, the most suitable for the offender, and

(b) the restrictions on liberty imposed by the order must be such as in the opinion of the court are commensurate with the seriousness of the offence, or the combination of the offence and one or more offences associated with it...

¹⁴ Criminal Justice Act 2003, Section 150. (อ้างอิงใน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554, น.45).

¹⁵ Section 150 Community sentence not available where sentence fixed by law etc. The power to make a community order or youth rehabilitation order is not exercisable in respect of an offence for which the sentence

(a) is fixed by law,

ห้ามมิให้ใช้อำนาจในการออกคำสั่งลงโทษผู้กระทำความผิดในชุมชนหรือคำสั่งแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนในความผิดใดความผิดหนึ่งในการตัดสินคดีซึ่ง

(a) ถูกกำหนดไว้ตามกฎหมาย

(b) เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน มาตรา 51A(2) แห่งพระราชบัญญัติอาวุธปืน 1968 (the Firearms Act 1968) (c. 27) (คำพิพากษาให้คุมขังที่กำหนดไว้สำหรับความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืนบางประเภท)

(c) เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 110(2) หรือ 111(2) แห่งพระราชบัญญัติการพิพากษาคดี (the Sentencing Act) (บทบัญญัติที่กำหนดให้มีคำพิพากษาให้คุมขังสำหรับการกระทำความผิดซ้ำที่กระทำลงโดยผู้กระทำความผิดที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป)

(ca) เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 29(4) หรือ (6) แห่งพระราชบัญญัติการลดอาชญากรรมร้ายแรง 2006 (the Violent Crime Reduction Act 2006) (คำพิพากษาให้คุมขังที่กำหนดไว้ในบางกรณีที่ใช้กับบุคคลบางคนให้ระมัดระวังในเรื่องอาวุธ) หรือ

(d) เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 225(2) หรือ 226(2) แห่งพระราชบัญญัตินี้ (บทบัญญัติที่กำหนดให้ลงโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิต)”

2) คำสั่งลงโทษในชุมชน โดยการจำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัย

ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดที่มีอายุตั้งแต่ 16 ปี ขึ้นไปถูกลงโทษในชุมชนโดยคำสั่งที่มีลักษณะเป็นคำสั่งที่ให้จำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัย มีดังนี้

ก. คำสั่ง ห้ามออกนอกสถานที่ (curfew order)¹⁶ คำสั่งซึ่งกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดจะต้องอยู่ภายในสถานที่ใดๆ ที่กำหนดให้ภายในช่วงเวลาที่กำหนด โดยอาจกำหนดให้ผู้กระทำความผิดอยู่ในสถานที่ต่างๆ ตามแต่ละช่วงเวลา หรือแต่ละวันก็ได้เงื่อนไขการใช้คำสั่ง การกำหนดระยะเวลาตามคำสั่ง ในแต่ละช่วงเวลาต้องมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ชั่วโมงและไม่เกินกว่า

(b) falls to be imposed under section 51A(2) of the Firearms Act 1968 (c. 27) (required custodial sentence for certain firearms offences),

(c) falls to be imposed under section 110(2) or 111(2) of the Sentencing Act (requirement to impose custodial sentences for certain repeated offences committed by offenders aged 18 or over)

(ca) falls to be imposed under section 29(4) or (6) of the Violent Crime Reduction Act 2006 (required custodial sentence in certain cases of using someone to mind a weapon), or

(d) falls to be imposed under section 225(2) or 226(2) of this Act (requirement to impose sentence of imprisonment for life or detention for life)

¹⁶ รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การบังคับใช้โทษทางอาญาประเภทอื่นที่มีได้มีอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาของไทย (น.48).

12 ชั่วโมงภายใน 1 วัน ในกรณีที่มีคำสั่งให้ลงโทษโดยชุมชนและคำสั่งให้รอกการลงโทษ ซึ่งมีการกำหนดเงื่อนไขห้ามออกนอกสถานที่ดังกล่าวนี้ ต้องกำหนดระยะเวลาไม่เกินกว่า 6 เดือนนับแต่วันทำคำสั่ง กรณี custody plus order (คำสั่งกำหนดเงื่อนไข กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ปล่อยตัว)¹⁷ ทั้งนี้ ในการกำหนดเงื่อนไขห้ามออกนอกสถานที่ ต้องกำหนดระยะเวลาไม่เกินกว่า 6 เดือน นับแต่วันแรกที่ได้รับอนุญาต กรณีคำสั่งให้จำคุกผ่อนส่งหรือจำคุกสลับคดี (intermittentcustodyorder) ซึ่งมีการกำหนดเงื่อนไขห้ามออกนอกสถานที่ ต้องไม่กำหนดระยะเวลา หากจะเป็นผลให้จำนวนวันรวมที่ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขคำสั่งเกินกว่าระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดตามบทบัญญัติให้จำคุกผ่อนส่งหรือจำคุกสลับคดี

ก่อนการทำคำสั่งใดๆ ที่มีข้อกำหนดห้ามออกนอกสถานที่ ศาลต้องได้รับและพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ที่จะกำหนดตามคำสั่งและข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของบุคคลซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากการบังคับการนั้นแก่ผู้กระทำความผิดด้วย ทั้งนี้ รวมถึงในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้รอกการลงโทษ โดยกำหนดคำสั่งห้ามออกนอกสถานที่ (curfew requirement) โดยศาลจะต้องมีคำสั่งให้ใช้เครื่องติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ด้วย เว้นแต่จะมีกฎหมายห้าม หรือศาลพิจารณาพฤติการณ์ของคดีแล้วเห็นว่า ไม่สมควรให้มีการใช้เครื่องติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ แต่ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ลงโทษโดยชุมชนโดยกำหนดเงื่อนไขคำสั่งอื่นๆ ศาลอาจสั่งให้ใช้เครื่องติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้¹⁸

ข. คำสั่งให้อยู่ในสถานที่ที่กำหนด (residence requirement)¹⁹

คำสั่งให้อยู่ในสถานที่ที่กำหนด หมายถึง คำสั่งซึ่งกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดต้องอาศัยอยู่ในสถานที่ใดสถานที่หนึ่งที่กำหนดไว้และตามช่วงเวลาที่กำหนดในคำสั่ง คำสั่งอาจกำหนดไว้ด้วยว่า คำสั่งให้อาศัยอยู่ในสถานที่ที่กำหนดจะต้องไม่เป็นการห้ามมิให้ผู้กระทำความผิดอาศัยอยู่ในสถานที่อื่น นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในคำสั่ง ตามที่เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบให้การอนุญาตไว้เป็นกรณีพิเศษ

เงื่อนไขการใช้คำสั่ง

กรณีก่อนการทำคำสั่ง ศาลที่มีคำสั่งให้ลงโทษโดยชุมชน หรือให้รอกการลงโทษโดยมีข้อกำหนดอาจสั่งให้อาศัยอยู่ในสถานที่ที่กำหนดตามนี้ ทั้งนี้ จะต้องพิจารณาสังแวดล้อมในละแวกบ้านของผู้กระทำความผิด ซึ่งศาลจะต้องไม่กำหนดสถานที่พักอาศัยหรือสถาบันอื่นใดให้ผู้กระทำความผิดต้องเข้าอาศัยอยู่ เว้นแต่ได้รับการแนะนำจากเจ้าพนักงานของสำนักงานคุมประพฤติ

¹⁷ เพิ่งอ้าง.

¹⁸ เพิ่งอ้าง, น. 43.

¹⁹ เพิ่งอ้าง.

ท้องถิ่น ทั้งนี้ กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้รอกการลงโทษ โดยกำหนดคำสั่งห้ามเข้าสถานที่ที่กำหนด (exclusion requirement) ศาลจะต้องมีคำสั่งให้ใช้เครื่องติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ด้วย เว้นแต่ จะมีกฎหมายห้ามหรือศาลพิจารณาพฤติการณ์ของคดีแล้วเห็นว่าไม่สมควรให้มีการใช้เครื่องติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ แต่ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ลงโทษโดยชุมชน โดยกำหนดเงื่อนไขคำสั่งอื่นๆ ศาลอาจสั่ง ให้ใช้เครื่องติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้

3.1.2.2 การลงโทษในชุมชน โดยการจำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัยตามพระราชบัญญัติว่าด้วยอำนาจศาลอาญา ค.ศ. 2000 (The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000

บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัยตาม The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 หรือ “PCC (S) A 2000” มีดังนี้

1) The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 มาตรา 91

ในการควบคุมตามมาตรานี้ จะใช้กับผู้กระทำความผิดที่มีอายุระหว่าง 10–17 ปี ซึ่งได้กระทำความผิดที่อัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 14 ปี หรือโทษหนักกว่านั้น ยกเว้นความผิดฐานฆ่าผู้อื่น แต่ในความผิดดังต่อไปนี้ สามารถใช้มาตรานี้ได้ คือ คดีที่เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ซึ่งกระทำโดยเด็กอายุตั้งแต่สิบสี่ปีขึ้นไป ความผิดฐานทำผู้อื่นถึงแก่ความตาย โดยการขับรถโดยประมาท อันมีสาเหตุจากการดื่มสุราหรือเสพยาเสพติด หรือกรณีที่ผู้กระทำความผิด มีอายุไม่เกินสิบแปดปีกระทำความผิดฐานฆ่าคน และได้รับการอภัยโทษจำคุกตลอดชีวิต ตามมาตรา 90 ของ PCC(S)A 2000 ซึ่งการคุมขังในกรณีนี้ เป็นการขังในสถานที่ที่ Home Office กำหนดซึ่งอาจเป็นสถานที่คุมขังในที่ราชการส่วนท้องถิ่นดูแลหรือการคุมขังในบ้านของผู้ถูกคุมขังเองและผู้ถูกคุมขังจะต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับที่กำหนดเช่นเดียวกับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษจำคุก ในมาตรานี้ เป็นการนำมาใช้กับความผิดที่พิจารณาโดย indictment trial และผู้นั้นได้กระทำความผิดที่อาจถูกจำคุกและไม่อาจใช้มาตรอื่นๆ ที่เหมาะสมได้ สำหรับเวลาที่คุมขังตามมาตรา 91 ต้องไม่เกินอัตราโทษที่ผู้นั้นจะได้รับในความผิดที่กระทำ ทั้งนี้ ในกรณีที่ผู้นั้นหลบหนีจากที่คุมขัง ผู้นั้นอาจจะต้องถูกจับมาคุมขังจนกว่าจะครบระยะเวลา²⁰

2) คำสั่งห้ามออกนอกสถานที่ (Curfew order)

ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในสถานที่ที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ เช่น ในบ้านของผู้นั้นเองภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยศาลสามารถมีคำสั่งได้ทุกความผิด ยกเว้นความผิดที่กำหนดโทษไว้แน่นอนตามกฎหมาย หรือเป็นคดีที่ไม่เข้าเงื่อนไขตามที่ กำหนดไว้ในมาตรา 109-111 แห่ง PCC(S)A 2000 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งห้ามออกนอกสถานที่นี้ และอาจใช้เครื่องมือทาง

²⁰ รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัย เรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา, (น.71).

อิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้ควบคุมได้ด้วย (electronic monitoring) ซึ่งอาจกำหนดไว้ภายในเวลา 2-12 ชั่วโมงต่อวัน และมีกำหนดเวลาไม่เกิน 6 เดือน หากเป็นการกำหนดห้ามเด็กที่มีอายุระหว่าง 10-15 ปี อาจกำหนดได้ไม่เกิน 3 เดือน ทั้งนี้ ผู้ที่ฝ่าฝืนคำสั่งห้ามออกนอกสถานที่ จะต้องถูกปรับไม่เกิน 1,000 ปอนด์ หรือให้ทำงานบริการสังคม หากเป็นกรณีผู้ฝ่าฝืนมีอายุต่ำกว่า 16 ปี ศาลอาจสั่งให้เข้าไปอยู่ในศูนย์ฝึกได้ (Center order)²¹

3.1.3 เงื่อนไขในทางพิจารณาเพื่อการมีคำพิพากษาลงโทษโดยชุมชน²²

3.1.3.1 รายงานการสืบเสาะ (Pre-Sentence Report)

รายงานสืบเสาะ คือ รายงานซึ่งเจ้าพนักงานของสำนักงานคุมประพฤติท้องถิ่น หรือในกรณีที่ผู้กระทำความผิดมีอายุต่ำกว่า 18 ปี หมายถึง เจ้าพนักงานของสำนักงานคุมประพฤติท้องถิ่น หรือสมาชิกของกลุ่มผู้ดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนนั้น ได้จัดทำขึ้นและนำมายื่นต่อศาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ความสะดวกแก่ศาล ในการกำหนดวิธีการที่เหมาะสมที่สุดเพื่อนำมาใช้แก่ผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ ในรายงานจะต้องประกอบไปด้วยข้อมูลสาระสำคัญตามที่รัฐมนตรีกำหนด²³ ทั้งนี้ ในการทำความเห็นของศาลเพื่อมีคำสั่งพิพากษาใดๆ นั้น ศาลจะต้องพิจารณาข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ตลอดจนองค์ประกอบอันเป็นเหตุจูงใจและเหตุบรรเทาโทษ และในกรณีที่ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษโดยชุมชน ทั้งนี้ ศาลจะต้องพิจารณาโดยคำนึงถึงข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดที่ปรากฏต่อศาลด้วยในการทำคำพิพากษา โดยศาลจะต้องได้รับและพิจารณารายงานการสืบเสาะเพื่อใช้ประกอบการพิจารณา เพื่อมีคำพิพากษาจำคุก หรือคำพิพากษาลงโทษโดยชุมชน เว้นแต่ กรณีศาลอาจมีความเห็นว่าตามพฤติการณ์ของคดีดังกล่าวไม่จำเป็นต้องพิจารณารายงานการสืบเสาะก็ได้ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดมีอายุต่ำกว่า 18 ปี ศาลจะต้องได้รับและพิจารณารายงานการสืบเสาะด้วย เว้นเสียแต่จะปรากฏว่ามีรายงานการสืบเสาะอยู่ก่อนหน้าอยู่แล้วและหากศาลยอมรับพิจารณาข้อมูลตามรายงานฉบับดังกล่าวนั้น หรือในกรณีที่มิหลายฉบับ ให้ศาลพิจารณารายงานการสืบเสาะฉบับล่าสุด²⁴ นอกจากนี้ ในกรณีที่ศาลได้รับรายงานการสืบเสาะแล้ว (นอกเหนือไปจากการได้รับรายงานโดยวาจาโดยเปิดเผยต่อหน้า

²¹ เพิ่งอ้าง.

²² รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การบังคับใช้โทษทางอาญาประเภทอื่นที่มีฝีมืออยู่ในประมวลกฎหมายอาญาของไทย, (น.56-58).

²³ Criminal Justice Act 2003, Section 158, (อ้างถึงใน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554, น.56).

²⁴ Criminal Justice Act 2003, Section 156. (อ้างถึงใน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554, น.56).

ศาล) ศาลจะต้องส่งสำเนารายงานให้แก่ผู้กระทำความผิด หรือที่ปรึกษากฎหมายหรือทนายความของบุคคลนั้น บิดามารดาหรือผู้ปกครองของบุคคลนั้นที่ปรากฏต่อศาล ในกรณีผู้กระทำความผิดมีอายุต่ำกว่า 18 ปี และปรากฏต่อศาลว่าการเปิดเผยข้อมูลตามรายงานการสืบเสาะแก่ผู้กระทำความผิดหรือต่อบิดามารดาหรือผู้ปกครองของบุคคลนั้น อาจทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นเสียหาย ศาลต้องไม่ส่งรายงานการสืบเสาะฉบับสมบูรณ์นั้นให้แก่ผู้กระทำความผิด หรือต่อบิดามารดาหรือผู้ปกครอง แล้วแต่กรณีและโจทก์ กรณีที่โจทก์ไม่มีคุณสมบัติตามที่รัฐมนตรีกำหนดศาลจะไม่ส่งสำเนารายงานนั้นแก่โจทก์ก็ได้ หากศาลเห็นว่าโจทก์ไม่สมควรได้รับสำเนารายงานดังกล่าวไว้ และแม้ว่าศาลจะได้รับสำเนารายงานที่ศาลส่งให้โจทก์ก็ไม่สามารถใช้หรือเปิดเผยข้อมูลตามรายงานนั้น เว้นแต่จะเป็นการทำเพื่อวัตถุประสงค์เพื่อการนำเสนอข้อมูลตามรายงานที่จำเป็นต้องแสดงต่อศาล²⁵

3.1.3.2 รายงานอื่นๆ ของเจ้าพนักงานของสำนักงานคุมประพฤติท้องถิ่น หรือสมาชิกของกลุ่มผู้ดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชน

กรณีการพิจารณาจากรายงานอื่นนี้ เมื่อเจ้าพนักงานของสำนักงานคุมประพฤติท้องถิ่น หรือสมาชิกของกลุ่มผู้ดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนได้จัดทำรายงานขึ้นตามคำสั่งของศาลใด (ซึ่งไม่ใช่ศาลเด็กและเยาวชน) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ความสะดวกแก่ศาลในการกำหนดวิธีการที่เหมาะสมที่สุดที่จะนำมาใช้แก่ผู้กระทำความผิด และรายงานนั้นมิใช่รายงานการสืบเสาะ ศาลจะต้องส่งสำเนารายงานนั้นให้แก่ผู้กระทำความผิด หรือที่ปรึกษากฎหมายหรือทนายความของบุคคลนั้น บิดามารดาหรือผู้ปกครองของบุคคลนั้นที่ปรากฏต่อศาล กรณีที่ผู้กระทำความผิดมีอายุต่ำกว่า 18 ปี ทั้งนี้ หากมีกรณีที่ทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นเสียหายศาลจะต้องไม่ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์นั้นให้แก่ผู้กระทำความผิด หรือต่อบิดามารดาหรือผู้ปกครอง แล้วแต่กรณี

3.1.4 อำนาจในการเพิกถอนและการแก้ไขคำสั่งลงโทษโดยชุมชน²⁶

3.1.4.1 การละเมิดฝ่าฝืนเงื่อนไขหรือคำสั่ง เมื่อเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่มีความเห็นว่าการกระทำความผิดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขตามที่กำหนดในคำสั่ง โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เจ้าพนักงานต้องให้คำเตือนแก่บุคคลนั้น เว้นแต่

(1) ผู้กระทำความผิดเคยได้รับคำเตือนเรื่องการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขนี้มาก่อนแล้ว ภายในระยะเวลา 12 เดือนก่อนหน้า

²⁵ Criminal Justice Act 2003, Section 159, (อ้างถึงใน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554, น.56).

²⁶ รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การบังคับใช้โทษทางอาญาประเภทอื่นที่มีได้มีอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาของไทย, (น.58-60).

(2) เจ้าพนักงานเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามนั้นต่อ justice of the peace “คำเตือน” จะต้องบรรยายถึง

(1) พฤติการณ์แห่งการละเมิด

(2) ระบุว่าการละเมิดนั้นไม่อาจยอมรับได้ และ

(3) แจ้งให้ผู้กระทำความผิดทราบว่า หากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขใดๆ ตามคำสั่งเกิดขึ้นอีกภายในระยะเวลา 12 เดือน เขาจะต้องมีความรับผิดชอบหลังจากได้ให้คำเตือนแล้ว เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่จะต้องบันทึกข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในทันทีที่สามารถกระทำได้

3.1.4.2 การละเมิดฝ่าฝืนภายหลังจากที่ได้รับคำเตือนแล้ว

กรณีเจ้าพนักงานได้ให้คำเตือนแก่ผู้กระทำความผิดในการละเมิดฝ่าฝืนคำสั่ง ต่อมาเจ้าพนักงานนั้นเห็นว่า ผู้กระทำความผิดได้ละเมิดฝ่าฝืนเงื่อนไขใดๆ ตามคำสั่งอีกภายในระยะเวลา 12 เดือน โดยไม่มีเหตุอันสมควร เจ้าพนักงานจะต้องแจ้งการละเมิดฝ่าฝืนนั้นต่อศาลที่มีเขตอำนาจ หากข้อมูลที่ยื่นเสนอมานั้นเป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นคำสาบาน ศาลอาจออกหมายจับบุคคลนั้น หรือศาลอาจออกหมายเรียกให้ผู้กระทำความผิดมาปรากฏตัวในเวลาและสถานที่ที่กำหนด หรือ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่มาปรากฏตัวตามหมายเรียก ศาลอาจออกหมายจับบุคคลเช่นว่านั้นได้เช่นกัน หากพิชัญณ์ให้ศาลพอใจต่อหน้าผู้กระทำความผิดซึ่งได้มาหรือถูกนำตัวมาศาลว่าบุคคลนั้นฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขใดๆ ตามที่กำหนดในคำสั่งลงโทษโดยชุมชน โดยไม่มีเหตุผลสมควร ศาลอาจดำเนินการแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต่อไป โดยวิธีการดังต่อไปนี้

(1) แก้ไขระยะเวลาตามคำสั่งให้ลงโทษโดยชุมชน เพื่อกำหนดโทษให้รุนแรงขึ้นตามที่ศาลอาจกำหนดให้ได้ในการทำคำสั่ง นั้น

(2) ดำเนินการแก่ผู้กระทำความผิดต่อไปตามที่ศาลอาจกระทำได้ตามความผิดนั้นๆ หากมิได้มีคำสั่ง ให้ลงโทษโดยชุมชน ทั้งนี้ในกรณีเป็นความผิดที่มีระวางโทษจำคุก และผู้กระทำความผิดนั้นฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวโดยเจตนาหรือฝ่าฝืนอย่างต่อเนื่อง ศาลอาจสั่งให้บุคคลนั้นจำคุกก็ได้

(3) ในกรณีที่ศาลออกคำสั่งลงโทษโดยชุมชนเป็นศาลชั้นต้นที่เป็นศาลมาจิสเตรท (magistrates' court) และผู้กระทำความผิดมีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไปถูกพิพากษาลงโทษในความผิดที่ไม่มีระวางโทษจำคุก และผู้กระทำความผิดนั้นฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวโดยเจตนาหรือฝ่าฝืนอย่างต่อเนื่อง ดังนี้ ศาลอาจกำหนดให้จำคุกบุคคลนั้นเป็นระยะเวลาไม่เกินกว่า 51 สัปดาห์ (เมื่อศาลมีคำสั่งตามข้อ (2) หรือ (3) แล้ว หากคำสั่งให้ลงโทษ โดยชุมชนยังมีผลบังคับอยู่ศาลจะต้องเพิกถอนคำสั่งนั้น และผู้กระทำความผิดอาจอุทธรณ์คำสั่งเช่นว่านี้ได้) ในการพิจารณามีคำสั่ง

ข้างต้น ศาลจะต้องพิจารณาโดยคำนึงถึงขอบเขตที่ผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขตามคำสั่งลงโทษโดยชุมชนนั้นแล้ว

3.1.4.3 ข้อจำกัดการใช้อำนาจของศาล

ในการใช้อำนาจศาลข้างต้น ไม่ใช่บังคับแก่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องอยู่ภายใต้บังคับของคำสั่ง ให้บำบัดรักษาโรคจิต คำสั่งให้บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยา และคำสั่งให้ฟื้นฟูผู้ติดยา ซึ่งผู้กระทำความผิดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข เนื่องจากบุคคลนั้นปฏิเสธที่จะเข้ารับการรักษาโดยวิธีการผ่าตัด หรือวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นๆ โดยศาลเห็นว่าการปฏิเสธนั้นมีเหตุผลอันสมควร เมื่อได้พิจารณาจากพฤติการณ์ทั้งหมดศาลไม่อาจมีคำสั่งแก้ไขระยะเวลาตามคำสั่งให้บำบัดรักษาโรคจิต คำสั่งให้บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาและคำสั่งให้ฟื้นฟูผู้ติดยาได้เว้นแต่ผู้กระทำความผิดจะแสดงความประสงค์จะปฏิบัติตามเงื่อนไขที่แก้ไขนั้น

3.1.4.4 การแก้ไขเงื่อนไขในคำสั่งให้ลงโทษโดยชุมชน

เมื่อผู้กระทำความผิดหรือเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ร้องขอ ศาลอาจแก้ไขคำสั่งโดยการยกเลิกเงื่อนไขคำสั่งใดๆในคำสั่งให้ลงโทษโดยชุมชน หรือกำหนดเงื่อนไขใหม่แทน โดยต้องเป็นเงื่อนไขประเภทเดียวกัน และเป็นเงื่อนไขที่ศาลอาจกำหนดให้ได้ในขณะที่ทำคำสั่ง ทั้งนี้ ศาลไม่อาจแก้ไขคำสั่งให้บำบัดรักษาโรคจิต คำสั่งให้บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยา และคำสั่งให้ฟื้นฟูผู้ติดยาได้เว้นแต่ ผู้กระทำความผิดจะได้แสดงความประสงค์จะปฏิบัติตามคำสั่งที่แก้ไขนั้น และในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่แสดงความประสงค์จะปฏิบัติตามคำสั่งที่แก้ไขนั้น ศาลอาจเพิกถอนคำสั่งให้ลงโทษโดยชุมชนนั้น หรือดำเนินการแก่ผู้กระทำความผิดต่อไปตามที่ศาลอาจกระทำได้ตามความผิดนั้นๆ หากมิได้มีคำสั่งให้ลงโทษโดยชุมชน ทั้งนี้ หากเป็นความผิดที่มีระวางโทษจำคุก ศาลอาจสั่งจำคุกบุคคลนั้นก็ได้ โดยศาลจะต้องพิจารณาโดยคำนึงถึงขอบเขตที่ผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของคำสั่งลงโทษโดยชุมชนนั้นแล้ว

3.2 กฎหมายอเมริกา

ในประเทศอเมริกา ในบางรัฐยังไม่ได้ยกเลิกโทษประหารชีวิต ซึ่งโทษสูงสุดในระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ก็คือ โทษประหารชีวิต โทษที่มีความรุนแรงรองลงมาและเป็นรูปแบบโทษที่ใช้เป็นหลักในสหรัฐอเมริกาคือ โทษจำคุก ทั้งนี้อาจจำแนกได้เป็น โทษจำคุกตลอดชีวิต (Life imprisonment) และโทษจำคุกแบบมีกำหนดเวลา ดังนั้น โทษจำคุกตลอดชีวิตก็อาจจำแนกได้เป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการพักการลงโทษ และโทษจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสพักการลงโทษ (life without parole) ส่วนเวลาสูงสุดในการจำคุกแบบมีกำหนดเวลานั้น ในแต่ละรัฐมีกำหนดเวลาแตกต่างกันออกไป ดังเช่น การกำหนดโทษจำคุกนั้น ศาลอาจกำหนดโทษจำคุกนั้นแล้วรอกการ

ลงโทษไว้ โดยกำหนดเงื่อนไขให้คุมประพฤติได้ กรณีการคุมประพฤติในสหรัฐอเมริกา เป็นมาตรการที่ศาลกำหนดได้เลยโดยไม่ต้องวางโทษจำคุกก่อน ทั้งนี้ในการคุมประพฤติถือเป็นสภาพบังคับในทางอาญาที่ศาลนำมาใช้มากพอๆกับการจำคุก ส่วนโทษที่ใช้รองจากโทษจำคุกซึ่งศาลไม่ค่อยให้ความสำคัญมากนัก คือ โทษปรับ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้คุมจะใช้โทษปรับต่อการลงโทษที่มีการกำหนดอัตราแน่นอน แต่บางมลรัฐ เช่น มลรัฐนิวยอร์กและมลรัฐวิสคอนซินจะใช้ระบบ day-fine²⁷

3.2.1 รูปแบบการลงโทษอื่นของกฎหมายอเมริกา

ปัจจุบันมีการลงโทษที่เกิดขึ้นใหม่และใช้อย่างแพร่หลายอยู่หลายรูปแบบ เรียกว่าโทษระดับกลาง (Intermediate Punishment) เหตุที่เรียกเช่นนี้ เพราะมองระดับในแง่ความรุนแรงของโทษด้านหนึ่ง คือ โทษจำคุกและอีกด้านหนึ่งคือ การคุมประพฤติ มาตรการอื่นๆ ที่อยู่ตรงกลางก็จะเรียกว่า โทษระดับกลาง²⁸ ได้แก่ การคุมประพฤติแบบเข้ม (intensive probation) การทำงานบริการสังคม (Community service) การทำงานโดยใช้ค่ายทหาร (Boot Camp) การกักขังในบ้าน (House Arrest) การใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก (Diversion Center) บ้านกึ่งวิถี (Halfway House) เป็นต้น

3.2.1.1 การคุมประพฤติแบบเข้ม (Intensive Supervision Probation: ISP) เป็นมาตรการที่เพิ่มขึ้นมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 80 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเสริมสร้างการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและความปลอดภัยสาธารณะด้วยการให้มีการติดต่อพบปะกันระหว่างพนักงานคุมประพฤติกับผู้คุมประพฤติ แต่วัตถุประสงค์ของโปรแกรมปัจจุบันมุ่งลดต้นทุนและแก้ไขปัญหานักโทษล้นเรือนจำ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องถูกจำคุกและมีโอกาสที่จะสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว มีโอกาสทำงานและไม่ถูกตราหน้าจากสังคม แต่ผู้กระทำความผิดยังถือว่าถูกข่มขู่ขังขังไม่ให้กระทำความผิดอีก เพราะต้องอยู่ภายใต้การดูแลสอดส่องอย่างใกล้ชิดต่อเจ้าหน้าที่

การคุมประพฤติแบบเข้ม (ISP) นั้น ในแต่ละรัฐจะมีความแตกต่างกันไปบ้าง ส่วนใหญ่จะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดพบพนักงานคุมประพฤติสัปดาห์ละหลายครั้ง ให้พนักงานคุมประพฤติไปเยี่ยมในเวลากลางคืนหรือวันหยุดโดยไม่แจ้งล่วงหน้า อีกทั้งการตรวจยาเสพติดโดยไม่

²⁷ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (2549, มิถุนายน). ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2559, จาก http://www.oja.go.th/data/document/law/jrd_research_criminal_01_49.pdf. น. 235-237

²⁸ Norval Morris and Michael Tonry. (1991). Between Prison and Probation : Intermediate Punishments in a Rational Sentencing System. p.3.

แจ้งล่วงหน้าและการบังคับใช้เงื่อนไขคุมประพฤติอย่างเคร่งครัด บางรัฐอาจกำหนดให้มีการบริการสังคม ชดใช้ค่าเสียหายหรือใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในการสอดส่องด้วย²⁹

พนักงานคุมประพฤติที่ดูแลผู้กระทำความผิดในรูปแบบการคุมประพฤติแบบเข้มจะมีปริมาณงานน้อยกว่าปริมาณงานคุมประพฤติทั่วไป โดยทั่วไปพนักงานคุมประพฤติคนหนึ่งจะดูแลผู้กระทำความผิด 100 คน โดยประมาณ แต่สำหรับ ISP จะเฉลี่ยประมาณ 25 คน การให้มีปริมาณงานน้อยจะทำให้มีเวลาในการสอดส่องดูแลผู้ถูกคุมประพฤติแต่ละคนมากขึ้น ซึ่งมีการวิจัยพบว่าพนักงานคุมประพฤติปกติจะพบกับผู้ถูกคุมประพฤติปีละ 13 ครั้ง แต่ ISP เฉลี่ยต่อปีปีละ 76 ครั้ง

รัฐที่เริ่มใช้มาตรการนี้เป็นรัฐแรกๆ คือรัฐจอร์เจีย ซึ่งพนักงานคุมประพฤติแต่ละคนจะดูแลผู้กระทำความผิด 25 คน โดยมีการกำหนดว่าต้องมีการพบปะกันอย่างน้อยสัปดาห์ละ 5 ครั้ง มีการตรวจแอลกอฮอล์และยาเสพติดโดยไม่แจ้งล่วงหน้าทุกสัปดาห์

การประเมินผลพบว่า ISP ประสบความสำเร็จในการลดอัตราในการถูกจับกุมซ้ำของผู้ถูกคุมความประพฤติ ช่วยประหยัดงบประมาณ แต่เนื่องจากพนักงานคุมประพฤติกับผู้ถูกคุมประพฤติใกล้ชิดกันมากเกินไป จึงมีอัตราการฝ่าฝืนเงื่อนไขด้วยเทคนิคต่างๆ ค่อนข้างสูง แม้จะไม่ใช้การกระทำผิดซ้ำก็ตาม ในช่วงแรกปี 1990 ศาลไม่ค่อยใช้มาตรการนี้เพราะไม่เชื่อถือในประสิทธิภาพ ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้กับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีประวัติการกระทำความผิดไม่ร้ายแรง แต่สำหรับผู้กระทำความผิดที่มีความเสี่ยงสูงในการกระทำความผิดสูงอยู่แล้ว ประสิทธิภาพของ ISP ก็ไม่ต่างจากการคุมประพฤติแบบปกติ อย่างไรก็ตามมองในแง่ของการช่วยลดผู้ต้องขังในเรือนจำ การลดต้นทุนของเรือนจำและการเป็นมาตรการการลงโทษที่รุนแรงกว่าการคุมประพฤติธรรมดาแล้วก็ถือว่าได้ผล แม้ต้นทุนจะแพงกว่าคุมประพฤติธรรมดาแต่ก็ถูกกว่าการจำคุก

3.2.1.2 การคุมประพฤติแบบทำให้ตกใจกลัว (Shock Probation Shock Incarceration) และการใช้ค่ายทหาร (Boot Camp) การคุมประพฤติแบบทำให้ตกใจกลัว (Shock Probation) หมายถึงการจำคุกในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ก่อนที่จะมีเวลาคุมประพฤติ โดยหวังว่าประสบการณ์จากการถูกจำคุกจะช่วยข่มขวัญยับยั้งไม่ให้ผู้กระทำความผิดซ้ำอีกในอนาคต ซึ่งมีหลายรูปแบบและมีหลายชื่อ เช่นการลงโทษแบบแยกส่วน (split sentence) เป็นต้น กลุ่มเป้าหมายคือเยาวชนผู้กระทำความผิดที่ไม่มีประวัติการถูกจำคุกมาก่อน

วิธีการคุมประพฤติแบบตกใจกลัวนี้เริ่มใช้ในมลรัฐโอไฮโอ (Ohio) เมื่อปี 1965 นักวิชาการมีทั้งฝ่ายเห็นว่ามีข้อดีและข้อเสีย โดยการวิจัยประเมินผลพบว่าช่วยจำกัดระยะเวลาจำคุกได้เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดกลับสู่สังคม ทำให้ผู้กระทำความผิดยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขคุม

²⁹ Paul F. Cromwell and Rolando v. del Carmen. (1999). Community-based Corrections. pp.256-260.

ประพุดได้ง่ายขึ้น เพราะเห็นผลที่เกิดจากการฝ่าฝืนเงื่อนไขแล้ว ดังนั้นจากการศึกษาพบว่าวิธีการนี้ไม่ได้ถูกใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย เพราะหนึ่งในสามเป็นผู้ที่ถูกจำคุกมาแล้ว (การ Shock ไม่เป็นผล) ถึงแม้การประเมินผลจะไม่ชัดเจนแต่ก็มีการใช้มากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งบางรัฐหนึ่งในสามของผู้ถูกคุมประพุดจะถูกจำคุกด้วย³⁰

ในส่วนการคุมขังทำให้ตกใจกลัว (Shockincarceration) เป็นโปรแกรมที่ศาลใช้ลงโทษจำคุกเกินกว่า 12 เดือน แต่ไม่เกิน 30 เดือน และจำเลยยินยอมเข้าโปรแกรม (ทางปฏิบัติต้องขออนุมัติศาล) โดยช่วงแรกของการจำคุกต้องไม่เกิน 6 เดือน อีกทั้งผู้ต้องขังต้องได้รับการฝึกวินัยและการใช้แรงงานคล้ายการฝึกทหาร รวมทั้งได้รับการฝึกอาชีพอีกด้วย ให้การศึกษาและบำบัดยาเสพติด เมื่อพ้นโปรแกรมแล้วผู้ต้องขังจะถูกจำคุกต่อ แต่ความสำเร็จและการปฏิบัติในโปรแกรมจะเป็นข้อพิจารณาว่าหลังจากนั้นผู้ต้องขังจะไม่ถูกจำคุก แต่ได้รับการปล่อยตัวไปอยู่ในศูนย์ฟื้นฟูของชุมชนหรือถูกกักขังในบ้านแทน

สำหรับ Boot Camp เป็นรูปแบบส่วนใหญ่ของ Shock incarceration โดยกำหนดให้ผู้กระทำความผิดอยู่ในสถานที่คุมขังและถูกฝึกวินัยในลักษณะของทหาร ในช่วงเวลาหนึ่งประมาณ 90-130 วัน หลังจากนั้นจะมีการปล่อยตัวออกมาหลังมีการคุมประพุด วิธีการนี้ใช้ในหลายรัฐและใช้มากขึ้นเรื่อยๆ โดยในปี 2002 ใช้ใน 39 รัฐ รวมทั้งในระบบสหรัฐด้วย มีการวิจัยประเมินผลพบว่าผู้ผ่านโปรแกรมจะควบคุมตนเองและมีวินัยดีขึ้น แต่สำหรับผลในแง่ของการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำพบว่ายังไม่แตกต่างจากวิธีอื่น³¹

3.2.1.3 การกักขังในบ้าน (House Arrest) วิธีการนี้ไม่ใช่แนวคิดใหม่หรือเป็นวิธีการที่สหรัฐอเมริกาคิดค้นขึ้น แต่มีการใช้มานานแล้วและเป็นวิธีการลดความแออัดในเรือนจำ วิธีปฏิบัติของมาตรานี้อาจแตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่จะทำให้ผู้กระทำความผิดถูกจำกัดเสรีภาพอยู่ในบ้าน ในช่วงเวลาที่กำหนด ซึ่งอาจเป็นตลอด 24 ชั่วโมงหรือเฉพาะกลางคืน บางรัฐอาจกำหนดให้ต้องร่วมในโปรแกรมพิเศษอื่นๆ เช่น ให้มีงานทำ ศึกษาในระดับมัธยมตอนปลาย ฝึกทักษะชีวิตอื่นๆ ทำงานบริการสังคม ทั้งนี้จะมีเจ้าหน้าที่ดูแลสอดส่อง เช่น ในรัฐฟลอริดา เจ้าหน้าที่จะต้องไปพบอย่างน้อยเดือนละ 28 ครั้ง หากไปแล้วไม่พบผู้กระทำความผิด เจ้าหน้าที่จะต้องรายงานศาล ซึ่งการกักขังในบ้านจะมีการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคู่หรือไม่นั้นก็³²

3.2.1.4 การสอดส่องโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) เป็นเทคโนโลยีที่นำมาใช้ตั้งแต่ในช่วงการประกันตัวก่อนฟ้องจนถึงการพักการลงโทษ โดยใช้ร่วมกับ

³⁰ *Ibid*, pp.260-261.

³¹ *Ibid*, pp.261-268.

³² *Ibid*, pp.268-269.

การกักขังในบ้าน โดยใช้แพร์หลายในหลายมลรัฐ ซึ่งระบบจะประกอบด้วยคอมพิวเตอร์ควบคุม และอุปกรณ์ส่งสัญญาณติดตั้งไว้ที่ตัวผู้กระทำความผิดที่ข้อมือหรือข้อเท้า ซึ่งมีการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง ในช่วงแรกที่มีการใช้มีการโต้แย้งว่าขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ แต่ในที่สุดแล้วศาลก็ได้วินิจฉัยแล้วว่าไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญและมีการใช้มากขึ้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับวิธีการนี้ คือปัญหาทางเทคนิค เพราะจะเชื่อมโยงกับคลื่นโทรศัพท์ จึงอาจมีคลื่นรบกวนและมีต้นทุนสูง ทั้งระบบคอมพิวเตอร์อาจจะบกพร่องได้ ส่งผลทำให้เกิดการส่งสัญญาณเตือนที่ผิดพลาด (false alarm) นอกจากนี้การโต้แย้งว่าจะเป็นการจำกัดเสรีภาพที่มากเกินไปหรือไม่ หากสามารถใช้วิธีคุมประพฤติธรรมดาได้ แต่ผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จ คือมีการฝ่าฝืนเงื่อนไขน้อย และยิ่งเทคโนโลยีพัฒนาไปก็ยิ่งมีการใช้มากขึ้น³³

3.2.1.5 บ้านกึ่งวิถี (Halfway House) และศูนย์ควบคุม (Diversion Center or Detention Center) บางครั้งเรียกว่าศูนย์แก้ไขฟื้นฟูในชุมชน ศูนย์กักขังในชุมชน (Community Correction Centers) ซึ่งหมายถึง สถานที่ที่ใช้ควบคุมผู้ถูกคุมประพฤติหรือพักการลงโทษ โดยมีลักษณะเป็นที่พัก ผู้กระทำความผิดจะออกไปเฉพาะเวลาทำงาน เรียนหนังสือ หรือทำกิจกรรมอื่นๆระหว่างอยู่ในสถานที่ที่จะต้องทำงาน ทำงานบริการสังคม หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่กำหนด³⁴

3.2.1.6 การทำงานบริการสังคม (Community service) ถือเป็นการชดเชยความเสียหายในเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Restitution) กล่าวคือ ให้ผู้กระทำความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดให้สังคมด้วยการทำงานให้หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ โดยไม่รับค่าตอบแทน ซึ่งถือเป็นโทษในระดับกลาง โทษในรูปแบบนี้มีลักษณะทั้งในเชิงลงโทษและเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ลักษณะในเชิงลงโทษคือเป็นการจำกัดเวลาและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดไว้จนกว่าจะทำงานเสร็จ ส่วนลักษณะของการแก้ไขฟื้นฟู เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ทำในสิ่งที่สร้างสรรค์ ทั้งยังสร้างความเคารพตัวเอง ลดความแปลกแยกของสังคม ซึ่งในที่สุดแล้วสังคมจะได้รับประโยชน์ด้วย วิธีการนี้ศาลสามารถใช้เป็นทางเลือกในการชดเชยความเสียหายสำหรับผู้กระทำความผิดที่ยากจน หรือที่มีฐานะร่ำรวยมากจนกระทั่งการกำหนดการชดเชยความเสียหายด้วยเงินไม่มีผลทั้งในเชิงลงโทษและแก้ไขฟื้นฟู³⁵

กระบวนการกำหนดโทษในสหรัฐอเมริกา นั้น จะมีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายด้วยกัน กล่าวคือ หลังจากจำเลยให้การรับสารภาพ หรือจำเลยให้การปฏิเสธ แต่มีการสืบพยานและลูกขุนมีคำตัดสินว่าจำเลยมีความผิด (verdict) ขั้นตอนต่อไปที่ศาลจะต้องดำเนินการคือ การกำหนดโทษ

³³ *Ibid*, pp.269-275.

³⁴ *Ibid*, pp.278-280.

³⁵ *Ibid*, pp. 280-281.

ก่อนวันกำหนดโทษ ศาลจะให้เจ้าหน้าที่ซึ่งส่วนใหญ่คือ พนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงและรายงานก่อนกำหนด (pre-sentence report เสนอศาล ซึ่งรายงานดังกล่าว จะมีรายละเอียดข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดและผู้กระทำความผิด รวมทั้งข้อเสนอแนะการกำหนดโทษ เมื่อถึงวันกำหนดโทษศาลจะแจ้งรายงานนั้นให้จำเลยทราบ กรณีไม่มีการโต้แย้งศาลก็จะใช้รายงานดังกล่าวเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดโทษโดยศาลต้องให้โอกาสคู่ความ (พนักงานอัยการและทนายจำเลย) ที่จะเสนอโทษที่ฝ่ายตนเองเห็นว่าเหมาะสมที่ใช้ลงโทษเสนอต่อศาล ซึ่งศาลจะใช้ดุลยพินิจว่าจะลงโทษเท่าใด แต่หากมีการโต้แย้งรายงาน ก็อาจต้องมีการไต่สวนพยานหลักฐานให้ได้ข้อเท็จจริงยุติในเบื้องต้นเสียก่อนว่ารายงานนั้นเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใดแล้วศาลจึงจะกำหนดโทษ³⁶ ดังนั้น เมื่อคู่ความเสนอให้ศาลลงโทษระดับกลางตามความเหมาะสมกับการกระทำความผิดและตัวผู้กระทำความผิดแล้ว ทั้งนี้หากศาลได้พิจารณาคำเสนอของคู่ความประกอบกับรายงานของพนักงานคุมประพฤติแล้ว เห็นสมควรใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง ศาลก็จะใช้ดุลยพินิจลงโทษระดับกลางสำหรับผู้กระทำความผิดได้

3.3 กฎหมายอาชญากรรมฝรั่งเศส

สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย ซิวิลลอว์ (Civil Law) ซึ่งเป็นประเทศหนึ่งที่พบปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ³⁷ มีการแบ่งประเภทความผิดอาญาไว้อย่างมีเอกลักษณ์และเป็นระบบ เรียกว่า การแบ่งประเภทความผิดแบบไตรภาค (Tripartite Classification) ซึ่งแบ่งประเภทความผิดออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ต่างกับระบบการแบ่งประเภทความผิดของประเทศส่วนใหญ่ที่แบ่งประเภทความผิดแบบทวิภาค (Bipartite Classification)³⁸

สำหรับลำดับชั้นโทษของประเทศฝรั่งเศสก็มีความสัมพันธ์กับการแบ่งประเภทความผิดอย่างชัดเจน ซึ่งโทษอาญาของฝรั่งเศสเองก็มีวิวัฒนาการตลอดเวลา ทั้งในเรื่องของแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการลงโทษ ประเภทของโทษ และการกำหนดชั้นของโทษ ซึ่งแต่เดิมการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสฉบับปี ค.ศ. 1810 ก็เหมือนโทษที่กำหนดไว้ในประเทศต่างๆ กล่าวคือ มีโทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน นอกจากนี้ การลงโทษยังมีลักษณะของการทารุณโหดร้าย ด้วยการกระทำทรมานต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะเป็นการล่ามโซ่ การตีตรวน การตัดข้อมือ รวมทั้งการบังคับให้ทำงาน และการเนรเทศ แต่ต่อมา

³⁶ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น. 109.

³⁷ อุทัย อาทิวา, รวมบทกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, (กรุงเทพมหานคร : วิ.เจ.พรินติ้ง, 2554), น. 158.

³⁸ เพิ่งอ้าง.

ในช่วง คริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้มีการพัฒนาแนวคิดของทฤษฎีการลงโทษทางอาญาและทฤษฎีอาชญาวิทยาในทวีปยุโรปเป็นอย่างมาก โดยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของระบบเสรีนิยมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมถึงแนวความคิดในการลงโทษของ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลี ที่มีผลกระทบต่อวิวัฒนาการของระบบการลงโทษในกฎหมายฝรั่งเศส เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ในทวีปยุโรป ทำให้ต่อมาประเทศฝรั่งเศสได้ยกเลิกลงโทษประหารชีวิตในที่สุด³⁹

3.3.1 มาตรการรูปแบบอื่น

สำหรับสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีมาตรการในการลงโทษผู้กระทำความผิดในรูปแบบอื่นนอกจากโทษจำคุก ดังต่อไปนี้

3.3.1.1 การควบคุมผู้ต้องขังโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

การควบคุมตัวผู้กระทำความผิดโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Le placement sous surveillance électronique)⁴⁰ ถือเป็นมาตรการที่ได้ถูกกำหนดขึ้นโดยรัฐบัญญัติ ฉบับลงวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1997 โดยมีหลักการคือการปล่อยให้แก่นักโทษอยู่ที่บ้าน โดยมีกำไลอิเล็กทรอนิกส์คอยควบคุมแทนเจ้าหน้าที่ และแจ้งเตือนให้เจ้าหน้าที่ทราบเมื่อนักโทษออกนอกเขตที่พัก จะทำหน้าที่เป็นตัวส่งสัญญาณวิทยุไปยังเครื่องรับสัญญาณที่ถูกติดตั้งในบ้าน และเชื่อมต่อสัญญาณดังกล่าวผ่านทางสายโทรศัพท์ไปยังศูนย์ควบคุมนักโทษของงานราชทัณฑ์ สัญญาณที่ถูกส่งไปนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ทราบว่านักโทษยังคงอยู่ในบ้าน ซึ่งในทางปฏิบัตินักโทษจะถูกใส่กำไลอิเล็กทรอนิกส์ที่ข้อมือและข้อเท้า หากสัญญาณขาดหายไปหรือนักโทษถอดกำไลออก เจ้าหน้าที่จะถูกเตือนให้ทราบทันทีโดยระบบอัตโนมัติ⁴¹ สำหรับการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์นี้จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเป็นส่วนตัวของนักโทษเป็นหลัก⁴² แม้ว่านักโทษอาจได้รับอนุญาตให้ออกนอกบ้านได้ในกรณีจำเป็นเท่านั้น เพื่อการบำบัดรักษาโรคหรือเพื่อกิจกรรมทางวิชาชีพ

ดังนั้น บุคคลที่อาจได้รับการควบคุมตามวิธีการนี้ คือ นักโทษที่ต้องโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือโทษจำคุกที่เหลืออยู่ไม่เกิน 1 ปี โดยผู้พิพากษาที่ออกคำสั่งนี้อาจกำหนดหน้าที่ให้นักโทษต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของการคุมประพฤติที่กำหนดไว้สำหรับการรอกการลงโทษ (sursis avec mise a l'épreuve) เช่น การมารายงานตัวเมื่อถึงกำหนด การห้ามพบปะผู้เสียหาย เป็นต้น นักโทษจะต้อง

³⁹ เพิ่งอ้าง.

⁴⁰ ปกป้อง ศรีสนิท, “การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน,” *บทบัญญัติ*, 63(2), น. 41-43 (มิถุนายน, 2550).

⁴¹ F. Desportes et F. Le Gunehec, *Droit penal general*, op. cit., no 1056-1, p. 916.

⁴² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 723-8 วรรค 2.

ให้ความยินยอมกับการใช้มาตรการควบคุมแบบนี้โดยต้องได้รับความช่วยเหลือจากนายความก่อนการตัดสินใจ อย่างไรก็ตามการปรับใช้มาตรการควบคุมแบบนี้ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลอีกสองคนเพิ่มเติม คือ เจ้าของสถานที่ในกรณีที่สถานที่ควบคุมไม่ใช่บ้านของนักโทษ⁴³ และผู้แทนโดยชอบธรรมในกรณีนักโทษเป็นผู้เยาว์

สำหรับมาตรการควบคุมผู้ต้องโทษด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์นี้ นับว่าเป็นมาตรการใหม่ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส โดยในระยะแรกรัฐมนตรีบางส่วนในคณะรัฐมนตรียังคงตั้งข้อสงสัยกับประสิทธิภาพและความยากลำบากในการนำมาปรับใช้ แม้ว่ากฎหมายจะประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. 1997 แต่การทดลองใช้ครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 2000 โดยรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมได้จัดให้มีการทดลองให้กับนักโทษถูกควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ การทดลองครั้งนี้ให้ผลที่ดีโดยมีนักโทษสมัครใจเข้ารับการควบคุมด้วยอิเล็กทรอนิกส์จำนวน 255 คน และมีเพียง 12 คนเท่านั้น ที่ถูกเพิกถอนและถูกนำตัวกลับเข้าเรือนจำ โดยในจำนวนนี้ นักโทษ 7 คน ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด นักโทษ 2 คน กระทบความคิดใหม่ และมีนักโทษเพียง 3 คน ที่หลบหนี⁴⁴

ทั้งนี้ผลการทดลองดังกล่าว รัฐบาลสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีความมั่นใจมากขึ้นในการปรับใช้มาตรการควบคุมนักโทษด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ดังจะเห็นได้จากรัฐบัญญัติฉบับลงวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 2002 กำหนดให้ “องค์กรเอกชนที่ได้รับการรับรอง” มีอำนาจใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ใหม่ในการควบคุมนักโทษ⁴⁵ แต่ในการตรวจสอบว่านักโทษอยู่ที่ควบคุมหรือไม่ยังเป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ซึ่งปัจจุบันมาตรการดังกล่าวเป็นที่นิยมมาก ทำให้ปัญหาเรื่องนักโทษล้นเรือนจำเบาบางลง

การออกคำสั่งและการเพิกถอนคำสั่งตามมาตรการนี้ต้องดำเนินการภายใต้กระบวนการของศาล โดยการรับฟังความเห็นของทุกฝ่าย ทั้งทางนักโทษรวมทั้งนายความ อัยการ และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เหตุแห่งการเพิกถอนคำสั่งมี 5 ประการ ดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อพฤติการณ์อันเป็นเหตุให้ออกคำสั่งหมดไป
- (2) เมื่อนักโทษไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดโดยศาล
- (3) เมื่อปรากฏหลักฐานความประพฤติเสื่อมเสียของนักโทษ
- (4) เมื่อนักโทษปฏิเสธการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่กระทำโดยศาล
- (5) เมื่อนักโทษร้องขอเอง

⁴³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 723-7 วรรค 2.

⁴⁴ F. Desportes et F. Le Gunehec, Droit penal general, op. cit., no 1056-1, p. 917.

⁴⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 723-9 วรรค 3.

กรณีศาลออกคำสั่งเพิกถอนการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ นักโทษจะต้องกลับเข้าเรือนจำ โดยต้องรับโทษที่เหลืออยู่หลังจากหักระยะเวลาควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์⁴⁶ ซึ่งมีปัญหาที่เกิดขึ้นและถูกยกขึ้นพิจารณาในสาธารณรัฐฝรั่งเศส คือ การที่สัญญาเดือนว่านักโทษออกนอกเขตกำหนด จะเป็นเหตุให้นักโทษต้องถูกเพิกถอนการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์โดยทันทีหรือไม่ รัฐสภาฝรั่งเศสเข้าใจถึงความเป็นไปได้ที่เครื่องมืออาจเกิดการขัดข้อง จึงไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์อย่างเคร่งครัดว่าผู้พิพากษาต้องเพิกถอนมาตรการนี้ทันที เมื่อสัญญาเดือนค้างขึ้น

ดังนั้น ในการปรับใช้มาตรการนี้ระยะแรก เมื่อสัญญาเดือนค้างขึ้น เจ้าหน้าที่จะถูกส่งตัวไปบ้านที่ควบคุมนักโทษทันที เพื่อพิสูจน์ว่านักโทษยังคงอยู่ในสถานที่ควบคุมหรือไม่ การส่งตัวเจ้าหน้าที่ไปที่บ้านนักโทษทุกกรณีที่สัญญาเดือนค้าง สร้างความยุ่งยากในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นอย่างมาก รัฐบัญญัติฉบับลงวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 2002 จึงมีการกำหนดใหม่ว่าการส่งตัวเจ้าหน้าที่ไปที่บ้านที่ควบคุมนักโทษไม่ใช่เรื่องบังคับอีกต่อไป เมื่อสัญญาเดือนการออกนอกเขตกำหนดค้างขึ้น รัฐบัญญัติดังกล่าวให้อำนาจดุลยพินิจกับ “ผู้พิพากษาปรับใช้โทษ” ในการพิจารณาว่าสัญญาเดือนค้างดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะเจตนาหลบหนีหรือเพราะเหตุอื่น นอกจากนี้มาตรา R. 57-22 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสยังได้กำหนดวิธีปฏิบัติที่ง่ายขึ้น กล่าวคือ เมื่อสัญญาเดือนค้าง ให้เจ้าหน้าที่โทรศัพท์ติดต่อไปยังนักโทษเพื่อยืนยันการปรากฏตัวของนักโทษแทนการส่งเจ้าหน้าที่ไป⁴⁷

3.3.1.2 มาตรการลงโทษระดับกลาง

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเน้นหลักการปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน (Individualisation des peines) หมายถึง การที่ศาลหรือองค์กรอื่นที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลนักโทษปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคนเพื่อส่งเสริมการฟื้นฟู ปรับปรุงแก้ไขและเพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมได้อย่างไม่มีปัญหา ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว การคำนึงถึงลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำความผิดอาญานั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วง ช่วงแรกคือ ก่อนการพิพากษา (Personnalisation des peines) โดยศาลจะเป็นผู้มอบบทบาทในการกำหนดโทษและระยะเวลาในการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับจำเลย โดยการพิจารณาถึงความหนักเบาของความผิดที่จำเลยได้กระทำ เหตุบรรเทาโทษต่างๆ และลักษณะส่วนตัวของจำเลย⁴⁸ ช่วงที่สองคือ

⁴⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 723-13 วรรค 2.

⁴⁷ F. Desportes et F. Le Guehec, Droit penal general. op. cit., no 1056-1, p. 917.

⁴⁸ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 132-24 บัญญัติว่า “ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ศาลมีอำนาจพิจารณากำหนดโทษและรูปแบบการลงโทษโดยคำนึงถึงพฤติกรรมแห่งความผิดและลักษณะของผู้กระทำ

ระหว่างการลงโทษ (Individualisation des peines) ระหว่างที่นักโทษต้องรับโทษอยู่ในเรือนจำ การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคนได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางเพื่อวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูและปรับปรุงแก้ไขให้จำเลยพร้อมที่จะกลับเข้าสู่ชีวิตในสังคมต่อไป ซึ่งในอดีตเรามักจะตั้งสมมติฐานว่าบุคคลที่กระทำความผิดรูปแบบเดียวกัน ควรจะได้รับโทษจำคุกเท่ากัน เพราะวัตถุประสงค์ของการลงโทษมุ่งเน้นแต่การลงโทษผู้กระทำความผิดให้สมกับการกระทำที่ผู้กระทำได้ก่อขึ้น ยับยั้งข่มขู่ไม่ให้ประชาชนกระทำความผิด รวมทั้งการกั้นผู้กระทำความผิดออกจากสังคมในเวลาที่เหมาะสม ด้วยสมมติฐานเพียงเท่านี้ จึงมีการลงโทษนักโทษที่กระทำความผิดแบบเดียวกันด้วยหลักเกณฑ์เดียวกัน เช่น การกำหนดระยะเวลาจำคุกที่เท่ากัน ทั้งนี้ในปัจจุบัน การลงโทษได้เปลี่ยนไปในทางการมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูตัวนักโทษ พร้อมทั้งการพยายามทำให้นักโทษกลับคืนสู่สังคม การลงโทษจำคุกจึงไม่ได้มีเพียงเพื่อการแก้แค้นทดแทนการกระทำความผิดหรือเพียงเพื่อกักกันผู้ร้ายออกจากสังคมเท่านั้น แต่ การจำคุกนั้น ยังหมายถึงการเปิดโอกาสให้นักโทษได้รับการฟื้นฟูจิตใจ และเตรียมพร้อมกลับเข้าสู่สังคมโดยที่ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน วัตถุประสงค์การลงโทษแบบดังกล่าว ได้รับการยอมรับในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ดังที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสที่ได้กล่าวไว้ว่า “การลงโทษทางอาญาที่เกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพนั้นยอมรับได้ไม่ใช่เพียงเพื่อการป้องกันสังคมและเพื่อการลงโทษผู้ถูกศาลพิพากษา แต่ยังเป็นไปเพื่อการปรับปรุงแก้ไขบุคคลเหล่านี้และเตรียมการให้พวกเขาสำหรับการกลับเข้าสู่สังคม”⁴⁹ หลักการของตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสที่วางไว้นี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่ยอมรับในสาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นอย่างกว้างขวาง กล่าวคือ การป้องกันสังคม ในการลงโทษคนกระทำความผิด และการปรับปรุงแก้ไขและเตรียมการให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคม⁵⁰ ทั้งนี้ในข้อตกลงระหว่างประเทศอันว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Pacte international sur les droits civils et politiques) ได้ยืนยันหลักการดังกล่าวอีกว่า “งานราชทัณฑ์คือการบำบัดนักโทษซึ่งมีเป้าหมาย คือ การปรับปรุงแก้ไขนักโทษและการส่งคืนนักโทษสู่สังคม”⁵¹ ดังนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูแก้ไขนักโทษดังกล่าว การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละคนไม่ว่าจะเป็นช่วงการกำหนดโทษ โดยศาลที่มีอำนาจตัดสินคดี (Personnalisation des

ความผิด เมื่อศาลกำหนดโทษปรับ ศาลจะพิจารณาถึงรายได้ของผู้กระทำความผิดด้วย” เช่นเดียวกับ ในประเทศไทย ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 เรื่องเหตุบรรเทาโทษ ได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดดังกล่าว

⁴⁹ คำวินิจฉัยตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส หมายเลข 93-334 DC ลงวันที่ 20 มกราคม 1994 (ราชกิจจานุเบกษา 26 มกราคม หน้า 1380).

⁵⁰ การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน, น. 34.

⁵¹ ข้อ 10-3 ของ Pacte international sur les droits civils et politiques.

peines) หรือช่วงการลงโทษในเรือนจำ (Individualisation des peines) จึงเป็นวิธีการที่ถูกนำมาใช้ อย่างกว้างขวาง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ สภาวะทางอัตตวิสัย (subjective) ของตัวนักโทษแต่ละคนมีผล กับระยะเวลาจำคุก และการกำหนดมาตรการพิเศษต่างๆ ระหว่างจำคุก เพื่อการฟื้นฟูนักโทษ นักโทษที่ร่วมมือและมีการพัฒนาการที่ดียอม ได้รับการส่งตัวคืนสู่สังคมได้เร็วกว่านักโทษทั่วไป⁵² เมื่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษผู้กระทำความผิดได้โน้มเอียงไปในทางการฟื้นฟูแก้ไข (Rehabilitation) และส่งเสริมการกลับเข้าสู่สังคม (Reinsertion) มาตรการและระยะเวลาในการ ลงโทษจึงต้องเปลี่ยนไป จากเดิมที่ต้องลงโทษนักโทษเพื่อให้สมกับการกระทำที่ได้กระทำไว้เป็น ความผิด ก็เปลี่ยนมาเป็นการพิจารณาถึงลักษณะส่วนตัวของนักโทษและความพร้อมที่จะกลับเข้าสู่ สังคมในอนาคต⁵³ ในส่วนนี้ “งานราชทัณฑ์” (service penitentiaire) และ “ผู้พิพากษาปรับใช้โทษ”⁵⁴ (juge de l'application des peines เรียกย่อว่า JAP) เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการฟื้นฟูแก้ไข นักโทษในเรือนจำ โดยหลักแล้ว “ผู้พิพากษาปรับใช้โทษ” จะเป็นผู้พิจารณาออกคำสั่งให้ใช้วิธีการ ต่างๆ ให้เหมาะสมกับตัวนักโทษแต่ละคน ซึ่งมาตรการดังกล่าว ประกอบด้วย การลดระยะเวลา จำคุก (Les reductions de peine) การอนุญาตให้ออกนอกเรือนจำ (Les permissions de sortir) การ หยุดหรือแบ่งการลงโทษ (La suspension ou le fractionnement de la peine) การจำคุกนอกเรือนจำ (Le placement a l'exterieur) การให้เสรีภาพบางส่วน (La semi-liberte) การควบคุมโดยเครื่องมือ อิเล็กทรอนิกส์ (Le placement sous surveillance electronique) และการพักการลงโทษแบบมี เงื่อนไข (La liberation conditionnelle)⁵⁵

ในอดีตสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้กำหนดวิธีการในการลงโทษผู้กระทำความผิดหรือจำเลย ออกเป็น การลงโทษสำหรับความผิดที่ร้ายแรงหรือโทษหนัก และความผิดลหุโทษ มาตรการในการ ลงโทษผู้กระทำความผิดลหุโทษยังแบ่งออกเป็น 5 ระดับ และในระยะเวลาต่อมาช่วงประมาณ ค.ศ. 1986 จึงได้มีการแก้ไขระดับการลงโทษในความผิดลหุโทษเสียใหม่เป็น 4 ระดับ แบ่งตามความ หนักเบา ส่วนระดับที่ 5 ซึ่งเป็นโทษที่หนักที่สุดที่จะใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิดลหุโทษซึ่งได้ยกเลิก

⁵² การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน, น. 35.

⁵³ F. Desportes et F. Le Gunehec, Droit penal general, 10e edition, Economica, 2003, no 1045, p. 907.

⁵⁴ ผู้พิพากษาปรับใช้โทษ (le juge de l'application des peines) เป็นผู้พิพากษาอาชีพในศาลจังหวัด (Tribunal de grande instance) ที่ถูกเสนอชื่อโดย Conseil superieur de la Magistrature (คล้ายคณะกรรมการ ตุลาการ ในประเทศไทย) มีอำนาจหน้าที่ในการปรับใช้โทษและกำหนดมาตรการต่างๆ ให้เหมาะสมกับนักโทษ ในเรือนจำ รวมถึงการดูแลจำเลยที่ถูกลงโทษแต่ได้รับการรอกการลงโทษ (le sursis avec mise a l'epreuve).

⁵⁵ การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน, น. 36.

ไปแล้วนั้น ซึ่งได้การนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้แทน ซึ่งก็มีหลายวิธีดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

3.3.1.3 การพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไข

การพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไข (La liberation conditionnelle)⁵⁶ คือ การปล่อยผู้กระทำความผิดกลับสู่อิสรภาพ โดยมีเงื่อนไขให้ปฏิบัติตามข้อกำหนด เมื่อผู้ต้องโทษปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดแล้ว ก็จะไม่ถูกนำตัวกลับมาลงโทษอีก แต่หากผู้ต้องโทษไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด ผู้ต้องโทษก็จะถูกนำกลับมาจับโทษจำคุกในเรือนจำ การปล่อยผู้ต้องโทษกลับสู่อิสรภาพในลักษณะนี้ คล้ายกับการรอการลงโทษ (Le sursis avec mise a l'epreuve) ทั้งนี้ จะต่างกันตรงที่การพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไขนี้ปรับใช้กับผู้ต้องโทษที่เคຍอยู่ในเรือนจำจริง ๆ มาแล้ว แต่ศาลสั่งปล่อยผู้ต้องโทษนั้นออกก่อนกำหนด โดยมีเงื่อนไขให้ผู้ต้องโทษปฏิบัติในขณะที่การรอการลงโทษใช้กับจำเลยที่ศาลตัดสินจำคุก แต่ศาลกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยปฏิบัติโดยไม่ต้องเข้าเรือนจำ

การพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไขส่งผลดีมากกว่าการปล่อยผู้ต้องโทษออกจากเรือนจำเมื่อครบกำหนดระยะเวลาจำคุก กล่าวคือ ผู้ต้องโทษที่เข้าสู่กระบวนการพักการลงโทษนั้น แม้ว่าจะได้รับอิสรภาพก่อนกำหนดจริง แต่ก็ต้องถูกคุมขังด้วยเงื่อนไขต่างๆ ที่ศาลกำหนดขึ้นเพื่อที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้แก้ไขปรับปรุงตัวเองให้เข้ากับสังคม หากปฏิบัติตามเงื่อนไขเหล่านี้ได้เป็นผลก็เท่ากับเป็นสิ่งยืนยันความสำเร็จในการฟื้นฟูผู้ต้องโทษ และในทำนองกลับกัน หากผู้ต้องโทษไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขเหล่านี้ได้ก็就会被เข้าเรือนจำอีกครั้งหนึ่ง ในขณะที่หากไม่มีการปรับใช้มาตรการพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไขนี้ แม้ผู้ต้องโทษจะถูกจำคุกครบตามกำหนดเวลาก็จริง แต่ก็ไม่มีเงื่อนไขใดๆ ให้ผู้ต้องโทษปฏิบัติหลังจากได้รับอิสรภาพเพื่อเป็นการฟื้นฟูตัวผู้กระทำความผิดเลย

การพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไขนั้น เจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นไปเพื่อที่จะให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคม (La reinsertion des condamnés) และการป้องกันกำรกระทำผิดซ้ำ (La prevention de la recidive)⁵⁷ โดยผู้กระทำความผิดที่อาจได้รับประโยชน์จากมาตรการนี้ คือผู้ต้องขังที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามอย่างจริงจังที่จะปรับปรุงตัวเองให้เข้ากับสังคม เช่น เมื่อผู้ต้องขังสามารถพิสูจน์ถึงการทำกิจกรรมทางวิชาชีพ หรือพิสูจน์ถึงการศึกษและการฝึกอาชีพอย่างไม่ลดละ รวมทั้งการฝึกงานหรือการจ้างงานชั่วคราวเพื่อที่จะให้ตนเองกลับคืนสู่

⁵⁶ เพิ่งอ้าง.

⁵⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 729 วรรค 1

สังคม หรือพิสูจน์ถึงความจำเป็นในการกลับไปใช้ชีวิตครอบครัว หรือพิสูจน์ถึงความจำเป็นในการเข้าบำบัดรักษา หรือพิสูจน์ถึงความพยายามที่จะลดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย⁵⁸

เงื่อนไขในการร้องขอพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไขนี้ คือ ผู้ต้องขังจะต้องได้รับโทษในเรือนจำมาแล้วกึ่งหนึ่งของโทษที่เหลืออยู่⁵⁹ ตัวอย่างเช่น นักโทษคนหนึ่งต้องโทษจำคุก 10 ปี นักโทษคนนี้สามารถร้องขอพักการลงโทษได้เมื่อถูกจำคุกมาแล้วอย่างน้อยเป็นเวลา 5 ปี และในกรณีที่นักโทษได้รับประโยชน์จากมาตรการลดระยะเวลาจำคุก (Les reductions de peine) ก็ต้องนำสิทธิประโยชน์เหล่านี้ของนักโทษมารวมในการคำนวณสิทธิในการร้องขอการพักการลงโทษด้วย ตัวอย่างเช่น นักโทษคนหนึ่งต้องโทษจำคุก 10 ปี โดยนักโทษคนนี้ได้รับการลดระยะเวลาจำคุกจากศาลเป็นเวลา 12 เดือน หลังจากได้รับการลดระยะเวลาลดโทษแล้วนักโทษจะถูกขังในเรือนจำจริง ๆ เพียง 9 ปี นักโทษคนนี้อาจร้องขอเวลาการพักการลงโทษได้เมื่อตนเองได้รับโทษจำคุกมาแล้ว 4 ปี 6 เดือน ซึ่งเป็นระยะเวลาครึ่งหนึ่งของการคุมขังจริงๆ ทั้งหมด 9 ปี แต่สำหรับนักโทษที่กระทำความผิดซ้ำซาก สิทธิประโยชน์จะน้อยกว่านักโทษทั่วไป กล่าวคือ นักโทษที่กระทำความผิดซ้ำซากอาจร้องขอการพักการลงโทษได้ เมื่อถูกจำคุกมาแล้วเป็นเวลาอย่างน้อยสองเท่าของโทษที่เหลืออยู่⁶⁰ ตัวอย่าง เช่น นักโทษที่กระทำความผิดซ้ำซากคนหนึ่งได้รับโทษจำคุก 9 ปี นักโทษคนนี้อาจร้องขอการพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไขเมื่ออยู่ในเรือนจำมาแล้วอย่างน้อย 6 ปี

ในทุกกรณี แม้โทษจำคุกจะยาวนานมากเพียงใด (เว้นแต่โทษจำคุกตลอดชีวิต) นักโทษทุกประเภท สามารถร้องขอการพักการลงโทษได้เมื่อถูกจำคุกมาเป็นเวลาอย่างน้อย 15 ปี สำหรับนักโทษทั่วไป และอย่างน้อย 20 ปี สำหรับนักโทษที่กระทำความผิดซ้ำซาก ตัวอย่างเช่น นักโทษคนหนึ่งต้องโทษจำคุก 40 ปี นักโทษคนนี้สามารถร้องขอการพักการลงโทษได้เมื่อถูกจำคุกมาแล้วอย่างน้อย 15 ปีในกรณีของโทษจำคุกตลอดชีวิต นักโทษสามารถร้องขอการพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไขได้เมื่อถูกจำคุกมาแล้วอย่างน้อย 18 ปี และสำหรับนักโทษที่กระทำความผิดซ้ำซากที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตอาจร้องขอการพักการลงโทษได้เมื่อถูกจำคุกมาแล้วอย่างน้อย 22 ปี⁶¹

อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุผลเกี่ยวกับสวัสดิภาพทางครอบครัว กฎหมายได้เพิ่มบทบัญญัติเรื่องการพักการลงโทษแบบพิเศษ สำหรับผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กที่อายุไม่เกิน 10 ปี⁶² กล่าวคือ ศาลอาจพักการลงโทษให้ผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กอายุไม่เกิน 10 ปีได้ทันที หากผู้ใช้อำนาจปกครองเด็ก

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 729 วรรค 1

⁵⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 729 วรรค 2

⁶⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 729 วรรค 2

⁶¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 729 วรรค 3

⁶² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 729-3

นั้นต้องโทษจำคุกไม่เกิน 4 ปี หรือโทษจำคุกที่เหลืออยู่ไม่เกิน 4 ปี อย่างไรก็ตาม หากผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กต้องโทษจำคุกเพราะการกระทำความผิดต่อเด็ก ผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กไม่อาจได้รับประโยชน์จากบทบัญญัติพิเศษนี้ รวมทั้งผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กที่เข้าลักษณะเป็นผู้กระทำความผิดซ้ำซาก ก็ไม่ได้รับประโยชน์จากบทบัญญัติพิเศษนี้เช่นกัน

องค์กรตุลาการที่มีอาจพิจารณาออกคำสั่งและเพิกถอนคำสั่งการพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไข กล่าวคือ “ผู้พิพากษาปรับใช้โทษ” ในกรณีนักโทษต้องโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือในกรณีที่โทษจำคุกที่เหลืออยู่ไม่เกิน 3 ปี และ “ศาลปรับใช้โทษ” ในกรณีอื่นๆ ซึ่งเรื่องที่อยู่ในอำนาจของ “ศาลปรับใช้โทษ” ก็คือ กรณีนักโทษที่ต้องโทษหนักกว่านั่นเอง การออกคำสั่งและเพิกถอนคำสั่งพักการลงโทษโดยศาลปรับใช้โทษจะพิจารณาด้วยองค์คณะ⁶³

วิธีพิจารณาออกคำสั่งนั้นใช้ระบบศาล กล่าวคือ คำสั่งจะต้องใช้เหตุผลในการออกคำสั่ง และคำสั่งอาจอุทธรณ์ได้ที่ศาลอุทธรณ์ นอกจากนั้น ก่อนออกคำสั่ง ผู้พิพากษาหรือศาลจะต้องรับฟังความทุกฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายนักโทษรวมทั้งทนายความ ฝ่ายอัยการ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ขั้นตอนการใช้กระบวนการศาล (Jurisdictionnalisation) ในการออกคำสั่งเกี่ยวกับการพักการลงโทษ โดยผลของรัฐธรรมนูญฉบับลงวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 2000 นั้นให้ผลในเชิงบวก กล่าวคือ ในคดีพักการลงโทษนักโทษอุทธรณ์ที่เคยอยู่ในอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมนั้น เมื่อมีการใช้กระบวนการศาลและการออกคำสั่งเกี่ยวกับการพักการลงโทษโดยผลของรัฐธรรมนูญฉบับลงวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 2000 นั้นให้ผลในเชิงบวกกล่าวคือ ในคดีพักการลงโทษนักโทษอุทธรณ์ที่เคยอยู่ในอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมนั้น เมื่อมีการใช้กระบวนการศาลและการออกคำสั่งโดยองค์กรตุลาการ จำนวนคำสั่งพักการลงโทษเพิ่มขึ้นถึง 3 เท่า⁶⁴ ซึ่งทำให้ปริมาณผู้ต้องขังลดลงจากเรือนจำอย่างเห็นได้ชัด แต่ในส่วนของนักโทษปกติที่เคยอยู่ในอำนาจของ “ผู้พิพากษาปรับใช้โทษ” อยู่แล้ว แม้มีการใช้กระบวนการศาลโดยผลของรัฐธรรมนูญฉบับเดียวกันนี้ คำสั่งพักการลงโทษก็ไม่ได้เพิ่มขึ้นมากแบบมีนัยสำคัญ

สำหรับผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษ ต้องอยู่ภายใต้มาตรการหลายอย่าง ซึ่งก็คือ มาตรการแบบเดียวกับจำเลยที่ได้รับการรอการลงโทษนั่นเอง โดยหลักๆ คือ มาตรการควบคุม (mesures de controle) และมาตรการช่วยเหลือ (mesures d'assistance) ในส่วนมาตรการควบคุมนั้น ผู้พิพากษาเลือกสั่งได้หลายมาตรการ เช่น การรายงานตัวกับเจ้าหน้าที่ตามกำหนด และแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบถึงการเปลี่ยนที่อยู่หรือที่ทำงาน การห้ามขยับยานพาหนะ การห้ามเข้าสถานที่บางแห่ง การห้ามพบปะสังสรรค์กับผู้ร่วมกระทำผิดหรือผู้เสียหาย การห้ามพกอาวุธ การห้ามประกอบอาชีพ

⁶³ J. Pradel, Manuel de Droit penal general, 14e edition, Cujas, 2002, no720, p. 637.

⁶⁴ F. Desportes et F. Le Gunehec, Droit penal general, op. cit., no 1063-1, p. 926.

บางอย่างที่สัมพันธ์กับการกระทำความผิด ในส่วนของมาตรการช่วยเหลือ เช่น การให้ไปฝึกงานฝึกอาชีพ การให้ไปรักษาพยาบาล รวมทั้งการเข้าอบรมหน้าที่พลเมือง

3.3.2 การเพิกถอนคำสั่งพักการลงโทษ

การเพิกถอนคำสั่งพักการลงโทษกระทำแบบเดียวกับการออกคำสั่งทั้งในเรื่องขององค์กรผู้ให้อำนาจและวิธีพิจารณา โดยเหตุแห่งการเพิกถอนคำสั่งมีสามประการ ดังนี้

- (1) ประการที่หนึ่ง ผู้ต้องโทษกระทำความผิดขึ้นใหม่
- (2) ผู้ต้องโทษมีความประพฤติเสื่อมเสียอย่างชัดเจน
- (3) ผู้ต้องโทษไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการคุมประพฤติ

กรณีผู้ต้องโทษถูกเพิกถอนคำสั่ง ผู้พิพากษาหรือศาลที่เพิกถอนคำสั่งต้องกำหนดระยะเวลาจำคุกให้นักโทษ ซึ่งอาจเป็นโทษทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วนที่เหลืออยู่ในขณะออกคำสั่งพักการลงโทษ แต่หากผู้ต้องโทษไม่ถูกเพิกถอนคำสั่งพักการลงโทษจนครบกำหนดระยะเวลาคุมประพฤติ ผู้ต้องโทษจะหลุดพ้นจากโทษจำคุกถาวรตั้งแต่วันที่มิคำสั่งพักการลงโทษ

โดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่าการปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคนนั้นได้ถูกนำมาใช้ในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสอย่างกว้างขวาง แม้ว่าจะมีหลายวิธีการแต่จุดมุ่งหมายล้วนแต่เป็นหนึ่งเดียว คือ การพยายามปรับปรุงแก้ไขให้นักโทษกลับคืนสู่สังคมอย่างไม่มีปัญหา (Reinsertion) องค์กรผู้ออกคำสั่งรวมทั้งวิธีพิจารณาในการออกคำสั่งนั้น ใช้ระบบศาลทั้งหมดเพื่อประกันความเป็นกลาง และความโปร่งใสในการออกและเพิกถอนคำสั่งต่างๆ⁶⁵

⁶⁵ การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน, น. 49.

บทที่ 4

วิเคราะห์การนำมาตรการลงโทษรูปแบบอื่นมาใช้แทนการลงโทษจำคุก มาปรับใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดในประเทศไทย

เมื่อได้ศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับการลงโทษทางอาญาและมาตรการลงโทษโดยการ
เลี้ยงโทษจำคุก การกำหนดโทษตามคำพิพากษา (Sentencing) ซึ่งเป็นหลักสำคัญของกระบวนการ
ยุติธรรมและเป็นจุดเริ่มต้นในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Treatment) ภายในเรือนจำ
(Institutional Treatment) หรือการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community Based-
Treatment) อันเป็นทางเลือกแทนการลงโทษจำคุก¹ โดยคำพิพากษาที่กำหนดโทษจำเลย ไม่เพียงแต่
กำหนดวิธีการปฏิบัติต่อจำเลยเท่านั้น อีกทั้งยังกำหนดชะตาชีวิตของจำเลยในอนาคตว่าเขาจะได้รับ
การปฏิบัติตามกฎหมาย และจากสังคมอย่างไรเมื่อเขาได้รับโทษแล้ว² แม้ว่าในส่วนของคำพิพากษา
ให้ลงโทษจำคุกภายในเรือนจำนั้น ซึ่งเป็นสถานที่ควบคุมตัวผู้ต้องโทษโดยที่ไม่สมควรใจ ทำให้
ผู้ต้องโทษขาดเสรีภาพ ขาดความเป็นอิสระและเสรีภาพ ขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต สูญเสีย
การติดต่อสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม รวมทั้งถูกบังคับให้ต้องคบค้าสมาคมกับผู้ต้องโทษเป็นเวลานาน³
ทำให้บุคคลผู้ที่เข้าไปอยู่ในเรือนจำเป็นเวลานาน สูญเสียความสามารถในการกลับเข้าไปใช้ชีวิตใน
สังคมอย่างปกติสุข

อย่างไรก็ตาม โทษจำคุกล้วนแต่เป็นโทษที่จำกัดเสรีภาพทางร่างกายของผู้กระทำ
ความผิด เดิมทีเห็นว่าการนำเอาตัวผู้กระทำความผิด ไปอยู่ในความดูแลของสถานที่ของรัฐ สามารถ
ทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีได้ เนื่องจากการลงโทษจำคุกจะทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึก
หวาดกลัว เจ็บปวด ทุกข์ทรมานที่จากครอบครัวไป แต่ในทางเป็นจริงนั้น มีผลกลับกันคือ ทำให้
ผู้กระทำความผิดเกิดการเรียนรู้ความเป็นอาชญากรมากขึ้น และทำให้เกิดความคุ้นกับการถูกจองจำ
ในคุก ไม่เกิดความหวาดกลัว อีกทั้งการจำคุกในระยะสั้นก็ไม่ได้เป็นผลดีต่อผู้กระทำความผิด ไม่ได้
เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษอย่างแท้จริง ทำให้เสียชื่อเสียง ทำให้เสียประวัติ ถูกตรา

¹ ประธาน วัฒนวาณิชย์, “การปฏิรูประบบการลงโทษ แนวทางสหวิทยาการ โดยเน้นทางด้านอาชญา
วิทยา,” *บทบัญญัติ*, 54(4), 15 (2551).

² เพิ่งอ้าง.

³ เพิ่งอ้าง.

หน้าว่าเป็น “คนขี้คุกขี้เตราง” ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ ในปัจจุบัน มีการแก้ไขปรับปรุง การบังคับโทษโดยการจำกัดเสรีภาพ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษ เป็นไปในทางแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด โดยแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมเป็นรายบุคคล ไป ตามความเหมาะสม เพื่อให้ผู้กระทำกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ ไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ตามกฎหมาย

ดังนั้น แนวความคิดเกี่ยวกับการนำมาตรการทางเลือกรูปแบบอื่นแทนการลงโทษ ผู้กระทำความผิดหญิงในเรือนจำมาปรับใช้ในการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิง โดยการเล็งการลงโทษจำคุกในเรือนจำ จึงเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะหากมีการนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดหญิงที่ประกอบอาชญากรรมไม่รุนแรงหรือไม่มีลักษณะการเป็นอาชญากรโดยสันดาน โดยคำนึงถึงเพศสภาพของผู้กระทำความผิดหญิง ซึ่งผู้กระทำความผิดหญิงที่มีครรภ์หรือมีบุตรที่อยู่ในวัยพึ่งพิง หรือผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนหญิง ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อครอบครัวของหญิงและสังคม ซึ่งในบทนี้จึงได้ศึกษาถึงการจำคุกผู้กระทำความผิดหญิงตามกฎหมายไทยและนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศเพื่อหาแนวทางการนำมาตรการลงโทษในรูปแบบอื่นแทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำมาปรับใช้กับการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงเพื่อเกิดความเหมาะสมในประเทศไทย

4.1 การจำคุกไว้ในสถานที่อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตามแนวคิดของการจำคุกไว้ในสถานที่อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ปรากฏในมาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2550 โดยในส่วนของมาตรา 89/1292 เป็นการขังผู้ต้องขังระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาของศาลซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไข การพิจารณาของศาล และการแก้ไขขกเลิกเพิกถอนการขังในสถานที่อื่นดังกล่าวไว้ด้วย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาและวิเคราะห์หามาตรการลงโทษที่เหมาะสมโดยการนำมาตรการรูปแบบอื่นมาปรับใช้เป็นมาตรการทางเลือกของศาลในการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงในคดีอาญาแทนการจำคุกไว้ในเรือนจำ ดังนั้น บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวข้องกับการบังคับโทษจำคุกตามคำพิพากษาในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำจะปรากฏในมาตรา 89/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนบทบัญญัติที่ให้กระทรวงยุติธรรมในการออกกฎกระทรวงเพื่อให้มีการจำคุกผู้ต้องขังไว้ยังสถานที่อื่น คือ บทบัญญัติตามมาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (1) ดังนั้น จึงได้ศึกษาหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการพิจารณาของศาล และการแก้ไขขกเลิก

เพิกถอนคำสั่งให้จำคุกไว้ยังสถานที่อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (1) ดังนี้

4.1.1 หลักเกณฑ์และเงื่อนไข

4.1.1.1 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามมาตรา 89/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่จะให้ศาลมีคำสั่งให้จำคุกในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำได้ตามมาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (1) ไว้ว่า

“มาตรา 89/2 ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น เมื่อพนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำหรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายจำคุกร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้จำคุกผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดที่ได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามที่ระบุไว้ในหมายศาลที่ออกตามคำพิพากษานั้น หรือไม่น้อยกว่าสิบปี ในกรณีต้องโทษจำคุกเกินสามสิบปีขึ้นไป หรือจำคุกตลอดชีวิต โดยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ก็ได้...

(1) ให้จำคุกไว้ในสถานที่อื่นตามที่บุคคลดังกล่าวร้องขอหรือตามที่ศาลเห็นสมควร นอกจากเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุก ทั้งนี้ ลักษณะของสถานที่ดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งต้องกำหนดวิธีการควบคุมและมาตรการเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นด้วย...”

ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการออกคำสั่ง ดังนี้

1) ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น เมื่อพนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำหรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายจำคุกร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควร

2) ผู้ต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดที่ได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามที่ระบุไว้ในหมายศาลที่ออกตามคำพิพากษานั้น หรือไม่น้อยกว่าสิบปี ในกรณีต้องโทษจำคุกเกินสามสิบปีขึ้นไป หรือจำคุกตลอดชีวิต

3) ศาลจะมีคำสั่งให้จำคุกไว้ในสถานที่อื่นตามที่บุคคลดังกล่าวร้องขอหรือตามที่ศาลเห็นสมควร นอกจากเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุก ทั้งนี้ ลักษณะของสถานที่ดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งต้องกำหนดวิธีการควบคุมและมาตรการเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นด้วย (มาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (1))

ดังนั้น ตามมาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (1) ได้นำแนวคิดของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยไม่ใช่เรือนจำมาบัญญัติเป็นกฎหมายของไทย ใช้บังคับได้ทั้งผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิงซึ่งได้รับโทษจำคุกมาแล้วบางส่วน แต่อย่างไรก็ตาม จากเงื่อนไขดังกล่าวที่ว่าผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วบางส่วน ส่งผลให้บทบัญญัติดังกล่าวก็ไม่ใช่ว่ากฎหมายที่ให้โทษทางเลือกแก่ศาลที่จะใช้ดุลพินิจลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด โดยที่ให้จำคุกผู้กระทำความผิดหญิงไว้ใน

สถานที่อื่นโดยไม่ใช้เรือนจำตั้งแต่ต้น เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดหญิงเข้าไปเรียนรู้ความเป็นอาชญากร หรือเข้าไปอยู่ในสถานที่คุมขังซึ่งออกแบบไว้สำหรับผู้ต้องขังที่เป็นอาชญากรร้ายแรง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย อันไม่เหมาะสมกับเพศสภาพของฝ่ายหญิงแต่อย่างใด

4.1.1.2 สถานที่อื่นในการจำคุกตามกฎหมาย

1) สถานที่จำคุกอื่น

กฎหมายกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขัง จำคุก หรือควบคุมผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552 ซึ่งออกตามความมาตรา 89/1 มาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (1) และมาตรา 246 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2550 กรณีผู้ต้องขังระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณา กรณีผู้ต้องคำพิพากษาและได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษามาแล้วบางส่วนนั้น และในส่วนกรณีของการทุเลาการบังคับตามคำพิพากษาให้จำคุกกรณีจำเลยเป็นผู้วิกลจริต หรือจำเลยเป็นหญิงมีครรภ์หรือมีบุตรที่คลอดแล้วยังไม่เกินสามปี ได้กำหนดสถานที่จำคุกในสถานที่อื่นโดยไม่ใช้เรือนจำไว้ในข้อ 1 และข้อ 3 ว่า

“ข้อ 1 ในกฎหมายนี้

“การขัง” หมายความว่า การขังผู้ต้องหาหรือจำเลย การจำคุกผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด หรือการควบคุมจำเลยที่ได้รับทุเลาการบังคับให้จำคุก

“สถานที่ขัง” หมายความว่า สถานที่อื่นนอกจากสถานitäรวจหรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน เรือนจำ หรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุกที่ตั้งขึ้น เพื่อใช้ขังผู้ต้องหาหรือจำเลย จำคุกผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด หรือควบคุมจำเลยที่ได้รับทุเลาการบังคับให้จำคุกโดยอาจเป็นสถานที่ของราชการหรือของเอกชน”

“ข้อ 3 สถานที่ขังต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) มีอาณาเขตที่แน่นอนและสามารถตรวจสอบการเข้าออกของบุคคลได้
- (2) มีอาคารสถานที่ที่มั่นคง แข็งแรง และมีอุปกรณ์เพียงพอที่จะควบคุมดูแลบุคคลให้อยู่ในสถานที่นั้น
- (3) มีช่องทางเข้าออกเท่าที่จำเป็นและจัดให้มีระบบการรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสม”

การกำหนดสถานที่จำคุกในสถานที่อื่น ซึ่งนำมาใช้กับมาตรา 89/2 (1) วรรคหนึ่ง นั้นกฎหมายนี้ได้กำหนดสถานที่ไว้อย่างกว้างๆ ว่าจะต้องเป็นสถานที่ที่ต้องมิใช่สถานitäรวจ หรือสถานที่จำคุก ซึ่งน่าจะหมายถึงสถานที่ที่ไม่ใช่เรือนจำนั่นเอง โดยต้องมีลักษณะที่มีอาณาเขตที่แน่นอนและสามารถตรวจสอบการเข้าออกของบุคคลได้ มีอาคารสถานที่ที่มั่นคง แข็งแรง และมี

อุปกรณ์เพียงพอที่จะควบคุมดูแลบุคคลให้อยู่ในสถานที่นั้น และมีช่องทางเข้าออกเท่าที่จำเป็นและจัดให้มีระบบการรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสม อย่างไรก็ตามจากกฎกระทรวงนี้ก็ไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า จะจำคุกจำเลยไว้ยังที่อยู่อาศัยของบุคคลดังกล่าวได้หรือไม่ แต่เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติตามมาตรา 89/2 ประกอบกฎกระทรวงดังกล่าวแล้ว เห็นว่า ตามกฎหมายยังไม่ได้บัญญัติสถานที่อื่นให้รวมถึงการจำคุกไว้ในที่อยู่อาศัยแต่อย่างใด

2) วิธีการควบคุม และมาตรการเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น กฎกระทรวงกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขัง จำคุก หรือควบคุมผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ซึ่งต้องจำคุก ตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552 ได้กำหนดวิธีการควบคุม และมาตรการเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นไว้ ดังรายละเอียด ดังต่อไปนี้

โดยวิธีการควบคุม กำหนดให้ผู้ดูแลสถานที่ขังจัดแยกผู้ถูกขังตามความเหมาะสม โดยพิจารณาจากความพร้อมของสถานที่ขัง และลักษณะเฉพาะตัวและลักษณะคดีของผู้ถูกขัง

(ข้อ 8) และจัดทำทะเบียนและสมุดประจำตัวผู้ถูกขังทุกราย โดยให้รวบรวมข้อมูลทุกอย่างสำหรับผู้ถูกขังแต่ละรายไว้ในสมุดประจำตัว (ข้อ 9) ในกรณีที่ผู้ถูกขังมีเด็กอายุต่ำกว่าสามปี ซึ่งอยู่ในความดูแลของบิดามารดาด้วยหรือในกรณีที่ผู้ถูกขังได้คลอดบุตรในสถานที่ขังและมีอายุยังไม่ถึงสามปี หากมีความจำเป็นที่ผู้ถูกขังต้องเลี้ยงดูเด็กหรือไม่มีผู้ใดจะเลี้ยงดูเด็กนั้น ผู้ดูแลสถานที่ขังจะอนุญาตให้เด็กนั้นอยู่ในสถานที่ขังภายในกำหนดเวลาไม่เกินสามเดือนก็ได้ ส่วนกรณีที่ผู้ถูกขังมีเด็กอายุตั้งแต่สามปีขึ้นไปซึ่งอยู่ในความดูแลของบิดามารดาด้วย หรือกรณีที่เด็กตามวรรคหนึ่งซึ่งไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ดูแลสถานที่ขังให้อยู่ในสถานที่ขัง หรือกรณีที่เด็กอยู่ในสถานที่ขังครบตามกำหนดเวลาที่ผู้ดูแลสถานที่ขังอนุญาตตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ส่งเด็กนั้นไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้การสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และพัฒนาฟื้นฟูเด็ก เพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป (ข้อ 10)

สำหรับกรณีที่ผู้ถูกขังมีอาการเจ็บป่วยหรือความผิดปกติของสภาพร่างกาย ให้ผู้ดูแลสถานที่ขังสอบถามอาการหรือความผิดปกติและจัดทำบันทึกในเบื้องต้น หากเห็นว่าจะต้องได้รับการรักษาเป็นพิเศษ ให้รีบจัดการให้ผู้ถูกขังได้รับการรักษาโดยเร็ว หากมีความจำเป็นต้องได้รับการรักษานอกสถานที่ขัง ให้ผู้ดูแลสถานที่ขังนำตัวผู้ถูกขังไปรักษาพยาบาลยังสถานพยาบาลที่ใกล้เคียงได้ และให้รายงานต่อศาลซึ่งสถานที่ขังนั้นตั้งอยู่ในเขตอำนาจ (ข้อ 11)

ส่วนมาตรการเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น กำหนดให้ผู้ดูแลสถานที่ขังจัดให้มีเวรยามรักษาการณ์ เพื่อควบคุมดูแลผู้ถูกขังตลอดเวลาที่อยู่ในสถานที่ขัง (ข้อ 13) และ ห้ามมิให้ใช้ตรวน กุญแจมือ กุญแจเท้า หรือโซ่ล่าม กับผู้ถูกขัง เว้นแต่ เป็นบุคคลซึ่งอาจจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น เป็นบุคคลวิกลจริตหรือจิตไม่สมประกอบ อันอาจ

เป็นอันตรายต่อตนเองหรือผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีพฤติการณ์ว่าจะพยายามหลบหนีการขัง เมื่อถูกคุมตัวไปนอกสถานที่ขังและผู้ดูแลสถานที่ขังเห็นเป็นการสมควรที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการ หรือเมื่อเป็นการจำเป็นจะต้องใช้ตรวน กุญแจมือ กุญแจเท้า หรือโซ่ล่าม เนื่องจากสภาพของสถานที่ขังหรือสภาพการณ์ของท้องถิ่น ทั้งนี้ กรณีที่ใช้ตรวน กุญแจมือ กุญแจเท้า หรือโซ่ล่าม ต้องใช้ตามความจำเป็นและได้สัดส่วนกับเหตุที่เกิดขึ้น (ข้อ 14)

สำหรับกรณีผู้ถูกขังเป็นบุคคลวิกลจริต การผูกมัดร่างกาย หรือการแยกผู้ถูกขัง จะกระทำไม่ได้ เว้นแต่กรณีมีเหตุจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายต่อผู้ถูกขังนั้นหรือผู้ถูกขังอื่นหรือทรัพย์สินของผู้อื่น (ข้อ 15)

ในระหว่างที่ผู้ถูกขังอยู่ในสถานที่ขัง หากพบว่ามีข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปหรือมีเหตุอันควรแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่ง เกี่ยวกับการขัง ให้ผู้ดูแลสถานที่ขังรายงานข้อเท็จจริงดังกล่าวต่อศาลที่มีคำสั่ง (ข้อ 16) รวมทั้งกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการชุกชอนสิ่งของต้องห้ามตามที่กำหนดไว้ ผู้ดูแลสถานที่ขังอาจสั่งให้มีการค้นตู้เก็บของของผู้ถูกขัง หรือสถานที่ที่อาจมีการชุกชอนสิ่งของต้องห้ามได้ การตรวจค้นดังกล่าวต้องแจ้งเหตุผลและความจำเป็นให้ผู้ถูกขังทราบ โดยให้ผู้ดูแลสถานที่ขังบันทึกรายละเอียดการตรวจค้นไว้ด้วย และในการตรวจค้นตู้เก็บของของผู้ถูกขังต้องให้ผู้ถูกขังนำตรวจค้น เว้นแต่ผู้ถูกขังขัดขืน ให้ผู้ดูแลสถานที่ขังดำเนินการตามความเหมาะสม (ข้อ 20) นอกจากนี้ กรณีมีเหตุฉุกเฉินอันอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของผู้ถูกขังและไม่อาจขออนุญาตต่อศาลที่มีคำสั่งได้ ให้ผู้ดูแลสถานที่ขังย้ายผู้ถูกขังไปยังสถานที่อื่นหรือเรือนจำที่ใกล้เคียง กรณีไม่มีสถานที่ขังอื่น ซึ่งมีสภาพคล้ายคลึงกันได้ชั่วคราว จนกว่าเหตุ (ฉุกเฉินนั้นหมดไป และให้ผู้ดูแลสถานที่ขังแจ้งให้ศาลที่มีคำสั่ง ทราบโดยไม่ชักช้า (ข้อ 21)

4.1.2 กระบวนพิจารณาของศาล

มาตรา 89/2 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดเงื่อนไขที่ศาลจะพิจารณาสั่งให้จำคุกไว้ในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำได้ ต่อเมื่อ

4.1.2.1 เมื่อพนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำหรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายจำคุกร้องขอ แต่ต้องระบุเหตุผลและความจำเป็นให้ศาลได้เห็นด้วย ซึ่งเหตุผลและความจำเป็นนี้ เห็นว่า อาจเป็นกรณีปัญหาสุขภาพ หรือเป็นกรณีที่ต้องขังหญิงเกิดมีครรภ์ขึ้นในขณะที่มีการจำคุกภายในเรือนจำ เป็นต้น

4.1.2.2 เมื่อศาลเห็นสมควร กรณีนี้ ศาลเห็นเหตุอันสมควรเอง แล้วศาลก็ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาได้ตามสมควร

4.1.2.3 ศาลได้พิจารณาโดยคำนึงถึงฐานความผิด ความประพฤติ สวัสดิภาพของผู้ซึ่งต้องจำคุก ตลอดจนสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เสียหายและสังคมด้วย (มาตรา 89/2 วรรคสอง)

4.1.2.4 ศาลต้องดำเนินการไต่สวนหรือสอบถามผู้เสียหาย เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องตามหมายจำคุกพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจในท้องที่นั้น หรือผู้ซึ่งศาลเห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบการพิจารณาก่อนออกคำสั่ง ด้วย (มาตรา 89/2 วรรคสอง)

เมื่อเข้าเงื่อนไขดังกล่าวแล้ว ศาลจะมีคำสั่ง ให้จำคุกผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดที่ได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามที่ระบุไว้ในหมายศาลที่ออกตามคำพิพากษานั้น หรือไม่น้อยกว่าสิบปี ในกรณีต้องโทษจำคุกเกินสามสิบปี ขึ้นไป หรือจำคุกตลอดชีวิต ไปจำคุกยังสถานที่อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวงกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขัง จำคุกหรือควบคุมผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552 ได้

4.1.3 การแก้ไขหรือเพิกถอนคำสั่ง

ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนเงื่อนไขและข้อกำหนดการควบคุมที่กำหนดไว้ตามมาตรา 89/2 วรรคสาม ประกอบกับมาตรา 89/1 วรรคสี่ และกฎกระทรวงกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขัง จำคุกหรือควบคุมผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552 ศาลมีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงคำสั่งที่ให้จำคุกในสถานที่อื่น หรือศาลอาจให้ดำเนินการจำคุกในเรือนจำแก่จำเลยได้ อันเป็นการกำหนดมาตรการลงโทษให้กับผู้ที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขและข้อกำหนดการควบคุมเอาไว้ ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

“มาตรา 89/2 วรรคสาม ...และให้นำความในมาตรา 89/1 วรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

“มาตรา 89/1 วรรคสี่ เมื่อศาลมีคำสั่งตามวรรคหนึ่งแล้ว หากภายหลังผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ปฏิบัติตามวิธีการหรือมาตรการตามวรรคสามหรือพฤติกรรมได้เปลี่ยนแปลงไป ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือให้ดำเนินการตามหมายขังได้” โดยในส่วนของข้อ 16 ของกฎกระทรวงกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขัง จำคุก หรือควบคุมผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552 กำหนดให้ผู้ดูแลสถานที่ขังนั้นรายงานต่อศาล ดังบทบัญญัติดังนี้

“ข้อ 16 ในระหว่างที่ผู้ถูกขังอยู่ในสถานที่ขัง หากพบว่ามีข้อเท็จจริงหรือพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป หรือมีเหตุอันควรแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งเกี่ยวกับการขังให้ผู้ดูแลสถานที่ขัง รายงานข้อเท็จจริงดังกล่าวต่อศาลที่มีคำสั่ง”

ฉะนั้น หากภายหลังศาลสั่งให้กำหนดสถานที่อื่นแทนการจำคุกไว้ในเรือนจำแล้ว ผู้ต้อง
ควบคุมนั้น มีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป อาทิ เช่น พยายามหลบหนีการควบคุม เป็นต้น ศาล
สามารถที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งดังกล่าวได้

4.2 การทูลเกล้าการบังคับโทษจำคุก

หากผู้กระทำผิดหญิงมีครรภ์ หรือคลอดบุตรแล้วยังไม่ถึงสามปีและจำต้องเลี้ยงดูบุตร
ในกรณีนี้ศาลอาจมีคำสั่งให้ทูลเกล้าการบังคับให้จำคุกไว้ก่อนก็ได้ ซึ่งตามมาตรา 246 แห่งประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2550 ทั้งนี้ ถ้อยคำมาตราดังกล่าวสอดคล้องกับ
แนวคิดของข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การ
คุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (The Bangkok Rules)⁴ ซึ่งได้บัญญัติว่า

“มาตรา 246 เมื่อจำเลย สามี ภริยา ญาติของจำเลย พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ
หรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายจำคุกร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลมีอำนาจสั่ง
ให้ทูลเกล้าการบังคับให้จำคุกไว้ก่อนจนกว่าเหตุอันควรทูลเกล้าจะหมดไป ในกรณีต่อไปนี้...

- (1) ถ้าจำเลยมีครรภ์
- (2) ถ้าจำเลยคลอดบุตรแล้วยังไม่ถึงสามปี และจำเลยต้องเลี้ยงดูบุตรนั้น

ในระหว่างทูลเกล้าการบังคับอยู่นั้นศาลจะมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวอยู่ในความควบคุมใน
สถานที่อื่นนอกจากเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุกก็ได้ และให้ศาลกำหนดให้
เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายนั้นเป็นผู้มีหน้าที่และรับผิดชอบในการดำเนินการตามคำสั่ง
ลักษณะของสถานที่อื่นควรตามวรรคสองให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่ง
ต้องกำหนดวิธีการควบคุมและบำบัดรักษาที่เหมาะสมกับสภาพของจำเลย และมาตรการเพื่อ
ป้องกันการหลบหนี หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นด้วย

เมื่อศาลมีคำสั่งตามวรรคหนึ่งแล้ว หากภายหลังจำเลยไม่ปฏิบัติตามวิธีการหรือ
มาตรการตามวรรคสามหรือพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือ
ให้ดำเนินการตามหมายจำคุกได้

ให้หักจำนวนวันที่จำเลยอยู่ในความควบคุมตามมาตรานี้ออกจากระยะเวลาจำคุกตามคำ
พิพากษา”

⁴ Nathee Chitsawang. (n.d.). *Implementation of the Bangkok Rules with Focus on Women Offenders in the Community*. Retrieved May 1, 2014, from www.tijthailand.org/main/th/content/129.html .

4.2.1 หลักเกณฑ์และเงื่อนไข

ตามบทบัญญัติมาตรานี้ ได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขไว้ดังนี้

4.2.1.1 จำเลยเป็นหญิงมีครรภ์ หรือ จำเลยคลอดบุตรแล้วยังไม่ถึงสามปี และจำเลยต้องเลี้ยงบุตรนั้น

4.2.1.2 จำเลย สามี ภริยา ญาติของจำเลย พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายจำคุกร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควร

4.2.1.3 ศาลจะสั่งให้ทุเลาการบังคับให้จำคุกไว้ก่อนจนกว่าเหตุอันควรทุเลาจะหมดไป ซึ่งในกรณีผู้กระทำผิดหญิงนี้เป็นกรณีที่ยังมีผู้อื่นดูแลบุตรนั้นได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีผู้กระทำผิดหญิงดูแล หรือผู้กระทำผิดหญิงนั้นได้คลอดบุตรแล้วจนบุตรนั้นมีอายุเกินกว่าสามปี

4.2.1.4 ในระหว่างทุเลาการบังคับอยู่นั้นศาลจะมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวอยู่ในความควบคุมในสถานที่อันควรนอกจากเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุกก็ได้ และให้ศาลกำหนดให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายนั้นเป็นผู้มีหน้าที่และรับผิดชอบในการดำเนินการตามคำสั่งสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำนี้กฎกระทรวงกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขัง จำคุก หรือควบคุมผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552 ได้กำหนดให้หมายถึงสถานที่อื่นนอกจากสถานีตำรวจหรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนเรือนจำ หรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุก ที่ตั้งขึ้นเพื่อใช้ควบคุมจำเลยที่ได้รับทุเลาการบังคับให้จำคุกโดยอาจเป็นสถานที่ของราชการหรือของเอกชน

ด้วยกฎกระทรวงดังกล่าวเป็นกฎกระทรวงเดียวกับที่กำหนดสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำในการจำคุกผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษมาแล้วบางส่วนตามมาตรา 89/2 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งหมวดที่ 2 ของกฎกระทรวงดังกล่าวว่าด้วย การขังในกรณีตามมาตรา 246 ได้กำหนดในข้อ 22 ให้นำบทบัญญัติในส่วนสถานที่ขัง วิธีการควบคุม และมาตรการเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น กรณีการจำคุกในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำตามมาตรา 89/2 (1) มาใช้บังคับด้วย ทั้งนี้ ตามบทมาตรา 246 นี้ประกอบกฎกระทรวงกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขัง จำคุก หรือควบคุมผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552 ก็ไม่ได้กำหนดสถานที่ควบคุมตัวจำเลยที่เป็นหญิงมีครรภ์หญิงหรือที่ได้คลอดบุตรแล้วยังไม่เกินสามปี ให้ควบคุมไว้ในที่อยู่อาศัยของหญิงนั้น

4.2.2 กระบวนพิจารณาของศาล

จากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 246 เมื่อจำเลย สามี ภริยา ญาติของจำเลย พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตาม

หมายจำคุกหรือขอต่อศาล หรือเมื่อศาลเห็นสมควรเอง ศาลก็สามารถมีคำสั่ง ให้ทุเลาการจำคุกเอาไว้ก่อน และสั่งให้จำเลยมีครรภ์ หรือจำเลยคลอดบุตรแล้วยังไม่ถึงสามปี และจำเลยต้องเลี้ยงดูบุตรนั้น อยู่ในความควบคุมในสถานที่อันควรนอกจากเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุกก็ได้ และให้ศาลกำหนดให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายนั้นเป็นผู้มีหน้าที่และรับผิดชอบในการดำเนินการตามคำสั่ง

นอกจากนี้ บทบัญญัติมาตรา 246 นี้ไม่ได้เป็นการบังคับให้ศาลต้องไต่สวนหรือสอบถามผู้เสียหายหรือเจ้าพนักงานอื่นแต่อย่างใด ดังเช่นที่กำหนดไว้ตามมาตรา 89/2 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

4.2.3 การแก้ไขหรือเพิกถอนคำสั่ง

กรณีที่ศาลจะดำเนินการบังคับโทษจำคุกให้เป็นไปตามคำพิพากษา อันเป็นการแก้ไขหรือเพิกถอนคำสั่ง ทุเลาการบังคับให้จำคุกไว้นั้น เกิดขึ้นได้ 2 กรณี ดังต่อไปนี้

4.2.3.1 กรณีที่เหตุอันควรทุเลานั้นได้หมดสิ้นไป ตามมาตรา 246 วรรคหนึ่ง ซึ่งกรณีหญิงมีครรภ์ หรือหญิงที่คลอดบุตรแล้วนี้ จะเป็นกรณีที่หญิงนั้นแท้ง หรือเมื่อคลอดบุตรและมีผู้อื่นดูแลบุตรนั้นได้โดยไม่จำเป็นต้องมีผู้กระทำผิดหญิงดูแล หรือผู้กระทำผิดหญิงนั้นได้คลอดบุตรแล้ว จนบุตรนั้นมีอายุเกินกว่าสามปี

4.2.3.2 กรณีที่จำเลยหญิงที่มีครรภ์ หรือจำเลยคลอดบุตรแล้วยังไม่ถึงสามปี และจำเลยต้องเลี้ยงดูบุตรนั้น ไม่ปฏิบัติตามวิธีการหรือมาตรการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงในเรื่องของวิธีการควบคุม และมาตรการเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น หรือพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือให้ดำเนินการบังคับโทษจำคุกนั้นได้ ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 246 วรรคสี่ โดยให้หักจำนวนวันที่จำเลยอยู่ในความควบคุมดังกล่าวออกจากระยะเวลาจำคุกตามคำพิพากษาด้วย

บทบัญญัติมาตรา 246 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ นายภัทรศักดิ์ วรรณแสง เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งเห็นว่า แนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพ หรือ Bangkok Rules แต่การที่จะให้ศาลสั่งให้ควบคุมตัวผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์หรือพึ่งคลอดบุตรออกมายังไม่เกินสามปีได้นั้น หากไม่มีกฎหมายรองรับเพื่อกำหนดสถานที่อื่นในการควบคุมแล้ว เมื่อศาลสั่งไป หากมีกรณีที่จำเลยจากการควบคุมยังสถานที่อื่นนั้น ก็หาคนรับผิดชอบได้ยาก จึงจำเป็นต้องมีกลไกมารองรับกฎหมายมาตรา 246 นี้ ดังนั้น ตามบทบัญญัติมาตรา 246 นี้ แม้จำเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่สอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพ หรือ Bangkok Rules เป็นอย่าง

⁵ รายงานการประชุม โครงการอนุวัติตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ ทางเลือกแทนการคุมขังผู้หญิงที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม, น. 119.

มาก แต่ก็ยังมีปัญหาในการบังคับใช้ว่าสามารถใช้ได้จริงในสถานที่ควบคุมแบบใด ดังจะได้วิเคราะห์ในรายละเอียดต่อไป

4.3 วิเคราะห์แนวทางการนำมาตรการการลงโทษรูปแบบอื่นมาปรับใช้ลงโทษผู้กระทำผิดหญิงในประเทศไทย

ในส่วนของบทนี้จะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการนำมาตรการลงโทษในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่การลงโทษจำคุกในเรือนจำ เพื่อนำมาใช้เป็นมาตรการทางเลือกของศาลในการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงในคดีอาญา แนวความคิดในการลงโทษรูปแบบเดิม มักจะเป็นรูปแบบที่เน้นการนำคนเข้าสู่เรือนจำเป็นหลัก ซึ่งมีความเชื่อว่าการนำคนมาลงโทษโดยความดูแลของเจ้าหน้าที่รัฐจะช่วยให้ผู้กระทำความผิดได้รับการขัดเกลาจิตใจ นิสัยทำให้กลับตัวเป็นคนดีได้ ในส่วนความคิดนี้อาจมีความเป็นไปได้อยู่บ้าง แต่คงเป็นไปได้น้อยเนื่องจากปัจจุบันมีจำนวนผู้ต้องขังที่เข้าไปอยู่ในเรือนจำเป็นจำนวนมาก อีกทั้ง ยังมีเจ้าหน้าที่จำนวนน้อย ส่งผลทำให้การดูแลผู้ต้องขังไม่ทั่วถึง จึงทำให้การบังคับโทษจำคุกนั้นไม่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ อันจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และกลับคืนสู่สังคมโดยปกติสุข ผู้ที่ได้รับโทษเมื่อพ้นโทษไป ไม่ได้รับโอกาสและการยอมรับจากสังคม สุดท้ายก็ต้องย้อนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกและกลับไปสู่เรือนจำอีกครั้ง ทั้งนี้ตามแนวคิดใหม่ได้มุ่งเน้นการนำมาตรการที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและมาตรการการลงโทษระดับกลางมามีส่วนร่วม การลงโทษในเรือนจำจะถูกนำมาใช้เฉพาะกรณีที่จะเกิดอันตรายหรือกระทำความผิดซ้ำอีก ทั้งนี้ สหประชาชาติได้สังเกตเห็นผลกระทบที่เกิดจากปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด จึงได้มีแนวคิดในการนำมาตรการลงโทษรูปแบบอื่นแทนการลงโทษจำคุก มีการจัดทำกฎหมายมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุม (The Tokyo Rule) หรือกฎโตเกียว เสนอโทษทางเลือกให้แก่ประเทศสมาชิก ในเวลาต่อมาประเทศไทยได้รับพระกรุณาธิคุณจากพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ได้สังเกตเห็นปัญหาของผู้ต้องขังหญิง ได้ทรงก่อตั้ง “โครงการกำลังใจ” อีกทั้งยังจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ หรือELFI เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ

สำหรับประเทศไทย แม้ว่าจะมีโครงการดังกล่าวนี้ ก็ไม่ได้ทำให้แก้ไขปัญหานักโทษล้นเรือนจำ หรือสภาพปัญหาในเรือนจำได้ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภาทรงได้สังเกตเห็นปัญหาและให้ความสำคัญของปัญหา จึงทรงผลักดันให้มีกฎหมายมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับผู้ต้องขังหญิงหรือผู้กระทำความผิดหญิง และได้ความยอมรับจากสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง

ในเรื่องจำ และมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขังของผู้กระทำความผิดหญิง หรือ “ข้อกำหนดกรุงเทพ” เป็นกฎหมายฐานขั้นต่ำที่ใช้กับผู้ต้องขังหญิงและผู้กระทำความผิดหญิง ข้อกำหนดกรุงเทพ ดังกล่าว เป็นการพัฒนาทางเลือกสำหรับศาลที่ใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดหญิง โดยเฉพาะกรณีที่ไม่ใช่ ความผิดร้ายแรง ผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิงมีครรภ์หรือมีบุตรที่อยู่ในวัยพึ่งพิงและผู้กระทำผิด หญิงที่เป็นผู้เยาว์

4.3.1 การจำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัย

ในเรื่องรูปแบบของโทษที่มีลักษณะเป็นการจำกัดเสรีภาพผู้กระทำความผิดไว้ในที่อยู่อาศัยนี้ ในประเทศอังกฤษให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งห้ามออกนอกสถานที่ (curfew requirement) หรือคำสั่งให้อยู่ในสถานที่กำหนด (residence requirement) อันมีลักษณะเป็นมาตรการลงโทษ รูปแบบหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า การลงโทษในชุมชน หรือ community sentence ตามที่บัญญัติไว้ใน พระราชบัญญัติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรม ค.ศ. 2003 (The Criminal Justice Act 2003) ใช้บังคับ กับผู้กระทำความผิดทั้งชายและหญิง เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งรัฐฟลอริดา กำหนดไว้ใน Florida Statutes Chapter 948 Probation and Community control และรัฐมินนิโซตา ตามที่กำหนด ไว้ใน Minnesota Statutes Chapter 609 Criminal code กำหนดการจำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัย ใน ส่วนของมาตรการลงโทษระดับกลาง ซึ่งก็เป็นรูปแบบของการมาตรการลงโทษรูปแบบหนึ่งที่มี ลักษณะเป็นการจำกัดเสรีภาพของผู้กระทำผิดทั้งชายและหญิงเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ ส่วนในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส ให้ศาลหรือผู้พิพากษาบังคับโทษ มีอำนาจกำหนดให้อยู่ภายใต้การควบคุมด้วยเครื่องมือ อิเล็กทรอนิกส์แทนการลงโทษจำคุกในเรื่องจำ กรณีที่ศาลจะมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่เกิน สองปีหรือหนึ่งปี หากเป็นการกระทำความผิดซ้ำ โดยได้กำหนดสถานที่ที่ควบคุมให้สามารถ ควบคุมไว้ในที่อยู่อาศัยของผู้กระทำความผิดนั้นได้ด้วย ซึ่งหลักกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส นำมาใช้กับทั้งผู้กระทำผิดทั้งชายและหญิงเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา สำหรับ โทษจำคุกของประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 นั้นไม่ได้กำหนดไว้ให้สามารถ ลงโทษในลักษณะที่เป็นการจำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัยของตนเองได้ และเนื่องจากประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (1) ก็เป็นกรณีที่ศาลสามารถสั่งให้จำคุกใน สถานที่อื่น นอกจากเรือนจำได้ต่อเมื่อมีการนำผู้กระทำความผิดไปปรับโทษจำคุกในเรือนจำมาแล้ว บางส่วน ซึ่งไม่ใช่มาตรการลงโทษที่ให้ศาลมีดุลพินิจในการสั่งลงโทษกับผู้กระทำความผิดตั้งแต่ต้นและ หลักเกณฑ์ตามมาตรา 89/2 ก็คล้ายคลึงกับหลักเกณฑ์การพักการลงโทษตามกฎหมายราชทัณฑ์ จึง ไม่ค่อยมีการสั่งให้ใช้การจำคุกในสถานที่อื่นตามมาตรา 89/2 อันเนื่องมาจาก การพักการลงโทษ เป็นมาตรการที่ผู้ต้องขังจะได้รับประโยชน์มากกว่า เพราะได้รับการปล่อยให้อยู่ในสังคม โดยไม่

ต้องถูกจำกัดเสรีภาพไว้ในสถานที่อื่น ดังเช่นกรณีตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 89/2 ดังนั้น จึงมีแต่เพียงโทษกักขังที่ศาลเปลี่ยนจากโทษจำคุกเป็นกักขังในที่อยู่อาศัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 24 แต่หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการใช้จำกัดแต่เพียงกรณีที่ศาลจะลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดไม่เกิน 3 เดือนเท่านั้น

ดังนั้น การจำกัดเสรีภาพในที่อยู่อาศัยเป็นมาตรการที่ดีและการจำกัดสถาน ทำให้ผู้กระทำความผิดได้ใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัว ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ได้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมโดยปกติ ซึ่งเป็นผลดีต่อผู้กระทำความผิด เนื่องจากสถาบันครอบครัวมีส่วนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และหากนำข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง หรือข้อกำหนดกรุงเทพมาวิเคราะห์ ซึ่งสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกหามาตรการลงโทษทางเลือกให้แก่ผู้กระทำความผิดหญิง และรวมถึงการหาสถานที่ในการจำกัดเสรีภาพผู้กระทำความผิดไว้ในสถานที่อื่นที่มีใช้เรือนจำด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากการกำหนดสถานที่อื่น ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดซึ่งต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ เป็นมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการบังคับโทษ หากนำมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการจำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัย กรณีที่ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดหญิงที่มีครรภ์ หรือมีบุตรที่อยู่ในวัยพึ่งพิง และเยาวชนหญิงมาปรับใช้ อันจะส่งผลช่วยลดจำนวนผู้ต้องขังหญิงล้นเรือนจำในประเทศไทย รวมถึงเมื่อวิเคราะห์ถึงสภาพของเรือนจำที่ก่อสร้างไว้เพื่อจองจำอาชญากรที่กระทำความผิดร้ายแรง ซึ่งไม่มีความเหมาะสมกับเพศสภาพของหญิงที่มีสภาพทางร่างกายและทางอารมณ์ในบางช่วงเวลา แตกต่างจากผู้ชาย ผู้หญิงมีความต้องการทางสุขอนามัยและความต้องการทางการแพทย์เฉพาะทางเพศโดยเฉพาะ อีกทั้งผู้หญิงมีความจำเป็นที่จะได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลสุขภาพของผู้หญิง ซึ่งมีความแตกต่างทางระบบการเจริญพันธุ์ที่แตกต่างจากผู้ชาย ผู้หญิงจะมีประจำเดือน มีการตั้งครรภ์ มีการคลอดบุตรขณะตั้งครรภ์จะมีสภาพร่างกายแตกต่างจากเดิมมาก อีกทั้งมีภาวะแพ้ท้อง มักมีปัญหาทางด้านระบบทางเดินอาหาร การเคลื่อนไหวสตรีระร่างกาย รวมถึงอาการอื่นๆ เช่น การเจ็บข้อ เจ็บกระดูก แขนเท้าบวม เป็นต้น การให้ศาลสามารถกำหนดมาตรการลงโทษโดยการจำกัดเสรีภาพผู้กระทำความผิดไว้ในที่อยู่อาศัยจะช่วยแก้ปัญหาที่จะเกิดผลกระทบต่อผู้ต้องขังหญิง บุตรของหญิงและครอบครัว และที่สำคัญเป็นการสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยให้กับสังคมมากกว่าการที่ศาลจะปล่อยตัวผู้กระทำความผิดหญิงให้อยู่ในสังคมโดยไม่มีขอบเขต หรือเพียงสั่งให้คุมประพฤติแบบไม่มีขอบเขตเท่านั้น

4.3.2 การลงโทษรูปแบบอื่นที่อาจนำมาใช้ได้

ตามรูปแบบของการลงโทษในรูปแบบอื่นๆ ที่ไม่ใช่เรือนจำ มีดังต่อไปนี้

4.3.2.1 การคุมประพฤติแบบเข้ม (Intensive Supervision Probation: ISP)

เป็นมาตรการที่มีวัตถุประสงค์ที่จะเสริมสร้างการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและความปลอดภัยสาธารณะด้วยการให้มีการติดต่อพบปะกันระหว่างพนักงานคุมประพฤติกับผู้คุมประพฤติ แต่วัตถุประสงค์ของโปรแกรมปัจจุบันมุ่งลดต้นทุนและแก้ไขปัญหานักโทษล้นเรือนจำ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องถูกจำคุกและมีโอกาสที่จะสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว มีโอกาสทำงานและไม่ถูกตราหน้าจากสังคม แต่ผู้กระทำความผิดยังถือว่าถูกข่มขู่ยับยั้งไม่ให้กระทำความผิดอีก เพราะต้องอยู่ภายใต้การดูแลสอดส่องอย่างใกล้ชิดต่อเจ้าหน้าที่ โดยการห้ามออกจากบ้าน (Curfew)⁶ ในช่วงเวลาที่เสี่ยงต่อการไปกระทำความผิดซ้ำ โดยเน้นการไปตรวจ ณ ที่พัก การโทรศัพท์ตรวจสอบว่าอยู่บ้านหรือไม่ การตรวจหาสารเสพติดและสุรา

ดังนั้น การลงโทษแบบการคุมประพฤติแบบเชิงงวดนี้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้ สำหรับกรณีผู้กระทำผิดที่กระทำความผิดเล็กน้อย ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้กับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีประวัติการกระทำความผิดไม่ร้ายแรง อีกทั้งยังช่วยแก้ไขปัญหานักโทษล้นเรือนจำ และลดต้นทุนของค่าใช้จ่ายในเรือนจำ ถึงแม้ว่าจะมีต้นทุนที่สูงกว่าการคุมประพฤติแบบปกติ แต่ก็ยังมีต้นทุนที่ต่ำกว่าการลงโทษจำคุก และเป็นประโยชน์ต่อผู้กระทำผิดหญิงอีกด้วย เนื่องจากผู้กระทำผิดหญิงสามารถใช้ชีวิตใกล้ชิดครอบครัว ส่งผลให้ผู้กระทำผิดหญิงได้รับการแก้ไขฟื้นฟูอย่างแท้จริง

4.3.2.2 การลงโทษโดยใช้ค่ายทหาร (Boot Camp)

เป็นการนำวิธีการฝึกทหารมาปรับใช้กับผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดได้ฝึกความอดทนและมีวินัยมากขึ้น เพื่อเป็นการข่มขู่ยับยั้งไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก อีกทั้งยังส่งผลถึงสุขภาพผู้กระทำความผิด โดยการฝึกในรูปแบบของการฝึกทหารตามตารางที่กำหนดแต่ใช้ระยะเวลาไม่นาน ต้องมีการปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด มีการควบคุมอย่างเข้มงวด จากการศึกษาวิเคราะห์การลงโทษโดยใช้ค่ายทหาร (Boot camp) ผู้ที่ผ่านการใช้โปรแกรมนี้ จะส่งผลทำให้สามารถควบคุมตัวเองได้ดี มีทักษะในการปรับตัวและมีวินัย

จะเห็นได้ว่า การลงโทษโดยใช้ค่ายทหาร (Boot camp) มีประโยชน์สำหรับผู้กระทำความผิด สามารถนำมาประยุกต์ปรับใช้ในการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงในประเทศไทยได้ ซึ่งในประเทศไทยมีการฝึกแบบการใช้ค่ายทหารกับผู้กระทำความผิดในคดีอาชญากรรมที่ได้รับการพักโทษ ในโครงการชื่อว่า “โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง”⁷ เป็นมาตรการกึ่งกลางระหว่างเรือนจำกับสังคมภายนอก หากนำมาปรับใช้สำหรับผู้กระทำความผิดหญิงที่มีโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน โดยเปลี่ยน

⁶ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, การประชุมระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 1, กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนงานยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

⁷ เฟื่องอึ้ง.

จากโทษจำคุกเป็นโทษกักขังในค่ายทหารแทน ซึ่งเป็นมาตรการทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำ โดยมีการควบคุมอย่างเข้มงวด มีการฝึกหนักเหมือนการฝึกทหารแต่ใช้เวลาไม่นาน เพื่อข่มขู่ยับยั้งไม่ให้กล้ากลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

4.3.2.3 การลงโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี

บางครั้งเรียกว่าศูนย์แก้ไขฟื้นฟูในชุมชน ศูนย์กักขังในชุมชน (Community Correction Centers) ซึ่งหมายถึง สถานที่ที่ใช้ควบคุมผู้ถูกคุมประพฤติหรือพักการลงโทษ โดยมีลักษณะเป็นที่พัก ผู้กระทำความผิดจะออกไปเฉพาะเวลาทำงาน เรียนหนังสือ หรือทำกิจกรรมอื่นๆ ระหว่างอยู่ในสถานที่ก็จะต้องทำงาน ทำงานบริการสังคม หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่กำหนด

สำหรับประเทศไทย ได้มีการนำบ้านกึ่งวิถีมาใช้ แต่เป็นบ้านกึ่งวิถี “ออก” (Half “out” House) ในชื่อว่า “บ้านสวัสดิ์” ซึ่งเป็นที่พักพิงชั่วคราวสำหรับผู้กระทำความผิดที่ได้รับการพักโทษหรือปล่อยก่อนครบกำหนดโทษจำคุก ก่อนที่จะกลับเข้าสู่สังคมทันทีที่ให้พักอยู่ที่บ้านสวัสดิ์ก่อน เพื่อโอกาสให้ปรับตัวและทัศนคติโดยความช่วยเหลือและคำแนะนำของเจ้าหน้าที่

สำหรับบ้านกึ่งวิถีขาเข้า จะถูกนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดเมื่อศาลเห็นว่ายังไม่ควรลงโทษในเรือนจำ ควรได้รับโอกาสแก้ไขปรับปรุงโดยใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอีกครั้ง โดยวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนโดยการกักขังไว้ที่บ้านกึ่งวิถีขาเข้า หรือศูนย์ควบคุม เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตในสังคมปกติได้ง่ายขึ้น สามารถใช้กับผู้กระทำความผิดในความคิดที่ไม่รุนแรงและไม่มีการก่ออาชญากรรมเป็นหลักแหล่ง หรือกรณีไม่สามารถจำคุกไว้ที่บ้านได้ บ้านกึ่งวิถีขาเข้าหรือศูนย์ควบคุมแต่ละแห่งมีลักษณะที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมกับสังคมและสถานการณ์ ทั้งยังมีการจำแนกความผิดแต่ละประเภทมิให้ปะปนกัน โดยคำนึงถึงอายุ เพศ ระดับความรุนแรงของการกระทำความผิดและโทษ ซึ่งเป็นสาเหตุของการกระทำความผิดที่ต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟู ขนาดของบ้านกึ่งวิถีขาเข้าจะต้องมีขนาดไม่ใหญ่มาก สามารถรับผู้กระทำความผิดได้ประมาณ 20-25 คน เพื่อควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้จะต้องไม่กระทบต่อสุขภาพจิตของผู้กระทำผิด และมีระยะเวลาในการอยู่ในบ้านกึ่งวิถีขาเข้านี้ไว้ตลอดเวลาหรือบางเวลาก็ได้ โดยศาลจะกำหนดให้ส่งผู้กระทำความผิดให้เข้ารับโทษอยู่ในบ้านกึ่งวิถีขาเข้า เพื่อให้แก้ไขปรับปรุงตนเอง ซึ่งมีการร่วมทำกิจกรรมและทำประโยชน์ต่อสังคม ทั้งยังสามารถออกไปทำงานและเรียนหนังสือได้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้กระทำความผิดและต่อสังคมมากกว่าการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดในเรือนจำ

ประเทศไทยอาจนำการลงโทษโดยบ้านกึ่งวิถีหรือศูนย์ควบคุมนี้ มาปรับใช้ในการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงในกรณีกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง หรือกระทำโดยประมาท ซึ่งมีโทษอาจไม่เกิน 1 ปี หรือผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิงมีครรภ์หรือมีบุตรที่อยู่ในวัยพึ่งพิง โดยการอาศัยความร่วมมือจากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย อันจะส่งผลไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อ

ผู้กระทำผิดหญิงและสามารถแก้ไข ฟันผู้กระทำผิด อีกทั้งยังเป็นการลดต้นทุนจากค่าใช้จ่าย
ในเรือนจำและเป็นการแก้ไขปัญหานักโทษล้นเรือนจำ

4.3.2.4 การลงโทษโดยการควบคุมตัวโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการควบคุม
ผู้กระทำผิด ประกอบด้วยอุปกรณ์ส่งสัญญาณ โดยนิยมใช้ติดตัวผู้กระทำผิด ซึ่งจะมี
ลักษณะคล้ายนาฬิกาข้อมือหรือสายรัดข้อมือ การควบคุมตัวโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์นี้มักใช้
ควบคู่กับการลงโทษผู้กระทำผิดโดยการจำกัดเสรีภาพในที่อยู่อาศัย หรือสถานที่อื่นๆ
ที่กำหนด แทนการจำคุกในเรือนจำ

มาตรการควบคุมผู้ต้องขังโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นการใช้สถานที่ที่กำหนดเพื่อ
เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษโดยมีเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์เป็นอุปกรณ์ตรวจสอบการ
ควบคุม และผู้กระทำผิดมีทั้งที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมในการใช้วิธีการดังกล่าวนี้
และที่ไม่ต้องเสียด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละประเทศ นอกจากนี้ยังอาจมีการกำหนดให้
ผู้ต้องโทษต้องทำงานสาธารณะให้ชุมชนหรือบริจาคเงินช่วยองค์การสาธารณะ หรือต้องทำงาน
เลี้ยงชีพ หรือ เข้ารับการบำบัดรักษาอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ทั้งหมดนี้เป็นเงื่อนไขของแต่ละประเทศ
ที่จะกำหนดขึ้น เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขประกอบการ
ใช้การควบคุมผู้กระทำผิดไว้ในที่ที่กำหนด และในบางมลรัฐ เช่นในมลรัฐ Kentucky ผู้กระทำ
ความผิดที่ใช้การควบคุมไว้ในสถานที่ที่กำหนดจะต้องรับโทษนานกว่ารับโทษในเรือนจำ แต่ใน
บางรัฐ เช่น Florida จะรับโทษน้อยกว่าโทษในเรือนจำ⁸

ส่วนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้นมาตรการควบคุมผู้ต้องโทษด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์
นี้ จัดว่าเป็นมาตรการใหม่แต่เมื่อมีการทดลองนำมาใช้ก็พบว่าเป็นมาตรการที่ส่งผลดีและนับว่า
ประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง โดยในปัจจุบันมาตรการดังกล่าวเป็นที่นิยมมาก ทำให้ปัญหาเรื่อง
ผู้ต้องขังล้นเรือนจำเบาบางลง นอกจากนี้ สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศที่มีระบบ “ผู้พิพากษา
ปรับใช้โทษ” (juge de l'application des peines) ซึ่งจะทำหน้าที่ในการกำหนดโทษที่เหมาะสมแก่

⁸ รายงานสรุปประชุมปฏิบัติการวิจัยโครงการ 2 การกักขังและใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ควบคุม
ผู้ต้องโทษในสหรัฐอเมริกา (13 มิถุนายน 2531), โดย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

⁹ ผู้พิพากษาปรับใช้โทษ (le juge de l'application des peines) เป็นผู้พิพากษาอาชีพในศาลจังหวัด
(Tribunal de grande instance) ที่ถูกเสนอชื่อโดย Conseil superieur de la Magistrature (คล้ายคณะกรรมการ
ตุลาการ ในประเทศไทย) มีอำนาจหน้าที่ในการปรับใช้โทษและกำหนดมาตรการต่างๆ ให้เหมาะสมกับนักโทษ
ในเรือนจำ รวมถึงการดูแลจำเลยที่ถูกลงโทษแต่ได้รับการรอกการลงโทษ (le sursis avec mise a l'epreuve).⁹ จาก

ผู้กระทำความผิดแต่ละราย สอดส่องดูแลความประพฤติผู้ต้องโทษ พิจารณาวินิจฉัยการกระทำผิดเงื่อนไขหรือข้อกำหนดในการบังคับโทษเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการบังคับโทษให้เหมาะสมแก่ผู้ต้องโทษตลอดเวลาในการบังคับโทษของผู้นั้นจนกว่าจะพ้นโทษ ดังนี้ การสั่งให้ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

การเพิกถอนคำสั่งให้ควบคุมตัวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพราะเหตุว่าผู้ต้องโทษกระทำผิดเงื่อนไขนั้น ล้วนแล้วแต่จะต้องผ่านการกลั่นกรองจากผู้พิพากษามาแล้วทั้งสิ้น ซึ่งกระบวนการกลั่นกรองนี้จะเปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็น ผู้ต้องโทษ ทนายความ อัยการ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ มีโอกาสโต้แย้งคัดค้าน แสดงพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยได้ด้วยอย่างเช่น ในกรณีที่ผู้ต้องโทษออกนอกสถานที่ที่กำหนดอันเป็นการฝ่าฝืนเงื่อนไข สัญญาที่ถูกส่งจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จะค้างขึ้นเพื่อให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ทราบความเคลื่อนไหวและติดตามตัวผู้ต้องโทษไปในทันที แต่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ไม่สามารถนำตัวผู้ต้องโทษกลับเข้าจำคุกในเรือนจำได้ทันทีแต่จะต้องส่งตัวผู้ต้องโทษนั้นไปยัง “ผู้พิพากษาปรับใช้โทษ” เพื่อให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาไต่สวนว่าสัญญาเตือนดังกล่าวเกิดขึ้นจากสาเหตุใด และผู้ต้องโทษมีเจตนาที่จะหลบหนีหรือไม่ แล้วจึงจะมีคำสั่งในเรื่องวิธีการในการควบคุมตัวผู้ต้องโทษนั้นต่อไป ซึ่งเมื่อศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนการควบคุมตัวผู้ต้องโทษด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์แล้วผู้ต้องโทษจะต้องกลับเข้ารับโทษจำคุกเรือนจำ โดยยังคงต้องรับโทษที่เหลืออยู่หลังจากห้ระยะเวลาควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์¹⁰ วิธีการนี้สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องโทษได้อย่างดี

เพราะการนำตัวผู้ต้องโทษกลับเข้ามาไว้ในเรือนจำย่อมเป็นการลดทอนสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องโทษอย่างมาก จึงสมควรมีกลไกอย่างใดอย่างใดเข้ามาตรวจสอบให้เป็นที่แน่ชัดเสียก่อนว่าผู้ต้องโทษนั้นได้กระทำการฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือเงื่อนไขในการบังคับโทษจริง ก่อนที่จะใช้อำนาจอันเป็นการกระทบกระเทือนสิทธิของผู้ต้องโทษนั้น

ดังนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เห็นควรนำมาตรการควบคุมตัวโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาประยุกต์หรือปรับใช้สำหรับผู้กระทำความผิดหญิงในประเทศไทยแทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงเพศสภาพของผู้หญิงและบทบาททางสังคมที่ต้องดูแลบุตรและครอบครัว นอกจากนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้กระทำ

รายงานสรุปประชุมปฏิบัติการวิจัยโครงการ 2 การกักขังและใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ควบคุมผู้ต้องโทษในสหรัฐอเมริกา (13 มิถุนายน 2531), โดย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

⁹ ผู้พิพากษาปรับใช้โทษ (le juge de l'application

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 723-13 วรรค 2.

ผิดหญิงแล้วนั้น อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาที่กระทบต่อสังคมสาเหตุมาจากครอบครัวและช่วยลดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ซึ่งเป็นวิธีการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำด้วยการควบคุมหรือจำกัดบริเวณผู้กระทำความผิดไว้ในสถานที่หนึ่งใดที่มีใช้เรือนจำและผู้นั้นสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขภายในบริเวณที่ถูกจำกัด โดยมีเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์เป็นอุปกรณ์ในการควบคุมและตรวจสอบ ผู้กระทำความผิดจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ซึ่งศาลจะใช้ดุลพินิจพิจารณากำหนดเงื่อนไขตามความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นรายกรณี หากผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดจะต้องเข้ารับโทษในเรือนจำ¹¹

ผลดีและผลเสียของการใช้มาตรการลงโทษรูปแบบอื่นต่อผู้กระทำความผิดหญิง

แม้ว่าจะมีบัญญัติการลงโทษในสถานที่อื่นไว้แล้วตามประมวลกฎหมายอาญา แต่ยังไม่สามารถนำมาบังคับใช้ได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรมให้เป็นที่ไปตามความเหมาะสม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นในการวิเคราะห์พิจารณาถึงข้อดีและข้อเสียของมาตรการจำคุกผู้กระทำความผิดในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำ

ข้อดีของการใช้มาตรการลงโทษรูปแบบอื่น

1. เป็นมาตรการรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดหญิง โดยการควบคุมดูแลของชุมชน
2. ช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในเรือนจำหรืองานราชทัณฑ์ เนื่องจากหากนำผู้กระทำเข้าสู่เรือนจำต้องมีการใช้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการควบคุมดูแล ซึ่งมีไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนช่วยลดค่าใช้จ่ายในค่าอาหาร เครื่องนุ่งห่มและค่ารักษาพยาบาลผู้กระทำความผิด
3. ถือเป็นมาตรการที่สามารถนำมาใช้แทนโทษที่มีการจำคุกระยะสั้นได้ หากผู้กระทำความผิดที่มีความผิดเล็กน้อย หรือด้วยเหตุผลทางหญิง เป็นหญิงที่ตั้งครรภ์หรือเป็นหญิงที่มีบุตรที่อยู่ในวัยพึ่งพิงได้สามารถเลี้ยงดูให้ความอบอุ่นบุตร ไม่ต้องถูกนำตัวเข้าเรือนจำ อันส่งผลให้เป็นมลทินต่อจิตใจ ทั้งนี้ ทำให้ผู้กระทำผิดเหล่านี้ได้ใกล้ชิดกับครอบครัวและสังคม ไม่ต้องถูกตราหน้าว่าเป็นคนขี้คุก ซึ่งจะส่งผลให้ผู้กระทำแก้ไขกลับตัวเป็นคนดีและมีโอกาสในการกลับเข้าสู่สังคม
4. สถานที่จำคุกอื่นๆ นี้ จะตั้งอยู่ในเขตชุมชน เนื่องจากผู้กระทำความผิดยังดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชน อีกทั้งสามารถทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัวได้หรือสามารถออกไปศึกษาหาความรู้ได้และใช้ชีวิตที่ไม่ได้แปลกแยกจากคนในสังคม

¹¹ อรรถนพ สุจริตจันทร์, “ศึกษาทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำวิธีการควบคุมผู้กระทำ ความผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533), น. 27.

5. ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการลงโทษผู้กระทำความผิด โดยพิจารณาถึงเพศสภาพ และลักษณะความผิดให้เหมาะสมต่อผู้กระทำความผิด ซึ่งคำนึงถึงโทษและสถานที่ที่ใช้ลงโทษ ผู้กระทำความผิดให้เกิดความเหมาะสมเป็นรายไปเพื่อแก้ไข ฟื้นฟู ปรับปรุงผู้กระทำความผิดเป็น รายไปและยังเป็นการคืนคนดีสู่สังคมอีกด้วย

6. ถึงแม้ว่าการลงโทษในสถานที่อื่นจะเป็นการจำกัดเสรีภาพอย่างหนึ่ง แต่ก็ให้เสรีภาพ อื่นๆ ด้วย เช่น การรับรู้ข่าวสาร เสรีภาพในการดำเนินชีวิตอยู่กับครอบครัวและสังคม เสรีภาพใน การร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ เป็นต้น

ข้อเสียของการใช้มาตรการลงโทษอื่น

1. มาตรการดังกล่าวอาจไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม เนื่องจากสังคมยังติดกับค่านิยม ว่า เมื่อผู้กระทำความผิดกระทำผิดย่อมต้องได้รับโทษ มิใช่ปล่อยออกมาควบคุมโดยชุมชน เนื่องจากการที่ผู้กระทำความผิดหากปล่อยให้อยู่ร่วมกับชุมชนเกรงว่าจะเกิดอันตรายต่อสังคม ต่อ ชีวิต ต่อทรัพย์สิน

2. อาจมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการจำคุกในเรือนจำ อาทิเช่น ค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อ เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ติดตาม ค่าใช้จ่ายของเจ้าหน้าที่ที่ควบคุมหรือพนักงานคุมประพฤติ หรือ อาจมีการจัดฝึกอบรมผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

3. อาจเกิดกรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีออกจากสถานที่ที่ไม่ใช่เรือนจำ หรืออาจจะ เกิดการละเลยของเจ้าหน้าที่ ทำให้ผู้กระทำความผิดหลบหนีและกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

4. ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ กรณีมีความจำเป็นต้องใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ติดตาม ซึ่งมาจากแบตเตอรี่เสื่อม หรือความผิดพลาดของสัญญาณ หรือเทคโนโลยีที่ไม่ทันสมัย เนื่องจากไม่ เหมาะสมต่อผู้กระทำความผิดและสภาพสังคมไทย

ดังนั้น จึงสรุปการวิเคราะห์การนำมาตรการรูปแบบอื่นมาใช้สำหรับผู้กระทำ ความผิดหญิงในคดีอาญาได้ว่า แนวคิดการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดหญิงในสถานที่อื่น ซึ่ง สอดคล้องกับข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การ คุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (The Bangkok Rules) สามารถบัญญัติไว้ในกฎหมายไทยได้ โดยให้ ดุลยพินิจแก่ศาลเป็นผู้กำหนด โดยการเปลี่ยนจากลงโทษจำคุกในเรือนจำเป็นการนำมาตรการ รูปแบบอื่นมาใช้ต่อผู้กระทำผิดหญิง ที่กระทำความผิดไม่รุนแรงหรือมิใช่อาชญากรโดยสันดาน ผู้กระทำความผิดหญิงที่มีครรภ์หรือมีบุตรที่อยู่ในวัยพึ่งพิง และผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนหญิง ซึ่งระยะเวลาในการจำคุกไว้ในที่อยู่อาศัยต้องไม่เกินกว่าโทษที่กำหนดในคำพิพากษา ทั้งนี้ศาลต้อง คำนึงและพิจารณาถึงปัจจัยหลายอย่างประกอบกับเพศสภาพ ภูมิหลังและประวัติของผู้กระทำ ความผิด และสถานที่ที่ใช้ในการควบคุม รวมทั้งผลกระทบที่จะเกิดต่อผู้เสียหายและสังคม ทั้งนี้

จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้กระทำความผิดด้วย อย่างไรก็ตาม ควรมีมาตรการควบคุมอย่างอื่นร่วมด้วย เพื่อป้องกันการหลบหนี โดยอาจใช้วิธีการคุมประพฤติและการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ร่วมด้วยก็ได้ และกำหนดสภาพบังคับกรณีที่มีการฝ่าฝืนหรือละเมิดโดยการหลบหนีจากการใช้มาตรการลงโทษในสถานที่อื่น โดยการส่งตัวเข้าจำคุกภายในเรือนจำแทนทันที อีกทั้งต้องกำหนดบทลงโทษทางอาญาให้กับผู้ที่พยายามหลบหนีจากการจำคุกในในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำอีกด้วย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

กฎหมายของประเทศไทยได้กำหนดทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดไว้เพียง 5 ประการ ตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาถึงวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดพบว่า การที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีได้เปิดโอกาสให้มีการบังคับโทษด้วยวิธีอื่นนอกจากการลงโทษทางอาญาตามที่บัญญัติไว้สำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหญิงที่ได้กระทำความผิดเล็กน้อย ซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทบระบบงานราชทัณฑ์ค่อนข้างมาก เนื่องจากต้องนำผู้กระทำความผิดหญิงเหล่านี้ไปควบคุมไว้มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น เช่น เรือนจำต้องรับคุมขังผู้กระทำความผิดหญิงในคดีเล็กน้อย หรือผู้ต้องขังที่ต้องรับโทษมาเป็นเวลาพอสมควร หรือเป็นอันตรายน้อยต่อสังคมไว้เป็นจำนวนมาก เช่น ผู้ต้องขังหญิง ทำให้เป็นภาระทางด้านงบประมาณ สร้างปัญหาความแออัดในสถานที่คุมขัง รวมไปถึงสร้างผลเสียทางสังคมและครอบครัวที่ติดตามมาอีกหลายประการ

การหามาตรการทางเลือกในการลงโทษแทนการลงโทษจำคุกสำหรับผู้กระทำความผิดหญิงบางประเภท เช่น ผู้กระทำความผิดหญิงที่ประกอบอาชญากรรมที่ไม่รุนแรงหรือไม่มีลักษณะเป็นอาชญากรโดยสันดาน ผู้กระทำความผิดหญิงที่กระทำความผิดโดยประมาท ผู้กระทำความผิดหญิงที่มีครรภ์หรือมีบุตรที่อยู่ในวัยพึ่งพิงหรือผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนหญิง นับเป็นสิ่งที่ควรกระทำเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำและผลกระทบที่เกิดกับผู้กระทำความผิดหญิงบุตรและครอบครัวของหญิงนั้น

จากการศึกษาวิจัยของผู้เขียน พบว่าจากจำนวนผู้ต้องขังหญิงที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและด้วยสภาพปัญหาที่มีมาตั้งแต่ในอดีตของเรือนจำจนถึงปัจจุบันที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาในเรื่องการจัดหาสวัสดิการ สิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับผู้ต้องขังหญิง ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์และผู้ต้องขังหญิงที่มีบุตรอยู่ในวัยพึ่งพิง บุคลากรหญิงในการดูแลผู้ต้องขังหญิง การจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคให้เหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นของผู้ต้องขังหญิง ด้วยเพศสภาพลักษณะความเป็นหญิงที่แตกต่างจากผู้ชายอย่างมาก ซึ่งการนำผู้ต้องขังหญิงมาควบคุมตัวไว้ในเรือนจำย่อมเป็นการสร้างภาระให้กับทางเรือนจำมากกว่าผู้ต้องขังทั่วไปและยังเป็นการ

กระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของผู้หญิง เพราะการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำประเทศไทย ยังไม่สามารถจัดให้มีสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับผู้ต้องขังหญิงได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอันเป็นหลักสากล ด้วยปัจจัยหลายอย่างและควมที่มีลักษณะที่เป็นเพศสภาพของผู้หญิงนั้น และลักษณะเรือนจำนั้นออกแบบมาเพื่อใช้กับผู้ต้องขังชายเป็นส่วนมากจึงไม่เหมาะสมต่อผู้ต้องขังหญิงบางประเภท

การลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงโดยการนำการลงโทษรูปแบบอื่นมาใช้แทนการจำคุกในเรือนจำ เป็นมาตรการทางเลือกอย่างหนึ่งแทนการจำคุกผู้กระทำความผิดหญิงไว้ในเรือนจำ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ทั้งยังเป็นการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) และการตัดโอกาสกระทำความผิด (Incapacitation) ถือว่าสอดคล้องกับหลักการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ในเรือนจำตามแนวคิดของกฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุม (Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures หรือ Tokyo Rules) หากได้มีการนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดหญิงให้เหมาะสมกับความผิดแต่ละฐาน ก็จะเป็นมาตรการที่มีใช้การคุมขังมาตรการหนึ่งที่สนับสนุนแนวคิดของข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders หรือ Bangkok Rules) ที่พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ทรงสนับสนุนและผลักดันมาจากโครงการกำลังใจในพระดำริ และโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ หรือ ELFI ซึ่งพัฒนาแนวคิดเพื่อนำไปใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้หญิงโดยเฉพาะ เนื่องมาจากการเล็งเห็นความแตกต่างสำคัญว่า ผู้หญิงมีเพศสภาพที่แตกต่างจากผู้ชาย ทั้งกรณีของลักษณะทางกาย ลักษณะทางอารมณ์ อีกทั้งในสภาพสังคมที่ผู้หญิงมีภาระหน้าที่ในการตั้งครรรภ์และเลี้ยงดูบุตรและครอบครัว ดังนั้น เมื่อพิจารณาประกอบกับสภาพของเรือนจำที่สร้างไว้เพื่อจองจำผู้กระทำความผิดที่ประกอบอาชญากรรมร้ายแรง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ต้องขังชาย การจำคุกผู้กระทำความผิดหญิงบางประเภทในเรือนจำจึงไม่มีความเหมาะสมเป็นอย่างมาก ซึ่งหากนำมาตรการลงโทษโดยนำการลงโทษรูปแบบอื่นๆมาปรับใช้กับผู้กระทำความผิดหญิงบางประเภท นอกจากจะแก้ปัญหาที่จะเกิดผลกระทบต่อผู้ต้องขังหญิงและครอบครัวแล้ว ยังจะช่วยแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยให้กับสังคมมากกว่าการที่ศาลสั่งให้ลงโทษในเรือนจำอีกด้วย

จากการศึกษาหลักกฎหมายต่างประเทศ พบว่า ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส มีแนวคิดและมาตรการที่จะใช้มาตรการเลี่ยงการลงโทษจำคุก ด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหญิงโดยไม่ใช้เรือนจำ (Non institutional Treatment) กำหนดให้ศาลใช้การลงโทษในชุมชนได้ (Community Sentence) การลดการใช้โทษจำคุก (Deinstitutionalization) การ

ลงโทษระดับกลางและการใช้วิธีการลงโทษรูปแบบอื่นแทนการจำคุก เพื่อให้ผู้กระทำความผิดหญิง บางรายที่ไม่สมควรถูกลงโทษจำคุกได้รับโอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเอง หรือสมควรจะได้รับการให้อภัยสำหรับการกระทำความผิดที่ไม่เป็นอันตรายร้ายแรงที่จะได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ แก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดโดยพลาดพลัง ให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ภายหลังจากการพ้นโทษ ประกอบการศึกษามาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฏโตเกียว) ซึ่งได้กำหนดหลักการส่งเสริมการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวควบคู่กับการคุมครองบุคคลที่ถูกใช้มาตรการทางเลือกอื่นที่แทนโทษจำคุกและมีนโยบายให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิด สร้างความปลอดภัยของสังคมรวมถึงการป้องกันอาชญากรรมตลอดจนการบำบัดแก้ไขผู้กระทำความผิดเพื่อมิให้กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก โดยมีการนำรูปแบบการลงโทษโดย มีมาตรการการควบคุมตัวไว้ที่อยู่อาศัย การให้ไปรับการฝึกอบรมที่สถานฝึกอบรมพิเศษ เช่น การฝึกแบบค่ายทหาร (Boot camp) หรือการใช้ศูนย์แก้ไขในชุมชน (Community Corrections Centers) ด้วยมาตรการลงโทษในรูปแบบข้างต้นได้มีการนำมาใช้เป็นเวลานานแล้วในต่างประเทศและประสบความสำเร็จ เนื่องจากจะช่วยให้ผู้ต้องขังลดจากเรือนจำแล้ว ทั้งยังเป็นผลดีต่อตัวผู้กระทำความผิดหญิงสามารถแก้ไขฟื้นฟูและการตัดโอกาสกระทำความผิด (Incapacitation) ไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ส่งผลให้สังคมปลอดภัยจากอาชญากรรม ทั้งยังเป็นการนำทรัพยากรทางชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์

จากการศึกษาหลักกฎหมายประเทศอังกฤษ พบว่า กำหนดให้ศาลใช้การลงโทษในชุมชนได้ (Community Sentence) โดย ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรม ค.ศ. 2003 (Criminal Justice Act 2003) ได้กำหนดให้ศาลออกคำสั่งห้ามออกนอกสถานที่ (curfew order) หรือคำสั่งให้อยู่ในสถานที่ที่กำหนด (residence requirement) ซึ่งมีลักษณะเป็นคำสั่งให้จำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัย ตั้งแต่ 2-12 ชั่วโมงต่อวัน และมีระยะเวลาไม่เกินอัตราโทษที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา โดยพิจารณาถึงเหตุอันสมควรและความร้ายแรงของการกระทำ เว้นแต่ กรณีที่เป็นความผิดที่กำหนดบทลงโทษโดยเฉพาะ หรือกรณีที่มีการกระทำความผิดซ้ำ หรือความผิดบางฐาน ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือความผิดบางฐานความผิดที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยในสังคม เช่น ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืนตาม The Firearms Act 1968 เป็นต้น ทั้งนี้ ก่อนที่ศาลจะสั่งใช้มาตรการลงโทษในชุมชนดังกล่าวนี้ ศาลจะต้องพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด การกระทำความผิดและพิจารณาสิ่งแวดล้อมบริเวณใกล้เคียงกับที่อยู่อาศัยจากรายงานการสืบเสาะก่อนการพิพากษา รวมถึงการรับฟังความเห็นเกี่ยวกับสถานที่ที่จะกำหนดให้ควบคุมผู้กระทำความผิดจากพนักงานคุมประพฤติ และกำหนดให้ใช้เครื่องมือควบคุมอิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ในสถานที่ที่กำหนดหรือที่อยู่อาศัยของผู้กระทำความผิดนั้นด้วย

นอกจากนี้เมื่อศาลสั่ง ให้ใช้มาตรการลงโทษในชุมชนไปแล้ว หากต่อมามีการฝ่าฝืนหรือละเมิดเงื่อนไขตามที่ศาลกำหนด เจ้าพนักงานจะแจ้งเตือนต่อผู้ที่ถูกสั่งให้ใช้มาตรการลงโทษในชุมชนก่อน หากภายในระยะเวลา 12 เดือน ผู้ที่ถูกสั่งให้ใช้มาตรการลงโทษในชุมชนยังฝ่าฝืนหรือละเมิดเงื่อนไขดังกล่าวอีกโดยไม่มีเหตุอันสมควร เจ้าพนักงานมีหน้าที่แจ้งต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกคำสั่ง ให้ใช้มาตรการลงโทษในชุมชนและสั่งให้กลับไปจำคุกในเรือนจำเช่นเดิมได้

สำหรับกฎหมายสหรัฐอเมริกา มีบทบัญญัติให้ศาลสามารถกำหนดมาตรการลงโทษที่รุนแรงกว่าการคุมประพฤติธรรมดา แต่เบาว่าการจำคุกในเรือนจำ เรียกว่า มาตรการลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishment) อันได้แก่ การคุมประพฤติแบบเข้ม (intensive probation) ถือเป็นมาตรการที่เพิ่มขึ้นมาตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 80 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเสริมสร้างการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและปลอดภัยของสาธารณะ โดยการทำให้มีการพบปะกันระหว่างพนักงานคุมประพฤติกับผู้ถูกคุมประพฤติ วัตถุประสงค์ของมาตรการนี้ก็เพื่อลดต้นทุนและแก้ไขปัญหานักโทษล้นเรือนจำ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้กระทำความผิดไม่ต้องถูกจำคุกและมีโอกาสที่จะสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว มีโอกาสได้ทำงาน ไม่ถูกตราหน้าจากสังคม อย่างไรก็ตามผู้กระทำความผิดยังถือว่าถูกข่มขู่ยับยั้งไม่ให้กระทำความผิดอีก เพราะต้องอยู่ในความดูแลสอดส่องอย่างใกล้ชิดจากเจ้าหน้าที่ และการคุมประพฤติแบบทำให้ตกใจกลัว (Shock Probation) หรือการใช้ค่ายทหาร (Boot Camp) หมายถึงการจำคุกในช่วงเวลาสั้นๆ ก่อนการคุมประพฤติ วัตถุประสงค์เพื่อหวังว่าจะช่วยข่มขู่ยับยั้งไม่ให้กระทำความผิดซ้ำอีกในอนาคต โดยกลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มผู้กระทำความผิดที่ไม่มีประวัติการถูกจำคุกมาก่อน ในส่วนของการคุมขังโดยใช้ค่ายทหาร (Boot Camp) ซึ่งกำหนดให้ผู้กระทำความผิดอยู่ในสถานที่คุมขังและถูกฝึกวินัยในลักษณะของทหาร ในช่วงเวลาหนึ่งประมาณ 90-130 วัน หลังจากนั้นจะถูกปล่อยตัวออกมาหลังมีการคุมประพฤติ ซึ่งวิธีการนี้ใช้ในหลายรัฐและใช้มากขึ้นเรื่อยๆ โดยในปี 2002 ใช้ใน 39 รัฐ รวมทั้งในระบบสหรัฐด้วย โดยผลของการใช้โปรแกรมนี้พบว่าผู้ที่ผ่าน โปรแกรมนี้จะสามารถควบคุมตนเองและมีวินัยดีขึ้น สามารถกลับคืนสู่สังคมได้โดยได้รับการยอมรับจากสังคม การควบคุมตัวในบ้าน (House Arrest) ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้มายาวนานแล้ว เป็นวิธีลดความแออัดในเรือนจำ มีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกันไป ส่วนใหญ่มักจำกัดเสรีภาพอยู่ภายในบ้านในช่วงเวลาที่กำหนด หรืออาจตลอด 24 ชั่วโมงหรือเฉพาะกลางคืน และบางรัฐกำหนดให้ใช้ร่วมกับโปรแกรมอื่นๆ การสอดส่องโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) เป็นเทคโนโลยีที่นำมาใช้ตั้งแต่ในช่วงการประกันตัวก่อนฟ้องจนถึงการพักการลงโทษ โดยใช้ร่วมกับมาตรการอื่นๆ

ประเทศฝรั่งเศส ได้มีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดหมวดที่ว่าด้วยการกำหนดให้อยู่ภายใต้การควบคุมด้วยเครื่องมือ

อิเล็กทรอนิกส์ ให้ศาลสามารถสั่งให้จำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัยได้ หากการกระทำความผิดนั้นไม่ร้ายแรงซึ่งศาลลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือหากเป็นการกระทำความผิดซ้ำศาลลงโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี ทั้งนี้ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 132-26-1 วรรคท้าย ให้ศาลสอบถามความยินยอมของผู้กระทำความผิดและสอบถามเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ พนักงานอัยการ และเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดหรือทนายความของผู้กระทำความผิดนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดดังกล่าว

เมื่อศึกษาหลักกฎหมายของประเทศไทยแล้วพบว่า มีการนำแนวคิดการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำนำมาใช้ในกฎหมายเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ปรากฏตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 23 และมาตรา 24 กรณีที่ศาลกำหนดให้ลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน และไม่ปรากฏว่าผู้กระทำความผิดนั้นไม่มีประวัติได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือกระทำความผิดโดยพลาดพลังหรือความผิดลหุโทษ ซึ่งศาลอาจเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังไว้ในที่อยู่อาศัยได้ไม่เกิน 3 เดือน ซึ่งมีขอบเขตค่อนข้างจำกัด และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (1) เป็นหลักกฎหมายที่ชัดเจนที่สุดของกฎหมายไทยที่สนับสนุนการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดทั้งชายและหญิง โดยไม่ใช่เรือนจำในการลงโทษผู้กระทำความผิด แต่บทบัญญัติมาตราดังกล่าวเพียงกำหนดให้จำคุกในสถานที่อื่นได้ ต่อเมื่อผู้กระทำความผิดได้จำคุกมาแล้วบางส่วน กล่าวคือผู้กระทำความผิดต้องเข้าไปรับโทษภายในเรือนจำ มีโอกาสเข้าไปเรียนรู้คุณลักษณะทางด้านลบในการเป็นอาชญากรภายในเรือนจำแล้วนั้น ก่อนที่จะถูกปล่อยออกมา ซึ่งไม่ใช่บทบัญญัติที่ให้ศาลใช้มาตรการลงโทษในรูปแบบอย่างอื่น โดยไม่ใช่เรือนจำตั้งแต่ชั้นมีคำพิพากษา และเนื่องจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับการพักการลงโทษ จึงมีการนิยมใช้การพักการลงโทษมากกว่า เนื่องจากผู้ต้องขังจะได้รับการปล่อยออกตัวออกมาสู่สังคม โดยไม่มีการจำกัดเสรีภาพในสถานที่อื่นอีก ส่วนในกรณีมาตรา 246 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นมีแนวคิดที่สอดคล้องกับข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (Bangkok Rules) ที่ให้ทุกเลาการบังคับโทษจำคุกกับจำเลยที่เป็นหญิงมีครรภ์ หรือจำเลยซึ่งคลอดบุตรแล้วยังไม่ถึงสามปีและจำเลยต้องเลี้ยงดูบุตรนั้น และให้บุคคลดังกล่าวอยู่ในความควบคุมในสถานที่อันควรนอกจากเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุก แต่สถานที่จำคุกหรือควบคุมตามกฎหมายกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขัง จำคุก หรือควบคุมผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552 ไม่ได้ให้คำนิยามที่ครอบคลุมถึงสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำ ดังนั้น เมื่อวิเคราะห์จากปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำข้างต้น ประกอบกับลักษณะเฉพาะทางเพศสภาพของหญิง สภาพของเรือนจำ และบทบาทหน้าที่ทางสังคมของผู้หญิงที่มีต่อบุตร ครอบครัวและสังคม

จากการศึกษาเปรียบเทียบหลักกฎหมายประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศสประกอบกับกฎหมายไทยดังกล่าวข้างต้น สามารถวิเคราะห์หาแนวทางการนำมาตรการลงโทษโดยการนำรูปแบบอื่นมาใช้เป็นมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงในคดีอาญาได้ ดังนี้ รูปแบบของการลงโทษที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงในคดีอาญา ควรเป็นลักษณะที่ให้ดุลยพินิจแก่ศาลเพื่อใช้มาตรการลงโทษโดยการจำกัดเสรีภาพผู้กระทำความผิดหญิงหรือใช้รูปแบบการลงโทษอื่นที่ไม่ใช่เรือนจำ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายบังคับโทษ ซึ่งก็คือพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และระบุให้ใช้เฉพาะกับผู้กระทำความผิดหญิงบางประเภท คือผู้กระทำความผิดที่กระทำความผิดไม่ร้ายแรงกระทำความผิดโดยพลาดพลั้งหรือมิใช่อาชญากรโดยสันดาน ผู้กระทำความผิดที่มีครรภ์หรือมีบุตรที่อยู่ในวัยพึ่งพิงหรือผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชนหญิง สามารถช่วยแก้ปัญหาที่จะเกิดผลกระทบต่อผู้ต้องขังหญิง บุตรของหญิงและครอบครัว และทั้งยังเป็นการสร้างเชื่อมั่นในความปลอดภัยต่อสังคมมากกว่าการที่ศาลจะปล่อยตัวผู้กระทำความผิดหญิงให้อยู่ในสังคมโดยไม่มีขอบเขต กักขังแทนจำคุกหรือเพียงแต่สั่งให้คุมประพฤติแบบธรรมดา นอกจากนี้การกำหนดมาตรการทางเลือกในการลงโทษให้แก่ศาลใช้กับผู้กระทำความผิดหญิง ซึ่งมีเพศสภาพที่แตกต่างจากชายเป็นอย่างมากไม่ได้ขัดต่อหลักความเสมอภาคและไม่ได้มีลักษณะของการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมแต่อย่างใด

จากการศึกษาวิเคราะห์ สรุปได้ดังนี้ การนำรูปแบบอื่นของการลงโทษโดยไม่ใช้การลงโทษในเรือนจำมาใช้สำหรับผู้กระทำความผิดหญิงที่กระทำความผิดไม่รุนแรง ผู้กระทำความผิดหญิงที่มีครรภ์หรือมีบุตรที่อยู่ในวัยพึ่งพิงและผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชน ทั้งนี้ นอกจากจะเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดผลกระทบต่อผู้ต้องขังอันเกิดมาจากการจองจำไว้ในเรือนจำ และยังส่งผลกระทบต่อบุตรและครอบครัว สังคมของผู้กระทำความผิดหญิง และยังช่วยลดปัญหาผู้ต้องขังสิ้นเรือนจำอีกด้วย อย่างไรก็ตามการนำการลงโทษรูปแบบอื่นมาใช้ยังเป็นการสนับสนุนเพื่อให้ผู้กระทำความผิดหญิงมีโอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเองเพื่อได้กลับสู่สังคมและได้รับการยอมรับจากสังคมอีกครั้ง ถือเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการบังคับโทษต่อผู้กระทำความผิดหญิง เพื่อสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยต่อสังคมมากกว่าการลงโทษคุมประพฤติแบบธรรมดา โดยประเทศไทยควรแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการใช้ทางเลือกอื่นลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงโดยไม่ใช้เรือนจำ

5.2 ข้อเสนอแนะ

1. โทษทางอาญาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 นั้นมีเพียง 5 ประเภทเท่านั้น ซึ่งมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดเล็กน้อย หรือความผิดไม่ร้ายแรง ในปัจจุบันมุ่งเน้นการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน ให้บัญญัติมาตรการทางเลือกในการลงโทษให้แก่ศาลเพิ่มเติม เช่นการลงโทษโดยการคุมประพฤติแบบเข้ม การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้ค่ายทหาร การใช้ศูนย์แก้ไขชุมชน หรือศูนย์ควบคุมหรือบ้านกึ่งวิชีษาเข้า การจำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัย การให้ทำงานให้แก่หน่วยงานรัฐโดยไม่รับค่าตอบแทน เป็นต้น เพื่อให้ดุลยพินิจศาลได้ใช้ในการเลือกใช้นำรูปแบบลงโทษรูปแบบอื่นแทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำได้อย่างเหมาะสมกับประเภทความผิด และเป็นแนวทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมด้วย

2. เพื่อให้มาตรการการลงโทษรูปแบบอื่นแทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำได้ถูกนำมาใช้ ฝ่ายนิติบัญญัติควรให้ความสำคัญในการกำหนดมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงที่กระทำความผิดไม่รุนแรง ผู้กระทำความผิดหญิงที่มีครรภ์หรือมีบุตรอยู่ในวัยพึ่งพิงและผู้กระทำความผิดหญิงที่เป็นเยาวชน โดยเพิ่มทางเลือกให้แก่ศาลได้ใช้ดุลยพินิจในการใช้มาตรการอื่นมาใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ เห็นควรมีข้อเสนอเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 23 โดยเพิ่มความวรรคสอง ให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิง โดยนำมาตรการการลงโทษรูปแบบอื่นมาใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงได้ ดังต่อไปนี้

- (1) เป็นผู้กระทำความผิดที่เคยได้รับโทษมาแล้วครั้งหนึ่ง
- (2) เป็นผู้กระทำความผิดและศาลสั่งจำคุกไม่เกิน 1 ปี
- (3) เป็นผู้กระทำความผิดที่ไม่เคยมีประวัติเคยถูกจำคุกมาก่อน
- (4) เป็นผู้กระทำความผิดที่ตั้งครรภ์ หรือมีบุตรอยู่ในวัยพึ่งพิง

3. ให้พนักงานอัยการ ทนายโจทก์ หรือทนายจำเลยได้มีโอกาสในการเสนอขอให้ศาลบังคับใช้มาตรการลงโทษรูปแบบอื่น โดยไม่ใช้การจำคุกในเรือนจำ เพื่อให้ศาลมีดุลยพินิจในการกำหนดโทษให้เหมาะสมเป็นรายไป ด้วยเห็นว่าไม่จำเป็นต้องลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดเสมอไป และเพื่อให้สามารถบังคับใช้ได้เป็นรูปธรรมมากขึ้น จึงต้องแก้ไขเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

ในส่วนมาตรา 23 ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือกระทำความผิดเล็กน้อยและได้กระทำโดยประมาท โดยให้บัญญัติเพิ่มเติมวรรคสองดังต่อไปนี้

“ในกรณี ผู้กระทำความผิดที่มีโทษตามวรรคแรก หรือกระทำความผิดโดยประมาทและมีโทษขั้นสูงจำคุกกระยะสั้น และไม่ปรากฏว่าเคยมีประวัติการถูกจำคุกมาก่อน ให้ศาลสามารถใช้

ดุลยพินิจในการใช้มาตรการรูปแบบอื่น ซึ่งมีใช้การลงโทษในเรือนจำ โดยพิจารณาเป็นรายบุคคลไป”

ส่วน มาตรา 56 ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสามปี สำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ ให้บัญญัติเพิ่มเติมวรรคสอง ดังต่อไปนี้

“ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดที่มีโทษตามวรรคแรก สำหรับการกระทำความผิดโดยประมาท เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ภูมิหลังนิสัย สภาพความคิด เพศสภาพ ให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการนำมาตรการรูปแบบอื่น มาใช้โดยกำหนดเงื่อนไขควบคู่ด้วยก็ได้”

4. ให้กระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำสถิติอาชญากรรมของผู้กระทำความผิด โดยให้มีความถูกต้องสมบูรณ์เพื่อที่จะนำข้อมูลเสนอต่อศาลประกอบการพิจารณาใช้ดุลยพินิจลงโทษผู้กระทำผิดหญิงเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและการลงโทษเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. “ภารกิจหลัก.”

<http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/index.php/2012-06-20-05-54-34/2012-06-20-06-00-54>. 16 สิงหาคม 2559.

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังองค์การสหประชาชาติ.

คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.

คณะกรรมการกฤษฎีกา. รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 1309-3/2548

โครงการกำลังใจ ในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. เรื่องควรรู้สำหรับคุณแม่ตั้งครรภ์. ม.ป.ท.: ม.ป.พ, 2554.

โครงการกำลังใจ ในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา การเจริญเติบโตและพัฒนาการของทารก. ม.ป.ท.: ม.ป.พ, 2554.

ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัย เรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

ธานี วรภัทร์. วิกฤตราชทัณฑ์ วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554.

ธานี วรภัทร์. หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553.

ธานี วรภัทร์. หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2557.

นัทธี จิตสว่าง. “สิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังกำลังถูกละเมิด.” วารสารเพื่อความก้าวหน้าและรอบรู้ในงานราชทัณฑ์. ปีที่ 46. 3 (2541).

นัทธี จิตสว่าง. “วัตถุประสงค์ของการลงโทษ.” <https://www.gotoknow.org/posts/45471924>, มิถุนายน 2559.

นัทธี จิตสว่าง. TIJ เผยความคืบหน้าการเผยแพร่ “ข้อกำหนดกรุงเทพ.” ในสายตาชาวโลก.

<http://www.tijthailand.org/main/th/content/172.html>, 25 เมษายน 2557.

นวลจันทร์ ทศนชัยกุล. การคุมประพฤติและการพักโทษ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2532.

เบญจพร สันติเสส. “การบังคับโทษกักขังในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่สถานที่กักขัง.” วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2550.

ประธาน วัฒนวานิชย์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โฟร์พรีนติ้ง
จำกัด, 2546.

ประธาน วัฒนวานิชย์. “การปฏิรูประบบการลงโทษ แนวทางสหวิทยาการ โดยเน้นทางด้านอาชญา
วิทยา.” บทบัณฑิตย์. 54(4), 15 (2551).

ปกป้อง ศรีสนิท. “การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน.” บทบัณฑิตย์. 63(2), (2550).

ประเสริฐ เมฆมณี. หลักทัณฑ์วิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิชการพิมพ์, 2553.

ยุทธศาสตร์ต้นแบบและมาตรการเชิงปฏิบัติของสหประชาชาติในการขจัดความรุนแรงต่อเด็กใน
ด้านการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, โดย สำนักงาน
กิจการและโครงการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, สำนักงาน
อัยการสูงสุด.

วสันต์ บุญประจักษ์. “มาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดหญิงในคดีอาญา.”

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557.

วีรพงษ์ บุญโถยภาส. “แนวทางในการใช้มาตรการอย่างอื่นแทนการลงโทษปรับ.”

วารสารกฎหมาย. ปีที่ 23. 3 (เมษายน 2548).

วรรณิ วงศาสุลักษณ์. “การระงับข้อพิพาททั้งในและนอกศาล: มาตรการหนึ่งในการลดปริมาณคดี
ขึ้นสู่ศาล.” วารสารยุติธรรม. ปีที่ 4, 5 (2547).

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. การประชุมระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 1, กระบวนทัศน์ใหม่ของ
กระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด (2546).

สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา กอบกุล จันทรวโร,

ธานี วรรณิ, จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, และสุริรัตน์ เจตน์ตะพุก. มาตรการทางกฎหมายในการ
พัฒนาทางเลือก สำหรับผู้กระทำความผิดคดีอาชญากรรม เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน
ตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ.

สำนักกิจการในพระตำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. สำนักงานสหประชาชาติ ว่าด้วยยาเสพติด และอาชญากรรม (UNODC). คู่มือการจัดการและการกำหนดนโยบาย ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหญิง.

สำนักกิจการในพระตำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา กระทรวงยุติธรรม. รายงานการประชุม โครงการอนุวัติข้อกำหนดกรุงเทพฯ ทางเลือกแทนการคุมขังที่เข้าสู่ กระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย (2557).

สำนักงานศาลยุติธรรม. (ม.ป.ป.). ศาลกับกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง. (ม.ป.ท.). องค์การสหประชาชาติ. (2551) คู่มือการจัดการและการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติต่อ ผู้กระทำความผิดหญิง (ม.ป.ป.).

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2549. มิถุนายน). “ศึกษาความเป็นไปได้ ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา.”

http://www.oja.go.th/data/document/law/jrd_research_criminal_01_49.pdf,
25 ตุลาคม 2559.

ยุทธศาสตร์ต้นแบบและมาตรการเชิงปฏิบัติของสหประชาชาติในการขจัดความรุนแรงต่อเด็กใน ด้านการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, โดย สำนักงาน กิจการและโครงการในพระตำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, สำนักงาน อัยการสูงสุด.

อุทัย อาทิวา. รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความผิด. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน จำกัด วี.เจ, พรินต์ติ้ง, 2554.

อัจฉริยา ชูตินันท์. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.

อาริษา มณีสว่าง. “การคุมประพฤติ: ศึกษากรณีการเลี้ยงโทษจำคุกโดยการคุมขังเป็นช่วง ระยะเวลา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2549.

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ และคณะ รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การบังคับใช้โทษทางอาญาประเภทอื่นที่ มิได้มีอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาของไทย. (รายงานผลการวิจัย). คณะนิติศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

อรรณพ สุจริตพันธ์. “ศึกษาทัศนของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำวิธีการควบคุม ผู้กระทำความผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

ภาษาต่างประเทศ

Allen, Harry E.” (2004). Corrections in America: An Introduction (10 th ed.).

Belinda Rodgers McCarthy and Bernard J. McCarthy, Jr. (1997). Community-Based Corrections
(3 rd ed.). From ANNUAL REPORT FOR 2012 and RESOURCE

F.Desportes et F. Le Gunehec, Droit penal general, op.cit.

J.Pradel. Manuel de Droit penal general, op. cit.

MATERIAL SERIES No.9 (p. 39), by UNAFEI, 2013, Fuchu : Tokyo, Japan.

Norman A. Carlson. (1998). Correction in the 21” Century : Practical Approach.

Norval Morris and Michael Tonry. (1991). Between Prison and Probation : Intermediate

Nathee Chitsawang. (n.d.). *Implementation of the Bangkok Rules with Focus on Women
Offenders in the Community.*

Punishments in a Rational Sentencing System.

Paul F. Cromwell and Rolando v. del Carmen. (1999). Community – based Corrections.

The National Archives on behalf of HM Government. (n.d.) Criminal Justice Act 2003.

<http://www.legislation.gov.uk/pa/2003/44/contents>. August 30, 2014.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - นามสกุล
ประวัติการศึกษา

พรพรรณ ศรีโฮง
พ.ศ. 2551 นิติศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

